

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

РОМАНЮК НАДІЯ ВАСИЛІВНА

УДК 332.1:37.018]:339.138

**ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ МЕРЕЖІ:
МАРКЕТИНГОВИЙ ПІДХІД**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ Н.В. Романюк

Науковий керівник Буднікевич Ірина Михайлівна, доктор економічних наук, професор

Чернівці – 2020

ЗМІСТ

Вступ.....	14
Розділ 1. Теоретичні основи формування та розвитку регіональних освітніх мереж.....	23
1.1. Мережевий підхід до розвитку регіональної економіки та регіонального ринку знань.....	23
1.2. Суть і особливості застосування маркетингового підходу до трансформації регіональної освітньої мережі.....	43
1.3. Методичне забезпечення трансформації регіональної освітньої мережі.....	65
Розділ 2. Дослідження економічних і соціальних передумов трансформації регіональної освітньої мережі.....	88
2.1. Аналіз впливу чинників зовнішнього середовища на трансформацію регіональних освітніх мереж.....	88
2.2. Компаративний аналіз потенціалу розвитку регіональних освітніх мереж у регіонах України.....	125
2.3. Емпіричний аналіз розвитку вузлів регіональної освітньої мережі (на прикладі Чернівецької області).....	160
Розділ 3. Напрямки трансформації регіональної освітньої мережі на основі партнерства та взаємодії.....	194
3.1. Зарубіжна практика впровадження концепції маркетингу взаємодії в організацію регіональних освітніх мереж і можливості її імплементації в політику соціально-економічного розвитку регіонів України.....	194
3.2. Концепт трансформації регіональної освітньої мережі Чернівецької області на засадах маркетингу взаємодії.....	220
3.3. Пропозиції з формування професійно-освітнього кластера в регіоні..	245
Висновки.....	270
Список використаних джерел.....	274
Додатки	

АНОТАЦІЯ

Романюк Н.В. Трансформація регіональної освітньої мережі: маркетинговий підхід. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». – Івано-Франківськ, 2020.

Дисертаційну роботу присвячено розробці й обґрунтуванню теоретичних засад та науково-прикладних положень трансформації регіональної освітньої мережі на основі маркетингового підходу.

На основі аналізу теорій та концепцій мережевого підходу до розвитку регіональної економіки з'ясовано, що її розвиток це закономірний процес, який, у свою чергу, зумовлює трансформацію соціально-економічної системи, зміну моделі регіонального ринку та його структури, розробку методологічних основ реалізації мережевих форм на різних регіональних ринках, у тому числі на ринку знань, налагодження нових інноваційно зорієнтованих механізмів. Обґрунтовано актуальність мережевого підходу до формування регіональної системи освіти та регіонального ринку знань.

Доведено, що традиційний підхід до формування регіональної освітньої мережі (РОМ), який трактував її як номенклатурну чисельність освітніх установ регіону та органів управління освітою, сьогодні практично вичерпав себе і йому на зміну приходить мережевий підхід, за яким регіональну освітню мережу розуміють як напівформальну структуру, яка охоплює різноманітні елементи (вузли), зв'язки, відносини та взаємодію між ними і де органи управління виконують координуючу та обслуговуючу функцію.

На основі теоретичного аналізу напрацювань зарубіжних та вітчизняних дослідників у роботі запропоновано визначення поняття «регіональна освітня мережа», яка розглядається автором як відносно відкрита сукупність / коаліція незалежних суб'єктів регіонального ринку знань (наукові, освітні та інші

установи, підприємства й організації різних форм власності), які вступають у взаємодію з приводу створення, оновлення та дифузії знань, об'єднані спільними цілями, мають повторювані довгострокові партнерські зв'язки, пов'язані та безперервні комунікації, а процес управління здійснюється на парситипативній, колективній і рівноправній основі.

Доведено, що трансформація регіональної освітньої мережі пов'язана з концепцією маркетингу взаємодії, яка передбачає максимальне задоволення потреб регіональної економіки у фахівців на основі органічної взаємовигідної довгострокової взаємодії основних «акторів» регіонального ринку знань та партнерських взаємовідносин між вузлами освітньої мережі, що сприятиме реалізації інтересів регіону, кожного з учасника та вирішенню спільних регіональних проблем. Розвинуто методичні засади маркетингового підходу на основі концепції маркетингу взаємодії до побудови мережевих моделей на регіональному ринку: окреслені виміри маркетингу взаємодії стосовно мереж; сформовані принципи та ключові завдання маркетингу взаємодії адаптовані для мережі; визначені результати взаємодії для забезпечення сталого функціонування мережі.

На основі визначень базових категорій мережевого підходу в трактуванні окремих дослідників сформульовано та уточнено ряд дефініцій: регіональна мережа; освітня мережа; регіональна освітня мережа; мережева взаємодія в регіональній освітній мережі; мережева структура; вузли РОМ; мережевий продукт; мережеві освітні ресурси; мережеві освітні програми; мережеві освітні проекти; мережеві технології; мережеві події; мережевий освітній портал; мережева організація; регіональний ресурсний центр; «жива лабораторія» (LivingLab); мережевий брокер; віртуальні мережі; мережеві онлайн-майданчики; мережеве навчання; освітні мережеві спільноти; відкриті освітні ресурси.

Розроблено методичне забезпечення трансформації регіональної освітньої мережі: визначено етапи трансформації регіональної освітньої мережі (етап планування / ініціювання РОМ, етап реалізації, етап занурення / структурування

РОМ); сформовано завдання, заходи, результати, які відповідають кожному етапу; визначено риси, ключові характеристики та організаційні принципи регіональної освітньої мережі; розроблено алгоритм аналізу вихідних умов створення регіональної освітньої мережі; сформовано варіанти моделі мережі (мережева структура на основі крупного закладу вищої освіти; мережева структура без явного лідера); ідентифіковано учасники та вузли регіональної освітньої мережі.

Запропоновано підхід до аналізу чинників зовнішнього середовища, який передбачає дослідження впливу чинників макро-, мезо- і мікрорівня, напрямків та векторів освітньої реформи в Україні, що дало змогу визначити основні загрози та можливості, які необхідно враховувати при трансформації регіональних освітніх мереж та виокремити міжнародні та технологічні чинники, які змінюють природу та якість взаємодії учасників регіонального ринку знань. В результаті аналізу чинників макрорівня зовнішнього середовища РОМ визначено конкретні заходи формування та трансформації регіональної освітньої мережі, які враховують основні вектори та пріоритети реформи вітчизняної освіти усіх рівнів.

Наголошено на важливості врахування технологічних чинників освітньої галузі (EdTech), які створюють умови для мережевої взаємодії на всіх рівнях від локального до глобального та відкривають для жителів навіть найвіддаленіших регіонів можливості для самонавчання, продукують нові вимоги, і одночасно нові можливості для розвитку регіональної освітньої мережі та формування експортного регіонального освітнього продукту.

Дістав подальшого розвитку компаративний аналіз перспективності регіональних освітніх мереж в регіонах України, який передбачає систематизацію та порівняння офіційних статистичних даних щодо основних параметрів економічного, соціального, освітнього, інноваційного, ринкового, інфраструктурного потенціалу регіону, формування групових індексів, обрахунок інтегральних індексів, що дозволило провести міжрегіональне порівняння, ідентифікувати взаємозв'язки між окремими вузлами РОМ.

Удосконалено процедуру емпіричного аналізу розвитку вузлів

регіональної освітньої мережі, яка передбачає визначення структури ринку освітніх послуг регіону, аналіз кількісних показників вузлів «освіта» (рівень забезпеченості регіону закладами формальної та неформальної освіти у порівнянні з показниками по Україні, оцінку щільності закладів освіти на території регіону), «інновації», «інформації й комунікацій», «влада», «бізнес», «культура», «стейкхолдери», що дозволило діагностувати проблеми розвитку вузлів освітньої мережі регіону та визначити її сильні сторони на прикладі регіональної освітньої мережі Чернівецької області. Визначені стратегічні напрямки трансформації регіональної освітньої мережі: налагодження мережевої взаємодії між громадою, інноваційними підприємствами, стартапами, ІТ-бізнесом та підприємництвом регіону; партнерство та співпраця регіонального бізнесу, закладів професійно-технічної та вищої освіти в напрямку розробки та узгодження освітніх програм, розвиток інфраструктури неформального та інформального напрямку культурного розвитку та самореалізації населення; розробка та реалізація проектів в концепції навчання протягом життя.

Узагальнено зарубіжну практику впровадження концепції маркетингу взаємодії в організацію освітніх мереж Нідерландів, Данії, Австрії, Франції, Швеції, Німеччини, Китаю, Японії, Малайзії, США, Білорусії, а також країн Східної та Південно-східної Азії, що дозволило встановити найбільш поширені формати, засоби та інструменти, які можуть бути імplementовані в політику соціально-економічного розвитку регіонів України: регіональні програми; партнерство зі стейкхолдерами; програми дуальної освіти; стажування та практики; спільні технології надання освітніх послуг; стартапи та лабораторії; незалежні інститути контролю якості; міжрегіональне співробітництво та партнерство; спільні проекти; освітні портали; освітні хаби; освітні кластери; міста-знань, технополіси; технопарки.

Розроблено концепт трансформації регіональної освітньої мережі на засадах маркетингу взаємодії, який представляє собою набір конструктивних інструментів (стратегічні орієнтири, етапи трансформації, коло мережевої взаємодії учасників, завдання) та напрямків розвитку (структури, заходи та

івенти) ключових вузлів освітньої мережі регіону. Запропоновано проект позиціонування Чернівецької області як освітнього хабу та створення регіонального центру освітнього маркетингу, який зосереджує та координує ініціативи, проекти та заходи спрямовані на просування освітніх продуктів та освітніх програм регіональних закладів формальної та неформальної освіти, сервісів для інформальної освіти.

Обґрунтована необхідність створення професійно-освітнього кластера як елемента концептуальної трансформації регіональної освітньої мережі та соціально-економічного розвитку Чернівецької області на основі мережевих технологій. Визначено сутність професійно-освітніх кластерів в регіонах як особливої мережі взаємопов'язаних комплементуючих суб'єктів, які функціонують на території певного регіону, консолідують зусилля, інтегрують ресурси для реалізації спільних та власних інтересів. Запропоновано підхід до формування професійно-освітніх кластерів в регіонах, який передбачає визначення ядра та етапів його створення, виокремлення підкластерів – вузлів регіональної освітньої мережі (освіти, інновацій та маркетингу, бізнесу, стейкхолдерів), проведення оціночних та організаційних процедур. Розроблена модель професійно-освітнього кластеру «Чернівці навчаються», яка дозволяє інтегрувати в єдину мережу закладів освіти, які готують працівників та спеціалістів для індустрії гостинності, ресторанного та туристичного бізнесу Чернівецької області, представників реального бізнесу та стейкхолдерів для реалізації безперервної освіти та просування іміджу Буковини як освітнього хабу індустрії гостинності та туризму.

Ключові слова: трансформація, мережевий підхід, регіональні мережі, регіональний ринок знань, регіональна освітня мережа, маркетинговий підхід, маркетинг взаємодії, регіональний маркетинг, позиціонування регіону, освітній хаб, регіональний професійно-освітній кластер, регіональні програми, регіональне співробітництво та партнерство.

SUMMARY

Romaniuk N.V. Transformation of the regional educational network: marketing approach. Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of economic sciences on a specialty 08.00.05 – Development of productive forces and regional economy. – Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. – SHEI ‘Vasyl Stefanyk Precarpathian National University’. – Ivano-Frankivsk, 2020.

The dissertation is devoted to the development and substantiation of theoretical principles and scientific and applied provisions of the transformation of the regional educational network on the basis of the marketing approach.

Based on the analysis of theories and concepts of the network approach to the development of the regional economy, it is found that its development is a natural process, which, in turn, determines the transformation of the socio-economic system, changing the model of the regional market and its structure, development of methodological bases for the implementation of network forms in various regional markets, including the knowledge market, the establishment of new innovation-oriented mechanisms. The relevance of the network approach to the formation of the regional education system and the regional knowledge market is substantiated.

It is proved that the traditional approach to the formation of the regional educational network (REN), which interpreted it as a nomenclature number of educational institutions in the region and education authorities, today has almost exhausted itself and is replaced by a network approach, which understands the regional educational network as a semi-formal structure, which covers the various elements (nodes), connections, relationships and interactions between them and where the governing bodies perform a coordinating and service function.

Based on the theoretical analysis of foreign and domestic researchers, the paper proposes the definition of ‘regional educational network’, which is considered by the author as a relatively open set / coalition of independent actors in the regional knowledge market (scientific, educational and other institutions, enterprises and organizations of different forms of ownership, which interact on the creation, renewal and diffusion of

knowledge, united by common goals, have recurring long-term partnerships, connected and continuous communication, and the management process is carried out on a participatory, collective and equal basis.

It is proved that the transformation of the regional educational network is connected with the concept of interaction marketing, which provides maximum satisfaction of the needs of the regional economy in specialists on the basis of organic mutually beneficial long-term interaction of the main 'actors' of the regional knowledge market and partnerships between the nodes of the educational network, which will contribute to the interests of the region, each of the participants and the solution of common regional problems. Methodical bases of the marketing approach on the basis of the concept of marketing of interaction to construction of network models in the regional market are developed: dimensions of marketing of interaction concerning networks are outlined; formed principles and key tasks of interaction marketing are adapted for the network; the results of interaction to ensure the sustainable operation of the network are identified.

Based on the definitions of the basic categories of the network approach in the interpretation of individual researchers, a number of definitions are formulated and clarified: regional network; educational network; regional educational network; network interaction in the regional educational network; network structure; REN nodes; network product; network educational resources; network educational programs; network educational projects; network technologies; network events; network educational portal; network organization; regional resource center; 'Living laboratory' (LivingLab); network broker; virtual networks; online networks; network learning; educational network communities; open educational resources.

Methodical support for the transformation of the regional educational network is developed: stages of transformation of the regional educational network are identified (stage of planning / initiation of REN, stage of implementation, stage of immersion / structuring of REN); tasks, measures, results that correspond to each stage are formed; features, key characteristics and organizational principles of the regional educational network are identified; the algorithm of the analysis of initial conditions of creation of a

regional educational network is developed; variants of the network model are formed (network structure on the basis of a large institution of higher education; network structure without a clear leader); participants and nodes of the regional educational network are identified.

An approach to the analysis of environmental factors is proposed, which involves the study of the impact of macro-, meso- and micro-level factors, directions and vectors of educational reform in Ukraine, which allowed to identify the main threats and opportunities to be considered in the transformation of regional educational networks and identify international and technological factors that change the nature and quality of interaction of participants in the regional knowledge market. As a result of the analysis of the macro-level factors of the external environment of the REN, specific measures for the formation and transformation of the regional educational network are identified, which take into account the main vectors and priorities of domestic education reform at all levels.

It is important to take into account the technological factors of education (EdTech), which create conditions for networking at all levels from local to global and open to residents of even the most remote regions opportunities for self-learning, produce new requirements and new opportunities for regional education network and export regional educational product.

A comparative analysis of the prospects of regional educational networks in the regions of Ukraine was further developed, that provides for the systematization and comparison of official statistics on the main parameters of economic, social, educational, innovative, market, infrastructure potential of the region, formation of group indices, calculation of integrated indices, which allowed to make interregional comparisons, to identify relationships between individual REN nodes.

The procedure of empirical analysis of the development of nodes of the regional educational network has been improved, which provides for determining the structure of the market of educational services in the region, analysis of quantitative indicators of nodes 'education' (the level of provision of the region with formal and non-formal education institutions in comparison with the indicators in Ukraine,

assessment of the density of educational institutions in the region), 'innovation', 'information and communication', 'government', 'business', 'culture', 'stakeholders', which allowed to diagnose the problems of development of the educational network of the region and identify its strengths on the example of the regional educational network of Chernivtsi region. The strategic directions of transformation of the regional educational network are determined: networking between the community, innovative enterprises, startups, IT business and entrepreneurship in the region; partnership and cooperation of regional business, institutions of vocational and higher education in the direction of development and coordination of educational programs, development of infrastructure of non-formal and informal direction of cultural development and self-realization of the population; development and implementation of projects in the concept of lifelong learning.

It is generalized the foreign practice of implementing the concept of interaction marketing in the organization of educational networks in the Netherlands, Denmark, Austria, France, Sweden, Germany, China, Japan, Malaysia, USA, Belarus, as well as East and Southeast Asia, which allowed to establish the most common formats, tools and instruments that can be implemented in the policy of socio-economic development of the regions of Ukraine: regional programs; partnership with stakeholders; dual education programs; internships and practices; joint technologies for providing educational services; startups and laboratories; independent quality control institutes; interregional cooperation and partnership; joint projects; educational portals; educational hubs; educational clusters; cities of knowledge, technopolises; technoparks.

It is developed the concept of transformation of the regional educational network on the basis of interaction marketing, which is a set of constructive tools (strategic guidelines, stages of transformation, circle of network interaction of participants, tasks) and directions of development (structures and events) of key nodes of the region's educational network. It is proposed the project of positioning Chernivtsi region as an educational hub and creation of a regional center of educational marketing, which concentrates and coordinates initiatives, projects and activities aimed at promoting

educational products and educational programs of regional institutions of formal and non-formal education, services for information education.

The necessity of creating a professional-educational cluster as an element of conceptual transformation of the regional educational network and socio-economic development of Chernivtsi region on the basis of network technologies is substantiated. The essence of vocational education clusters in the regions is defined as a special non-formal network of interconnected complementary entities that operate in a particular region, consolidate efforts, integrate resources to pursue common and personal interests. It is proposed an approach to the formation of vocational education clusters in the regions, which provides for the definition of the core and stages of its creation, separation of subclusters – nodes of the regional educational network (education, innovation and marketing, business, stakeholders), evaluation and organizational procedures. It is developed a model of the professional-educational cluster ‘Chernivtsi is learning’, which allows to integrate into a single network educational institutions that train employees and specialists for the hospitality industry, restaurant and tourism business of Chernivtsi region, real business representatives and stakeholders for continuing education and promoting the image of Bukovyna as an educational hub of the hospitality and tourism industry.

Keywords: transformation, network approach, regional networks, regional knowledge market, regional educational network, marketing approach, interaction marketing, regional marketing, positioning of the region, educational hub, regional vocational education cluster, regional programs, regional cooperation and partnership.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Романюк Н.В. Трансформація регіональної освітньої мережі: цілі, завдання та ключові характеристики. *Моделювання регіональної економіки. Збірник наукових праць*. Івано-Франківськ : Плай. 2018. №1(31). С. 382-397.
2. Буднікевич І.М., Романюк Н.В. Маркетинговий підхід до побудови

мережевих моделей на регіональному ринку знань. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. Серія: Економічні науки. 2019. №. 54. С.52-59 *Особистий внесок: визначені концептуальні положення маркетингового підходу до побудови мережевих моделей на регіональному ринку знань.*

3. Романюк Н.В. Практики зарубіжних країн в просторовій організації освітніх мереж. *Вісник ЧТЕІ КНТЕ. Економічні науки*. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ. 2019. Випуск III-IV (75-76). С.238-249.
4. Романюк Н.В. Регіональна освітня мережа: поняття й особливості. *Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка*. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2019. Вип. 820. С. 46-54.
5. Крупенна І.А., Романюк Н.В. Маркетинговий підхід до структури вихідних чинників трансформації регіональної освітньої мережі. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. Хмельницьк: Хмельницький національний університет. 2018. №6, Том.2. С.238-241 *Особистий внесок автора: обґрунтовано структуру та зміст чинників трансформації, перетворення, оновлення РОМ на основі маркетингового підходу.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Романюк Н.В. Маркетинговий підхід до формування вузлів регіональної освітньої мережі. *Маркетингові технології в умовах глобалізації економіки України*: матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф., 28-30 листопада 2019 р. Хмельницький-Сатанів: Хмельницький нац. ун-т. ХНУ, 2019. С. 142-143.
7. Романюк Н. В. Мережевий підхід до трансформації освітньої сфери регіону та формування ринку знань. *Теорія та практика сучасної науки та освіти*: матеріали Міжнародної наукової конференції, Частина II м. Дніпро, 29-30 листопада 2019 р. С. 205-207.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Трансформація соціального й економічного простору зумовлює зміни й оновлення його інститутів, діючих механізмів регіонального управління та регіональної політики. Необхідність у формуванні нової або трансформації наявної регіональної освітньої мережі (РОМ) з'являється, коли регіональна освіта і наука повинні виконати фахові завдання, які вимагають об'єднання зусиль більшості регіональних провайдерів освітніх послуг, наукових установ, регіонального бізнесу, громадських організацій, органів місцевого самоврядування та участі усієї територіальної громади. Трансформувати систему економічних і соціальних відносин на ринку знань можна через мережеву систему їх організації, яка дасть можливість адаптувати традиційні форми, сформувати спільне інформаційне середовище, дозволить більш повно використовувати існуючі бази знань, розширити можливості та нівелювати загрози нової мережевої економічної системи, і головне – налагодити довгострокові взаємовигідні партнерські відносини з цільовими аудиторіями.

Регіональні провайдери освітніх послуг шукають нетрадиційні форми взаємодії зі стейкхолдерами регіонального освітнього середовища та партнерства з цільовими аудиторіями, які реалізуються в рамках сучасної парадигми маркетингу – від перемоги над конкурентами до створення системи цінностей спільно зі споживачем. Маркетинговий підхід передбачає орієнтацію регіональної освітньої мережі на задоволення потреб, запитів та очікувань споживача, збалансування інтересів споживачів знань, їх продуцентів та інших регіональних акторів посередництвом партнерських мережевих довгострокових взаємодій, реагуючи на параметри маркетингового середовища та змінюючи їх.

Економічні, соціальні, маркетингові та регіональні аспекти мережевої взаємодії у сфері освіти реалізуються переважно шляхом формування мережі освітніх закладів, філій окремого навчального закладу, впровадження дистанційної освіти, реалізації освітніх програм, а не шляхом реалізації концепції «мережа як сукупність взаємодій» між автономними суб'єктами регіональної економіки. Мережевий підхід до формування та розвитку різних

сфер регіональної економіки, у тому числі її знаннєвої, розробляється в працях І. Вахович, О. Глибокової та І. Кондракової, С. Гончарової, М. Захарова, І. Заблодської, І. Крупенної, О. Коломицевої, О. Ляшенко та І. Турського, С. Маковецького, С. Назарко, Є. Неборського, Т. Оболенської, Т. Січко, М. Слонімської, Н. Смородинської, І. Сторонянської, А. Шевчука, М. Шерешева, Л. Янковської та інших. Концептуальні засади формування маркетингового підходу до розвитку мереж, його виміри, принципи, ключові завдання, функції, технології та інструменти розглядають Г. Багієв, І. Буднікевич, М. Ваш, Дж. Іган, У. Ісаєв, С. Куш, Ф. Котлер, Х. Хакансон та інші.

На даний час методологічні основи теорії мережевих форм організації різних сфер регіональної економіки продовжують формуватися, поглиблюється понятійний апарат, ведуться дискусії щодо структури регіональних мереж, досліджуються особливості мереж, що створюються на сучасних регіональних ринках, у тому числі на ринку знань / ринку освітніх послуг. Однак чіткої концепції розвитку регіональної освітньої мережі, саме як нової форми взаємодії із зацікавленими гравцями регіонального освітнього середовища та партнерства з цільовими аудиторіями, на даний час не розроблено.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці) Міністерства освіти і науки України. При виконанні теми «Використання маркетингових інструментів для забезпечення сталого розвитку територій» (державний реєстраційний номер 0112U000321, 2012-2016 рр.), дисертантом здійснено аналіз теоретичних аспектів маркетингового підходу до формування конкурентних переваг регіональних закладів вищої освіти, визначені конкурентні стратегії ЗВО на ринку освітніх послуг. При виконанні теми «Трансформація системи регіональних ринків на основі маркетингового підходу» (державний реєстраційний номер 0117U004713, 2017-2021 рр.), дисертантом: розроблені теоретичні аспекти застосування мережевого підходу до розвитку регіональних ринків, до трансформації регіональної освітньої мережі на засадах маркетингу;

проаналізовано вплив чинників зовнішнього середовища на трансформацію регіональних освітніх мереж; здійснено компаративний аналіз потенціалу розвитку регіональних освітніх мереж у регіонах України; розроблено процедуру та проведено емпіричний аналіз розвитку вузлів регіональної освітньої мережі Чернівецької області; розроблено концепт трансформації регіональної освітньої мережі Чернівецької області на засадах маркетингу взаємодії.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у розробці теоретичних засад і науково-прикладних положень трансформації регіональної освітньої мережі на основі маркетингового підходу. Реалізація мети зумовила постановку і виконання таких завдань:

- узагальнити та систематизувати наукові підходи до визначення суті та змісту поняття «регіональна освітня мережа»;
- обґрунтувати доцільність трансформації регіональної освітньої мережі на засадах маркетингу взаємодії;
- розвинути науково-практичний підхід до трансформації регіональної освітньої мережі;
- розробити підхід до виділення, структурування й аналізу чинників зовнішнього середовища, які необхідно враховувати при трансформації регіональних освітніх мереж;
- провести компаративний аналіз розвитку регіональних освітніх мереж у регіонах України;
- розробити процедуру та здійснити емпіричний аналіз розвитку вузлів регіональної освітньої мережі;
- узагальнити зарубіжний досвід упровадження концепції маркетингу взаємодії в організацію регіональних освітніх мереж і можливості його імплементації в політику соціально-економічного розвитку регіонів України;
- розробити концепт трансформації регіональної освітньої мережі на засадах маркетингу взаємодії;
- розробити пропозиції щодо формування професійно-освітнього кластера

в регіоні.

Об'єкт дослідження – процес трансформації регіональної освітньої мережі.

Предметом дослідження є теоретичні засади та прикладні особливості трансформації регіональної освітньої мережі на основі маркетингового підходу.

Методи дослідження. Для виконання завдань дисертаційної роботи використані загальнонаукові й спеціальні методи наукового пізнання: узагальнення, аналізу, теоретичного порівняння для формування й уточнення дефініцій, пов'язаних з регіональною освітньою мережею, для дослідження зарубіжного досвіду; історико-логічний при обґрунтуванні концепції маркетингу взаємодії трансформації РОМ; класифікації та групування при визначенні наукових підходів до побудови мережевих моделей, описі маркетингових механізмів взаємодії в умовах розвитку мереж, характеристиці моделей освітніх мереж; системного аналізу для узагальнення концепцій та підходів до суті мережевого підходу; кабінетного аналізу для визначення чинників формування та розвитку РОМ; статистичного аналізу для оцінки динаміки базових показників потенціалу розвитку РОМ регіонів України; емпіричного аналізу для опрацювання, систематизації та упорядкування інформації різних галузей та сфер регіональної економіки та для дослідження вузлів РОМ; узагальнення, аналізу та порівняння для визначення потенціалу розвитку РОМ регіонів України; логічного узагальнення для визначення етапів трансформації регіональної освітньої мережі, для розробки концепту трансформації регіональної освітньої мережі на засадах маркетингу взаємодії; графічного моделювання для визначення взаємозв'язків між вузлами РОМ; моделювання для визначення перспектив створення професійно-освітнього кластеру; методи табличної, графічної, схематичної візуалізації результатів.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та нормативні акти, статистичні матеріали, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених; електронні ресурси глобальної інформаційної мережі Інтернет; результати експертних оцінок і маркетингових досліджень, аналітичні розрахунки автора,

виконані у процесі дослідження.

Наукова новизна. У процесі дослідження одержано такі наукові результати, що характеризуються новизною, а саме:

удосконалено:

- процедуру емпіричного аналізу розвитку вузлів регіональної освітньої мережі, яка передбачає визначення структури ринку освітніх послуг регіону, аналіз кількісних показників вузлів «освіта» (рівень забезпеченості регіону закладами формальної та неформальної освіти у порівнянні з показниками по Україні, оцінку щільності закладів освіти на території регіону), «інновації», «інформації й комунікацій», «влада», «бізнес», «культура», «стейкхолдери», що дозволило діагностувати проблеми розвитку вузлів освітньої мережі регіону та визначити її сильні сторони на прикладі регіональної освітньої мережі Чернівецької області;

- підхід до трансформації регіональної освітньої мережі шляхом створення принципово нового інтегрованого освітнього простору регіону, учасники якого не пов'язані жорсткими ієрархічними відносинами, який передбачає навчання протягом усього життя (lifelong learning), забезпечує регіональну логістику інформації, знань, освітніх програм, компетенцій, досвіду та практик, що дозволить актуалізувати місію, цілі, завдання, функції, риси та ключові характеристики вузлів регіональної освітньої мережі;

- підхід до формування професійно-освітніх кластерів у регіонах як особливої мережі взаємопов'язаних комплементуючих суб'єктів, що функціонують на території певного регіону (міста, району, області), консолідують зусилля, інтегрують ресурси для реалізації спільних і власних інтересів, який передбачає визначення ядра й етапів його створення, виокремлення підкластерів, проведення оціночних та організаційних процедур, підтримку успішних освітніх стартапів задля розвитку економіки регіону.

набуло подальшого розвитку:

- визначення змісту поняття «регіональна освітня мережа», під яким належить розуміти контраверсійне об'єднання бенефіціарів регіонального ринку

знань, які вступають у взаємодію задля створення, оновлення та дифузії знань, мають довгострокові партнерські зв'язки, спільні цілі та стійкі комунікації, а процес управління здійснюється на партисипативній, колективній і рівноправній основі, що сприятиме розвитку економіки регіону;

- обґрунтування доцільності трансформації регіональної освітньої мережі на засадах маркетингу взаємодії, який передбачає максимальне задоволення потреб регіональної економіки у фахівцях на основі органічної взаємовигідної довгострокової взаємодії основних «акторів» регіонального ринку знань і партнерських взаємовідносин між вузлами освітньої мережі, що сприятиме реалізації інтересів регіону, кожного з учасників і розв'язанню спільних регіональних проблем;

- підхід до аналізу чинників зовнішнього середовища, який передбачає дослідження впливу чинників макро-, мезо- і мікрорівня, напрямків і векторів освітньої реформи в Україні, що дало змогу визначити основні загрози та можливості, які необхідно враховувати при трансформації регіональних освітніх мереж і виокремити міжнародні та технологічні чинники, які змінюють природу та якість взаємодії учасників регіонального ринку знань;

- компаративний аналіз розвитку регіональних освітніх мереж у регіонах України, який передбачає систематизацію та порівняння офіційних статистичних даних щодо основних параметрів економічного, соціального, освітнього, інноваційного, ринкового, інфраструктурного потенціалу регіону, формування групових індексів, розрахунок інтегральних індексів, що дозволило провести міжрегіональне порівняння, ідентифікувати взаємозв'язки між окремими вузлами регіональної освітньої мережі;

- узагальнення зарубіжної практики впровадження концепції маркетингу взаємодії в організацію освітніх мереж шляхом визначення досягнень Нідерландів, Данії, Австрії, Франції, Швеції, Німеччини, Китаю, Японії, Малайзії, США, Білорусії, а також країн Східної та Південно-Східної Азії, що дозволило встановити найбільш поширені формати, засоби та інструменти, які можуть бути імплементовані в політику соціально-економічного розвитку регіонів

України для закріплення концепції знаннєвої економіки в регіональних програмах, формування системи навчання протягом життя, оптимізації форм продукування, використання та трансферу знань регіональними акторами;

- концепт трансформації регіональної освітньої мережі на засадах маркетингу взаємодії, який являє собою набір конструктивних інструментів (стратегічні орієнтири, етапи трансформації, коло мережевої взаємодії учасників, завдання) та напрямків розвитку (структури, заходи та івенти) ключових вузлів освітньої мережі регіону, що дозволяє на прикладі Чернівецької області сформулювати пропозиції з позиціонування регіону як освітнього хабу.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці науково-прикладних положень трансформації регіональної освітньої мережі на основі маркетингового підходу, який передбачає довгострокову взаємовигідну взаємодію та партнерство основних стейкхолдерів регіонального ринку знань. Отримані в процесі дослідження теоретичні підходи та конкретні практичні рекомендації апробовані в практиці управління на регіональному та місцевому рівнях, в практичній діяльності професійних та громадських організацій, які сприяють розвитку окремих сегментів регіональної економіки. Проведений аналіз вузлів діючої регіональної освітньої мережі Чернівецької області, розроблений концепт трансформації регіональної освітньої мережі Чернівецької області на засадах концепції маркетингу, пропозиції з розробки Регіональної програми позиціонування Чернівецької області як освітнього хабу та створення Регіонального центру освітнього маркетингу знайшли своє відображення в Плані реалізації Стратегії розвитку Чернівецької області на 2021-2023» і будуть надалі використовуватися в програмах соціально-економічного розвитку регіону, зокрема в Комплексній програмі розвитку освітньої галузі в Чернівецькій області (довідка Департаменту регіонального розвитку Чернівецької ОДА №01.41/54-1515 від 09.06.20р.). Ініціативи автора щодо створення професійно-освітнього кластеру, освітніх та галузевих стартапів та

механізм участі органів місцевого самоврядування в створенні умов для їх реалізації та формуванні ресурсів підтримки знайшли підтримку у Департаменту розвитку Чернівецької міської ради (довідка Департаменту розвитку Чернівецької міської ради № 02/01-17/827 від 13.05.2020 р.). Методика створення освітньо-професійного кластера «Чернівці навчаються», принципи функціонування та технологія вибору лідерів мережевої взаємодії схвалена ГО «Асоціація готельєрів міста Чернівців» (довідка № 4-в від 20.05.2020 р.). Теоретичні та практичні аспекти дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, зокрема при викладанні дисциплін «Регіональна економіка», «Територіальний маркетинг», «Маркетинг у галузях та сферах діяльності», «Маркетинг освіти» (довідка № 15/17-1229 від 08.04.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеною самостійною науковою працею. Подані до захисту положення, висновки й рекомендації одержані автором самостійно. З наукових публікацій, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які сформульовані особисто автором і відображають його конкретний внесок у теорію розвитку продуктивних сил і регіональної економіки.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертації пройшли апробацію на міжнародних, всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Регіонально-кластерна політика у розвитку світової та української економіки» (м. Чернівці, 2014 р.); Міжнародній науковій конференції «Теорія та практика сучасної науки та освіти» (м. Дніпро, 2019 р.); XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Маркетингові технології в умовах глобалізації економіки України» (м. Черкаси, 2019 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути» (м. Дніпро, 6-7 лютого 2020 р.), II Міжнародній науковій конференції «Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути» (м. Дніпро, 27-28 березня 2020 р.),

«Трансформація системи міжнародних, національних та локальних ринків»(Чернівці (Україна) – Сучава (Румунія) 29-30 квітня, 1 травня 2020 року).

Публікації. Основні результати досліджень викладені у 13 опублікованих працях загальним обсягом 6,01 др. арк., з яких 4,92 др. арк. належать особисто автору, зокрема: 7 статей опубліковано у наукових фахових виданнях, з них 4 – у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз даних, 6 – у матеріалах наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, які наведено на 247 сторінках основного друкованого тексту. Матеріали дисертації містять 36 рисунків та 55 таблиць, з них 20 займають всю сторінку (25 сторінок), 33 додатки на 53 сторінках. Список використаних джерел складається з 496 найменувань, які наведено на 45 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСВІТНІХ МЕРЕЖ

1.1. Мережевий підхід до розвитку регіональної економіки та регіонального ринку знань

Формування економіки, що базується на знаннях і швидких соціальних і технологічних змінах (нова економіка («*new economy*»), економіка знань (*knowledge-based economy*), наступна економіка («*next economy*»), високотехнологічна економіка («*hi-tech cift economy*»), економіка уваги («*attention economy*»), цифрова економіка («*digital economy*»), е- економіка («*e-economy*»), мережева економіка («*network economy*»)), визначає концептуальні підходи до суперництва та взаємодії на ринках знань: поєднання кооперації та конкуренції, співпраці і суперництва, різні форми колаборації, відкрите, довгострокове, взаємовигідне партнерство; «якісно нові опорні суб'єкти – гнучкі, адаптаційні, здатні швидко змінити свою організаційну форму, зберігаючи притаманні їм конкурентні переваги» [307, с.86]; «поширення альянсів і формування інтегрованих мереж для отримання нових можливостей і більш повного використання існуючої бази знань» [319] тощо. Регіон, який орієнтується на знання та інновації як чинники розвитку, повинен враховувати принципові особливості економіки знань, сформовані В. Макаровим: «дискретність знання (або повнота знання як продукту, неможливість його половинчастості), його доступність усім, без винятку, та інформаційний характер знання» [150, с. 450-454].

Важливість ринку знань для сучасного розвитку економічної системи будь-якого рівня досить вдало визначена Г. Клейнером: «Економікою знань ми називаємо такий стан, при якому: знання стають повноцінним товаром; будь-який товар несе в собі унікальні знання; знання стає одним з основних факторів виробництва» [124]. Унікальність знань полягає у тому, що вони «є одночасно і

ресурсом, і фактором виробництва, і активом, і благом. Ринок знань – це місток, який пов'язує систему ринків у єдине ціле» [283].

Ринок знань – один із нових найбільш відкритих ринків, він сприяє постійному, неперервному розвитку знань до рівня, який відповідає теперішнім і майбутнім потребам споживачів. Категорія «ринок знань», відповідно до термінологічних кліше, може трактуватися як: «реальний та віртуальний простір, у якому відбувається купівля-продаж знань», «сукупність умов, завдяки яким покупці та продавці вступають у контакти один з одним», «форма економічних відносин, які встановлюються між тими, хто виробляє, продає, передає знання, між тими хто формує пропозицію, і тими, хто представляє попит та купує знання» [281, с.11], «форма економічних відносин з формування інститутів і відповідних їм організацій щодо регулювання обміну знаннями як товаром» [158, с.40], «організована сукупність учасників освітнього середовища, що діють за єдиними правилами і законами, причому кожен учасник залежно від потреби ринку може бути продавцем чи покупцем знань» [156]. Ринок знань поступово формує у виробників і споживачів розуміння знань як товару (який має свою ціну) і відповідне ставлення до нього. В інформаційному суспільстві знання перетворюються в товар першої необхідності [478].

Г. Клейнер [123, с. 32; 124, с.11-12] наголошує на особливостях сучасного ринку знань: виробники знань володіють сильним і самостійним внутрішнім стимулом для пізнання та створення нових знань; необхідність професійного середовища для виробників знань, тобто інноваційної економіки; гармонійне поєднання суперництва та співробітництва між агентами на ринку знань – в економіці знань визначною компетенцією стає конкордодатність (здатність до співпраці); на зміну конкуренції приходять «коеволюція» (узгодженість розвитку), «конкооперація» (співробітництво у виконанні робіт), «конкуренція», «колаборація»; нелінійність економічного простору – неможливість приведення одних економічних об'єктів до інших за допомогою лінійних перетворень. Взаємний вигравш або конкурентне співробітництво дозволяє учасникам формувати власний конкурентний потенціал і використовувати партнера для відшкодування

відсутніх конкурентних переваг. Принцип «конкооперації» спрямований на формування колективних або спільних конкурентних переваг учасників, які не є прямими конкурентами. Основна характеристика суб'єктів ринку знань – здатність працювати в колаборації – «вміння брати участь у такій спільній роботі, коли завдання та цілі цієї роботи плавно перетікають у завдання та цілі учасників» [325].

Сьогодні вчені визнають, що мережевий підхід є характерною рисою нового економічного простору на глобальному, національному, міжрегіональному, регіональному, локальному та на мікрорівні. Мережі, мережевий підхід і мережева економіка позиціонуються як об'єкт наукового аналізу з кінця 70-х років ХХ ст. і з 80-90 рр. ХХ ст. стали предметом величезної кількості аналітичних та емпіричних досліджень у рамках великого ряду наукових напрямків і шкіл у сфері психології, соціології, економіки, освіти, менеджменту та маркетингу (Р. Акрол, В. Антропов, Ф. Вебстер, В. Галайда, М. Згуровський, П. Зібер, А. Ігнат'єв, В. Іноземцев, В. Катькало, М. Кастельс, Ф. Котлер, Р. Коуз, Р. Кроуфорд, К. Кук, Б. Мільнер, Д. Новиков, І. Осадчий, М. Слонимская, В. Стойкова, Ч. Сноу, Д. Старк, Г. Тореллі, С. Парінов, О. Пастовенський, Н. Портнова, Дж. Пруета, Р. Хагінс, В. Черненко, А. Шевчук, Н. Швеленбах, Р. Емерсон та інші). Подальша активізація досліджень мережевих механізмів [324] координації пов'язана з тим, що вони дозволяють «усувати функціональні недоліки і синтезувати переваги вертикального управління та моделі традиційного ринку» [270]. Саме мережа, на думку Дж Ліпнека і Дж Стемпса [Lipnack, Stamps], є організаційною формою, яка найбільше відповідає інформаційній епосі. «Економіка знань – це економіка мережевих зв'язків у різних формах, у тому числі зв'язків між наукою, освітою і бізнесом» [128].

Н. Смородинська наголошує, що: «Світова економіка та усі її підсистеми стратифікують у кластерно-мережеві структури» [270, с.14], які є суперскладними, повністю відкритими, надпластичними (на відміну від ієрархічного індустріального суспільства), а їх розвиток базується на механізмах колаборації (неперервного узгодження) та колективного самоуправління, що робить їх більш інтегрованими, ніж модель ринку. Європейська Комісія у доповіді

«Конвергенція телекомунікаційних, мовних та інформаційних технологій: європейський підхід» визнала, що глобальна мережева економіка (англ. Networked economy) дозволяє сформувати «середовище, в якому будь-яка компанія або індивід, що знаходяться в будь-якій точці економічної системи, можуть контактувати легко і з мінімальними витратами з будь-якою іншою компанією чи індивідом з приводу спільної роботи, для торгівлі, для обміну ідеями та ноу-хау або просто для задоволення» [466].

Як зазначає М. Кастельс, історична тенденція інформаційної ери складається так, що все більше процесів і домінуючих функцій організовані за принципом мереж [116], відбувається формування «мережевого суспільства» – динамічної відкритої системи, основу якої складають «мережі виробництва, влади і досвіду, які утворюють культуру віртуальності в глобальних потоках, які перетинають час і простір. Усі суспільства інформаційної епохи справді пронизані – з різною інтенсивністю – повсюдною логікою мережевого суспільства, чия динамічна експансія поступово абсорбує і підпорядковує попередні соціальні форми» [115, с. 505]. Постмодернізм приходить на зміну капіталізму й етатизму: «знання й інформація стають ключовими джерелами продуктивності та конкурентоспроможності. Нова економіка організована навколо інформаційних мереж, які не мають центру, і заснована на постійній взаємодії між вузлами цих мереж, незалежно від того, локальні вони чи глобальні» [117].

Мережева економіка досліджує економічну вигоду від об'єднання агентів в різного роду мережі, вивчає мережеві особливості та явища, що мають місце в різних ситуаціях, у різних сферах, на різних ринках. Специфічний закон мережевих структур М.Кастельса пояснює цю вигоду так: «відстань (інтенсивність / частота взаємодії) між двома точками (соціальними станами) коротша, коли вони обоє виступають як вузли в тій чи іншій структурі, ніж тоді, коли вони не належать до однієї і тієї ж мережі» [116].

У рамках мережевої економіки розглядаються взаємодіючі мережеві структури, що належать різним агентам економічної діяльності, які є достатньо автономними, мають власні цілі і не завжди мають один з одним прями взаємні

зв'язки. Розвиток мережевої економіки – це закономірний процес, який зумовлює трансформацію соціально-економічної системи, зміну моделі ринку та його структури, налагодження нових інноваційно орієнтованих механізмів. Однак «мережева економіка не руйнує традиційну економічну систему, вона виступає механізмом, який у неї вбудований» [97], «діє додатково до ринкового й ієрархічного механізмів регулювання, тому конкурує з ними за обслуговування взаємодії між людьми в економіці» [205] рис.1.1.

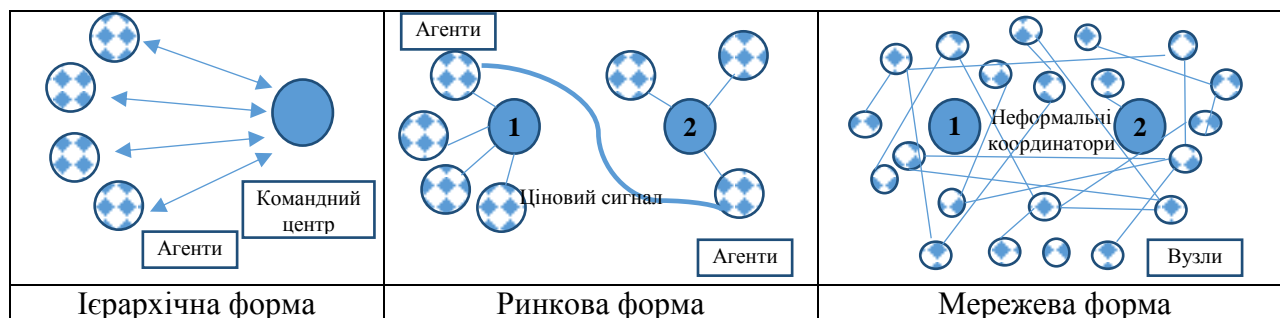

Рис.1.1. Взаємодія агентів економічної діяльності в умовах різних форм обслуговування економічних відносин

Джерело[19]

Головною відмінністю мережевих форм від ринкових та ієрархічних Джоел Подольний та Карен Пейджої пропонують вважати: а) тривалість зв'язків між агентами, які б) регламентуються цими ж агентами без участі вищої влади. Відповідно, в ринкових відносинах присутній пункт «б», але відсутній перший пункт, оскільки ринкові взаємодії в чистому вигляді засновані на епізодичних зв'язках, що створюються для цілей обміну і закінчуються відразу після здійснення трансакції. В ієрархічних структурах зв'язки можуть тривати довше, ніж на ринку, але вони регламентуються вищими органами влади. Мережева форма організації економічної діяльності «пропонує більшу різноманітність процедур пошуку, ніж ієрархія, і забезпечує учасників багатшою і комплексною інформацією, ніж ринок» [205]. Кордони мережевих форм організації зазвичай більш керовані, ніж кордони ієрархій, тому легшими є і модифікації композицій мережевих організацій як відповідна реакція на зміни, що відбуваються [446]. Переваги мережевих форм узагальнені нами в Додатку Б.1.

Мережевий підхід реалізується у різних сферах і галузях економіки через підприємницькі, корпоративні, фінансові, торговельні, туристичні, готельні,

інформаційні, освітні, сімейні, ділові та інші мережі. На даний час методологічні основи теорії мережевих форм організації продовжують формуватися, розробляється понятійний апарат, ведуться дискусії щодо структури мереж, досліджуються мережі, що виникають на сучасних ринках, у тому числі на ринку знань. Однак більшість розробок стосуються мережевої форми реалізації освітніх програм, глобальних освітніх мереж, мережі філій окремого навчального закладу, мереж дистанційної освіти, і в меншій мірі – мережевої форми взаємодії автономних освітніх організацій – суб'єктів ринку знань, особливо на регіональному рівні. Отже, потрібно розробити наукове забезпечення мережевої взаємодії на регіональному ринку знань: сформувані понятійний апарат, визначити принципи, цілі та завдання, описати моделі, показники, ефекти, програми та технології).

Терміни «мережа», «мережева взаємодія», «мережева економіка» трактуються досить широко, привертають увагу дослідників з різних наукових сфер, що демонструє міждисциплінарний підхід і процеси розвитку наукової термінології, в якій немає «застиглих форм» (Додаток Б.2).

Категорія «мережа» має кілька значень, трактується через перелік різних елементів (учасників, самої діяльності, конкретних ресурсів), які знаходяться в процесах взаємодії, взаємодоповнення, компліментарності, розвитку та об'єднанні між собою різними типами зв'язків. Традиційним і найпростішим вважається визначення М. Кастельса: «мережа – це комплекс взаємопов'язаних вузлів, конкретний зміст кожного з яких залежить від характеру певної мережевої структури [116]. Ще одне класичне визначення належить Х. Хакансону, який у своїх працях розглядає мережу як «набір суб'єктів, які інституційно не залежать один від одного, але здійснюють дії або контролюють ресурси, які в деякому сенсі є взаємозалежними. Більше того, щонайменше, існує певна угода між суб'єктами ринкової взаємодії щодо існування цієї залежності» [387]. Просте та зрозуміле визначення мережі також пропонує В.Галайда: «мережа – безліч елементів (вічок, клітинок, осередків), взаємопов'язаних і скріплених між собою вузлами. Вузли – це з'єднання, в яких елементи взаємно перетинаються і зв'язуються. Залежно від

призначення мереж елементи можуть бути різних розмірів і найрізноманітнішої конфігурації. Тож і вузли можуть бути простими, складними, особливими, відрізнятися за властивостями – міцністю, надійністю, простотою з'єднання і іншими якостями. У мережевій економіці вузлом мережі може стати все, що здатне обмінюватися даними» [49]. Загалом залежно від предмета й об'єкта дослідження мережі розглядають: як спосіб взаємодії (горизонтальної та вертикальної) організацій, які з правової точки зору самостійні, а з економічної – залежні; як спосіб об'єднання (інтеграції) організацій через систему вертикальних і горизонтальних коопераційних контрактів і угод, як спосіб координації діяльності організацій і залучення потенційних партнерів; як інститут, який визначає правила інтеграції та взаємодії підприємств економічних суб'єктів, системи цінностей яких подібні чи близькі [9].

Регіональним мережам глобального, національного, регіонального, локального рівня притаманні і спільні особливості, які властиві мережам у цілому, але, з іншого боку, вони неминуче мають свою специфіку в силу різного територіального розвитку: «територіальність наскрізь «пронизує» всі страти соціально-економічної системи, постає її іманентною властивістю і станом» [78] і зумовлює необхідність окремого розгляду регіональних мереж. На регіональному рівні досить довго домінували вертикально-інтегровані мережі, які пов'язані з переробкою та продажем сировини й готової продукції, тому в регіоналістиці поняття «мережі» часто трактується як синонім понять «комплекси», «промислові райони», «альянси», «асоціації», «кластери», «скупчення», «вузли» тощо. Сьогодні час якісно інших організаційних форм «які володіють значним потенціалом саморозвитку, самоврядних, самокерованих, основою для яких служать принципи децентралізації, широкої участі в прийнятті рішень і збалансованої координації, в якій відбувається узгодження інтересів» [433].

Поняття регіональної мережі відображає «загальний феномен, який полягає в тому, що взаємозв'язки всіх економічних суб'єктів є природною складовою економічного та соціального оточення і являють собою форму ринкових і

неринкової взаємодій та взаємозв'язків, які утворюють мережу» [246]. Ця форма існує поряд з іншими організаційними формами і представляє «особливий механізм координації» [211], «спосіб та інфраструктуру організації комунікації та взаємодії регіональних суб'єктів для досягнення загальних цілей регіонального масштабу» [191]. Розвитку мережевого підходу в регіональній економіці сприяє сукупність чинників, які зумовлюють перенесення точок зростання в регіони:

- «наростання впливу мереж на трансформацію систем управління, основних процесів, структуру витрат, інвестиційну та інноваційну діяльність основних сфер регіональної економіки: виробничу, торговельну, сервісну» [246];
- інвестиційна, технологічна, інформаційна та інші експансії в економічні системи регіонів потужних вертикально інтегрованих корпорацій і мережевих структур [305] (у тому числі, глобальних і міжнародних освітніх мереж);
- «кількісне переважання у структурі регіональної економіки суб'єктів малого та середнього бізнесу, які мають спільні цілі, ресурси, інфраструктуру, орієнтуються на потреби певної територіальної громади, мають подібні елементи бізнесової, освітньої, інноваційної культури, неохочі до вивозу капіталу в сусідні регіони, часто активно взаємодіють між собою, тому потенційно можуть бути вузлами регіональної мережі;
- розвиток засобів комунікацій та зв'язку, оптимізація логістичних потоків, транспорту, що дозволяє здійснювати економічну діяльність навіть у віддалених регіонах;
- розвиток омніканальності – поєднання ділової активності у форматі офлайн та онлайн за рахунок мережевих інформаційних обмінів;
- розвиток громадянського суспільства;
- перерозподіл товарних, інвестиційних, дохідних і фінансових потоків у регіони, зокрема в результаті наростання процесів децентралізації;
- нижча вартість робочої сили, нижча вартість життя, комфортність соціального середовища (довіра, відкритість, прозорість, сусідство)

окремих регіонів, що зумовлює поселенську привабливість для висококваліфікованих працівників тощо» [246].

На рівні регіону мережі виконують функції, пов'язані з функціонуванням і розвитком регіону: розробка і налагодження ефективних комунікацій між організаціями; об'єднання географічно розрізнених однотипних суб'єктів у територіальну функціональну підсистему; інтеграція окремих продуктів, збагачення їх новим знанням, формування якісно нової кінцевої продукції; дифузія передового досвіду і наукових досягнень у певній галузі, нових продуктів і нових технологій; отримання матеріального результату у вигляді розширення бізнесу і збільшення прибутку, а також створення потенціалу, спрямованого на комплексне використання новітніх методик розробки та просування продукту [306]. Мережеві організації активно впливають на розвиток регіональних економічних систем, виходячи з принципів їх функціонування у процесі становлення «економіки, заснованої на знаннях» (рис.1.2).

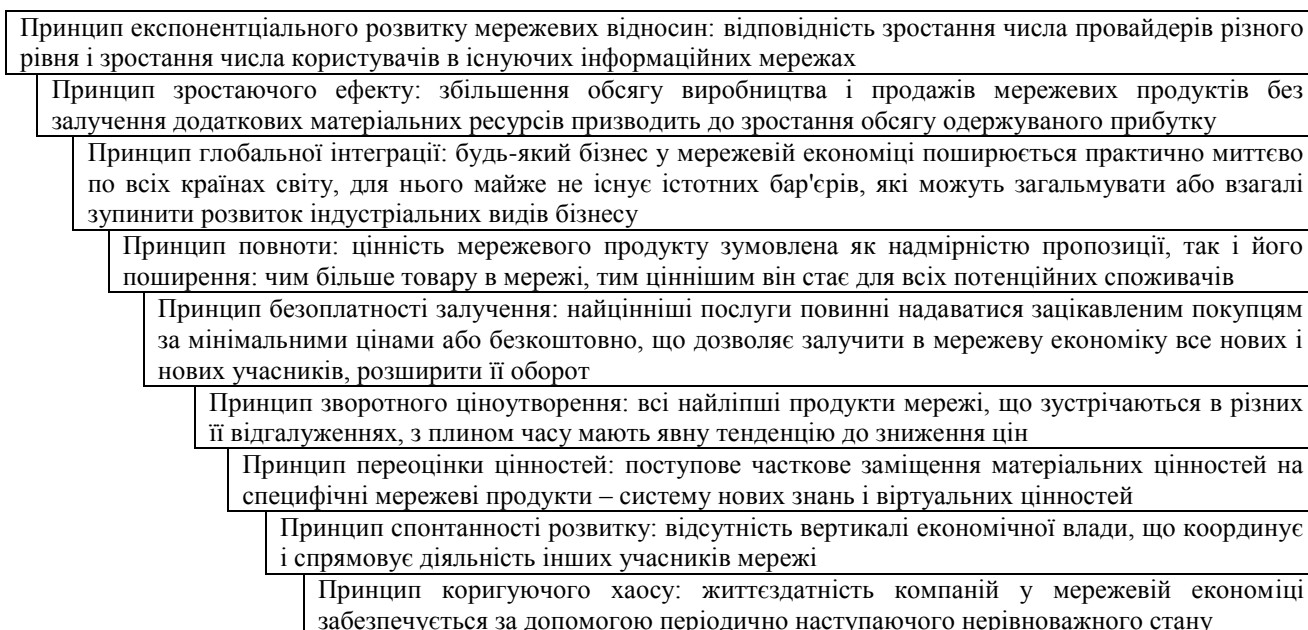

Рис.1.2. Принципи функціонування регіональних мереж

Джерело: складено автором за [15; 205]

У даний час важко уявити собі сферу регіональної економіки, в якій у тій чи іншій мірі не відбувалася б мережева взаємодія. Особливо інтенсивний цей процес у торгівлі, фінансовій та страховій, інформаційно-комунікаційній, медичній та інших сферах. Сьогодні ці процеси актуалізуються й у сфері освіти,

зокрема вищої та поствищої, де основним напрямком розвитку є формування спільного освітнього середовища, інтеграція в міжнародний освітній простір, налагодження взаємодії між виробниками знань, замовниками, споживачами, стейкхолдерами. Мережевий підхід стосується економічних, маркетингових, організаційних, технологічних, педагогічних, правових і культурних сторін освітньої діяльності, тому створення та реалізація мережі змінює не тільки кількісні, але і якісні характеристики взаємодії, що призводить до появи нових регіональних, міжрегіональних, міжнародних мережевих утворень.

Актуальність мережевого підходу до регіональної системи освіти та регіонального ринку знань зумовлена:

- «поширенням концепцій безперервної освіти (навчання протягом життя / lifelong learning), «навчання шириною в життя» (lifewide learning);
- трансформацією механізмів генерування, створення, акумулювання, поширення знань;
- зміною характеру взаємодій між суб'єктами регіонального ринку знань;
- посиленням міжнародної конкуренції та міжнародної мобільності у сфері освіти;
- надзвичайно високим рівнем адаптивності споживачів освітнього продукту до мережевих технологій, методів та інструментів;
- нівелюванням чинника територіальної дислокації споживачів і надавачів освітніх послуг;
- розвитком інформаційно-комунікаційних і дистанційних технологій, які забезпечують мережеву взаємодію та формують спільний інформаційно-комунікаційний освітній простір;
- підвищенням вимог роботодавців до оновлення знань і компетенцій працівників тощо» [246].

Мережевий підхід до побудови освітньої системи регіону та формування ринку знань сьогодні визнається як: «один з перспективних сучасних підходів». «як напрямок та особливий тип інноваційних процесів», «як нова управлінська парадигма», «як нова освітня культура, адекватна мотиваційному полю навчання», як «сучасна практика, конкретні методи та технології». З погляду освітнього

менеджменту мережу розглядають як форму організації освіти або як систему, яка дозволяє кооперуватися освітнім закладам різного рівня та підпорядкування, формувати близькі і віддалені зв'язки, залучати додаткові ресурси. та мережева взаємодія. Під мережевою взаємодією у сфері освіти, зазвичай, розуміють різні за типом і масштабами зв'язки між навчальними закладами, організаціями та людьми для досягнення загальних цілей [183].

Теоретичне осмислення феномена освітніх мереж представлене в працях переважно закордонних дослідників [46; 55; 103; 351; 352; 460; 489]. Мережевий підхід в освіті особливий, у ньому «мережева ідеологія і цінність не зводяться до зменшення сукупної вартості володіння мережевим компонентом, а сама мережева освіта не зводиться до застосування комп'ютера. Вона пов'язана з іншою організацією і змістом, з іншим кадровим і методичним забезпеченням усієї освітньої інфраструктури» [8]. Як ключові характеристики мережевого підходу в освіті дослідниками виділені такі [211; 240; 309; 311]:

- освіта є не вертикальною, ієрархічною організованою системою, а горизонтальною самоорганізованою мережею;
- у мережі немає організацій і «організованостей» у традиційному сенсі, первинним елементом об'єднання є спільність, спільнота;
- на відміну від правильно організованої системи, для мережевого утворення характерні неоднорідність, неправильність, складність;
- вузли мережі – освітні установи, освітні програми, оригінальні моделі, авторські школи, варіативні курси тощо;
- у мережі не один, а багато лідерів, які дозволяють забезпечити стійкість і еластичність мереж;
- мережа будується не на подібності освітніх ініціатив, а на об'єднанні внесків у розв'язання певної проблеми («неключових компетентностей»);
- у мережі незрівнянно швидше, ніж у традиційній системі продукуються та поширюються інновації за рахунок «доступу до компліментарних ресурсів, інкорпорованих знань і саморозвитку» [211];
- мережа допомагає розкрити закономірності та спроектувати у форми і механізми розвитку традиційної освіти.

У сучасних умовах регіоналізація освіти та науки набуває винятково важливого значення, деякі вчені пропонують її розглядати «як ступінь конструювання освітньої системи» [289]. Регіоналізація освітньої та наукової сфери викликана цілим рядом чинників: «суттєвим підвищенням відповідальності органів місцевого самоврядування за забезпечення доступності освіти і розвитком мережі закладів освіти» [230; 284]; «адміністративною реформою, децентралізацією, посиленням економічної самостійності регіонів, підвищенням ролі органів місцевого самоврядування в регулюванні освітнього простору та управлінні освітою; наростанням міграційних процесів (внутрішніх і зовнішніх), дефіцитом молоді, яка здатна забезпечити стійкість контингенту освітніх закладів на перспективу, дефіцитом людського капіталу (фахівців різного профілю і кваліфікації); зростання уваги до регіональних аспектів матеріальної та духовної культури; необхідність формування рівного доступу та рівних можливостей отримання якісної сучасної освіти; роль освіти та науки у продукуванні та реалізації інновацій, регіональної інноваційної політики; регіональними викликами, які сформувалися і продовжують формуватися під дією розвитку виробничих, соціальних, економічних і політичних чинників тощо. Регіоналізація освіти зумовила розмежування традиційних компетенцій між різними рівнями владних структур, суспільством, громадою, бізнесом, споживачами, формування та освоєння нових компетенцій, створення регіональних освітніх мереж (РОМ) у цілому і набір їх вузлів зокрема» [246]. Ми згодні з висновком, С. Чернова, що «конкурентоспроможність економіки регіону можна визначити за відкритістю, масштабністю і цільністю інноваційної мережі» [315].

Регіоналізація освітньої мережі формується на основі ряду принципів: інтеграція регіональної освітньої мережі в загальнонаціональну та міжнародну мережі та спільний освітній простір; збереження самостійності регіону у виборі освітньої стратегії, формуванні регіональної освітньої та наукової політики, впровадженні освітніх інновацій, розробці освітніх програм; надання освіти та науці статусу драйверу розвитку усіх підсистем регіональної економіки та регіональних ринків; адаптивність до освітніх потреб громади, бізнесу, інвесторів; консолідація та взаємозв'язок регіональних освітніх закладів, регіонального

бізнесу, органів територіального управління та інших сфер громадського життя території; створення відкритого регіонального освітнього простору; трансформація регіонального освітнього простору в рамках цифрової економіки; урахування регіональної специфіки, пріоритетів розвитку, регіональних інтересів та освітніх запитів, традицій; міжрегіональна та міждержавна кооперація в науковій та освітній сфері; збереження інтелектуального потенціалу регіону; якісне оновлення освітньої та наукової інфраструктури.

«Для забезпечення повноцінного формування економіки знань на рівні регіону, забезпечення взаємозв'язку виробників і споживачів, покупців і продавців, виробництва та споживання знань формується відповідний ринок – регіональний ринок знань – регіонально-локалізована сукупна потреба споживачів та відповідна пропозиція у виробників знань» [246]. Знання, технології та навчання стають ключовими чинниками соціального, культурного, економічного розвитку регіону, особистісного зростання членів територіальної громади, вони «визначають готовність регіональної спільноти до життєздатних інновацій. Знання набуває нового відтінку – воно стає регіонально специфічним. Регіональною особливістю стає знання, яке з'являється на будь-якій території і на ній же закріплюється. Причому це характерне для певного регіону знання, так само як і місцевий ландшафт, не може бути «переміщеним» в іншу місцевість без значних втрат» [98]. Білоруські вчені в результаті реалізації проекту «Регіон, який навчається: неформальна освіта для всіх поколінь», обґрунтували висновок, що концепти «інноваційний регіон» і «регіон, який навчається» базуються на «інтеграції освіти і навчання в усі процеси на місцевому та регіональному рівнях. Фактично мова йде про створення системи колективної освіти, де навчаються усі: індивідууми, організації, підприємства, місцеві спільноти, міста і регіони» [191].

Вдале визначення регіонального ринку сформульоване в монографії І. Буднікевич та О. Хохуляк: «Регіональний ринок – це система ринкових механізмів, економічних процесів і відносин між суб'єктами регіональної економіки у сфері обміну певного товару чи послуги, які формуються в межах регіону, спрямовані на узгодження інтересів виробників і споживачів та реалізуються під впливом інструментів регіональної політики» [26].

Використовуючи напрацювання зазначених авторів щодо понятійного апарату регіональних ринків, регіональний ринок знань можна розглядати як «систему ринкових механізмів, економічних процесів і відносин між суб'єктами ринку у сфері надання та споживання» [26] знань в імпліцитній і експліцитній формах, «які формуються в межах регіону, спрямовані на узгодження інтересів ринкових суб'єктів та реалізуються під впливом інструментів державного регулювання, регіональної політики та саморегулювання» [26]. Знання є сукупністю оформленого досвіду, навичок, умінь (відтворювати, оновлювати та використовувати), адаптованої інформації, «цінностей, контекстної інформації, експертного розуміння, що становлять основу для оцінки й інтеграції нового досвіду та інформації» [125], отримання освіти, формування компетенцій, придбання знань у вигляді ноу-хау, ліцензій та патентів, друкованих та електронних носіїв. Суб'єкти та інфраструктура даного ринку здійснюють знаннєві трансакції – реалізують функцію неперервного створення, акумулювання, збереження, просування та передачі знань для підвищення компетентісного рівня економіки регіону та її суб'єктів. Трансакції на ринку знань виникають з приводу особливого товару, класифікація якого запропонована в Додатку В.

«Високий рівень конкуренції між провайдерами освітніх послуг, вартісне зростання обсягу кон'юнктури (обсягу пропозиції та попиту) ринку знань, зростання державних і приватних витрат на освіту, переорієнтація суспільства на освіту протягом життя визначають нові моделі та стратегії поведінки учасників регіонального ринку знань – інтеграція в освітні мережі різних типів і рівнів» [246]. На регіональному ринку знань: «мережа, як система контрактів між формально незалежними економічними агентами, дозволяє оптимально комбінувати і використовувати знання» [159], «більш ефективно продукувати, передавати, використовувати існуючі явні, в тому числі матеріалізовані знання (виражені в техніці, технологіях, інноваціях, в умінні та досвіді, властиві носіям людського капіталу), а також створювати нові знання» [246]. Регіональний ринок знань «покликаний забезпечити ефективну координацію та взаємодію сукупного попиту і сукупної пропозиції в мезоекономічній системі [329, с.21].

Традиційний підхід до розуміння регіональної освітньої мережі, який

трактував її як «сукупність регіональних освітніх установ та органів управління освітою, які розглядаються як організаційні, економічні, соціальні та інші об'єкти» [321], сьогодні практично вичерпав себе і застосовується переважно в національній та регіональній статистиці освіти для характеристики «складу і структури, але не функцій регіональної освітньої системи» [182]. У рамках такого підходу регіональна освітня мережа трактується, наприклад, Ю. Новіковим не просто як номенклатурна чисельність освітніх установ регіону, а таких, «які спільно реалізують спадкоємні освітні програми і державні освітні стандарти різного рівня і спрямованості, а також органів управління освітою» [184]. Та, на наш погляд, у цьому випадку отримуємо «закриту мережу», яка буде існувати окремо від замовників освітніх послуг, споживачів, територіальної громади. Учасниками Регіональної освітньої мережі повинні бути не тільки заклади формальної освіти, але й неформальна освіта (навчання на робочих місцях, корпоративні тренінги, тренери-фрілансери, курси, студії, відкриті освітні програми, програми обміну досвідом, коворкінг-центри тощо), наукові, медичні, культурні, фізкультурно-спортивні заклади, організації та установи реального бізнесу, органи влади та місцевого самоуправління, які володіють необхідними ресурсами для навчання, практики та стажування, розробляють професійні стандарти, встановлюють кваліфікаційні вимоги, формують свої вимоги до змісту, структури та спеціалізації освітніх програм підготовки і перепідготовки фахівців, підвищення кваліфікації кадрів.

На наш погляд, важливе сьогодні розуміння регіональної освітньої мережі як напівформальної (віртуальної) структури, яка охоплює різноманітні елементи, зв'язки, відносини та взаємодію між ними, де органи управління виконують координуючу та обслуговуючу функцію. Нові способи взаємодії – на основі конкуренції або кооперації, або на основі інтеграції учасників мережі – дадуть можливість сформувати пропозицію якісних освітніх послуг на регіональному ринку знань. Напрямами розвитку мережевих форм на регіональному ринку знань є: розвиток територіальних форм мережевої взаємодії; «розвиток інноваційних мереж на основі парадигми відкритих інновацій» [267]; розвиток галузевих і міжгалузевих інтегрованих мереж.

Визначення регіональної освітньої мережі сформулюємо на основі дефініції Джоела Подольного та Карена Пейджої [446]: «це відносно відкрита сукупність / коаліція незалежних суб'єктів регіонального ринку знань (наукові, освітні та інші установи, підприємства й організації різних форм власності), які вступають у взаємодію з приводу створення, оновлення та дифузії знань, об'єднані спільними цілями, мають повторювані довгострокові партнерські зв'язки, пов'язані та безперервні комунікації, а процес управління здійснюється на партисипативній, колективній і рівноправній основі» [24; 248].

Регіональна освітня мережа повинна відповідати наступним умовам: наявність об'єднуючої мети; добровільне об'єднання унікальних ресурсів учасників та спільне використання мережевих ресурсів; відкритість, гнучкість та адаптивність мережі; множинність мережевих взаємодій; наявність механізмів мережевої взаємодії учасників; наявність мережевих освітніх програм, освітніх проектів, базових майданчиків мережі; наявність великої кількості вузлів і зв'язків між ними; координуючий центр і сучасний менеджмент; взаємна відповідальність і зобов'язання; взаємовигідність; логістична система мережі; ефективність і вимірюваність результатів тощо.

Регіональна освітня мережа володіє емерджентними (новими, унікальними) властивостями – включає елементи та вузли, непридатні традиційній освітній системі, передбачає різноплановий характер взаємодії учасників. Вузлами регіональної освітньої мережі є об'єкти (заклади освіти (формальної та неформальної), бізнесові структури, органи управління освітою, громадські організації, органи місцевого самоврядування тощо) та їх сукупність, перетин об'єктів, окремі індивіди, групи індивідів, створені ними соціальні спільноти (батьківські ради, ради ректорів / директорів, громадські ради тощо). Саме регіональна освітня мережа формує взаємозв'язки (горизонтальні та вертикальні) та взаємодію між вузлами і забезпечує обмін (трансакції) між ними, тобто є «картою / мапою відносин між вузлами» [406], дозволяє забезпечити ефективне функціонування як усієї мережі загалом, так і кожного її елемента та вузла.

У праці Кевіна Келлі «Нові правила для нової економіки» сформульовано 12

особливостей мережевої економіки, яка є реальністю і яку потрібно враховувати у практичній діяльності: «ті, хто грають за новими правилами, будуть процвітати, ті, хто їх ігнорує, – ні» [407]. І хоча окремі з них є досить ідеалістичними, ідеї та висновки автора щодо визначного впливу інформаційних процесів на функціонування економічної системи активно цитуються та розвиваються.

У табл.1.1 особливості мережевої економіки сформульовані К. Келлі, екстрапольовані нами на регіональний ринок знань і регіональну освітню мережу:

Таблиця 1.1

Реалізація особливостей мережевої економіки на регіональному ринку знань та в регіональній освітній мережі

Закон	Суть закону	Прояв в регіональній освітній мережі
1. Закон зв'язку	Якщо число вузлів зростає як N , то кількість зв'язків зростає як $N \times N$. Мережі характеризуються повільним розвитком на початку і різким зростанням після досягнення певної критичної точки	Колективна взаємодія, яка пов'язує освітні заклади регіону різних рівнів освіти, підпорядкування, організаційних форм власності, замовників освітніх послуг (абітурієнтів, працедавців). Класична освіта має підлаштовуватися під мережеву модель. З елементарних частин освітнього процесу в результаті мережевого об'єднання виросте нова якість системи отримання знань.
2. Закон повноти («закон факсу»)	Чим більше вузлів в мережі, тим ціннішою вона стає. Число зв'язків в мережі виростає як квадрат числа вузлів.	Цінність освіти зростає від чисельності освічених людей, кількості освітніх закладів, повсюдного поширення освітніх послуг. Знання застарівають протягом нетривалого періоду і цінність диплома як такого відповідно знижується. Будь-якій людині в процесі його активної діяльності необхідний постійний доступ до знань, постійна можливість навчання. При цьому цінність знань не знижується від зростання числа людей, які ним володіють, а навпаки, підсилює потенціал всього суспільства.
3. Закон переломних точок:	Система якісно змінюється та самостійно підтримує свій розвиток лише досягнувши точки перелому.	В освіті такою переломною точкою може стати перехід до дистанційних технологій який передбачає досягнення регіоном певного рівня технічного та інтелектуального розвитку. Крім того, самі освітні установи повинні розробити та реалізувати принципово нову стратегію діяльності.
4. Закон експоненціального зростання:	Швидке зростанням зв'язків мережі навіть при невеликому збільшенні числа вузлів.	Розвиток мережевої освіти демонструється в даний час бурхливим зростанням системи дистанційної освіти в усьому світі, створенням відкритих електронних університетів, мобільністю студентів і викладачів.
5. Закон збільшення віддачі	Віддача створюється всіма учасниками мережі, які ділять прибуток.	Нові освітні заклади, які входять в мережу, збільшують її, що вимагає подальшого залучення нових учасників. Запрошення конкурентів – зовнішніх провайдерів освітніх послуг на регіональний ринок. В результаті, при збільшенні мережі, зростає пропозиція освітніх послуг і освітнього контенту. Значна увага приділяється відгукам студентів (особливо в соцмережах), що стає інструментом залучення нових студентів.
6. Закон щедрості	Рухайся до безкоштовного! Первинний продукт можна передавати безкоштовно, а продаючи модернізовані варіанти продукту або додаткове обслуговування до нього, компанія може прекрасно існувати і продовжувати щедро поширювати первинний продукт.	Цінність освітнього продукту пропорційна його поширеності, тому потік безкоштовних (умовно безкоштовних) копій збільшує цінність кожного з них. Чим більше копій зроблено, тим більше потрібними вони стають. Водночас відбудеться зниження вартості базової освіти, що зумовить пошук вільних ніш в сегменті додаткової освіти. Завданням базової освіти є прищеплення звички вчитися протягом усього життя, усвідомлення необхідності постійного підвищення кваліфікації, розробки для кожного учня власної «траєкторії освіти», орієнтованої на потреби професійної діяльності і особистісних прагнень окремого індивідуума.

Закон	Суть закону	Прояв в регіональній освітній мережі
7. Закон інверсійного ціноутворення	Найліпше в мережі дешевшає з кожним роком. Ціни трансакцій знижуються по тій же траєкторії прямуючи до нуля. Необхідно розширювати перелік послуг, створювати нові вузли, що можливо тільки в мережі з миттєвим розповсюдженням ідей.	Освітні продукти, які можна тиражувати, пристосовуються до закону інверсійного (зворотного) ціноутворення і стають дешевшими з їх удосконаленням, що сприяє зростанню нововведень. Необхідно постійно продукувати нові освітні програми, нові освітні послуги, започатковувати знаннєві студії та тренінгові мережі, започатковувати нові напрямки підвищення кваліфікації, додаткової освіти. Необхідною умовою успішного функціонування є безперервний пошук нових затребуваних ідей, знань, послуг, продуктів.
8. Закон відданості:	Спочатку «нагодуй» мережу! У мережі немає яскраво вираженого центру та чітких меж. Мережеві компанії загинуть, якщо мережа не процвітатиме.	Відсутність формального центру управління. Успіх учасників мережі залежить від успішного розвитку освітньої мережі. Одного разу спробувавши зручності та переваги мережевої освіти, логічно припустити, що і в подальшому індивідуум буде їх використовувати у своїй подальшій діяльності.
9. Закон тимчасового спуску	Організаціям доводиться постійно видозмінюватися, а пошук повної адаптованості буде пов'язаний з ризиком загибелі.	Освіта повинна бути мобільною й адаптивною до зовнішнього середовища, базуватися на модульності, взаємозамінності. Конкурентною перевагою в умовах мережевої економіки буде мобільність і зручні налаштування під потреби як ринку в цілому, так і окремого індивідуума. Освітнім мережам нового типу властиві самоорганізація та самооновлення.
10. Закон заміщення:	Заміщення матеріальних цінностей у мережеві економіці інформацією.	Відбувається заміщення «важких і матеріальних» носіїв знань (підручників, будівель, лабораторій) «легкими і інформаційними» (електронні підручники, віртуальні лабораторії, мультимедійні технології, дистанційне навчання, віртуальне спілкування з викладачем).
11. Закон «сепаратора»:	Будь-яка інновація – це завжди руйнування. Мережа завжди в нерівноважному стані.	Безперервне впровадження освітніх інновацій, постійне оновлення та модифікація традиційного та створення принципово нового освітнього процесу. Об'єднання учнів і тьюторів у будь-якій ефективній для учасників формі.
12. Закон неефективності	Не розв'язуйте проблеми, а шукайте нові можливості!	Освітня діяльність спрямовується на розвиток у студентів/слухачів креативності, оригінальності, уяви, здатність до творчості, оволодіння ними прикладними компетенціями. Викладачі також повинні вміти вчитися, постійно підвищувати кваліфікацію, проходити стажування в реальній економіці, удосконалювати педагогічну майстерність, уміти прогнозувати напрямки розвитку конкретної предметної області, визначати пріоритети діяльності. Зростає значення співпраці освітніх закладів з підприємствами, запрошеними лекторами-практиками й експертами конкретних галузей, успішними випускниками тощо. Розвивається дуальна освіта. Перспективне створення системи поствузівської, позавузівської освіти (у формі курсів, студій, тренінгів, майстер-класів) відповідно до потреб регіональної економіки.

Джерело: складено автором на основі [102; 407] та власних висновків

Формально регіональна освітня мережа є сукупністю вузлів / ланок (акторів) і зв'язків (взаємодії) між ними, що визначають стандарти, правила, технології роботи цих вузлів або ланок в межах певного регіону. Основу регіональної освітньої мережі складає соціально-економічна мережа, вузлами якої є окремі освітні організації, і не тільки крупні провайдери (ЗВО/ВНЗ, коледжі, система загальноосвітніх закладів), але й невеликі гравці ринку знань (курси, тренінги, авторські класи, студії, майстерні), які не мають ринкової влади, оскільки їх частка продажів вельми несуттєва. Включеність у регіональну освітню мережу дозволяє

їм «отримати кумулятивний («віртуальний») розмір, який дає їм можливість успішно конкурувати і з великими гравцями ринку, і з іншими квазіінтегрованими структурами» [159]. Крім того, довгострокові стійкі взаємовигідні партнерські відносини виникають також між освітньою мережею (надавачами освітніх послуг) і зовнішніми цільовими аудиторіями (споживачами послуг) за допомогою мобілізації, комбінування і використання ресурсів, компетенцій, знань. Головні зусилля мережевої структури спрямовані на збереження унікальності кожного партнера при одночасному визнанні ними колективних цінностей, активності в досягненні спільних цілей.

Як засвідчують дослідження М.Де Луїджі [362], нове освітнє середовище в рамках регіональних освітніх мереж створює необхідні умови та клімат, в якому розвиваються компетенції для відповідного та сталого розвитку регіону. Якщо вищі навчальні заклади, які розміщені в регіоні, будуть формувати свої стратегії з урахуванням сучасних потреб громади, оновлювати зміст навчання, організацію та форми передачі знань, то вони перетворяться на регіональні центри компетентності і нададуть додатковий імпульс розвитку регіону. Сформована регіональною освітньою мережею регіональна культура навчання сприяє зміцненню «третього сектору», який стоїть між державою та економікою і охоплює соціальну, некомерційну діяльність в асоціаціях, ініціативах чи групах.

Для регіонального ринку знань «мережева форма управління може забезпечити ліпше навчання, розширену легітимність і престиж, ліпший контроль над зовнішнім середовищем і вищі економічні результати» [446]. Регіональна освітня мережа виходить за рамки традиційних ринкових трансакцій, вона передбачає і розвиває довготривалі партнерські взаємовигідні відносини між учасниками мережі з приводу спільного використання чи обміну: матеріальними активами – лабораторії, обладнання, спортивні майданчики, центри дозвілля; нематеріальними активами – інформацією, знаннями, педагогічним, ринковим та управлінським досвідом, освітніми технологіями, маркетинговими інструментами, корпоративними цінностями тощо; контингентом, споживачами – учнями, студентами, замовниками; кадрами – викладачами, тренерами, спікерами, дослідниками; зовнішніми партнерами тощо.

Отже, «регіональна освітня мережа – це відносно відкрита сукупність / коаліція незалежних суб'єктів, контраверсійне об'єднання бенефіціарів регіонального ринку знань, які вступають у взаємодію з приводу створення, оновлення та дифузії знань, об'єднані спільними цілями, мають повторювані довгострокові партнерські зв'язки, пов'язані та безперервні комунікації, а процес управління здійснюється на партисипативній, колективній і рівноправній основі» [визначене нами в 246; 248]. Трансформація регіональної освітньої мережі пов'язана з маркетингом (дослідженням, створенням, просуванням, локалізацією) нової якості традиційних елементів, які увійдуть у неї, та абсолютно нових елементів, які сама мережа і «породить», зі структуруванням і розвитком цих елементів, з особливими комунікативними властивостями та технологіями, що забезпечують взаємозв'язок між елементами. Нові елементи насичені новоствореними знаннями, віртуальними продуктами, продуктованими розвитком інноваційних територіальних локалізацій.

Отже, проведені теоретичні дослідження мережевого підходу до розвитку регіональної економіки та регіонального ринку знань засвідчують актуальність трансформації регіональної освітньої мережі на засадах маркетингу взаємодії, яка виходить за рамки традиційних ринкових трансакцій, передбачає і розвиває довготривалі партнерські взаємовигідні відносини між учасниками з приводу спільного використання чи обміну знаннями, активами, ресурсами, інформацією та технологіями. Регіональна освітня мережа є якісно новою моделлю організації освітнього середовища регіону, гнучкою та динамічною формою організації взаємодії партнерів, вона дозволяє інтегрувати їх унікальний досвід, можливості та передові технології навколо певної об'єднаної ідеї, яку вони не можуть реалізувати окремо, володіє високими адаптивними компетенціями до змін середовища функціонування, є джерелом конкурентних переваг для учасників, оскільки здатна видозмінюватися, міскувати елементи, набувати нових конфігурацій, необхідних для виконання регіональних та приватних завдань.

1.2. Суть і особливості застосування маркетингового підходу до трансформації регіональної освітньої мережі

«Існування регіонального ринку знань, розвиток конкурентних та коопераційних відносин в освітній сфері, трансформаційні процеси в освітній галузі в напрямку її надмірної комерціалізації зумовлюють застосування сучасного маркетингового підходу при трансформації регіональної освітньої мережі. Маркетинговий підхід передбачає орієнтацію регіональної освітньої мережі на задоволення потреб, запитів та очікувань споживача, збалансування інтересів споживачів знань, їх продуцентів та інших регіональних акторів посередництвом мережевих взаємодій реагуючи на параметри маркетингового середовища та змінюючи їх» [24]. «Маркетинговий підхід орієнтується не на продукти чи ресурси регіону, а на потреби, очікування, цінності та корисності регіону для визначених цільових аудиторій» [48]. Застосування маркетингового підходу до трансформації РОМ формує такі механізми та технології довгострокової мережевої взаємодії, довіри та зобов'язань, які дозволять:

- «інтегрувати ринок знань у систему регіональних ринків для оптимального використання регіональних ресурсів» [24];
- «забезпечити відкритість, доступність, неперервність мережі, її клієн-та практикоорієнтованість, нову конфігурацію компетенцій, розробку нових освітніх технологій» [58];
- «знизити роль освітньої бюрократії у формуванні мережевих спільнот, які виконують лідерські функції в системі освіти, мета університетських професійних об'єднань, які стануть центрами технологічного та регіонального розвитку» [60];
- «створити, підтримувати чи змінити думки, наміри, ставлення або поведінку клієнтів» [155] щодо регіонального ринку знань;
- «підвищити престиж освітніх ідей, освітніх інститутів, особистостей у рамках територіальної спільноти, престиж регіону в країні та за її межами» [24];
- об'єднати науку, освіту, бізнес, владу та суспільство, «поєднати інтереси

- закладів та організацій, які пропонують послуги у сфері освіти, та інших регіональних акторів, включаючи місцеву владу, бізнес і громадський сектор, з інтересами споживачів в особі громадян і підприємств регіону» [191, с.41];
- установити та розвинути успішні відносини між постачальниками, партнерами, споживачами, стейкхолдерами, залучити їх до процесу створення знань як нової цінності (партисипативність);
 - оптимально поєднати доступність (вартісну, локальну, статусну) та високу якість знаннєвого продукту;
 - регулювати поведінку учасників мережі в умовах конкуренції, укріпити наявні та сформувати «виняткові» конкурентні переваги;
 - максимально наблизити виробників знань до їх споживачів/замовників;
 - змодельовати поведінку споживачів регіонального ринку знань;
 - дослідити кон'юнктуру ринку знань;
 - сегментувати регіональний ринок знань за різними критеріями та розробити стратегії розвитку;
 - створити багаторівневу систему інтегрованих маркетингових комунікацій» [24];
 - «створити умови для адаптації та соціалізації членів територіальної громади в сучасному світі» [153];
 - «забезпечити взаємодію чинників, явищ і процесів, які впливають на продукування, генерацію, акумуляцію, розподіл, обмін і споживання знань у регіоні;
 - успішно позиціонувати регіональну освітню систему як таку, що працює за власними мережевими сервісними стандартами;
 - створити регіональну інноваційну інфраструктур для розробки технологічних, організаційних, соціальних і гуманітарних інновацій» [24].

Одним із перших сучасних досліджень форм мережевої взаємодії на ринку знань є праця Е. Біркінса (Eric Beerkens, 2004) [335], яка базується на методології ресурсної теорії фірми (табл.1.2). На прикладі чотирьох найбільш успішних освітніх консорціумів (Alma Network (4 університети), ASEAN University Network

(17 університетів країн – членів АСЕАН), Coimbra Group (38 європейських університетів), ECIU (European Consortium of Innovative Universities – 10 західноєвропейських університетів) описано процедури створення освітніх мереж – консорціумів, стратегічних альянсів, інтерорганізаційних утворень. Визначено, що основою формування та розвитку освітніх мереж є сумісність і взаємодоповнюваність партнерів, які входять в мережу.

Маркетинговий підхід до побудови мережевих моделей, на ринку знань у тому числі, є одним із сучасних підходів і був сформований у результаті розвитку інших підходів (табл.1.2)

Таблиця 1.2

Наукові підходи до побудови мережевих моделей

Підхід	Суть підходу
Еволюційний	Поєднує теорію соціальних систем і теорію комунікацій, досліджує динаміку та взаємний вплив тих соціальних функцій, носіями яких ці сектора виступають (адміністративно-правове регулювання, виробництво економічних благ і створення знань). Мережева кооперація кожної пари гравців (представників науки і бізнесу) коригує індивідуальні траєкторії їх розвитку, спонукаючи переходити на нову траєкторію, з використанням нових технологій [70].
Інституційний	Досліджує характер партнерських взаємодій держави, бізнесу і науки на різних стадіях еволюції економічних систем і на різних рівнях зв'язків (регіональному, національному, наднаціональному). Ключовими поняттями для визначення мережі як нового економічного явища виступають поняття трансакційних витрат, контрактних взаємодій, координуючих структур, механізми координації. За основу мережевих форм організації бізнесу взято тривалий контракт з невизначеним терміном дії, який обумовлює поведінку партнерів по мережі в довгостроковому періоді [159, с.38]. Функціональне зближення секторів і їх перехід до безперервного інтерактивного діалогу стають можливими лише в постіндустріальній економіці, коли всі гравці вступають у перехресні мережеві взаємодії та розвивають колаборації. У підсумку, сфери їх діяльності накладаються один на одного й утворюються динамічні зчеплення [271;118].
Економічний	Мережі розглядаються як тип економічних взаємовідносин між принципалом (наймачем) і агентом (найманим працівником), які дозволяють знизити трансакційні витрати і підвищити динамічні здібності та потенціал міжорганізаційних зв'язків зі створення нових цінностей [268].
Економіко соціологічний	Основа економічних ресурсів складають мережі формальних і неформальних відносин, що дозволяє поступово розвивати довіру, обмін інформацією, погашення конфліктних ситуацій відповідно до вироблених норм і правил. Коаліції в рамках мережевих взаємодій аналогічні симбіотичним спілкам і екосистемам, відомим з біології. Введено поняття соціального капіталу – «агрегація дійсних або потенційних ресурсів» [342], який може бути реалізований тільки через мережеві зв'язки і взаємодії, взаємні зобов'язання або визнання.
Екосистемний	Екосистемний підхід сфокусований на характері та динаміці взаємодій учасників системи (один з одним і з потенційними учасниками), підкреслюючи, що саме колаборація забезпечує створення і дифузії потоків знань, перетворення цих знань у інновації та подальше поширення нововведень по всій економіці. Підхід робить ставку не на саму інноваційну інфраструктуру, а на її ефективне залучення в розвиток колаборації між численними партнерами [385; 379]. Колаборація учасників мереж відбувається на конкретних територіях і пов'язана з фактором локалізації інноваційних процесів [270, с.53].
Управлінський	Спрямований на розробку стратегій управління, заснованих на конкурентних перевагах, що виникають завдяки спільній діяльності вузлів мережі. На перше місце ставиться не аналіз економічної природи мережевих структур, а формування стратегій управління і виявлення джерел конкурентних переваг, що виникають завдяки поєднанню діяльності вузлів, які входять у мережу [159]. Розвинений у ресурсному та стосунковому підходах.

Підхід	Суть підходу
Ресурсний	Ресурсний підхід полягає в ініціюванні мережевої взаємодії для оптимізації використання ресурсів партнерів (інших структур, організацій, закладів, установ), щоб розширити свої логістичні, кадрові, матеріальні, технологічні, науково-методичні, інформаційні та інші можливості. Підхід еволюціонував у розумінні того, що розвиток глобальних ринків зумовив необхідність поширення компетенцій (знань, умінь, навичок) в мережі взаємодіючих організацій [353]. «При ресурсному підході до мережевої взаємодії залучаються організації-реципієнти і організації-донори. Отримуючи доступ до ресурсів партнера, організація-реципієнт виходить на якісно інший рівень надання освітніх послуг, а організація-донор отримує додатковий канал для більш ефективного виконання своїх завдань»[144].
Стосунковий	У якості основної одиниці аналізу розглядаються взаємовідносини, увага акцентується на здатності міжфірмових взаємовідносин генерувати стосункові ренти, надприбуток, отриманий у результаті цих взаємин, який є результатом спільних зусиль і не може бути створений кожним з учасників окремо [368]. Важливими факторами отримання надприбутків є також комплементарні ресурси і можливості, ефективні форми координації взаємин [6].
Стейкхолдерський	Однією з невідмінних умов успішної діяльності на сучасних ринках є формування, під тримання і розвиток взаємовідносин з усіма зацікавленими сторонами незалежно від ступеня їх значимості [358]. Теорія стейкхолдерів забезпечила перехід до теорії маркетингу взаємин, яка додатково розглядає взаємини зі споживачами та іншими партнерами [267]
Кластерний	Кластерний підхід розвивався під впливом трьох напрямків наукової думки: маршалловський напрямок (від Маршалл), шуппетерівський напрямок, портерівський напрямок (від Портер). Майкл Портер зробив висновок, що чим ліпше розвинені і чим інтенсивніше взаємодіють між собою фактори місцевого середовища, тим вища продуктивність і конкурентоспроможність відповідних компаній, причому ця взаємодія посилюється на тих територіях, де фірми ширше інтегровані в кластери [221]. Кластери - це географічно локалізовані структури, що мають територіальне охоплення, яке може варіюватися від одного регіону або міста до країни або навіть кількох сусідніх країн; це неієрархічні мережі індивідів, фірм і пов'язаних з ними організацій з різних інституційних секторів (дослідницькі центри, державні агентства, інші інститути), учасники яких згруповані в певній сфері ділової активності і взаємодіють один з одним через різні економічні канали та канали передачі знань; це ділянки особливого ділового середовища, де гравці діють на принципах спільності (commonalities) і взаємодоповнюваності (complementarities) – так, що їх партнерська близькість «підвищує частоту і значимість їх взаємодій як по лінії кооперації, так і по лінії конкуренції» [448; 451]. Сучасна модель управління «робить економічний розвиток результатом процесу колаборації, до якого залучено різні рівні влади, приватні компанії, освітні та наукові інститути, громадські організації» [453]
Маркетинговий	«Заснований на партнерських мережевих взаємодіях, орієнтованих на довгострокові взаємовигідні відносини з окремими споживачами» [386], на клієнтоорієнтованій управлінській моделі. «Основу мережевого підходу в маркетингу (network marketing) заклали представники IMP Group (Industrial Marketing and Purchasing Group) [388], які змістили основний акцент з операційних складових маркетингової діяльності однієї окремо взятої фірми на побудову клієнтоорієнтованої управлінської моделі та дуальні взаємини фірм» [24]. Щоб мати можливість успішно конкурувати в сучасних умовах розвитку мереж, її учасники повинні мати: «здатність «мережевого бачення», здатність керувати центральною мережею, здатність керувати портфелем взаємин і здатність керувати індивідуальними взаємовідносинами [441]. «Відмітною рисою ринкової економіки у контексті ринкових мереж є не загальноприйнята конкуренція, а кооперація (розширена співпраця) між постачальниками і споживачами як всередині мережі, так і поза мережею» [295]. «У мережі поряд з функціями дослідження, стимулювання збуту і розподілу, у маркетингу з'являється функція тривалої взаємовигідної взаємодії зі споживачем» [24].

Узагальнено автором на основі теоретичних досліджень указаних праць та [140; 159; 268; 270]

Сучасні стратегічні концепції маркетингу (власне маркетингу, соціально-етичного маркетингу, партнерського маркетингу) при формуванні та трансформації регіональної освітньої мережі визначають її орієнтацію на

виявлення та максимальне задоволення потреб (економічних і соціально вагомих) суб'єктів регіональної економіки, на взаємодію та партнерство з цільовими аудиторіями. Використовуючи пропозиції І. Буднікевич, можна змоделювати різні маркетингові концепції відносно РОМ (табл.1.3).

Таблиця 1.3

Розуміння регіональної освітньої мережі в рамках різних концепцій маркетингу

Концепція	Суть підходу в рамках концепції
Виробнича концепція	Сукупність освітніх закладів регіону, діяльність яких спрямована на задоволення освітніх потреб населення регіону, виконання короткотривалих і конкретних завдань бізнесу, шляхом продукування освітніх послуг для стабільного функціонування системи освіти.
Товарна концепція	Сукупність освітніх закладів регіону, діяльність яких спрямована на удосконалення якості освітнього продукту, визначення і просування унікальних характеристик регіональної освітньої системи, «які дозволяють сформувати додаткові ресурси для її функціонування та привернення уваги усіх зацікавлених сторін» [23].
Збутова концепція	Сукупність освітніх закладів регіону, діяльність яких спрямована на розробку, просування і споживання освітнього продукту з метою «задоволення потреб зовнішніх та внутрішніх суб'єктів, залучення додаткових ресурсів і підвищення інвестиційної привабливості» [23] освітнього бізнесу регіону.
Концепція власне маркетингу	Сукупність незалежних суб'єктів регіонального ринку знань, філософія якої «спрямована на задоволення та гармонізацію потреб усіх цільових аудиторій шляхом визначення, створення та просування довготривалих конкурентних переваг і формування пріоритетних напрямків розвитку» [23] регіону.
Соціально-етична концепція	Сукупність незалежних суб'єктів регіонального ринку знань, яка «базується на принципах соціальної, екологічної та економічної відповідальності кожного учасника і метою якої є забезпечення сталого соціально-економічного розвитку» [23] регіону.
Партнерська концепція	Сукупність незалежних суб'єктів регіонального ринку знань, які вступають у взаємодію з приводу створення, оновлення та дифузії знань, об'єднані спільними цілями, мають повторювані довгострокові партнерські зв'язки, пов'язані та безперервні комунікації. Філософія коаліції «базується на формуванні, підтримці та розвитку стратегічних взаємовигідних відносин учасників процесу взаємодії (лояльність), спрямована на визначення та створення нових цінностей, які забезпечують сталий розвиток» [23] регіону.

Джерело: сформовано автором на основі [23], представлено в статті автора та співавтора [24]

Маркетинговий підхід дозволяє нівелювати перепони мережевої взаємодії («недоліки трансферу знань, невдачі у співробітництві, низький рівень координації учасників» [276, с. 320] та реалізувати переваги мережі стосовно довгострокового взаємовигідного партнерського співробітництва. «Найбільш адекватною, стосовно мереж, на наш погляд, є концепція маркетингу взаємовідносин (relationship marketing, партнерський маркетинг, маркетинг відносин, маркетинг партнерських відносин), яка розглядає як філософію – налагодження довготривалих, постійних, численних партнерських взаємодій (контактів) між вузлами мережі та зовнішнім середовищем з використанням ефективної системи комунікацій з метою задоволення індивідуальних потреб клієнтів» [24].

У свій час (70-і роки ХХ ст.) представники IMP Group (Industrial

Marketing and Purchasing Group) поставили під сумнів відповідність класичної теорії маркетингу умовам мережевої економіки і поклали початок розвитку теорії маркетингу взаємовідносин та мережевої взаємодії. Сьогодні сформовану нову дослідницьку концепцію маркетингу взаємодії (relationship marketing) в основу покладені такі твердження:

- у сучасному маркетингу важливий міждисциплінарний підхід [323; 341; 388; 471];
- «будь-яка організація вбудована в мережу взаємин з різними групами стейкхолдерів, включаючи кінцевих споживачів, запити яких транслюються на весь ланцюжок створення цінності» [322],
- розвиток на ринку базується на активності і продавця, і покупця, тому в центрі уваги аналітиків у мережевій економічній структурі складана система взаємовідносин між ними «в ланцюгу створення цінності» [323; 341], а не просто акт купівлі-продажу;
- споживача необхідно залучати до взаємодії з постачальником продукту або послуги на усіх етапах ланцюга створення цінності [337; 338; 384; 390; 437; 439];
- «відносини повинні розглядатися, в основному, як взаємодія між діючими учасниками, а не як результат зміни композиції комплексу маркетингу» [24];
- маркетинговий підхід дозволяє змінювати як позиціонування фірми (як учасника мережі) для зовнішніх аудиторій, так і її позиції в мережі: клієнтоорієнтованість, фокус на вибудовуванні взаємин зі стейкхолдерами; поєднанні комплементарних ресурсів і компетенцій; постійний розвиток методів інтерактивних комунікацій з кінцевим споживачем; коригування традиційних маркетингових практик і перебудова технології внутрішньофірмового маркетингу; зростання цінності довіри та прихильності до брэнда; врахування впливу чинників маркетингового середовища, оцінка та нівелювання мережевих ризиків та ін.;
- мережеві взаємодії формуються переважно в рамках локальних, регіональних і національних мереж, і тільки провідні компанії виводять їх за межі власної країни [322];

- глобалізація сучасних ринків додатково посилює як позитивні, так і негативні ефекти «вбудованості» (embeddedness) організацій у мережі взаємин (у [322] узагальнено позиції [332; 359; 444; 458]);
- «мережевий підхід передбачає спільне створення доданої цінності в міжрегіональних і транскордонних взаємовідносинах» [421];
- «для налагодження необхідного рівня взаємин важливими є чотири основні показники: елементи і процес взаємодії; характеристики залучених сторін (покупець / постачальник); атмосфера взаємодії; характеристики середовища, в якому відбувається взаємодія» [492];
- «сумнівне твердження про велику кількість покупців і продавців у мережі, швидкість і легкість їх зміни. Основний акцент повинен бути на сталості структури» [154].

У результаті дослідники мережевого підходу до організації бізнесу сформуvalи концептуальну модель теорії маркетингу взаємодії, невід'ємною умовою якої є «формування взаємної довіри (trust) і зобов'язань (commitment) між фірмами, оскільки, залучаючись до ринкові зв'язку, вони стикаються з необхідністю залежно від інших фірм, від їх ресурсів» [141, с.82]. Як справедливо зазначає С.Куш, «саме розвиток мережевої взаємодії найбільш радикально трансформував теорію маркетингових відносин» [140], а П. Друкер назвав економіку майбутнього «суспільством мереж» (network society) [367], Ф. Котлер визначає сьгоднішні «глобальні ринки як мережеву економіку та суспільство мереж» [412]. «Мережева теорія, мережева модель, мережева взаємодія є основними напрямками дослідження IMP Group (Industrial Marketing and Purchasing Group), північноєвропейської (скандинавської), англо-австрійської, німецької, а сьогодні вже і північноамериканської школи маркетингу взаємовідносин» [24].

У табл.1.4 нами узагальнено складові маркетингу взаємодії в умовах розвитку мереж: виміри, принципи, завдання, результати. Попри дискусії стосовно суті маркетингу взаємодії, визначення дефініцій мережевого підходу, форм, способів взаємодії, дослідники відзначають, що «мережеві форми організації є основою розвитку сучасного бізнесу, доповнюючи вертикально інтегровані компанії» [121, с.47].

Таблиця 1.4

Складові маркетингу взаємодії в умовах розвитку мереж

Виміри маркетингу взаємодії стосовно мереж	Принципи маркетингу взаємодії адаптовані для мережі	Ключові завдання маркетингу взаємодії в мережі [14]	Результати взаємодії для забезпечення сталого функціонування мережі [14]
<ul style="list-style-type: none"> - «Зобов'язання: дві або більше сторін повинні гарантувати одна одній розвиток довгострокових контактів, обопільні інтереси повинні збігатися. - Чуйність: здатність бачити ситуацію з боку. - Взаємність: довгострокові відносини між сторонами припускають деяку частину поступок, прихильність до інших в обмін на таке ж ставлення» [24]. - Довіра: відображає ступінь упевненості однієї сторони в чесності і порядності іншої [38]. Рівні довіри: на рівні особистості, на рівні відносин, на рівні організації, на рівні ринку (репутація), на рівні суспільства (внесок) [127, с. 55]. - Відкритість відносин. - Відданість бренду, прихильність до марки. - Маркетингова сумісність – здатність суб'єктів мережі функціонувати в певній маркетингової обстановці без зниження заданих (планових) параметрів результативності систем маркетингу кожного із суб'єктів, які входять у мережу» [14]. - «Маркетингова обстановка – середовище, яке утворюється сукупністю маркетингових заходів, що проводяться бізнес-суб'єктами в рамках наявного у них маркетингового потенціалу» [14]. 	<ul style="list-style-type: none"> - Добровільна участь. - «Щирість по відношенню до партнера - визначає рівень довіри, стимулює постійні та насичені інформаційні обміни» [105]. - «Взаємна вигода та задоволення інтересів кожного учасника, здатність учасників надавати можливості отримання вигоди іншим учасникам взаємодії» [24]. - «Спільна зацікавленість учасників у взаємодії, яка визначається «мотиваційними інвестиціями»» [101], які готові вкласти учасники в ці взаємини. - «Цінність відносин між учасниками мережі та її усвідомлення. - Відкритість, відсутність бар'єрів для входу та виходу. - Реальна активна діяльність з формування, підтримки та розвитку взаємовигідного співробітництва» [24]. - «Тривалі взаємини, в рамках яких взаємодіючі сторони формують сильні соціальні, економічні та технічні зв'язки з метою зниження витрат і / або підвищення цінності, досягаючи тим самим взаємної вигоди» [101]. - «Кореляція цілей – цілі повинні бути поєднаними і не суперечити одна одній. - Наявність тривіальних, унікальних та ексклюзивних ресурсів, засобів та можливостей. Особлива роль відводиться маркетингу у внутрішньому середовищі мережі» [24]. 	<ul style="list-style-type: none"> - Аналіз стану процесу взаємодії суб'єктів у мережі і обґрунтування проблемних взаємозв'язків. - Складання, аналіз та ранжування цілей взаємодії. - Обґрунтування способу взаємодії з метою досягнення цілей. - Дизайн можливого плану організації взаємодії суб'єктів мережі. - Формування й аналіз набору суб'єктів та рівнів управління для виконання можливих взаємодій між суб'єктами мережі. - Агрегування структурних характеристик суб'єктів стосовно рівня взаємозв'язку. - Розподіл зв'язків між суб'єктами та рівнями взаємодії. - Аналіз варіантів - Обґрунтування необхідних умов для здійснення взаємодії з урахуванням можливих обмежень - Причинно-наслідковий аналіз обраного варіанта розподілу зв'язків між суб'єктами та рівнями мережі. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ефект довгострокових зв'язків, взаємовідносин суб'єктів мережі. - Зростання ефективності використання ресурсів учасників мережі. - Підвищення якості споживчої цінності продуктів мережі. - Зниження рівня ризиків взаємодії за рахунок їх перерозподілу між суб'єктами мережі. - Зростання стійкості інформаційних зв'язків. - Підвищення рівня узгодженості дій учасників мережі. - Ефект від упровадження в мережі стандартних рішень. - Зростання довіри, іміджу, значущості брендів учасників мережі. - Зростання гнучкості поведінки великих структур. - Зростання адаптивності учасників. - Зростання інтерактивності мережевого середовища.

Джерело: складено автором на основі [14; 38; 100; 101; 105; 148] та представлено у статті автора та співавтора [24]

РОМ є автономною, варіативною та інноваційною коаліцією незалежних суб'єктів регіонального ринку знань, вона формується на основі використання взаємодії блоків механізму узгодження інтересів багатостороннього партнерства: нормативно-правового, мотиваційно-освітнього, адміністративного, структурно-функціонального, організаційного, програмно-цільового, маркетингового, фінансового, економічного, інфраструктурного, інформаційного (табл.1.5).

Таблиця 1.5

Блоки механізму розвитку РОМ на засадах концепції взаємодії

Блоки	Напрямки впливу на формування та трансформацію РОМ
1	2
Нормативно-правовий	Законодавче та нормативно-правове забезпечення процесу формування та трансформації регіональної освітньої мережі, функціонування та розвитку регіонального ринку знань, визначення співвідношення між основними складовими регулювання ринку знань (державним регулюванням і ринковим саморегулюванням), стандартизація та сертифікація якості знаньєвих та освітніх послуг тощо.
Адміністративний	Розробка стандарту мережевих програм та проектів; інтерпретація результатів взаємодії; розподіл відповідальності між суб'єктами мережевої взаємодії при досягненні результатів; виділення нових рольових позицій; механізми підтримки мережевих груп та їх діяльності з боку муніципальних і регіональних органів влади [131]; делегування та розподіл повноважень; виконання контрольних функцій за виконанням мережевих зобов'язань, дотриманням мережевих стандартів.
Організаційний	Встановлення, підтримка, зміна або припинення офіційних та неофіційних зв'язків між учасниками мережі; впорядкування, координація та регулювання взаємовідносин між учасниками мережі; визначення та формування вузлів мережі; розробка моделі мережі; розробка загальної схеми структури мережі; формалізація мережевих процесів; координація мережевої взаємодії, стратегічне прогнозуванням, оперативне плануванням тощо.
Інфраструктурний	Сукупність державних, приватних і громадських інститутів (організації, установи, підприємства, служби, галузі, гібридні структури), технічних засобів, які забезпечують мережеві трансакції і не нав'язані ззовні, а породжені самою мережевою взаємодією. Наявність вказаних елементів інфраструктури забезпечує цивілізовані зв'язки та взаємодії між учасниками мережі [27]. До складу інфраструктури включають заклади формальної, неформальної, інформальної освіти, наукові та дослідницькі установи, науково-виробничі комплекси, бізнес-інкубатори та інноваційні центри, технопарки, бібліотеки, консалтингові та маркетингові компанії, інформаційні агентства, рекрутингові компанії, базові підприємства тощо
Власне маркетинговий	Багаторівнева маркетингова система методів та інструментів маркетингу, яка дозволяє виявити потреби суб'єктів мережевої взаємодії, узгодити їх взаємні інтереси, задовольнити потреби і забезпечити взаємну адаптацію учасників мережі, сформувати маркетингове середовище мережевої взаємодії, детермінованої «відносинами кооперації, конкуренції, взаємної адаптації і інституціоналізації, факторами модернізації системи освіти, процесами регіоналізації, інтеграції та кластеризації економіки, переходом до інноваційного типу зайнятості, державною політикою в сферах освіти і зайнятості» [68], ефективно обмінюватися знаннями, ідеями, досвідом, технологіями, враховувати сигнали ринку і вплив зовнішнього і внутрішнього регіонального середовища. Маркетинговий підхід розглядається як домінуючий організаційний механізм, що забезпечує аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища установи, сегментацію ринку освітніх послуг, позиціонування освітнього закладу в навколишньому середовищі з метою досягнення соціально-педагогічного й економічного ефекту [16].
Фінансово-економічний	Сукупність способів, методів, джерел та інструменти впливу на економічні відносини (між учасниками мережі, зовнішніми партнерами) і «процеси забезпечення ціноутворення, фінансування, кредитування та економічної ефективності» [26] мережевої взаємодії. Фінансово-економічний механізм збалансовує економічні інтереси учасників мережевої взаємодії; формує економічні зв'язки регіонального ринку знань з іншими регіональними ринками; забезпечує трансакції прав власності на об'єкт купівлі-продажу – знання; формалізує критерії та оцінює результати взаємодії; формує систему оцінки вартості мережевої освітньої послуги; оптимізує виробництво, розподіл, дифузю та споживання знань у регіоні тощо.

1	2
Логістичний	Забезпечує взаємодію освітніх, наукових, підприємницьких, владних структур регіону для створення, управління, супроводження, розподілу, контролю, оптимізації мережевого потоку знань. Логістичний механізм виконує такі завдання: «розробка та впровадження нових організаційно-економічних схем взаємодії учасників, правил і принципів взаємодії; побудова єдиного інтегрованого інформаційного простору; вибір методів побудови моделей і алгоритмів оптимізації бізнес-процесів логістичної системи» [287]; визначення оптимальної кількості учасників мережі; формування ефективної схеми взаємодії та її диспетчеризації.
Інформаційний	Формування маркетингової інформаційної системи мережі – єдиного комплексу персоналу, устаткування, процедур і методів, призначених для збору, обробки, аналізу та розподілу у встановлений час достовірної інформації, необхідної для підготовки та прийняття маркетингових рішень [218]. МІС охоплює: систему збереження даних - конгломерат спеціалізованого обладнання та програмного забезпечення, який призначений для зберігання і передачі великих масивів інформації; систему внутрішньої інформації, необхідної для ухвалення рішень, оперативного планування й контролю; систему маркетингової розвідки – формує інформацію про динаміку зовнішнього середовища; систему маркетингових досліджень – систематичне і об'єктивне виявлення, збір, аналіз, розповсюдження і використання інформації для підвищення ефективності ідентифікації та вирішення маркетингових проблем (можливостей); аналітичну маркетингову систему, яка передбачає розробку моделей та здійснення технічного аналізу маркетингової інформації та процесу прийняття рішень; систему ідентифікації управління доступом. Злагодженість у функціонуванні усіх чотирьох підсистем МІС дозволяє висвітлити всі процеси та події, які відбуваються в місті та поза ним [23]

Джерело: сформовано автором на основі власних ідей та пропозицій авторів, праці яких указані в табл.1.5

При цьому організація раціональної взаємодії суб'єктів мережі розглядається як складне завдання, ефективність виконання якого залежить від ряду факторів. До їх числа можна віднести характер і тип організаційної структури мережі, складність завдань, які стоять перед нею, регламент взаємодії суб'єктів мережі, методики управління їх діями, що відображають динаміку взаємодії суб'єктів [135, с. 121].

За маркетинговим підходом мережева взаємодія в рамках регіональної освітньої мережі спрямована «на узгодження інтересів та організацію процесу, в якому кожна сторона виграє та отримує можливість пропонувати» [210] на ринку знань «продукт, орієнтований на максимальне задоволення потреб споживачів. Основа маркетингового підходу до взаємодії – це формування таких довгострокових відносин між партнерами, які сприяють реалізації інтересів кожного з них і взаємній вигоді» [24]. У табл.1.6 (на основі напрацювань колективу авторів [262]) нами узагальнені основні інтереси освітніх закладів, бізнесу та територіальної громади/місцевої влади регіону, які вони зможуть узгодити через інтеграцію в регіональну освітню мережу.

Таблиця 1.6

Основні економічні інтереси закладів освіти, бізнесу та територіальної громади регіону, що реалізуються через РОМ

Інтереси освітніх закладів	Інтереси регіонального бізнесу	Регіональні інтереси
<ul style="list-style-type: none"> - Посилення практикоорієнтованої складової освіти, впровадження компетентісного підходу. - Формування універсальних та надпредметних компетенцій у студентів. - Залучення позабюджетних інвестицій. - Широке впровадження в практику навчання технологій нового технологічного укладу. - Розвиток практично значущих досліджень і навичок у співробітників і студентів. - Використання виробничої та технологічної бази партнера для досліджень і розробок. - Ліквідація ізоляваності вузівської науки, комерціалізація результатів НДДКР з просуванням їх на вітчизняний та міжнародний ринок. - Організація і участь у виставках, конференціях. - Пошук потенційних партнерів, формування стійких взаємодій з регіональним бізнесом. - Використання спільної мережевої інфраструктури як навчального майданчика. - Якісне поліпшення підготовки кадрів. - Узгодження досліджень з регіональними пріоритетами. - Проведення міжгалузевих, міжрегіональних, між-організаційних досліджень. - Збільшення можливостей виходу на ринок наукомісткої продукції - Використання спільних каналів збуту та логістичної системи. - Поліпшення іміджу, посилення ролі і значущості на регіональному, національному та міжнародному рівнях - Пілотування проектів на ресурсах бізнес-партнерів - Просування проекту через канали бізнес-партнерів - Організація тестування продуктів та проведення пробного маркетингу - Забезпечення оберненого зв'язку з потенційними споживачами - Вихід на B2B-сегмент - Індивідуальна галузева експертиза продукту - Надання освітнього контенту бізнес-партнеру - Формування попиту на освітні програми 	<ul style="list-style-type: none"> - Професійний ліфт дозволяє зацікавити молодь перспективою працевлаштування в регіоні. - Виконання науково-технічних і комерційних проектів. - Використання приміщень, обладнання, послуг підрозділів ВНЗ регіону. - Залучення й адаптація студентів як потенційних працівників. - Реалізація комплексних міжгалузевих НДДКР. - Приплив у проекти молодих активних співробітників з новими ідеями. - Можливість цільового розподілу студентів, аспірантів і подальшого їх рекрутингу. - Підготовка фахівців за пріоритетними напрямками. - Економія фінансових коштів на дослідження і розробки за рахунок участі в них ВНЗ. - Виявлення та оцінка комерційного потенціалу патентоспроможних технологій. - Супровід створення малих інноваційних підприємств. - Доступ до інженерно-консультаційних послуг. - Консалтинг в галузі організації виробництва і управління. - Доступ до лабораторій освітніх закладів. - Зниження ризиків. - Доступ до інженерних розробок вузу на договірних умовах. - Першочергове право отримання ліцензії на результати інтелектуальної діяльності (РІД), отримані в ході НДДКР - Можливість використання доступу до мереж знань. - Доступ до проривних технологій, компетенцій вузівських працівників, наукового устаткування, мережевих зв'язків ВНЗ. 	<ul style="list-style-type: none"> - Стійкий інноваційно орієнтований розвиток регіону. - «Виконання актуальних завдань комплексного розвитку регіону. - Залучення стейкхолдерів регіону до мережевої взаємодії. - Підвищення якості людських ресурсів регіону, забезпечення потреб регіональної економіки у кваліфікованих працівниках. - Задоволення потреб громади в підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації населення. - Формування нової якості системи отримання знань в регіоні. - Підвищення динаміки розвитку, мобільності та потенційної інноваційності регіону. - Створення інноваційних механізмів управління та співуправління процесами освіти в регіоні. - Сприяння реалізації стратегії розвитку регіону, досягненню конкретних тактичних цілей і виконанню завдань; - Підвищення просторової, інструментальної, вікової доступності, якості, ефективності освітніх послуг. - Просування регіонального освітнього продукту на внутрішній та зовнішній регіональний ринок» [24]. - Утримання обдарованої молоді в регіоні. - Укріплення культурних, емоційних та соціальних зв'язків випускників з регіоном. - Створення багаторівневого мультикомпонентного якісно нового освітнього продукту орієнтованого на потреби регіону. - «Розробка та впровадження регіональних стандартів надання освітніх послуг як унікальної пропозиції регіону. - Цільова концентрація та ефективне використання ресурсів регіональної системи. - Успішна реалізація проектів співпраці та співробітництва. - Налагодження ефективних комунікацій між суб'єктами регіонального освітнього простору. - Об'єднання географічно, відомчо та галузево розрізаних регіональних суб'єктів надання освітніх послуг. - Підвищення конкурентоспроможності регіонального продукту. - Налагодження регіональної розподільчої системи знань. - Застосовування спільних цифрових ресурсів (інструменти, джерела та сервіси), які використовуються в професійній та повсякденній діяльності людини» [24].

Джерело: складено автором на основі напрацювань колективу авторів [169; 262, с.115] та власних ідей

В результаті мережевої взаємодії з реальним бізнесом студенти як потенційні працівники формують універсальні компетенції (системне і критичне мислення, розробка і реалізація проектів, командна робота і лідерство, комунікація, самоорганізація і саморозвиток) та надпредметні компетенції (soft-skills) – навички координації та взаємодії, соціальний та емоційний інтелекти, клієнтоорієнтованість, уміння вести переговори і когнітивна гнучкість тощо. Перефразовуючи Н. Школьського [327], ми можемо стверджувати, що «адекватність регіональної освітньої мережі визначається її здатністю виконувати завдання спрямовані на освоєння комплексу освітніх, професійних, послугових запитів суб'єктів національної та регіональної економіки та трансформуватися відповідно до їх зміни» [24].

Актуалізація мережевої форми, складність причинно-наслідкових зв'язків при мережевій взаємодії, необхідність інтеграції з суб'єктами різних сфер і галузей економіки зумовила різноманіття моделей освітніх мереж та множинність дослідницьких зрізів (табл.1.7). Тип моделі залежить від учасників, цілей, взаємозв'язків, напрямків інтеграції, ієрархічності, структури, нормативно-правових обмежень, освітньої культури, інноваційності освітнього середовища та його готовності до змін, рівня співробітництва, рівня розповсюдження тощо. Наприклад, виділяють: матричну модель, сконцентровану модель, модель розподільчої мережі, модель ланцюга; ресурсну (з наявністю ресурсного центру як основи мережевої взаємодії з функцією розподілу ресурсів) і координаційну (зі створенням регулюючого центру з домінуючою функцією координації) та інші.

За рівнем співробітництва виділяють три типи мереж [109; 134; 315] – першого, другого та третього рівня (табл.1.7), кожна з яких відрізняється не тільки масштабом інформаційних і ресурсних потоків, а й специфічними формами обміну та самоорганізації, інституційними елементами, інфраструктурою і характером трансферу технологій [102]. Відкриті мережі «можуть необмежено розширюватися шляхом вкраплення нових вузлів, якщо ті здатні до комунікації в рамках даної мережі та використовують аналогічні комунікаційні коди (наприклад, цінності або виробничі завдання)» [67]. Закриті мережі – мають постійний склад учасників, які зосереджені на розв'язанні певної проектної задачі або реалізації проекту.

Класифікація моделей освітніх мереж

Критерій 1	Типи моделей та їх зміст 2
За рівнем співробітництва	<ul style="list-style-type: none"> - Мережі першого рівня – глобальні міжнародні мережі світового освітнього співробітництва (Erasmus Mundus, Horizon 2020 тощо); - мережі другого рівня – це національні мережі, в тому числі і транскордонні, які створюються в рамках локального географічного регіону для спільної роботи над мега-грантами і конкурсними проектами, які підтримує держава. Яскравим прикладом є «науково-технічний трикутник» ELAt (Eindhoven-Leuven-Aachentriangle) – один з європейських регіонів економіки знань, що являє собою транскордонну систему інноваційних кластерів, вплив результатів якої поширюється і на навколишні європейські території; - мережі третього рівня (кластерні) – регіональне співробітництво освітніх закладів з реалізації конкретних проектів економічного розвитку, розробки інноваційних освітніх програм, що мають важливе значення для економіки регіону.
За спеціалізацією та масштабом (на основі класифікації К. Кетельса) [409].	<ul style="list-style-type: none"> - А – мережі однієї спеціалізації (кластерної категорії), але різного масштабу (А1 – регіональні; А2 – національні; А3 – транснаціональні); - В – мережі одного масштабу (одна територія), але різного галузевого охоплення (В1 – на стику двох галузей; В2 – з гравцями з багатьох галузей; В3 – з гравцями з усіх галузей); - С – мережі різної спеціалізації і різного масштабу під спеціальну задачу (С1 – для завдання регіонального рівня; С2 – для завдання національного рівня; С3 – для завдання транснаціонального рівня).
За типом вузла	<ul style="list-style-type: none"> - Однорангова модель мережі (складається з вузлів, що несуть однаковий функціонал і подібний зміст); - дворангова модель мережі (містить вузли, що несуть унікальний зміст, не дублюючи, а доповнюючи один одного).
За рівнем централізації	<ul style="list-style-type: none"> - Централізовані мережі, в яких домінуюча лідерська позиція одного-двох учасників мережі очевидна і визнається іншими учасниками; - децентралізовані мережі, де кожен учасник, залежно від виконуваних завдань, може брати на себе лідируючу роль, в цьому випадку рішення приймаються більшістю голосів на умовах демократичного обговорення [94].
за формою внутрішнього порядку і ступенем стабільності зв'язків. (на основі класифікації Й. Сюдова [473])	<ul style="list-style-type: none"> - Стратегічні мережі – пірамідально-ієрархічні структури на чолі з одним або кількома фокальними закладами, які визначають стратегії всієї групи, орієнтуючись на запити масового споживача; - регіональні мережі – поліцентрично-ієрархічні агломерації малих і середніх фірм з чіткою регіональною локалізацією, які дотримуються колективних стратегій в розрахунку на ефект економії на масштабах або підвищення інновативності, але часто вбудовані при цьому в міжнародні стратегічні мережі; - проектні мережі – ієрархічне або гетерархічне об'єднання обмеженого числа учасників навколо певного знанневого чи освітнього проекту; - віртуальна мережева компанія – різновид проектно-мережі, коли кілька суб'єктів тимчасово об'єднують зусилля для досягнення будь-якої конкретної мети, спираючись на сучасні інформаційні системи.
За програмними цілями організації (на основі класифікації М.Сломнінської [267])	<ul style="list-style-type: none"> - Самоорганізовані мережі – регіональні освітні асоціації, неформальні групи за інтересами; - спонтанні мережі – віртуальні професійні та освітні мережі, блоги, групи в соціальних мережах та ін.; - динамічні проектно-орієнтовані мережі – віртуальні організації, «живі» лабораторії та ін. - стабільні стратегічні мережі – інтегровані ланцюги створення знань.
За напрямком інтеграції	<ul style="list-style-type: none"> - Горизонтальна мережа взаємодії – охоплює установи освіти одного рівня, регіональні освітні центри з правами юридичної особи, які мають затверджену організаційну структуру, представництва чи філії, єдину підтримуючу інфраструктуру; - вертикальна мережа – організація спільної діяльності освітніх організацій різних рівнів), які «функціонують у формі асоціацій освітніх установ і організацій соціально-культурної сфери з розподілом функцій при збереженні окремими освітніми та соціокультурними установами статусу юридичної особи» [1, с.217]; - змішана/комбінована мережа – об'єднання освітніх та наукових установ, закладів культури, спорту, індустрії гостинності, охорони здоров'я, суб'єктів регіонального бізнесу тощо. Сприяє реалізації програм співпраці бізнесу та освіти, академічної мобільності, практик, стажувань тощо.

1	2
За рівнем розповсюдження	<ul style="list-style-type: none"> - Місцеві, або локальні мережі, які формуються міжосвітніми закладами «з історією» на основі сформованих міжособистісних зв'язків і характеризуються соціальною вкоріненістю в економіку, - регіональні мережі – часто ґрунтуються на сильних коопераційних зв'язках, що дозволяють регіональним акторам максимізувати свою вигоду від взаємодій; - національні мережі являють собою мережеві об'єднання акторів, які поширені в рамках кількох регіонів однієї країни і характеризуються національною значимістю; - міжнародні мережі, як правило, об'єднують широке коло акторів з різних регіонів і країн з метою спільного ведення науково-дослідної та інноваційної діяльності; - глобальні мережі являють собою системи взаємодій з обміну кодифікованими і неявними знаннями між акторами, сконцентрованими у провідних інноваційних регіонах світу з метою генерації знань та інновацій шляхом спільного використання стратегічних ресурсів [18].
За характером зв'язків	<ul style="list-style-type: none"> - Формальна мережа являє собою структуру стійких зв'язків між акторами, яка закріплена у вигляді двосторонніх і багатосторонніх угод, - неформальна мережа передбачає формування стійких зв'язків між її членами на принципах взаємовигідного співробітництва без встановлення контрактних відносин [18].
За інституційною ознакою	<ul style="list-style-type: none"> - Професійні мережеві спільноти (англ. PLN – Professional Learning Networks) являють собою унікальні системи взаємодії, що складаються з людей, простору і інструментів, які підтримують навчання і професійне зростання [415]. У мережевих співтовариствах активно беруть участь не тільки викладачі університетів, але також студенти, батьки, адміністрація, блогери, політики і багато інших; - освітні мережеві спільноти (англ. Educational Network Communities) являють собою самоорганізовані спільноти на платформі з відкритими освітніми ресурсами (англ. OER – Open Educational Resources). Відкриті освітні ресурси, за визначенням ОЕСР, – це оцифровані матеріали, які пропонуються вільно і відкрито для викладачів, студентів і тих, хто сам навчається з метою їх використання для викладання, навчання і досліджень [381]. Фактично під відкритими освітніми ресурсами мають на увазі всі навчальні об'єкти, освітні об'єкти, цифрові ресурси, цифровий контент, освітні ресурси і освітній контент [417]; - позаінституційна мережа – освітнє мережеве співтовариство, яке виникло без участі і поза університетом або іншого формального навчального закладу вищої освіти (Coursera (США), ALISON (Ірландія), Academic Earth (США), Canvas (США), P2PU (Peerto Peer University, США), Udemu (США) та інші [178]; - партнерські мережеві спільноти (англ. Partner Network Communities) являють собою мережеві спільноти, що розвиваються на спеціально створеній з цією метою цифровій платформі спільними зусиллями незалежних університетів. Партнерські мережеві спільноти не є комерційними консорціумами, їх первинною метою не є створення великого капіталомісткого проекту з надприбутками [177, 54-55].
За роллю лідера (на основі класифікації Н.Васягіної, К. Казасвої [37])	<ul style="list-style-type: none"> - Модель ротації акторів – кожен суб'єкт освітньої мережі в певній черговості стає учасником і лідером мережевої взаємодії; - ядерна модель, лідером якої є «центральный» освітній заклад (наприклад, крупний ВНЗ), який має багатофункціональну спрямованість і пов'язаний відносинами взаємодії з іншими навчальними закладами, забезпечуючи їм доступ до освітніх ресурсів колективного призначення; - вузлова модель – є розвитком ядерної моделі, в якій поряд з головним центром з'являються проміжні структури; - модель «інтеграція» – створюється спільний координуючий центр багатофункціонального призначення; - модель «кооперація» – об'єднання різноманітних учасників мережевої взаємодії на договірній основі; - модель «асоціація» – проміжна форма між двома попередніми [37].
За формою співпраці	<ul style="list-style-type: none"> - прості рамкові моделі – рамка територіальних кластерів (освітніх округів), рамка галузевих освітньо-виробничих кластерів; - модель подвійна спіраль – мережева взаємодія в таких варіантах: «держава – наука», «держава – бізнес», «наука – бізнес» [119]. - модель потрійної спіралі (<i>triple helix model</i>) – мережева взаємодія на рівнях: освітня установа – бізнес – влада); - модель четверної спіралі – мережева взаємодія, яка охоплює таких учасників: освітня установа – реальний сектор – держава – професійна спільнота та представники громадянських об'єднань території.

Джерело: складено автором на основі власних пошуків та досліджень [268;178;37]

Н.Смородинська у монографії [270] наводить класифікацію мереж Мейєра [413]: за способом утворення і методам первісного фінансування (з ініціативи держави та з переважанням бюджетних коштів (методом зверху); зі схвалення держави за конкурсним відбором і за участю бюджетних коштів (методом зверху-знизу); на основі приватної проектної ініціативи і без участі держави (методом знизу); без проектної ініціативи і без участі держави (спонтанно)), яка годиться і для ідентифікації РОМ. Так само адаптивним є підхід Й. Сюдова [473], який поділяє сучасні мережі на чотири типи (стратегічні, регіональні, проектні мережі і віртуальні) за двома ключовими параметрами – формою внутрішнього порядку і ступенем стабільності зв'язків. С. Ваддель [490] розподіляє типи мереж за рівнем відхилення від ієрархічних конструкцій: «закриті мережеві організації з ієрархічними зв'язками; відкриті міжперсональні мережі з неформальними відносинами; малі і середні міжорганізаційні хаби (координація діяльності учасників у рамках спільних проектів); великомасштабні міжорганізаційні мультихаби (гнучке об'єднання учасників під задачу зміцнення цілісності); розподілені мережеві системи (віртуальне об'єднання будь-яких зовнішніх стейкхолдерів)» [270].

Популярний підхід до класифікації освітніх мереж за на напрямком інтеграції: горизонтальні, вертикальні та змішані (табл.1.7). Горизонтальна мережа забезпечує більшу свободу в розвитку (вільне входження до її складу нових членів, відсутність територіально-адміністративних і культурно-мовних обмежень), але водночас робить проблематичним процес управління подібної мережею. Розповсюджені вертикальні мережі, у розпорядженні учасників яких є спільні сервіси, пов'язані з профорієнтацією, набором студентів, працевлаштуванням та налагодженням комунікацій з випускниками, з підвищення кваліфікації кадрів усіх галузей регіональної економіки, з дослідженнями та формуванням бази даних регіональних ринків праці, зі створенням освітнього та інформаційного регіонального порталу, зі спільним використанням спортивної, культурної, побутової та соціальної інфраструктури. При комбінованому типі мережі складається така система взаємодії між освітніми установами, при якій здійснюється і горизонтальна (на

рівні окремих самостійних установ), і вертикальна (розповсюдження тих чи інших ідей із залученням «адміністративного ресурсу» у вигляді вказівок і директив органів управління освітою) взаємодія [219].

Уперше уявлення про відкриту освітню мережу сформульовані ще в 1971 р. болгарським ученим І. Іллічем. Освітнє середовище (співтовариство) в його розумінні не обмежується рамками освітнього закладу, а охоплює всі ресурси, які можуть служити цілям навчання всередині території [398]. Дослідник запропонував зреалізувати мережеву модель муніципальної освіти, яку він назвав «Навчальна павутина», в якій визначні не стільки ресурси та вузли, а логістика, зв'язки та дизайн територіальної освітньої мережі (рис. 1.3), а завданням освіти з мережевого погляду є формування зв'язків і «плетіння навчальної павутини», в якій будуть представлені усі міські освітні ресурси [207].

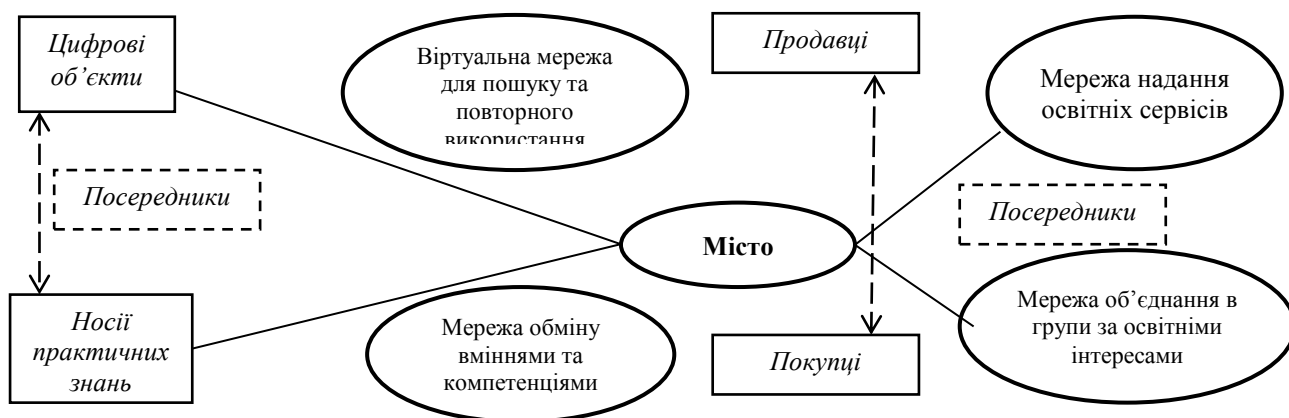

Рис. 1.3. Схема відкритої освітньої мережі в концепті «Навчальна Павутина»

Джерело: адаптовано автором за [207, с.113]

Структура мережі: характеризується децентралізацією і горизонтальними зв'язками; багатоядерна, інтегрує різні цілі, мережеві програми та мережеві проекти; багаторівнева – різноманітні види діяльності та взаємодії; гнучка – дозволяє координувати адекватне реагування матричної структури на будь-які зміни зовнішнього середовища; відрізняється відсутністю внутрішньо-організаційних бар'єрів; її основний структурний принцип формування/трансформації мережі – наявність вузлів – точок перетину елементів мережі [99]. Як і будь-яка інша мережева модель відкритого типу, регіональна освітня мережа здатна у процесі розвитку трансформуватися за рахунок залучення

в неї нових вузлів, ланок, учасників, комплексів або за рахунок виведення тих, які не здатні працювати в рамках мережевої взаємодії.

У найширшому сенсі мережева взаємодія – «це діяльнісний простір, який створюється і підтримується вузлами (центрами) активності і каналами зв'язку – потоками активності між ними» [73]. Саме у цьому просторі «модифікуються чи розриваються вже сформовані зв'язки, формуються нові зв'язки, які дозволяють здійснювати функції мережевих спільнот, підтримувати їх структуру, розробляти, оцінювати, апробувати, робити публічними і реалізовувати різні моделі позиціонування та самопрезентації особистісної, професійної або соціально значущої позиції» [171]. Форми мережевої взаємодії, на думку Ф. Вебстера [491], визначаються співвідношенням між адміністративним і ринковим контролем за діяльністю учасників (рис.1.4).

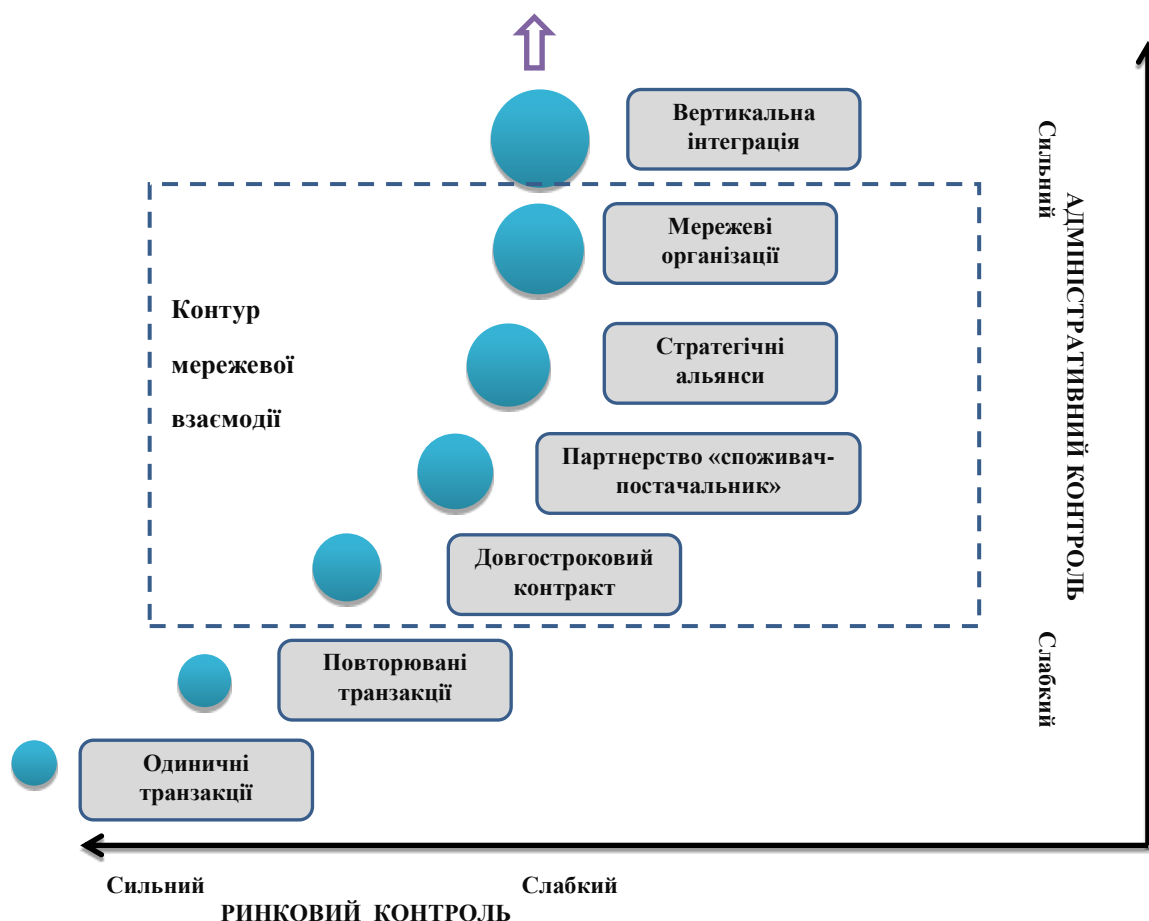

Рис.1.4. Континуум елементів мережевої взаємодії на регіональному ринку знань на основі трансформації співробітництва за моделю Вебстера [491]

На основі визначень категорії «мережева взаємодія» в трактуванні окремих дослідників [53; 73; 108; 144; 210; 255] нами сформульована така дефініція:

«Мережева взаємодія в регіональній освітній мережі – це системні, організаційно оформлені на принципах мережі стратегічні партнерські взаємодії та зв'язки активних акторів / агентів (у тому числі, як мінімум, одного з освітньої сфери) між собою та суб'єктами зовнішнього середовища, які передбачають виконання загальних завдань та використання спільних ресурсів в рамках досягнення заявлених цілей та реалізації інтересів учасників (спільних та індивідуальних)». Мережева взаємодія передбачає «інтеграцію учасників освітньої, науково-дослідної та виробничої діяльності, самостійних в економічному відношенні, за допомогою угод, контрактів, координації їх діяльності та залучення нових партнерів» [153]. Зв'язки між учасниками регіональної освітньої мережі можуть бути: економічними, юридичними, соціальними, логістичними, когнітивними, технологічними та технічними. Сформована система зв'язків дозволяє розробляти, апробувати та пропонувати регіону інноваційні мережеві освітні технології, унікальні мережеві освітні моделі, індивідуальні траєкторії освоєння освітніх програм, ефективні способи спільного використання ресурсів і компетенцій, систему ранньої діагностики та оперативного реагування на потреби регіональних ринків та регіонального бізнесу тощо. Мережева взаємодія пов'язана з усвідомленням, прийняттям та використанням відмітностей (ресурсних, рольових, статусних, іміджевих, владних) між учасниками.

Базуючись на теорії довіри та взаємних зобов'язань у маркетингу Р. Моргана та Ш. Ханта [437], пропозиціях І.Буднікевич [23] щодо уточнення моделей стосовно регіонального рівня, можна схематично зобразити взаємозв'язки регіональної освітньої мережі та навколишнього середовища (рис. 1.5). Форми реалізації мережевої взаємодії на рівні регіону також різноманітні: освітні округи, освітні кластери, партнерські мережі, мережа дистанційного навчання, акселератори, стартапи (startup), бізнес-інкубатори, науково-освітні центри, центри трансферу технологій, технопарки, ресурсні центри, базові кафедри, спільні бази практик, мережеві університети, центри додаткової освіти, мережеві проекти освітнього, науково-дослідного, комунікативного характеру, спільні освітні програми та мережа курсів підвищення кваліфікації, єдина

електронна платформа, спільні сервіси набору студентів, промоутерські мережі, рекрутингові мережі, інформаційно-методичний портал, сервіс відео-інтернет комунікацій, єдина бібліотечна мережа, спільні спортивні проекти, спільні дослідницькі потужності, спільні лабораторії, інжинірингові центри, Центри колективного користування, web-лабораторії, технологічні платформи, кампуси, мережеві освітні програми, програми академічної мобільності, мережі співробітництва, інноваційні мережі тощо.

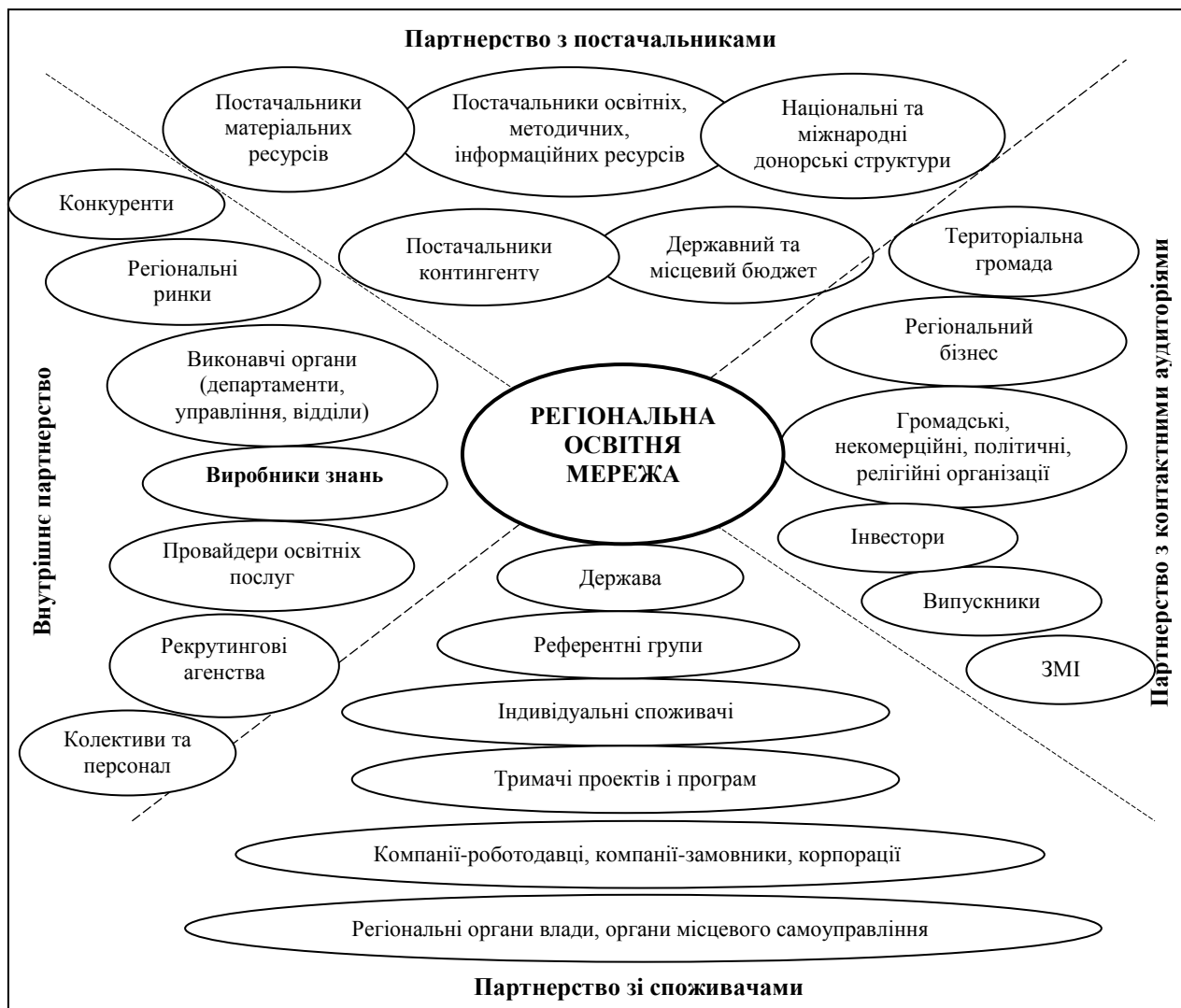

Рис. 1.5. Взаємодія РОМ з агентами навколишнього середовища

Складено автором за схемою Р. Моргана та Ш. Ханта [437] й адаптованою І.Буднікевич [23]

Важливим елементом даної моделі є провідні регіональні університети, які забезпечують мережеву взаємодію на рівні регіону, міст, територіальних центрів та громад. Як зазначає С. Ашмаріна, «світова статистика свідчить про те, що більшість нових продуктів сьогодні народжується не у стінах великих компаній, а в університетських стартапах і лабораторіях. Подібний тренд

розвитку економіки визначає нові вимоги до функціонування та розвитку сучасного університету як виробника нового знання. На ринок повинні виходити кафедри, лабораторії та інші підрозділи університетів, здатні самостійно формулювати пропозиції» [13, с. 30-31].

В табл.1.8 узагальнимо дефініції, які нами будуть використані у процесі дослідження проблем трансформації регіональної освітньої мережі на сонові маркетингового підходу:

Таблиця 1.8

Основні дефініції, пов'язані з регіональною освітньою мережею

Категорія 1	Визначення 2
Регіональна мережа	сукупністю вузлів / ланок (акторів) та зв'язків (взаємодії) між ними, що визначають стандарти, правила, технології роботи цих вузлів або ланок в межах певного регіону.
Освітня мережа	динамічна множина взаємопов'язаних незалежних активних агентів, які представляють наукові, освітні, соціальні, культурні установи та їх підрозділи, бізнесові структури, державні органи, органи місцевого самоврядування, громадські організації, а також елементи інноваційної інфраструктури.
Регіональна освітня мережа	«відносно відкрита сукупність / коаліція незалежних суб'єктів регіонального ринку знань, які вступають у взаємодію з приводу створення, оновлення та дифузії знань, об'єднані спільними цілями, мають повторювані довгострокові партнерські зв'язки, пов'язані та безперервні комунікації, а процес управління здійснюється на партисипативній, колективній і рівноправній основі» [24].
Мережева взаємодія в регіональній освітній мережі	мережева взаємодія в регіональній освітній мережі – системні, багаторівневі, організаційно оформлені на принципах мережі стратегічні партнерські взаємодії та зв'язки активних акторів / агентів (у тому числі, як мінімум, одного з освітньої сфери) між собою та суб'єктами зовнішнього середовища, які передбачають вирішення загальних завдань та використання спільних ресурсів в рамках досягнення заявлених цілей та реалізації інтересів учасників (спільних та індивідуальних)
Мережева структура	набір апріорі вільних та рівноправних агентів, між якими можуть виникати тривалі та тимчасові взаємодії та зв'язки, які дозволяють досягати цілей та виконувати завдання з дотриманням мережевих принципів.
Вузли РОМ	усе, що здатне обмінюватися даними, – об'єкти (заклади освіти (формальної, неформальної, інформальної), бізнесові структури, посередники, органи управління освітою, громадські організації, органи місцевого самоврядування, освітні програми, оригінальні моделі, авторські школи, варіативні курси тощо) та їх сукупність, перетин об'єктів, окремі індивіди, групи індивідів, створені ними соціальні спільноти тощо.
Мережевий продукт	об'єкт мережевих відносин – інформаційні продукти і засоби комунікацій, нетрадиційні інноваційні пакети освітніх послуг, які володіють особливими властивостями в порівнянні з традиційними товарами, зокрема «збільшення його споживчої вартості зі зростанням обсягу продажів» [49] і створюються з використанням спільних ресурсів учасників мережі.
Мережеві освітні ресурси	усі навчальні об'єкти, освітні об'єкти, цифрові ресурси, цифровий контент, освітні ресурси, освітній контент [417], освітні програми, освітні проекти
Мережеві освітні програми	інноваційні освітні програми в перспективних напрямках, які розроблені та/або реалізовані мережевими партнерами з метою: просування всередині мережі та зовнішнім цільовим аудиторіям; підвищення якості знанневого продукту за рахунок поєднання ексклюзивних ресурсів учасників (в тому числі інрєгіональних та іноземних); розвитку академічної мобільності; варіативності освіти; формування унікальних компетенцій у працівників, які дозволяють реалізувати пріоритетні напрямки розвитку регіональної економіки; впровадження передових зразків вітчизняних і зарубіжних практик в освітній процес; акумулювання передового досвіду провідних зарубіжних і вітчизняних освітніх організацій. Мережеві освітні програми можуть бути: компетентісно орієнтованими, науково-інноваційними, галузевими [39].

1	2
Мережеві освітні проекти	форма організації мережевої взаємодії, яка дозволяє сформувати спільний інформаційно-комунікаційний простір для учасників мережі та зовнішніх партнерів в галузі комплексної наукової, дослідницької, освітньої, соціальної, творчої, ігрової, бізнесової діяльності. Механізм взаємодії може бути: колаборативним (синхронним) – відбуватися в режимі реального часу на єдиному майданчику, використовуючи спільний сервіс [294]; асинхронним – робота учасників з ресурсами мережі в різних місцях, у зручний час. Мережевий проект передбачає «розв’язання загальної проблеми, досягнення спільної мети, використання набору узгоджених методів, технологій, способів взаємодії, спрямованих на досягнення спільного результату» [215], та постійне удосконалення проектних робіт. Мережевий проект – це та локація (реальна чи віртуальна), де партнери зустрічаються, де налагоджуються процеси співтворчості, де відбуваються колаборації, презентації, обміни ідеями, думками, досвідом, даними, інформацією, технологіями, методами розв’язання проблем, результатами власних і спільних розробок, де можна реалізувати власну освітню траєкторію використовуючи спільні проектні ресурси. Проекти можуть бути: короткостроковими; середньостроковими, довгостроковими; корпоративними, локальними, регіональними, національними, міжнародними; з відкритою та прихованою координацією; реалізуватися в on-lain (wiki, блоги, он-лайн ігри, слайдкати, вебінари, відео-лекції, соціальні медіасховища) та of-lain форматах.
Мережеві технології	сукупність способів і методів консолідації зусиль суб’єктів мережевої співпраці з метою досягнення ними спільної мети або виконання загального завдання – «досягнення нового рівня якості, створення спільного принципово нового продукту, нової послуги, нового сервісу. Висока якість забезпечується тим, що учасники несуть взаємну відповідальність за спільну реалізацію створеного продукту, який не можуть створити окремі учасники» [60]. Серед мережевих технологій можна виділити такі види: технології створення, акумулювання, просування та розподілу: знань, освітнього та наукового продукту, додаткового та супутнього продукту в мережі та за її межами; в) технології створення і експлуатації інформаційно-комунікаційних систем, що забезпечують обмін інформацією між учасниками мережі та зовнішнім середовищем; технології створення і експлуатації засобів захисту інформації, що передається по мережі і зберігається в базах даних учасників мережі; технологічні регламенти, які забезпечують мережеву взаємодію, алгоритми мережевої взаємодії тощо.
Мережеві події	проведення заходу зусиллями членів мережевого взаємодії, який дозволяє вирішити освітні завдання учасників взаємодії [144].
Мережевий освітній портал	модель інформаційного освітнього середовища з відкритим інтерактивним доступом для всіх учасників мережевої взаємодії, що включає: систему організації та управління; електронні інформаційні, методичні, професійні, навчальні матеріали; систему адміністрування та диспетчеризації; сервіси електронного навчання; розвинені сервіси взаємодії і підтримки процесів в мережі; організаційні та педагогічні можливості дистанційного навчання; телекомунікаційні засоби, які дозволяють виконувати комплексні організаційні і педагогічні завдання [264].
Мережева організація	форма, децентралізований комплекс взаємопов’язаних вузлів відкритого типу, здатний необмежено розширюватися шляхом залучення все нових і нових ланок (структур, об’єднань, установ), що надає цій формі гнучкість і динамічність [33].
Регіональний ресурсний центр	базове підприємство, ВНЗ, установа, орган управління, який володіє найбільшим матеріальним, організаційним, методичним, інформаційним, інноваційним, нормативно-правовим та кадровим потенціалом [292].
«Жива лабораторія» (LivingLab)	орієнтовані на споживача відкриті екосистеми, засновані на спільній творчості, яка інтегрує наукові дослідження та інноваційні процеси в умовах реального життя (з сайту European Network of Living Labs – ENoLL [375]). У центр інновацій поміщена людина, що дозволяє їй активно використовувати можливості, що надаються новими концепціями і рішеннями в сфері ІКТ, для задоволення її специфічних потреб і очікувань з урахуванням місцевих умов, культурних особливостей і креативного потенціалу. В мережевій структурі створюється середовище, в якому компанії використовують не тільки власні ідеї, а й розробки інших організацій, передаючи свої знання і технології мережевим партнерам. При цьому споживачі також стають агентами інновацій – як самостійно, так і спільно з бізнесом або як співвиробники державних послуг [266].
Мережевий брокер	уповноважений посередник, який розробляє колективну стратегію мережі, контролює її реалізацію, вивчає і поширює передовий досвід, консалтинг і коучинг, розробку веб-інструментів, координацію програмних і проектних можливостей, організацію мережевих заходів [266].

Категорія	Визначення
Віртуальні мережі	динамічні мережі, що складаються з окремих команд, які миттєво формуються для реалізації проекту і також миттєво розпускаються, пристосовуючись до вирішення конкретних завдань [139, с. 251].
Мережеві онлайн-майданчики	он-лайн платформи у вигляді науково-дослідних і освітніх комплексів, які об'єднують зусилля бізнесу, освітніх установ і дослідницьких організацій в інтересах розвитку інноваційного середовища [232]. Інструментами є – віртуальна реальність, доповнена реальність, сторітелінг, мобільні додатки.
Мережеве навчання	адаптивне та мобільне навчання, персоналізація, дизайн досвіду клієнта, контент, вироблений користувачами (user-generated content), мультиформатне навчання, навчання, вбудоване в робочий процес, постійний збір аналітики до, під час і після навчання, навчання, яке вирішує практичні завдання.
Освітні мережеві спільноти	Educational Network Communities – самоорганізовані спільноти на платформі з відкритими освітніми ресурсами [381].
Відкриті освітні ресурси	Open Educational Resources – оцифровані матеріали, які пропонуються вільно і відкрито для викладачів, студентів і самообучаючихся з метою їх використання для викладання, навчання і досліджень [381].

Отже, «регіональна освітня мережа, скрізь призму маркетингу взаємодії, це не система з жорсткими ієрархічними зв'язками між елементами, а форма органічної взаємовигідної довгострокової взаємодії основних акторів/партнерів та партнерських зв'язків з агентами зовнішнього середовища мережі. Маркетинговий підхід передбачає реалізацію кожним учасником мережі як спільних, так і індивідуальних інтересів, що проблематично або неможливо здійснити поза мережею. Учасники мережі зацікавлені у використанні / обміні ексклюзивних, унікальних матеріальних, освітніх, організаційних, логістичних, статусних, репутаційних, маркетингових та інформаційних ресурсів, успішної практики та передового досвіду, які утворюють спільний ресурс мережі» [24]. Також маркетинговий підхід передбачає: цілісність і самодостатність регіональної освітньої мережі; конкуренцію провайдерів регіонального ринку знань; диференціацію моделей та продуктів регіональних освітніх мереж; формування освітньої культури, «регіонального патріотизму» та мотиваційних механізмів для обрання учнями та студентами регіону як міста навчання, проживання та прикладання зусиль; орієнтацію РОМ на задоволення потреб, запитів та очікувань споживача; збалансування інтересів споживачів знань, їх продуцентів та регіону посередництвом мережевих взаємодій, реагуючи на параметри маркетингового середовища та змінюючи їх; швидка реакція РОМ на зміну ринкової кон'юнктури.

1.3. Методичне забезпечення трансформації регіональної освітньої мережі

Трансформація регіонального соціального, економічного та політичного простору зумовлює зміни та оновлення його інститутів, діючих механізмів регіонального управління та регіональної політики, перетворення структур, форм, способів і цілей. Необхідність у трансформації регіональної освітньої мережі з'являється тоді, коли регіональна освіта і наука повинні виконати загальнонаціональні та регіональні завдання, які вимагають об'єднання зусиль більшості регіональних провайдерів освітніх послуг, наукових установ, регіонального бізнесу, громадських організацій, органів місцевого самоврядування та участі усієї територіальної громади. Регіональна освітня мережа виступає «в ролі агента змін, прискорюючи їх і диференціюючи в контексті запитів споживачів» [178].

Перетворення трансформаційного характеру відбуваються в умовах транзитивності регіональної освітньої мережі, якій притаманні загальні риси, сформовані В.Аграновичем [4] та уточнені О. Санніковою та Н. Ладижець [259]: нестійкість та нерівномірність соціальних процесів викликаних невизначеністю як справжнього, так і майбутнього станів; незворотність, неможливість повернутися до колишніх стабільних станів; тимчасовість транзитивного стану; підвищена інноваційна активність; вимушена інноваційність, спрямована на адаптацію до невизначеності зовнішніх нормативно-організаційних вимог, на формування здатності функціонувати в ситуації постійних змін; прогресивні тенденції та необхідність змін; множинність адаптаційних механізмів, ціннісних орієнтирів, запасних змістовних і структурних «мутацій», що дозволяють оперативно відгукнутися на непередбачувані зовнішні виклики; зміна ціннісних орієнтацій суб'єктів освітнього середовища в бік більшої прагматичності; криза ідентичності.

Трансформація (від лат. *transformatio* – зміна, перетворення) нами розглядається не тільки як перетворення параметрів соціально-економічних процесів (напрямок, темпів, інтенсивності, тривалості), не тільки як зміна

«структури, форм та способів, цільової спрямованості» [234], а як «перехід системи на інший рівень функціонування, попередньо недоступний чи неможливий» [280], створення інноваційних процесів, інститутів, установок і цінностей суб'єктів, які формують принципово новий простір регіону. «Трансформація – це принципова зміна, спрямована на досягнення стійкого, квантового підвищення продуктивності» [391]. У цьому плані нам імпонує погляд Ю. Громико та В. Давидова на роль знань та освіти в регіональному розвитку. Учені пропонують не вдосконалювати чи поліпшувати існуючу систему освіти, а створити нову «зону випереджаючого розвитку для всієї країни, зону розвитку людей, їх світобачення, світорозуміння, способів мислення і способу життя. Якщо ми при цьому будемо «порпатися» і вдосконалювати, поліпшувати ситуацію галузі з існуючою в ній технологіями, наявним рівнем свідомості та підготовки працюючих у ній людей, – то зробити серйозного випереджаючого «ривка» не вдасться. Система освіти повністю відтворює всі біди, недоліки і вади існуючого суспільного життя країни в цілому» [65]. У даному контексті регіональна освітня мережі «повинна «втягнути», охопити можливі напрямки розвитку різних сфер розумової діяльності і виступити як полісфера регіонального громадського розвитку» [65], пов'язати освіту, науку, бізнес і громаду, поєднати інтелектуальний, освітній, виробничий, бізнесовий, інфраструктурний, інноваційний та інституційний потенціал регіону, стати центром безперервної освіти, забезпечити регіональну логістику знань, освітніх програм, компетенцій, досвіду та практик.

У табл.1.9 запропоновані етапи трансформації регіональної освітньої мережі, сформовані нами на основі власних ідей, результатів реалізації програми «Регіони, які навчаються, – стимулювання створення мереж» у Німеччині, описаної в підсумковому збірнику проекту «Регіони, які навчаються: неформальна освіта для всіх поколінь» [191], Б.Грея [383] та пропозицій інших дослідників:

Таблиця 1.9

Етапи трансформації регіональної освітньої мережі

Етап	Завдання, заходи, результати
1	2
Етап планування / ініціювання РОМ – потенційні партнери ідентифікують один одного і визначають умови виникнення мережеских відносин [383]	Створення ініціативної групи й експертної пощадки для розробки методології РОМ
	Обґрунтування необхідності створення партнерської мережі
	Формування місії РОМ як форми документування цінностей та інтересів
	Формування цілей та завдань РОМ
	Визначення моделі регіональної освітньої мережі
	Визначення основних учасників, які бажають та можуть бути залученими в РОМ.
	Визначення зацікавлених сторін і партнерів для співробітництва
	Аналіз чинників формування РОМ
	Визначення факторів привабливості регіональної мережі для роботодавців, органів влади, регіональної еліти, інвесторів, споживачів, провайдерів освітніх послуг
	Маркетинг – освітній маркетинг; маркетинг знань; опитування роботодавців та експертів системи освіти, визначення цільових аудиторій та дослідження їх потреб; комунікаційні заходи з просування освіти протягом усього життя; ідентифікація існуючих брендів у середовищі освітніх провайдерів
	PR – забезпечення широкого інформування про ініціативу створення РОМ, забезпечення комплексної підтримки інноваційних проектів усіх суб'єктів регіонального розвитку (ініціативних громадян, підприємств, організацій, партнерів)
	Створення мережевого регіонального освітнього ресурсу в мережі Інтернет, де кожен учасник може представити себе і розповісти про свої продукти.
	Визначення шляхів об'єднання акторів в партнерську мережу
	Створення переговорних майданчиків з питань розробки різних форм і моделей мережевої взаємодії;
	Створення організаційної структури РОМ для організація спільної діяльності учасників партнерської мережі.
	Формування експертної мережевої спільноти
	Аналіз впливу РОМ на розвиток території, визначення чинників, які будуть впливати на показники соціально-економічного розвитку території.
	Аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища РОМ і визначення можливостей та загроз, сил та слабкостей.
	Аналізу регіональної політики стосовно ринку знань, оцінка джерел конкурентоспроможності РОМ для подальшого вироблення рекомендацій по їх розвитку
	Підготовка промоційних матеріалів для інвесторів
	Розробка схем монетизації мережеских продуктів
	Формування концепції освітньої привабливості регіону
	Створення міжгалузевих координаційних механізмів залучення урядових і неурядових організацій та приватного сектору до розвитку РОМ [208]
	Конкурсний відбір пілотних варіантів платформ цифрових навчально-методичних комплексів
	Розробка програм розвитку кар'єри та підвищення кваліфікації, зміни професій на умовах співфінансування (для працюючих громадян) або повного фінансування з боку держави (для непрацюючих громадян).
	Залучення членів громади до освітнього волонтерства, неформальної освіти для дорослих, просвітницьких і культурних ініціатив, майстер-класів тощо.
	Інвентаризація приміщень, які мають потенціал для створення інноваційної інфраструктури та передача їх ВНЗ/молодіжним ГО/професійним ГО для заснування бізнес-інкубаторів, акселераторів, живих лабораторій
	Підписка на всі значущі міжнародні бази електронних бібліотечних та статистичних ресурсів і забезпечення доступу до них для всіх вчених, викладачів і студентів регіону
	Перепідготовка управлінських команд органів місцевого самоврядування, органів управління освітою, закладів науки та формальної освіти
	Навчання адміністраторів, вчителів і адукаторів технологіям удосконалення процесу навчання [208];
Формування елементів організаційної культури мережевої взаємодії РОМ.	

1	2
<p>Етап реалізації – етап виявлення напрямків співпраці та побудови відносин, на якому учасники мереж на основі особистих цінностей формують мету [383]</p>	Маркетинг: розвиток нових потреб в освітніх послугах, формування попиту на освітні та нові сегменти ринку знань; просування мережевих продуктів; створення брендів в середовищі освітніх провайдерів; запуск комплексу маркетингових програм та мережі агентств, включаючи спеціальні програми
	PR – інформування громадськості про досягнуті результати та приклади кращих інноваційних практик, робота зі ЗМІ, формування тематичних мереж для обміну думками
	Аналіз інституційних умов та інфраструктури для організації взаємодії в РОМ, оцінка якості об'єктів мережевої інфраструктури та пов'язаних з нею послуг
	Аналіз науково-технічних умов розвитку РОМжі: оцінка якості зв'язку та послуг мережі Інтернет; рівень використання послуг мережі Інтернет населенням; рівень використання ІКТ та послуг мережі Інтернет за галузями; рівень розвитку сектора ІКТ
	Оцінка економічної ефективності формування РОМ та рівня досягнення синергетичного ефекту.
	Забезпечення об'єднання акторів у партнерську мережу (стартові заходи).
	Проведення регіональної подіумної дискусії на тему РОМ
	Створення ресурсної бази розвитку всіх форм освітньої практики в регіоні, структур додаткової освіти дорослих;
	Створення бази даних освітніх ресурсів регіону.
	Створення переговорних майданчиків з вироблення ідей для кейсів, розробки реальних технологічних кейсів експертами промислових підприємств; розробка додаткових освітніх програм для додаткової освіти дітей і дорослих
	Запуск мережевих проектів
	Реалізація мережевих продуктів і програм
	Запровадження нових моделей залучення роботодавців в реалізацію професійних освітніх програм, участі роботодавців / замовників у стандартизації та сам процес підготовки фахівців з вищою освітою.
	Залучення іноземних студентів, платоспроможних і з добротним освітнім потенціалом, системи тьюторського супроводу освітніх траєкторій іноземних студентів від етапу набору до виходу на ринок праці.
	Реальна реалізація проектів кооперації ВНЗ, науки та бізнесу
	Створення і розвитку масових відкритих онлайн-курсів на глобальних платформах, таких як Coursera, EdX
	Масовізація платформ цифрових навчально-методичних комплексів ВНЗ
	Розробка та впровадження технологій освіти дорослих
	Проведення мережевих івентів спрямованих на активне просування культури навчання
	Створення нових навчальних центрів освіти для дорослих
	Формування мережі освітніх центрів підготовки у сфері високих технологій
	Запуск регіонального освітнього порталу з єдиною системою управління та доступом до бази даних
	Розвиток інноваційної інфраструктури на базі інветаризованих площ (бізнес-інкубаторів, бізнес-акселераторів, інноваційних парків, освітніх хабів, «живих лабораторій» тощо)
	Створення акселератора (EdTech) для підтримки стартапів, які розвивають альтернативні освітні технології.
	Збільшення числа провайдерів освітніх послуг усіх форм власності, які представляють як формально, так і неформальна освіта;
	Створення системи грантового супроводу розвитку талановитих і мотивованих випускників навчальних закладів, молодих професіоналів
	Створення фондів підтримки (розвитку) шкіл і коледжів за рахунок коштів випускників і регіонального бізнесу
	Створення стипендіальних фондів від регіонального бізнесу
	Розробка програм пільгового або безвідсоткового кредитування освіти
	Пошук і залучення інвесторів
	Розвиток державно-приватного партнерства та концесій
	Формування інфраструктури виявлення і підтримки талантів у сферах створення і використання технологій, соціальної активності і підприємництва, комунікацій та дизайну
Формування регіональних інституцій – мережева культура, поява спільної мови, рутинних ритуалів [483].	

1	2
Етап занурення / структурування РОМ – організуються різні структури для підтримки спільних заходів і відбувається «затвердіння» відносин [383]	Створення мережі регіонального консультативного агентства з питань освіти
	Навчання та підвищення кваліфікації консультантів з питань освіти
	Розробка та апробація консультативних модулів і заходів
	Розробка та апробація освітніх заходів в рамках програм і курсів
	Будівництво нових і модернізація діючих кампусів провідних ВНЗ відповідно до світових стандартів
	Розробка спеціальних програм підтримки, що забезпечують доступ на ринки знань дітей з сімей з низькими доходами, осіб (дорослих та дітей з інклюзивними потребами
	Розробка, апробація та перехід до масового використання інтерактивних навчальних ігор і цифрових симуляторів, введення сучасних технологічних рішень для радикального спрощення звітності та скорочення рутинних видів роботи;
	Ініціація включення витрат на мережевих заходів за конкретними напрямки розвитку освіти, науки та інновацій в бюджети громад
	Активізація мережевої взаємодії суб'єктів регіональної системи через подальше розширення професійно-освітньої платформи в регіоні
	Розвиток інфраструктуру молодіжної зайнятості та дозвілля, розробка конструктивної молодіжної політики.
	Створення інноваційної інфраструктури складного рівня – регіонів науки, технопарків, технополісів тощо
	Створення комфортного поселенського простору, осучаснення інфраструктури, інвентаризація житла, реєстрація, створення бази житла для студентів, вчених, стартаперів, персоналу
	Вдосконалення мережевого продукту, організація сервісних та логістичних центрів
	Реалізація програм виявлення і підтримки талантів у сферах створення і використання технологій, соціальної активності і підприємництва, комунікацій та дизайну
	Забезпечення зворотного зв'язку - моніторингу діяльності провайдерів освітніх послуг, оцінки їх відповідності цілям і задачам розвитку регіону, організацій і установ, якості життя населення і необхідної корекції
	Збільшення числа провайдерів освітніх послуг (власних і залучених на договірних засадах) всіх форм власності, які представляють формальну, неформальну та інформальну освіту
Подальший розвиток освітнього волонтерства	
Розвиток EdTech - нові технології, пов'язані із засобами доставки нових знань до людини, аналітикою, вимірами ефективності навчання і технологіями високого порядку.	
Розробка програм створення сприятливих науково-технічних, інституційних, економічних умов трансформації РОМ	

Джерело: сформовано автором на основі власних напрацювань та пропозицій висвітлених в працях [133; 191]

Експертна спільнота регіональної освітньої мережі не має чітко визначених територіальних кордонів, охоплює учасників, які продукують ідеї, забезпечують потоки інформації, підключення до них, інформаційний обмін. Вона відрізняється мережевою формою організації професійного знання та мережевою структурою комунікації вільних акторів (носіїв знання) зі створення нового знання на основі договірних моральних і етичних стандартів. Ключовими елементами мережевої експертної діяльності можна вважати: створення «майданчиків» для комунікації з ключовими політичними гравцями, що відповідає прагненню наукових співтовариств набути якості, необхідні для

громадської експертизи актуальних проблем [152]; розробка інструментарію та методології для вирішення практичних проблем; генерування та поширення ідей, їх захист у ході публічного обговорення; сервісні (контрактні) послуги на замовлення влади або бізнесу; підвищення ролі неурядового сектору в громадських дебатах; розробка рекомендацій, які сприяють стабільному та сталому розвитку суспільства [151].

Місія регіональної освітньої мережі повинна відображати суть, призначення, відмітність від інших, «перспективне бачення її образу, принципи та способи досягнення цього ідеалу з фокусуванням уваги на споживачах, замовниках, інтересах та очікуваннях суспільства, влади та бізнесу» [179] регіону. Новий тип регіональної освітньої мережі претендує на реалізацію усіх трьох «місій»: навчання або трансляція знань минулого; дослідження або створення умов для формування нового знання, співробітництво з реальним бізнес-сектором, створення нових партнерських регіональних корпорацій, орієнтація на ринок праці та розвиток нових напрямків підготовки та нових сфер / галузей регіональної економіки; створення умов для навчання протягом усього життя («life long learning»).

Дослідження наукових підходів до забезпечення регіонального розвитку дозволив О.Ляшенко зробити висновок про те, «що в сучасних умовах існуючі парадигми регіонального розвитку повинні бути вдосконалені з урахуванням реалій становлення нових економічних систем, засновані на людському капіталі та знаннях і на введенні в аналіз процесів регіонального розвитку невидимої компоненти соціально-гуманітарного простору регіону» [149].

Цілі та завдання. Цілі утворення регіональної освітньої мережі знаходяться у площині співробітництва, інтеграції та спільного використання ресурсів регіональних акторів для розв'язання певної регіональної проблеми (інноваційної, освітньої, кадрової, інформаційної і т.д.) або комплексу соціально-економічних завдань (наблизити пропозицію регіонального ринку знань до потреб конкретних галузей регіональної економіки, регіонального ринку праці та інших ринків; впровадити нові форми взаємодії та взаємного обміну

знаннєвими та освітніми ресурсами; інтегруватися в національне, європейське, глобальне освітнє середовище; сприяти розвитку «соціальної стабільності, процвітання та особистісного удосконалення жителів регіону» [191]).

Регіональна освітня мереже є інтегрованим регіональним простором для забезпечення мережевої взаємодії колективних суб'єктів освітньої діяльності (органів місцевої влади, освітніх закладів, університетів, наукових і дослідницьких установ, бізнес-структур, громадських організацій) в оф-лайн та/або он-лай форматах з метою «реалізації освітнього потенціалу усіх громадян» [191].

Функцією регіональної освітньої мережі є організація регіонального партнерства для спільного виконання завдань із формування спеціальних, загальних і професійних компетенцій; співорганізація ресурсів освітніх і бізнесових організацій регіону; формування регіональної інформаційної системи для обміну інформацією, технологіями та досвідом; створення логістичної системи ефективної передачі інноваційних підходів до створення, акумулювання, передачі та дифузії знань.

Риси та ключові характеристики регіональної освітньої мережі. Регіональна освітня мережа передбачає стійку, організаційно оформлену взаємодію учасників між собою та суб'єктами зовнішнього середовища, спрямовану на досягнення цілей і результатів (доступність до якісної освіти для всіх категорій громадян через варіативність і відкритість освіти), розв'язання проблем або виконання регіональних завдань, які учасниками визначені як важливі та спільні. Така взаємодія має узгоджений, «універсальний, загальний формат руху і розвитку, при якому відбувається вплив учасників мережі один на одного» [162], і визначає риси, ключові характеристики й організаційні принципи регіональної освітньої мережі (табл1.10).

Таблиця 1.10

Риси та ключові характеристики регіональної освітньої мережі (РОМ)

Риси, принципи	Характеристика
Дискретність	Учасники мережі є самостійними, «відділеними один від одного, щоб мати можливість бути пов'язаними» [170].
Добровільність	Добровільна участь у співробітництві (добровільне об'єднання), функціонування на договірній або асоціативній основі.
Незалежність	Автономність учасників і самостійність з правової точки зору, здатність до самоорганізації та саморегуляції, колегіальність прийняття рішень.
Квазіінтеграція	Об'єднання суб'єктів ринку знань на основі розвитку «стійких довгострокових зв'язків між ними при відсутності юридично оформленого трансферу прав власності» [32] за допомогою мобілізації, комбінування і використання ресурсів, компетенцій, знань.
Змістовність	Наявність стрижневої/базової ідеї, яку розуміють, сприймають та яка об'єднує всіх учасників мережі [219].
Конкордо-здатність	Наявність різних видів мотивованих дій щодо забезпечення і варіантів реалізації можливості досягнення певного рівня узгодження діяльності між суб'єктами ринку освітніх послуг для цілеспрямованого впливу на формування ринку праці [11, с.69].
Умовна близькість	Вузли РОМ повинні бути умовно локалізовані один по відношенню до одного: просторово, географічно, технологічно, ментально, в часі, в інформаційному просторі.
Подібність	Спільні інтереси, подібність діяльності, близька / подібна / спільна / узгоджена система цінностей та організаційна культура, поєднання професійного та неформального, [310].
Відкритість та прозорість	Легкість вступу нових учасників у мережу та виходу з неї (у випадку втрати інтересу); відкритість та постійність процесу для учасників; відсутність просторових та галузевих обмежень для розвитку відносин.
Полі-центричність	РОМ – це завжди відкритий, креативний і багатосуб'єктний простір (який часто не має формального статусу) і тому у нього не може бути централізованого владного органу, лінійного управління і ієрархічно вивіреного розподілу ролей.
Конвівельність	Мережева культура – дружба, комплементарність, довіра, творча взаємодія, відкритість інноваціям [103], клубний характер відносин членів мережі.
Включеність	Кожен учасник регіональної освітньої мережі повинен вміти сформулювати замовлення до освітнього продукту / постійно модернізувати свій освітній продукт / доводити свою доцільність і корисність для мережі.
Контактність	Формальна і неформальна, очна, дистанційна та інтерактивна взаємодія з метою обміну інформаційними, методичними, нормативними та іншими ресурсами [94]
Клієнто-орієнтованість	Домінуюча роль споживача та замовника в процесі створення освітнього продукту та освітніх послуг, регіональний бізнес стає «співавтором» освітніх програм;
Рівноправність і довіра	Кожен учасник мережі має рівноправний статус по відношенню один до одного, рішення приймаються колективно. Конкуренція за право диктувати стратегію розвитку з урахуванням цінності ресурсів і компетенцій практично кожного партнера[25; 27];
Різноманітність	Трансформація взаємин учасниками мережі – від переважно двосторонньої до мережевої взаємодії безлічі провайдерів, клієнтів, контактних аудиторій тощо;
Партнерство	Підтримка спроможності надавати перехресні пропозиції, доступ до ресурсів, методик, технологій, можливостей тощо
Солідарна відповідальність та взаємовигода	Взаємні переваги та вигоди від партнерського союзу, взаємні зобов'язання та відповідальність учасників за досягнення цілей та прийняті рішення «розподіляється рівномірно між партнерами, які солідарно розділяють як успіхи, так і невдачі» [144, с.91].
Узгодженість дій / конгруентність	Кожен із суб'єктів взаємодії повинен чітко уявляти, що він хоче і може отримати від інших гравців. Важливо сформулювати як «жорсткі» (нормативні), так і «м'які» (договірні) схеми регулювання інтересів всіх сторін» [11, с.70].
Інтерактивність розвитку	Розвиток окремого учасника мережі залежить від конкурентних переваг інших учасників і від суміжних галузей, від того, як вони пристосовуються до змін [11].
Відкритість	Легкість вступу нових учасників у мережу та виходу з неї.
Взаємодовіра	Погашення конфліктних ситуацій відповідно до спільно вироблених норм-«обмежувачів» і правил, які змушують кожного з партнерів зважати на інтереси інших учасників.
Людино-центрованість	Активне використання людського капіталу регіону з його унікальним потенціалом компетенцій.
Відкриті комунікації	Встановлення широких, багатовимірних, постійних, пов'язаних комунікацій; низький інформаційний супротив мережі; налагодження
Спонтанність	Вільне формування, плинність, постійна зміна структури [17, с.129-130].
Рухомість та мобільність	Здатність розвиватися разом зі своїм оточенням та еволюцією окремих елементів, можливість вчасної трансформації та функціональної реорганізації (
Гнучкість та адаптивність	Пристосування до змін внутрішнього середовища, невизначеності та динамізму зовнішнього середовища, вимог систем більш високого порядку.
Прогнозованість	Наявність шкали оцінок ефективності, системи індикаторів результативності мережі;
Транскордонність	Елімінування територіальних, державних, національних та інших кордонів.

Джерело: складено автором на основі власних ідей та вказаних праць

Аналіз вихідних умов створення регіональної освітньої мережі. Сучасний підхід передбачає проектування нових і цілеспрямовану, якісну та кількісну, трансформацію існуючих регіональних освітніх мереж (РОМ) за відносно короткий проміжок часу під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників. Регіональна освітня мережа за маркетинговим підходом, як складна та відкрита система, формується, трансформується, перетворюється, оновлюється під впливом ендогенних та екзогенних (внутрішніх і зовнішніх), контрольованих і неконтрольованих чинників багаторівневого маркетингового середовища: зовнішнього (на макро-, мезо- та мікрорівні) та внутрішнього. Наприклад, необхідно враховувати загальносвітові тенденції розвитку ринку знань, загальну тенденцію розвитку ринку знань країни та специфічну складову, яка стосується конкретного регіону.

Макросередовище формується такими чинниками.

- міжнародні – пов'язані з глобалізацією, інтернаціоналізацією, інформатизацією, інтеграцією, вестернізацією або їх поєднанням;
- політичні та нормативно-правові – формуються правовими актами у сфері освіти, визначають договірні відносини між учасниками мережі, створюють стабільність правового забезпечення ринку знань, визначають рівень державного регулювання створення, акумулювання, передачі та дифузії знань;
- демографічні – пов'язані з демографічною ситуацією в регіоні, впливають на кількість потенційних споживачів послуг і продуктів РОМ, міграційними процесами;
- соціально-культурні - пов'язані з соціальними процесами, що відбуваються в суспільстві, і діями окремих соціальних груп, рівнем культурного та духовного розвитку, традиціями, історією релігійними переконаннями, менталітетом;
- економічні - зумовлені динамікою змін макроекономічних показників, рівнем економічного розвитку і конкурентоспроможності держави, рівнем бюджетного фінансування освіти, соціального захисту населення тощо;

- науково-технічні – формують чинники, пов’язані з інноваціями, інтелектуальним потенціалом регіону, технологізацією освіти та взаємозв’язків у мережі;
- природно-географічні – визначаються географічним розташуванням, кліматичними умовами, екологічним станом, природно-ресурсним потенціалом, станом довкілля, сусідським потенціалом регіону.

Важливість аналізу чинників мезосередовища регіональної освіти визначається сучасною тенденцією світового соціокультурного розвитку – регіоналізацією різних сфер суспільного життя. Регіоналізація освіти – це «процес взаємопроникнення інтересів освіти і регіону, формування в освітнього середовища характерних рис регіону і набуття регіоном своєї системи даного рівня освіти; це перетворення освіти на важливий фактор соціально-культурного розвитку регіонів, а регіонів, – у не менш значимий фактор розвитку освіти» [319]. Регіоналізація освіти та ринку знань пов’язана з отриманням і реалізацією прав і обов’язків регіонів «у виборі власних стратегій розвитку ...враховуючи регіональну специфіку у структурі, суті й організації системи освіти регіону» [174]. «Регіональна система освіти це підсистема державної освітньої системи, елементами якої є освітні установи регіону, установи інших регіонів, які надають освітні послуги в цьому регіоні, та органи управління освітою регіону, спеціалізовані громадські організації, які займаються питаннями освіти, зобов’язані забезпечити функцію неперервності освітнього процесу в регіоні і задоволення попиту на регіональному ринку праці та взаємодіють між собою» [321, с. 55].

Суб’єкти регіонального ринку знань функціонують у межах освітніх просторів різного рівня – глобального, міжнародного, національного, регіонального, локального, корпоративного. Регіональний освітній простір – це «сукупність наукових, освітніх, культурних, просвітницьких, економічних інститутів (державних і недержавних, офіційних і неофіційних, формальних, неформальних, інформальних), засобів масової комунікації, орієнтованих на знання та освіту, громадських організацій і соціальних систем, залучених до розв’язання проблем освіти, соціально-психологічних стереотипів, що

регламентують поведінку людей по відношенню до освіти, які функціонують у конкретному регіоні [318]. Особливості розвитку освітнього простору регіону значною залежать від освітніх потреб населення регіону, які визначають вибір освітніх програм, форм і методів навчання, технологій поширення знань, розташування мережі освітніх установ, співвідношення державних і недержавних освітніх установ, типи і види закладів формальної, неформальної («освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій» [230]) та інформальної (спонтанна освіта, самоосвіта дорослих в професійній галузі, для кар'єрного та особистісного розвитку, підвищення власної конкурентоспроможності) освіти, взаємозв'язків різних рівнів освіти, їх настуності. Тому система освіти в регіоні по суті є підсумком своєрідного «компромісу між регіональними перевагами і потребами, з одного боку, можливостями регіонального освітнього простору - з іншого, освітніми інтересами і потребами та способами їх реалізації – з третього» [313, с. 11].

За основу виділення чинників мезосередовища, які впливають на трансформацію регіональної освітньої мережі, взяті пропозиції фахівців Інституту прогнозування НАН України [80], І. Немцевої (І. Крупенної) [179], О. Толстогузова [293], О. Ляшенко та І. Турського [149]. Доповнюючи напрацювання авторів, до переліку чинників мезосередовища доцільно ввести:

- загальні чинники: географічне положення, геополітичне розміщення регіону, регіональна логістика, політична ситуація в регіоні, зрілість інститутів і якість управління регіоном, особливості взаємовідносин у системі управління регіоном і регіональною системою освіти, участь в асоціаціях, регіони-партнери, участь у міжнародних, міжрегіональних і транскордонних проектах, рівень розвитку процесів децентралізації;
- чинники просторового розвитку: адміністративний устрій, система розселення, точки концентрації населення, рівень урбанізації, розвиненість інфраструктури, облаштування територій, зональна

- організація регіону, каркас розвитку території (природне середовище і кліматична привабливість регіону для людей, що володіють високим потенціалом і відповідними потребами; матеріальна частина інфраструктури наукової праці та інфраструктури місць проживання дослідників; інституційні та культурно-історичні [307]традиції території, пристосованість її середовища до розвитку інтелектуально насичених локалізацій);
- чинники ресурсної забезпеченості: природні умови і забезпеченість природними ресурсами, екологічні умови і стан навколишнього середовища, демографічна ситуація та статеві-вікова структура населення регіону, людський розвиток регіону, фінансування освіти, дохідні джерела;
 - чинники економічного розвитку: ринкові умови, динаміка показників економічного розвитку регіону, особливості структури регіональної економіки, виробничий капітал, фінансовий капітал, науковий та інноваційний потенціал, частка високотехнологічного бізнесу, частка креативних галузей, матеріальний добробут населення, рівень економічної та споживчої активності населення, потреби регіонального бізнесу в кваліфікованій робочій силі, рівень підприємницької активності, розвиток ринку праці; пріоритетні та кризові галузі та сектори регіональної економіки, можливості диверсифікації суб'єктів регіональної економіки, зони і точки економічного зростання, потенціал розвитку малого і середнього підприємництва;
 - освітні активи: наявність регіональної системи трансферу знань, історія розвитку та специфіка регіональної освітньої системи, регіональна політика в сфері освіти, стан та тенденції розвитку ринку знань, регіональний освітній простір, доступ до якісної освіти, освітня та наукова інфраструктура, дозвілєво-навчальна інфраструктура;
 - соціальні активи: соціально та економічно зацікавлений, професійно активний людський потенціал, якість населення (коло інтересів, творчий потенціал, креативні здібності, «стан здоров'я; рівень освіти; політична й

економічна освіченість; етнічно-соціальний склад населення міста; демографічна характеристика населення (смертність, народжуваність, тривалість життя тощо); професійна структура населення; інтелектуальний потенціал; зайнятість; продуктивність праці; рівень культури» [303]), етнічний склад населення, спрямованість міграційних процесів, інститути громадянського суспільства, приватно-державне партнерство та концесії, соціальна інфраструктура, стан та охорона здоров'я, субкультури, ділова культура регіонального бізнесу, умови проживання та відпочинку населення;

- інформаційні та цифрові активи: портфоліо регіону; традиційні та електронні інформаційні ресурси; цифрові активи – фотографії, тексти в цифровій формі, криптовалюта, токени, персональні дані тощо; засоби зв'язку та послуги мережі Інтернет; рівень використання послуг мережі Інтернет населенням; доступ до інформаційних ресурсів, баз даних (Big Data); рівень використання ІКТ та послуг мережі Інтернет за галузями; рівень розвитку сектора ІКТ.

Мікросередовище («безпосереднє оточення», «середовище безпосереднього впливу», «середовище завдань»,) формує чинники впливу тих юридичних і фізичних осіб, які мають прямі відносини з регіональним ринком знань і безпосередньо стосуються РОМ: споживачі послуг (сама регіональна система освіти, абітурієнти, студенти, наукова спільнота, розпорядники грантів, державні, муніципальні організації, фінансовий та реальний сектор регіональної економіки); ділові партнери (постачальники фінансових, матеріальних, методичних, технічних, інформаційних, людських ресурсів, контингенту); посередники (мережеві брокери, служби зайнятості, рекрутингові компанії, асесмент-центри, консалтингові компанії); конкуренти (державні та недержавні, вітчизняні та зарубіжні навчальні заклади, надавачі послуг дистанційної та он-лайн освіти, які функціонують у глобальній мережі Інтернет, провайдери програм неформальної та інформальної освіти, незалежні оператори ринку знань); контактні аудиторії (органи державного, місцевого та громадського управління й контролю регіональної системи світи, Рада ректорів регіону, громадські організації,

інвестори та спонсори, ЗМІ, лідери громадської думки, культурна еліта, місцева спільнота, ринок праці, політичні партії й організації, релігійні організації, фінансові структури тощо) [179].

Внутрішнє середовище регіональної освітньої мережі охоплює такі підсистеми: організаційно-управлінську (модель мережі); договірну; партнерську (учасників); систему взаємозв'язків (вузли); соціальну; освітню; методичну; наукову; інноваційну; технологічну; інформаційну; маркетингову; економічну (монетизація мережевого продукту), інфраструктурну. «Елементи внутрішньої мережі беруть участь в побудові зовнішньої мережі, а міжорганізаційні взаємодії, у свою чергу, впливають на функціонування внутрішньої мережі» [159]. За маркетинговим підходом внутрішнє середовище РОМ формується елементами комплексу маркетингу: мережевим продуктом, його ціною й ефектами, просуванням, локаціями, персоналом і визначними особами, подіями та перформенсом, PR, регіональною політикою тощо.

Мережевий товар РОМ володіє такими властивостями, які притаманні усім мережевим товарам: «збільшення його споживчої вартості зростанням обсягу продажів» [49]; ціна продажу забезпечує масовий збут; використання мережевого товару передбачає процес активної взаємодії його власника з мережею обслуговування цього товару; однорідні мережні товари повинні задовольняти принципи сумісності (ідеальний випадок) або субституції, як мінімум.

Мережевий продукт РОМ створюється з використанням спільних ресурсів учасників мережі і включає: освітні платформи, інформаційні продукти і засоби комунікацій, освітні програми, освітні проекти, нетрадиційні інноваційні пакети освітніх послуг, які володіють особливими властивостями в порівнянні з традиційними товарами (коуч-сесії, стратегічні сесії, групові та індивідуальні тренінги, онлайн-курси) тощо.

Мережевий продукт РОМ орієнтований на інтенсифікацію, результативність та індивідуалізацію взаємодій і відрізняється такими характеристиками: інтерактивність (можливості навчання в діалоговому режимі всіх учасників освітнього процесу); асинхронність (можливості реалізації

технології навчання незалежно від часу, за зручним розкладом); масовість (ефективності технології навчання не залежить від кількості споживачів); доступність (можливість рівного забезпечення отримання завдання незалежно від місця знаходження і проживання); гнучкість (можливості виконання завдання в індивідуальному темпі); відкритість (доступ до мережевих джерел інформації) [130]; варіативність (мінливість, багатоваріантність для адаптації продукту до очікувань споживачів, представників регіональної спільноти, регіонального бізнесу); масштабування (інформаційних ресурсів, комунікацій; алгоритмізація взаємодій. В умовах мережевої взаємодії споживач «управляє власною освітою, проектує особистий освітній результат, обирає оптимальний маршрут і засоби отримання знань, відповідає за ймовірні ризики [302]» при формуванні та розвитку компетенцій.

Загрози зовнішнього середовища та слабкості внутрішнього середовища виводять систему зі стану стабільності та стійкості. А можливості, які формують чинники зовнішнього середовища та сильні сторони регіональної освітньої мережі, сприяють її стійкому та стабільному розвитку.

Модель мережі. Одне з основних питань, яке виникає при модернізації системи освіти, формуванні чи трансформації регіональної освітньої мережі, – це чітка формалізація мережевої моделі та принципів управління процесом розвитку. Необхідно чітко визначити компетенції, повноваження, функції і відповідальність суб'єктів регіональної освітньої політики, закладів формальної, неформальної, інформальної освіти, незалежних провайдерів освітніх послуг, у тому числі суб'єктів ринку он-лайн освіти, установ і органів місцевого самоврядування, регіональних та національних управлінських структур, створити систему моніторингу, освітньої статистики та показників якості освіти тощо. Мережева парадигма виходить з припущення, що кожна частина процесу або функції повинна знаходитися в компетенції спеціалізованої, незалежної структури, ефективно організованої та керованої, що дозволяє їй перебувати на світовому рівні. При цьому в рамках співпраці партнери можуть вибрати найбільш підходящий формат взаємодії: обмін (рівень трансакції), взаємодія (рівень взаємин), інтеграція (об'єднання бізнес-

процесів) (цитовано в [197] праця [392]). Розглянемо варіант моделей регіональної освітньої мережі, базис якої заклав Ю. Франк [24] і згідно з яким, на наш погляд, регіональна освітня мережа теоретично може формуватися як:

1) Мережева структура на основі крупного закладу вищої освіти, лідера, потужного гравця регіонального ринку освітніх послуг та інноваційних розробок – ресурсного центра, який вступає в мережеву взаємодію з численними організаціями різних рівнів освіти, представниками соціального й економічного сектора регіонального, національного ті міжнародного рівня, які «беруть участь у створенні і є розробниками мережевих освітніх подій, проектів і програм» [5]. Лідер збирає навколо себе освітні заклади меншого розміру (школи, коледжі, заклади професійної освіти), які для нього готують абітурієнтів, їм передаються на аутсорсинг програми післядипломної освіти, замовлення на наукові та прикладні розробки, освітні послуги субмережі (курсова мережа, МВІ, лабораторії, стартапи). Така модель мережі є ієрархією, де провідний заклад займає домінуюче становище по відношенню до всіх інших, будучи координатором та генератором замовлень. Партнери, які входять у таку мережу, повинні відрізнятися високою гнучкістю, адекватністю та високим потенціалом адаптації до постійно змінюваних умов (ресурсні центри, технопарки, бізнес-інкубатори, малі інноваційні підприємства, базові кафедри, спільні бази практик). Як приклад можна навести National Technological University, який об'єднує понад 40 інженерних шкіл при університетах. Часто така модель реалізується і через франчайзингову мережу, учасники якої адаптують навчальні курси, тести, тренажери лідера відповідно до своїх потреб, контингенту учнів;

2) Мережева структура без явного лідера – відкрита паритетна кооперація, яка включає сукупність освітніх закладів (близьких за розміром, функціонально сумісних), партнерські бізнесові організації, органи місцевої влади та місцевого самоуправління, громадські організації, більшість яких самостійні в правовому відношенні, але потребують тісних ділових/соціальних зв'язків і підтримують стійкість один одного в мережі. Подібна модель мережі забезпечує підвищення конкурентоспроможності території [377]. Реалізується така модель за розподільчою схемою – учасники домовляються про

співробітництво, отримують доступ до спільних та особистих кадрових, матеріально-технічних, інформаційно-методичних та інших ресурсів. Кожний учасник має можливість функціонувати та розвиватися за власною траєкторією. Ланцюгова схема передбачає послідовну участь усіх суб'єктів у вирішенні певної проблеми або досягнення якоїсь мети. У результаті – зростає доступність і варіативність освіти, формуються спільні регіональні освітні майданчики, організовуються регіональні події, заходи (конкурси, фестивалі, літні школи тощо), проводяться соціологічні та маркетингові дослідження, реалізується спільна маркетингова програма просування регіонального освітнього продукту. Така модель гнучка та мобільна, оскільки залежно від зміни ситуації на ринку знань і партнерських риках є можливість змінити вузли, структуру зв'язків і взаємовідносини.

У цій моделі визначний конфедеративний устрій (вільна гнучка коаліція) та наявність особливого органу координації, який: розробляє і впроваджує певні норми та процедури для організацій, що входять до складу мережі; сприяє утворенню альянсів та координує їх; об'єднує різні підходи, методи і вклади учасників; модерує зв'язки та інформаційні потоки між учасниками мережі, координує розподіл потоків знань, інновацій та технологій; налагоджує процес «колективного навчання» та сприяє формуванню «стержневої компетенції» мережі – стратегічній взаємодії з партнерами (учасниками мережі, споживачами, постачальниками, стейкхолдерами). Даний орган зобов'язаний координувати створення та впровадження елементів організаційної культури та дотримання принципів конкуренції [305, с.217].

Друга модель укладається в концепт мультилокальної мережі Гапскота та Вільямсона, яка будується не на централізованому контролі, а на колаборації множини незалежних учасників (колективних та індивідуальних), включаючи споживачів, постачальників, партнерів та прямих конкурентів. Така децентралізована модель різко знижує трансакційні витрати, оскільки ризики, виграші, компетенції та ресурси, пов'язані з реалізацією нових проектів, розподіляються по глобальній мережі контрагентів (цит. за [119] по [474]).

Учасники та вузли регіональної освітньої мережі. Учасники

регіональної освітньої мережі представляють наукові, соціальні, культурні установи, заклади освіти (формальної, неформальної, інформальної), органи управління освітою, органи місцевого самоврядування, громадські організації; елементи інноваційної та інформаційно-комунікаційної інфраструктури та зацікавлені в розвитку системи освіти підприємства, бізнес регіону тощо. Учасники РОМ орієнтовані на розробку, просування та реалізацію знаннєвих мережевих продуктів спільної діяльності на регіональному рівні. Критеріями відбору учасників регіональної освітньої мережі є: актуальність, новизна, освітнє значення, корисність, прикладні рішення, громадське значення, реалізованість і реалістичність їх проектів, програм, процесів.

Учасники регіональної освітньої мережі, з часом та за результатами функціонування та розвитку мережі, будуть розширювати/звужувати свою участь, додавати нові ініціативи, робити свій внесок у формування і розвиток освітніх регіональних кластерів, хабів, інноваційних центрів тощо. Наприклад, крупний ВНЗ може взяти на себе виконання координаційних функцій в організації взаємодії, здійснювати науковий, консалтинговий, методичний супровід, а викладачі-ментори університету налагоджувати успішну групову комунікацію (виконувати функцію фасилітатора проектної роботи). Органи місцевого самоврядування можуть свій внесок матеріалізувати у вигляді спеціально організованого громадського простору (хаби, коворкінг-центри, конференц-зали, культурні центри). Підприємства регіонального бізнесу інформують ринок про свої потреби, сприяють дуальній освіті, надають місце практики, розробляють і подають маркетингові, управлінські та технологічні кейси.

Значна частина проектів реалізується за участі закладів формальної освіти, керівники і колективи яких мають законодавчі та нормативні обмеження самостійності і ініціативи, розпорядження ресурсами. Статус «учасник регіональної освітньої мережі» повинен давати організації необхідні права з нововведень в організації освітнього процесу, оплаті праці, кадрових рішень. При цьому роль держави як стейкхолдера регіональної освітньої мережі змінюється: відмова від функції регулятора освітнього процесу на користь джерела для натхнення новаторів; виконання ролі платформи або посередника в

інноваційній освіті, яка здатна зосереджувати ресурси, створювати сприятливе соціальне середовище; ідентифікувати та захищати ключових «агентів змін», а також знаходити більш ефективні підходи для масштабування і поширення інновацій; здійснювати пошук кращих способів визнання, винагороди та демонстрації успіху, щоб новаторам було «легше ризикувати» при впровадженні інновацій в освітній процес [456].

Вузли – це точки взаємного інтересу учасників мережі де відбувається «інтеграція ланцюжків створення цінностей» [18; 450; 493]. Важливим є не стільки кількість учасників мережі, а кількість об'єктів (вузлів), які вони створили, кількість зв'язків, які сформовані між учасниками а вузлами. Вузли мережі формуються в результаті взаємодії учасників мережі – продукт (товар чи послуга, реальний чи віртуальний), програма, проект, процес, простір, який виникає завдяки об'єднанню ресурсів учасників. Вузли мережі це все, що здатне вступати у взаємодію, обмінюватися даними та забезпечити постійну циркуляцію знань за певними правилами і процедурами: об'єкти (заклади освіти (формальної, неформальної, інформальної), бізнесові структури, посередники, органи управління освітою, громадські організації, органи місцевого самоврядування, освітні програми, оригінальні моделі, авторські школи, варіативні курси тощо) та їх сукупність, перетин об'єктів, окремі індивіди, групи індивідів, створені ними соціальні спільноти тощо. Вузли або центри активності регіональної освітньої мережі формуються в науковій, освітній, інноваційній, підприємницькій, адміністративній, соціально-культурній, логістично-розподільчій підсистемах регіональної економіки. Кожен вузол РОМ: є відкритою системою – існує завдяки взаємодії, транзакціям та домовленостями з безліччю самостійних інституційних учасників та зовнішнім середовищем; несе в собі цілком певний функціонал і унікальний контент, що забезпечує можливість розширити освітній потенціал кожного з учасників мережі за рахунок унікальних компетенцій і ресурсів інших учасників.

Відповідно до маркетингового підходу, вузлами регіональної освітньої мережі виступають актори регіонального ринку знань – продавці, покупці, посередники, стейкхолдери (табл.1.11).

Таблиця 1.11

Учасники регіонального ринку знань як потенційні елементи/вузли регіональної освітньої мережі

Учасник	Визначення та функції в РОМ	Представники
Покупці або споживачі знань	Окремі особи, підприємства й організації, суспільство в цілому, які намагаються розв'язати проблеми, складність і невизначеність яких вище їх апіорних знань. Покупці знань шукають підходи, оцінки, розуміння проблеми, отримують найбільшу пряму користь від інвестицій в потрібні компетенції, знання і вміння. Знання мають для них виняткову цінність, і вони за них готові платити. Покупці: інформують ринок про попит; формують замовлення на знання; встановлюють вимоги до якості освітніх послуг; формують вимоги до професійних компетенцій майбутніх працівників; беруть участь у формуванні освітніх програм; беруть участь в оцінці якості освітніх послуг; інформують ринок про умови праці тощо.	Індивідуальні споживачі (учні, абітурієнти, студенти, слухачі, аспіранти, докторанти), референтні групи, держава, компанії-роботодавці, компанії-замовники, регіональні органи влади, органи місцевого самоуправління, корпорації ті інші.
Продавці знань	Окремі особи, освітні організації регіонального ринку, які володіють знаннями ресурсами та готові вступити в знаннєві трансакції на комерційній та некомерційній основі. Продавці: формують пропозицію знань, умінь і навичок (за змістом, обсягом, асортиментом і якістю); формують пропозицію інтелектуальних продуктів; формують пропозицію основних, додаткових та супутніх освітніх послуг; вивчають попит регіональної економіки на різні види знань, форми передачі знань, необхідні компетенції.	Освітні заклади усіх рівнів (дошкільної, середньої, позашкільної, передвищої, вищої, пост-вищої) та форм власності, заклади неформальної та інформальної освіти, науково-дослідні інститути, індивідуальні виробники (репетитори, тренери, коучери), приватні інвестори, розробники та власники освітніх продуктів і сервісів, навчальні центри корпорацій, тренінгові мережі, бізнес-школи, освітні центри з підготовки та перепідготовки кадрів, ІТ-компанії, власники патентів, ліцензій, ноу-хау.
Посередники	Утворюють інфраструктуру ринку знань, виконують роль сполучної ланки між тими, хто потребує знань, і тими, хто їх має, тобто між покупцями і продавцями. Посередники виконують функції пов'язані з формуванням попиту на знання, інформуванням, консультуванням, стимулюванням збуту, просуванням знань, контролюють якість, реалізують окремі завдання освітнього маркетингу – надають маркетингові, інформаційні, консультаційні, профорієнтаційні, юридичні, тренінгові, рекламні, кредитні, страхові послуги. Посередники можуть контролювати окремі види ресурсів (наприклад, фінансові, інформаційні, аналітичні), які є важливими для учасників мережі	Органи реєстрації, ліцензування, акредитації, банки та кредитні спілки. бібліотеки, венчурні фірми, бізнес-інкубатори, технопарки, засоби масової інформації, служби зайнятості та біржі праці, центри профорієнтації, рекламні агентства, освітні фонди, асоціації освітніх закладів, спеціалізовані освітні центри, освітні брокери і освітні агенти, інжинірингові, сервісні, маркетингові компанії, відкриті системи дистанційної освіти, он-лайн освітні сервіси, освітні платформи, освітні стартапи, освітні майданчики, науково-популярні медіа та журнали тощо.
Стейкхолдери	Будь-яка група або індивіди, які зацікавлені у формуванні та розвитку регіональної освітньої мережі та можуть впливати на функціонування. Стейкхолдери формують громадську думку та впливають на імідж РОМ. До складу стейкхолдерів також входять учасники, які перебувають у зовнішньому, по відношенню до РОМ, освітньому середовищі.	Державні та місцеві органи управління освітою (створюють умови розвитку системи управління освітою освіти в регіоні), недержавні стейкхолдери – члени територіальної громади, ЗМІ, роботодавці, представники регіонального бізнесу, об'єднання роботодавців, опікунські та шкільні ради, випускники, громадські та некомерційні організації, рекрутингові агентства, громадські інституційні структури, інвестори тощо.

Джерело: складено автором за [214; 296] та на основі власних ідей

Для регіональної освітньої мережі важливим чинником є концентрація

освічених людей: споживачі, які здатні використовувати здобутки та перевагами знаннєвої економіки, є інтелектуальними та професійно динамічними суб'єктами, можуть кваліфіковано користуватися знаннєвим продуктом, досягненнями та технологіями відповідного рівня, творити свій продукт, адекватно сприймають інформацію, відповідають вимогам регіональної економіки, рівню надавачів послуг мережі. Мережевий споживач «зберігає свою споживчу незалежність, але залучений за допомогою гнучких зв'язків, у різні економічні та соціальні системи, які впливають на його вибір і переваги та створюють особливі мережеві цінності» [209]. Споживачі отримують реальну можливість вибору освітньої траєкторії, ранньої «спеціалізації», включення в проектну, дослідницьку, організаційну, соціальну діяльність. У мережі продавець об'єктивно оцінює затребуваність, актуальність, комплексність, унікальність пропонованого знаннєвого продукту. Отже, в регіональній освітній мережі споживачі та продавці (розробники) не обмежуються традиційними ролями, вони стають членами освітнього простору, який постійно розвивається та трансформується, вони розуміють корисність зусиль для власного саморозвитку і для розвитку регіональної спільноти.

1. Проведені теоретичні дослідження мережевого підходу до розвитку регіональної економіки та регіонального ринку знань засвідчують актуальність трансформації регіональної освітньої мережі на засадах маркетингу взаємодії, яка виходить за рамки традиційних ринкових трансакцій, передбачає і розвиває довготривалі партнерські взаємовигідні відносини між учасниками з приводу спільного використання чи обміну знаннями, активами, ресурсами, інформацією та технологіями.

2. Доведено, що традиційний підхід до формування регіональної освітньої мережі (РОМ), який трактував її як номенклатурну чисельність освітніх установ регіону й органів управління освітою, сьогодні практично вичерпав себе і йому на зміну приходить мережевий підхід, за яким регіональну освітню мережу розуміють як напівформальну структуру, яка охоплює різноманітні елементи

(вузли), зв'язки, відносини та взаємодію між ними і де органи управління виконують координуючу та обслуговуючу функцію. Мережеві механізми дозволяють усувати функціональні недоліки та синтезувати переваги традиційних моделей.

3. Встановлено, що регіональна освітня мережа є якісно новою моделлю організації освітнього середовища регіону, гнучкою та динамічною формою організації взаємодії партнерів, яка дозволяє інтегрувати їх унікальний досвід, можливості та передові технології навколо певної об'єднавчої ідеї, яку вони не можуть реалізувати окремо, проте володіють високими адаптивними компетенціями до змін середовища функціонування, є джерелом конкурентних переваг для учасників, оскільки здатна видозмінюватися, міксувати елементи, набувати нових конфігурацій, необхідних для виконання регіональних і приватних завдань. Відзначено, що вузли, або центри активності регіональної освітньої мережі формуються в науковій, освітній, інноваційній, підприємницькій, адміністративній, соціально-культурній, логістично-розподільчій підсистемах регіональної економіки.

4. Набуло подальшого розвитку визначення змісту поняття «регіональна освітня мережа», під яким належить розуміти контраверсійне об'єднання бенефіціарів регіонального ринку знань, які вступають у взаємодію задля створення, оновлення та дифузії знань, мають довгострокові партнерські зв'язки, спільні цілі та стійкі комунікації, а процес управління здійснюється на партисипативній, колективній і рівноправній основі, що сприятиме розвитку економіки регіону;

5. Обґрунтовано, що існування регіонального ринку знань, розвиток конкурентних і коопераційних відносин в освітній сфері, трансформаційні процеси в освітній галузі в напрямку її надмірної комерціалізації зумовлюють застосування сучасного маркетингового підходу при трансформації регіональної освітньої мережі. Маркетинговий підхід передбачає орієнтацію регіональної освітньої мережі на задоволення потреб, запитів та очікувань споживача, збалансування інтересів споживачів знань, їх продуцентів та інших

регіональних акторів (освітніх закладів, бізнесу та територіальної громади/місцевої влади регіону) посередництвом мережевих взаємодій, реагуючи на фактори маркетингового середовища та змінюючи їх.

6. Розвинено методичні засади маркетингового підходу на основі концепції маркетингу взаємодії до побудови мережевих моделей на регіональному ринку: окреслені виміри маркетингу взаємодії стосовно мереж; сформовані принципи та ключові завдання маркетингу взаємодії адаптовані для мережі; визначені результати взаємодії для забезпечення сталого функціонування мережі.

7. Відзначено, що трансформація регіональної освітньої мережі пов'язана з концепцією маркетингу взаємодії, в основі якої довгострокові взаємовигідні партнерські зв'язки, пов'язані та безперервні комунікації між незалежними суб'єктами регіонального ринку знань з приводу створення, оновлення та дифузії знань, нова якість традиційних елементів освітньої мережі регіону, які насичуються новоствореними знаннями, віртуальними продуктами, продукованими розвитком інноваційних територіальних локалізацій.

8. Встановлено, що до сформованого методичного забезпечення трансформації регіональної освітньої мережі можна віднести: етапи трансформації регіональної освітньої мережі; завдання, заходи, результати, які відповідають кожному етапу; риси, ключові характеристики та організаційні принципи регіональної освітньої мережі; алгоритм аналізу вихідних умов створення регіональної освітньої мережі; варіанти моделі мережі; учасники та вузли регіональної освітньої мережі. Використання сформованого методичного забезпечення трансформації регіональної освітньої мережі дозволить досягти синергетичного ефекту, коли ресурс кожного партнера посилюється за рахунок ресурсів інших учасників, з'являється можливість отримання зворотного зв'язку від учасників співробітництва, реалізуються спільні заходи та події.

Основні положення розділу, результати дослідження і висновки опубліковані у наукових працях автора [24; 25; 245; 246; 248; 251].

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПЕРЕДУМОВ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ МЕРЕЖІ

2.1. Аналіз впливу чинників зовнішнього середовища на трансформацію регіональних освітніх мереж

Експерти компанії BCG [391] сучасні умови називають епохою постійних трансформацій, яка супроводжується безпрецедентними зрушеннями та збурення практично в усіх галузях промисловості та на всіх ринках. Глобалізація, технологічні інновації, зміна регуляторних актів, соціально-демографічні виклики, зміна поколінь споживачів та інші фактори ставлять під сумнів усталені бізнес-моделі та практики, вимагають від організацій, компаній, регіонів, країн постійної трансформації. Тому головна вимога до регіональної освітньої мережі – це наявність оптимальної моделі взаємодії учасників, у якій раціонально узгоджені чинники зовнішнього середовища та сформовані механізми швидкого реагування на безперервні зміни. Розглянемо окремі чинники, які формуються в макросередовищі та визначають напрямки проектування нових і трансформації існуючих регіональних освітніх мереж (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Чинники середовища формування / трансформації РОМ

Чинники макросередовища	Чинники мезосередовища	Чинники мікросередовища
Міжнародні	Загальні чинники	
Демографічні	Фактори просторового розвитку	Споживачі послуг
Політичні та нормативно-правові	Фактори ресурсного забезпечення	Ділові партнери
Соціально-культурні	Фактори економічного розвитку	Посередники
Економічні	Освітні активи	Конкуренти
Науково-технічні	Соціальні активи	Контактні аудиторії
Природно-географічні	Інформаційні та цифрові активи	

Джерело: складено автором

Міжнародні чинники. Вплив міжнародних чинників на оновлення, зміну, трансформацію РОМ визначається її входженням у світову та національну системи освіти, «взаємозалежність елементів якої є настільки значною, а інтеграція в суспільстві настільки глибокою, що іноді досить важко виявити конкретні причини порушення нормального функціонування системи» [28].

Специфіка Чернівецької області як прикордонного регіону, її геополітичне положення, економічний, історичний та соціальний розвиток зумовлюють необхідність оцінки складних міжнародних процесів, які відбуваються поза межами території України, але в які наша держава та її регіони активно залучені: «глобалізація визначає необхідність і можливість трансформації освітніх мереж, постіндустріальна економіка встановлює вимоги до структури освітніх мереж, а інформаційні технології обумовлюють процедури і правила формування та функціонування освітніх мереж і надання послуг у галузі освіти» [45].

Глобалізацію як чинник трансформації освітніх систем розглядали Н. Авшенюк [3], О. Чабала [312], Т. Носуліч [185], І. Утюж [299], О. Хомеріки [308]. Н. Константюк [132], М. Терованесов [290], Д.Берн [343], Б. Ліск та К. Брідж [418], Дж. Кнайт [410], П. Скотт [459], К. Чжиан [404], Г.Фрідман [304]. На регіональному рівні ці проблеми є предметом уваги І. Заблудської [88], І. Сторонянської [284], І. Крупенної [179], О. Коломицевої [35], У.Тайхлера [475], Дж.Смебі та Дж.Трендала [463], А. Шевчука [321] та інших. Учені одностайні у тому, що «глобалізація докорінно перетворює соціальну дійсність (спотворює цільові установки розвитку держав, змінює традиційні способи і технології виконання завдань, підвищує активність формування глобальної монокультури на основі єдиного інтересу обраних держав, породжує транснаціональні корпорації, які використовують глобальні умови господарювання винятково у власних інтересах)» [50]. Є. Неборський наділяє глобалізацію функціями тригера (англ. trigger – спусковий пристрій), який підсилює такі процеси, як: зростання конкуренції; комерціалізацію наукової та освітньої діяльності; зміна контурів ринку праці; випробування ідентичністю; зростання підзвітності перед ключовими стейкхолдерами [176]. Інтеграція забезпечує взаємопов'язаність і взаємозалежність між суб'єктам регіональної освітньої мережі, «більш високий рівень взаємодії, гармонізацію основних характеристик суб'єктів ринку освітніх послуг, стирає кордони між освітніми системами» [308].

Глобалізацію освіти розуміють як «якісно новий процес створення всесвітньої єдиної уніфікованої системи, при якій стираються відмінності між освітніми системами, які входять у неї» [122], як «процес усе більшого

пристосування системи навчання до запитів глобальної ринкової економіки» [328]. Глобалізацію в освіті, в першу чергу, пов'язують з підвищенням мобільності студентів, з можливістю отримати знання в іншій країні, з появою загальносвітових освітніх мереж, з розвитком цифрових технологій навчання, онлайн-освіти, AR- і VR-технологій, нейрокомунікаційних технологій тощо. І. Утюж провела ґрунтовне дослідження глобалізації в освітній сфері, її основних напрямків, осмислення й аналіз усіх можливих позитивних і негативних рис, наслідків їх реалізації в Україні. Учена зацентрувала увагу на тому, що розглядати «глобалізацію у сфері освіти доцільно через такі напрямки як інтернаціоналізація, інформатизація, інтеграція, вестернізація або їх поєднання, орієнтовані на піднесення престижу національної освіти шляхом підвищення якості послуг, що надаються, і підвищення рівня підготовки людського капіталу до рівня світової конкурентоспроможності або перевершує його, які допомагають закладам своєчасно або навіть заздалегідь відповідати на існуючі та нові вимоги інформаційного суспільства та знанневої економіки, забезпечуючи тим лідируюче положення державі на світовій арені» [299, с.64].

Інтернаціоналізація в освіті, за Дж. Найт, – це процес інтеграції міжнародного, міжкультурного, глобального виміру в навчальні та дослідницькі функції, а також у функції адміністрування освітніх закладів [411]. Лідерство на міжнародному ринку знань дозволяє країнам зміцнювати свій економічний та політичний вплив (з кінця 40-х років ХХ століття провідні світові держави почали розглядати міжнародні освітні обміни і програми як частину своєї зовнішньої політики, поставивши їх за важливістю в один ряд з військовою та економічною допомогою іншим країнам, адже через випускників можна посилювати свій політичний, мовний та культурний вплив). Надання освітніх послуг вищої та середньої освіти, мовні курси, додаткова професійна освіта, стажування є однією з найбільш доходних експортних галузей. За оцінками експертів, інвестиції у виробництво приносять дохід 14-16%, в науку – 200-600%, а в підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців і керівників – не менше 800%, в окремих випадках – 4000-5000% [71].

Тривалий час процес інтернаціоналізації освіти слідував за економічною

інтеграцією, однак сьогодні зовнішня політика та інтеграційні стратегії розвитку зарубіжних країн та їх регіонів базуються на випереджаючому розвитку сфери освіти (табл.2.2) та науки.

Таблиця 2.2

Інтернаціоналізація у стратегіях розвитку регіональних освітніх мереж зарубіжних країн

Складові	Фінляндія	Великобританія	Китай
Стратегії	зміцнення власної конкурентоспроможності в галузі вищої освіти і створення можливості виходу на міжнародний освітній ринок	позиціонування власного провідного положення на міжнародному освітньому ринку	створення в країні великих університетів, які відповідають усім світовим показникам
Напрямки діяльності	створення міжнародного співтовариства вищої освіти	розвиток стратегій маркетингу і комунікацій для підтримки зростання попиту на послуги освіти	розширення впливу і поліпшення репутації китайських університетів
	розвиток експорту експертизи	диверсифікація міжнародних ринків освітніх послуг	вивчення інформації про передові наукові досягнення і успішний досвід управління у сфері освіти різних країн
Пріоритети інституційного розвитку	удосконалення якості та привабливості системи вищої освіти	забезпечення якості умов перебування іноземних студентів у країні	зміцнення міжнародного співробітництва та обмінів у галузі освіти
Пріоритети міжнародної діяльності	підтримка полікультурного суспільства	встановлення міцних партнерських зв'язків	інтернаціоналізація навчальних планів і створення спільних освітніх програм

Джерело:

Спектр стратегій, які застосовують провідні світові університети з метою інтернаціоналізації, досить великий: програми подвійних дипломів, активні обміни викладачами і студентами, запровадження перспективних освітніх програм і модулів, стипендії та гранти для підтримки іноземних студентів, присутність на великих міжнародних освітніх платформах, розвиток систем заходів щодо адаптації зарубіжних студентів, активна робота з рекрутинговими агентствами в зарубіжних країнах тощо.

Процеси інтернаціоналізації в освіті ЄС забезпечує ряд міжнародних організацій: Європейська асоціація університетів (European University Association, EUA), Європейська академічна університетська мережа (European Academic University Network, ACEAN), Мережа університетів столиць Європи (Network of Universities from the Capitals of Europe) , Мережа УТРЕХТ (the Utrecht Network), Європейська мережева інформаційна система (European Network Information System), Європейська асоціація міжнародної освіти

(European Association of International Education, EAIE), Центральноевропейська мережа ініціативних університетів (Central European Initiative University Network), Європейська асоціація закладів вищої освіти (European Association of Institutions in Higher Education, EURASHE) та інші [161; 361].

Обсяг світового ринку освітніх послуг постійно зростає, змінюється його структура (сьогодні на користь он-лайн формату), географічна трансформація освітнього ринку, з'являються нетрадиційні провайдери та надавачі, зміщуються акценти освітнього продукту та переваги споживачів, розширюються програми і проекти за напрямками транснаціонального навчання, з'являються нові експортери освітніх послуг, змінюються напрямки та наповнюваність потоків академічної мобільності. Світова організація торгівлі у 2008 році оцінювала місткість світового ринку освіти у \approx \$90-100 млрд. За прогнозами експертів Проте, на думку ряду експертів, до 2030 року обсяг ринку може зрости і досягти \$600-800 млрд. [12; 52; 339; 488]. Обсяг сегмента вищої освіти, за прогнозами експертів компанії JL, до 2020 року складе \$70 млрд [481]. Згідно з даними дослідження міжнародного інформаційного агентства East-West Digital News [369], обсяг світового ринку дистанційної освіти становив у 2017 році \$5 трлн з перспективами зростання в декілька разів, а за оцінками експертів EdCrunc, світові витрати на освіту і підготовку кадрів, до 2030 року досягнуть, як мінімум \$10 трлн. За звітом ОЕСР «Education at a Glance 2018» [443], загальні державні витрати на початкову та вищу освіту у відсотках від загальних державних витрат для країн ОЕСР становлять у середньому 11%. Важливість участі регіонів у фінансуванні освіти засвідчують тренди децентралізації витрат на вищу освіту (початковий, середній та післявузівський не вищий рівень) – 57% кінцевих коштів управляються регіональними та місцевими органами влади. На відміну від цього, витрати на третинному рівні більш централізовані, лише 17% кінцевих державних коштів отримують з регіонального та місцевого рівня.

Потоки міжнародної академічної мобільності вимірюються декількома мільйонами осіб у рік: якщо у 2001 році число іноземних студентів, які переїжджали в інші країни для здобуття вищої освіти, складало 2,1 млн. осіб, то у 2015 році ця цифра склала – 4,6 млн., а у 2017 р. – 5,3 млн. в 2017 р [331]. Щорічне

зростання чисельності складає приблизно 300 000 іноземних студентів або на 6% порівняно з попереднім роком. На початку XXI століття конкуренція країн-експортерів освіти змінила рейтинги постачальників освітніх послуг (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Міжнародна мобільність студентів у ключових приймаючих країнах і країнах походження, 2008-2016 рр., 2018 р. (прогноз)

	2006 р	2008 р	2010 р	2012 р	2013 р	2014 р	2015 р	2016 р	2016 р до 2006 р.	2018 прогноз
Країни-реципієнти										
США	584719	624474	684807	740482	784427	842384	907251	971417	166,1%	1040121
Великобританія	330078	341791	389958	427686	416693	428724	430687	432001	130,9%	433319
Австралія	184710	230635	271231	249588	249868	266048	294438	335512	181,6%	382316
Німеччина	189450	177852	181249	192853	204644	218848	235858	251542	132,8%	268269
Франція	247510	243436	259935	271399	228639	235123	239409	245349	99,1%	251436
Росія	77438	136791	129690	173627	173627	213347	213347	243752	314,8%	278490
Країни-донори										
Китай	419247	473742	579795	705057	721358	769898	819059	865337	206,4%	914230
Індія	147608	186033	210649	191779	190358	215611	256636	301406	204,2%	353986
Німеччина	84200	105600	127600	139200	135000	138800	115900	144900	172,1%	181156
Південна Корея	104509	117533	126187	121198	113799	110024	107762	104992	100,5%	102293
Нігерія	35131	41299	52148	57298	63565	79296	92476	95731	272,5%	99101
Франція	53229	46978	57407	64196	76576	82057	86690	90543	170,1%	94567

Джерело: [495]

Основними країнами-реципієнтами іноземної освітньої мобільності є такі економічно розвинені країни: США, Великобританія, Австралія, Німеччина, Франція, РФ. Ключові країни-постачальники іноземних студентів - Китай, Індія, Німеччина, Південна Корея, Малайзія, Франція, В'єтнам, Саудівська Аравія, США (Додаток Г) [486]. За даними 2018/2019 р., поряд зі США (освіта – п'ята за значимістю стаття експорту американської економіки), Великобританією, Австралією (освітні послуги є третьою за важливістю статтею експорту послуг, на частку якої припадає 12% його обсягу), на ринку експортів освітніх послуг «набирають силу» помітні та сильні гравці: Нідерланди, Малайзія, Туреччина, Японія, Південна Корея, Росія, Китай та інші. Якщо у 2016 році йшлося, в основному, про потік міжнародної мобільності студентів з Китаю до США, Великобританії, Австралії та Японії, то за даними Міністерства закордонних справ Китаю (MOFA) [166], у 2018 році в Китаї: навчалося понад 470 000 іноземців (на 35% більше ніж у 2014 р.); загальна частка іноземних студентів, які шукають вищу освіту в Китаї, зросла на 13% за останні 10 років; приблизно 30 відсотків учнів були зараховані в початкову або середню школи; понад 50 % іноземних студентів з

Китаю приїжджають із сусідніх країн (Південна Корея, Таїланд і Росія). Китай залучає більше іноземних студентів, ніж будь-яка інша азіатська держава, ВНЗ країни завойовують симпатії навіть у тих країнах, з якими колись були напружені відносини (В'єтнам). А в Індонезії та Малайзії китайські вузи можуть дозволити собі будівництво кампусів за \$60 млн., після дворічного навчання в яких іноземці переїжджають до Китаю і набагато швидше адаптуються до нового середовища. Можна зробити припущення, що коронавірус 2020 року може змінити ситуацію і потоки мобільності знову будуть переважно одновекторними – міграцію студентів з Китаю в інші країни.

Згідно з державною ініціативою Global 30, Японія до 2020 року планує залучити в свої університети, як мінімум, 300 000 іноземних студентів. Японська система освіти вважається найліпшою в Азії, вона охоплює близько 780 вузів, 5 з яких входять до топ-100 найліпших університетів світу за рейтингом QS World University Rankings 2019. Крім підвищення якості освіти та наукових досліджень, Японія вживає додаткових заходів для залучення іноземних студентів – збільшення кількості англомовних програм, стипендії, програми адаптації та підтримки для іноземців, спрощений процес зарахування.

Європейські держави залишаються привабливими центрами освіти для величезного числа іноземних студентів. Серед європейських країн статус інтернаціонального науково-дослідного регіону з високим ступенем привабливості в плані наукового обміну та залучення іноземних студентів набула Німеччина. Запорука її успіху – інтеграція німецької системи науки і вищої освіти в міжнародну спільноту; відкритість та реальна свобода наукових досліджень, значні інвестиції у вищу освіту. Число іноземних студентів у німецьких закладах вищої освіти в 2017 році зросло на п'ять відсотків, склавши 359 000 осіб (12,8% всіх учнів). Кількість німецьких студентів за кордоном (Австрія, Нідерланди, Великобританія, Швейцарія та США) становить у цілому 137.700. Німеччина є привабливим майданчиком для вчених з усього світу: 2007 року кількість зарубіжних наукових співробітників в німецьких ВНЗ зроста на 84%; у 2016 році в Німеччині нараховувалося 46 000 зарубіжних учених (більшість – математики та інженери). Розвиваються також позауніверситетські наукові організації. Так, за

кількістю зарубіжних співробітників лідирує Товариство ім. Макса Планка (46%). Кількість іноземних студентів в Україні в 2019/2020 н.р. у вищих навчальних закладах складає понад 63 820 осіб. У першу десятку за кількістю іноземних студентів в Україні входять Індія (14860), Марокко (6046), Азербайджан (4858), Туркменістан (4541), Нігерія, Грузія, Йорданія, Єгипет, Туреччина та Узбекистан.

Формою інтернаціоналізації є транснаціональна освіта, яка охоплює пропозицію усіх видів програм вищої освіти або комплекси освітніх курсів, або освітні послуги, і за якою здобувачі освіти знаходяться в країні, відмітній від тієї, в якій базуються освітні установи [354]. Транснаціональна освіта перетворюється на великий бізнес, який використовує франчайзинг, філіальні, регіональні, локальні, офшорні кампуси, дистанційне навчання, програми співробітництва тощо (табл.2.4).

Таблиця 2.4

Німецькі програми транснаціонального співробітництва (TNE) відповідно до класифікації Міжнародної програми і мобільності постачальників 2019

р.

TNB Тур		Курси		Студенти	
		Кількість	Частка, %	Кількість	Частка, %
Самостійні	Франчайзингові програми	8	2,8%	427	1,3%
	Філіальний або регіональний кампус	13	4,6%	845	2,6%
Спільні	Програми співробітництва	115	40,6%	7 800	23,7%
	Об'єднаний університет	147	51,9%	23 873	72,5%
Усього		283		32 945	

Джерело: [495]

Ринок знань, особливо в сегменті освітніх послуг, який довгий час базувався на інтернаціоналізації, змінює свої тренди: активне просування освітніх послуг національним споживачам або клієнтам з країн, які культурно близькі; зростання викладання національними мовами з одночасним зниженням частки англомовних програм (хоча деякі країни, наприклад Нідерланди та Японія, збільшують кількість англомовних програм) тощо.

Інтернаціоналізація передбачає створення єдиної системи освіти для різних країн, сумісність різних форм і систем навчання, мобільність освітнього середовища та його суб'єктів. Зовнішня інтернаціоналізація охоплює різноспрямовані (в країну, регіон, з країни, регіону) викладацькі та студентські

потоки, створення стратегічних альянсів, розробку програм з отримання подвійного диплома тощо. Внутрішня інтернаціоналізація спрямована на залучення більшого числа іноземних студентів фахівців, створення для них комфортних умов адаптації, перебування. Результатом інтернаціоналізації може бути: експорт освітніх послуг (Великобританія, Фінляндія, Польща, Чехія); розширення можливостей країни за рахунок імпорту освітніх послуг (Китай, Катар, ОАЕ); зниження можливостей країни через виїзд студентів на навчання без наміру повернутися в країну (Україна, Молдова).

Для залучення іноземних студентів у вищі навчальні заклади Франції, в країні створено потужну інфраструктуру, в якій провідна роль належить державному агентству CampusFrance – його 136 зарубіжних представництв відіграють активну роль у розвитку студентської та викладацької мобільності, сприяння подвійних і спільних програм навчання [349]. У Франції широко використовуються власні стипендіальні програми підтримки іноземних студентів [288], а також кошти європейських фондів для розвитку докторських і спільних магістерських програм з іншими європейськими інститутами. Агентство французької освіти за кордоном (AEFE) – це державний оператор з питань французької освіти за кордоном [364]. Агентство має власну службу сприяння розвитку мережі (SADR), яка надає підтримку державним або приватним інвесторам, які бажають вкласти кошти в певний освітній проект. Посольства Франції виконують функцію координаторів розвитку мережі SADR на місцях – розробляють локальні плани розвитку французької освіти, які враховують місцеві умови, проводять аналіз попиту і пропозиції на освітні послуги, вживають заходів для злагодженого і контрольованого розвитку навчальних закладів при збереженні високої якості викладання. Позитивний баланс економіки Франції в сегменті підготовки іноземних студентів у розмірі €1,65 млрд. Витрати іноземних студентів досягають €4,65 млрд. євро, у тому числі: «€3250 млн. – на щоденні споживчі витрати; €563 млн. – на оплату за навчання; €466 млн. – відвідування Франції родичами іноземних студентів; €364 млн. – доходи національних авіакомпаній» [253].

Україні зі своєю національною системою освіти, стандартами та класифікаторами професій вийти на міжнародний ринок освітніх послуг, де

конкурують вже усталені системи країн Європейського Співтовариства, США, Японії, Австралії, нарощують свій потенціал країни Центральної та Східної Європи, вкрай складно, але можливо та потрібно. Регіони України повинні готувати свої пакетні пропозиції (освітні програми, кампуси, інфраструктуру, послуги, освітнє та громадське середовище) для іноземних студентів, адже попит вітчизняних споживачів падає або переливається в сусідні країни, які швидше вийшли на міжнародний ринок знань.

В експортну «гонку» освітніх послуг вступають регіони країн, які формують власні стратегії підвищення освітньої, поселенської та міграційної привабливості, адже іноземні студенти створюють додаткові джерела надходжень до місцевих бюджетів, розширюють підприємницьке поле для жителів, активізують регіональний споживчий ринок та ринок нерухомості, поліпшують вікову структуру регіону, розширюють коло потенційних лояльних зарубіжних партнерів транслюючи культуру, традиції, досягнення країни та регіону перебування тощо. Автор теорії «м'якої сили», Д. Най у монографії цитує колишнього держсекретаря Сполучених Штатів Америки Коела Пауелла: «Я думаю, що немає нічого більш цінного активу для нашої країни, ніж дружба з майбутніми світовими лідерами, які отримали тут свою освіту [442].

Стратегічно орієнтовані регіони розробляють регіональні програми залучення іноземних студентів, які передбачають удосконалення освітньої інфраструктури, облаштування комфортних кампусів, коворкінгових зон, культурних дестинацій, сучасних бібліотек, залучення членів громади до таких програм (оренда житла, проживання в родині, мовне опікунство), стимулювання місцевих підприємств для прийому іноземних студентів на стажування, залучення державних стипендіальних програм і грантів, упровадження нових форм навчання, інноваційних технологій та освітніх програм, включеність регіону в спільні дослідницькі проекти, співпраця з інвесторами та індустріальними партнерами, підвищення інноваційності регіону, розвиток системи інформаційно-комунікаційних, правових, консультаційних, побутових сервісів тощо.

Дослідники відзначають ще один цікавий тренд – «глобальний найм», який зумовлений глобальною конкуренцією фахівців і за фахівців та робота у форматі

«home office» («піжамний працівник»). У 2013 р кількість людей, які працюють віддалено зростає до 1,2 млрд. осіб. [5] У США близько 47% працівників зайняті дистанційно протягом половини кожного тижня, а 10% – хоча б раз на тиждень. Найперспективнішими країнами для організації даного режиму роботи є Японія та Китай. За дослідженням Ipsos / Reuters, більше половини зайнятого населення в Індії вважають за краще працювати дома, в Індонезії – 34%, в Мексиці - 30%, трохи менше в Аргентині, Південній Африці і Туреччині. В Європі дистанційна зайнятість менш популярна – лише 10% зайнятих в Угорщині, Німеччині, Швеції, Франції, Італії та Канаді. Компанія Cisco має близько 10 тис. співробітників по всьому світу, найнятих у системі «home office». Дослідники компанії Global Workplace Analytics підрахували, що середній американський бізнес може заощадити близько \$11 тис. щорічно на віддалених співробітників за рахунок менших витрат на обладнання та оренду офісу, його прибирання, а також воду і їжу для співробітників. Великі компанії, такі як American Express або Aetna, в середньому економлять \$15-78 млн на рік. А Apple і Google орієнтуються на створення комфортних дорогих офісів, сучасної побутової та житлової інфраструктури для своїх співробітників, що займають цілі вулиці і квартали в Силіконовій долині. У компанії IBM у свій час 40% з 386 тис. співробітників по всьому світу працювали у форматі «home office», але з 2017 року ця практика була припинена.

Інтеграція України в ЄС зумовила появу ще декількох явищ, які тісно пов'язані з процесом глобалізації і прямо стосуються європейського освітнього простору – регіоналізація та європеїзація. М. Слонімска, досліджуючи мережеві форми організації економіки, зробила висновок, що «в умовах глобалізації збільшується число регіоналістів, які підтримують ідею про те, що в міжнародній конкуренції велику роль відіграють регіональні кластери і мережі» [267] – М.Портер, М.Сторпер, А. Куах [416; 452; 470], регіональної інтеграції, формування регіональних утворень. Прихильники цієї гіпотези приходять до думки про те, що з розвитком процесів глобалізації знову зростає важливість регіональної політики. «Регіоналізація освіти – принцип розвитку світової освіти, який визначається загальносвітовими тенденціями соціокультурного розвитку суспільства, визнанням

унікальності національних і регіональних варіантів культур, їх єдності та цілісності» [319]. Регіоналізація спрямована використання місцевого потенціалу освітньої системи, місцевих акторів ринку освітніх послуг, громади, місцевих традицій, надбань історичного розвитку, геополітичного положення, природних ресурсів та інших іманентних властивостей певної території. Л.Єфремова пропонує регіоналізацію освіти розглядати на різних рівнях: «на макрорівні вона виражається в прагненні локальних цивілізацій захистити себе від впливу ззовні; на мезорівні – проявляється в інтеграції окремих територій, що входять до складу різних держав сучасного світу; на мікрорівні – процеси регіоналізації розгортаються всередині національних держав» [86]. Як зазначає Р.Стернберг. «глобалізація і нова регіоналізація являють собою дві сторони однієї і тієї ж монети» [468]. Органічне та динамічне поєднання локальних та глобальних потоків і ресурсів, інтеграцію локальних і глобальних сил для розвитку РОМ передбачає глокалізація (global + local = glocal). Регіональна освітня мережа має кластерні ознаки і може описуватися глокальною моделлю (рис.2.1), де «потoki фінансового та фізичного капіталу мають глобальну мобільність, потоки соціального капіталу прив'язані до ландшафту території (формування мережевих зв'язків багато в чому залежить від місцевого бізнес-клімату), а потоки людського капіталу мають змішану мобільністю» [119].

	Локальний рівень	Глобальний рівень
Фінансовий капітал та засоби виробництва		Компоненти Обладнання Патенти Технології
Людський капітал	Іноземні Кваліфіковані робітники Наукові	спеціалісти робітники
Соціальний капітал	Мережеві зв'язки Інститути колаборації	

Рис.2.1. Глокальність кластера: поєднання локальних і глобальних потоків

Джерело: [464]

При трансформації регіональної освітньої мережі глокалізація проявляється у поєднанні локальних та глобальних процесів (рис.2.2):

<p style="text-align: center;">ЛОКАЛЬНІ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формування локальних, регіональних ринків знань; - розвиток освітніх регіонів, регіонів знань; наростання процесів децентралізації освіти; - делегування функцій управління, регулювання та координації на міський та регіональний рівень; - збереження освітніх традицій та досягнень національних освітніх систем; - активне використання міжкультурних комунікацій; - максимальне врахування соціальних, культурно-історичних, природно-екологічних особливостей учасників регіональної освітньої мережі; - формування науково-освітніх площадок. 	ГЛОКАЛІЗАЦІЯ	<p style="text-align: center;">ГЛОБАЛЬНІ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - зобов'язання дотримуватися умов міжнародних регуляторів світового освітнього простору (ЮНЕСКО); - зобов'язання дотримуватися умов єдиного європейського освітнього простору вищої освіти (Болонський процес); - впровадження єдиних освітніх стандартів для полегшення взаємодії та зростання мобільності студентів; передача частини повноважень наднаціональним інститутам; глобалізація ринку освітніх послуг; розширення рамок етнокультурних цінностей, розвиток інтеграційних процесів у сфері освіти
--	---------------------	--

Рис.2.2. Глокалізація як чинник трансформації регіональної освітньої мережі

Глокалізація демонструє переваги органічної, інтегрованої, позитивної взаємодії глобалізації та регіоналізації, оскільки глокалізація ресурсообороту, мережева відкритість, мережеві зв'язки та інститути колаборації дозволяють регіональній освітній мережі обрати спеціалізацію, залучити зовнішні глобальні ресурси (мережі та комунікації), поєднати основних акторів мережевої взаємодії, створити адекватну систему формування професійних компетенції, сформувати унікальний освітній продукт. У підсумку території, де з'являються кластери, успішно залучають глобальних інвесторів, що допомагає їм потрапити в глобальні мережі і вписатися в ситуацію глобальної конкуренції [408]. «Сучасні освітні лідери повинні розвивати глокальну грамотність в дев'яти конкретних галузях знань: політична грамотність, економічна грамотність, культурна грамотність, моральна грамотність, педагогічна грамотність, інформаційна грамотність, організаційна грамотність, духовна і релігійна грамотність і світська грамотність» [347], що дозволить їм підвищити власне KPI.

Проведений аналіз міжнародних чинників дозволив також виділити негативний вплив глобалізації на освітні системи – глобальні ризики (англ. Global Risks), які зафіксовані в У Доповіді Всесвітнього економічного форуму «Global Risks Report» 2018 року [476]. Глобальні ризики потенційно здійснюють прямий та непрямий вплив на трансформацію та стратегії розвитку освітніх систем. Є. Неборський [176] зазначає, що у першому випадку, проблеми розв'язуються через формування відкритих освітніх мереж, участь у дослідних проектах або освітніх програмах, у другому – глобальні ризики змінюють умови життя суспільства, задають нові контури конструювання

освітніх мереж, провокують глибоку соціальну нестабільність, провокують витіснення регіональних провайдерів освітніх послуг глобальними.

Вплив чинника глобалізації на формування та трансформацію РОМ буде полягати у поступовому переході від національної та регіональної компоненти до загальносвітових проблем, у посиленні інтернаціоналізації освітніх програм і наукових досліджень, у підвищенні мобільності студентів, працівників, населення, капіталів і бізнесу, у розвитку форм залучення абітурієнтів, у зміні політики та алгоритмів найму персоналу, форматів та умов праці, у зміні формату трансляції та отримання знань на всіх освітніх рівнях, розробку регіональних програм стимулювання до навчання протягом життя, в посиленні ролі університетів як центрів міжнародного співробітництва регіону, у трансформації форм взаємодії та партнерства усіх суб'єктів регіону.

Політико-правові чинники трансформації регіональної освітньої мережі такі: гарантія прав на освіту гарантованих Конституцією; статус освіти в країні; цілі та завдання, які держава ставить перед освітою; орієнтація на формування економіки знань; діюче законодавство України у сфері освіти та зміни до нього, чинне європейське законодавство / міжнародне законодавство, положення якого українська сторона зобов'язана дотримуватися; положення Болонської декларації; процедури та правила розподілу грантів на освіту та наукові дослідження; рішення НАЗЯВО; регуляторна діяльність держави; повноваження органів місцевої влади та місцевого самоврядування в управлінні закладами освіти; еволюції форм і методів організації освіти; стабільність державних освітніх стандартів; процедури ліцензування освітніх закладів та акредитації освітніх програм; Державна програма розвитку освіти; державна політика реформування освіти; політика Міністерства освіти і науки; основний зміст стратегії розвитку конкретного регіону; положення України на міжнародному рівні; зміни у структурі органів влади тощо.

Стратегія розвитку конкретного регіону так чи інакше повинні бути враховані у програмах освітньої сфери регіону. Сьогодні українська освіта знаходиться у стадії реформування, тож при трансформації регіональної освітньої мережі доцільно враховувати основні вектори та пріоритети реформи (табл.2.5):

Таблиця 2.5

Урахування напрямків і векторів освітньої реформи при формуванні регіональної освітньої мережі

Напрямки	Вектори та пріоритети	Формування та трансформація РОМ
Реформування середньої освіти	Новий зміст освіти, спрямований на формування компетентностей XXI століття	Регіональний освітній портал. Створення регіональної площадки із залученням провідних ЗВО, приватних акредитованих постачальників програм для реалізації диверсифікованих форм підвищення кваліфікації. Створення умов для інформальної освіти викладачів.
	Новий шкільний учитель	Розробка регіональних стандартів закладів середньої освіти.
	Сучасна система управління та адміністрування шкіл	Розробка нового формату бібліотек як елементів РОМ Залучення в мережу інституцій аудиту закладу освіти. Інтеграція в РОМ трирічної старшої профільної школи з ліцеями академічного та професійного спрямування.
	Підвищення кваліфікації та стажування викладачів	Залучення у РОМ професорсько-викладацького складу ЗВО для консультацій учнів академічних ліцеїв.
	Нова система контролю якості освіти	Створення інноваційних центрів, «живих» лабораторій, центрів знань для школярів. Сформувати систему залучення у РОМ регіональних роботодавців, готових сприяти опануванню школярами першої професії. Визначення функцій та зв'язків «опорних закладів загальної середньої освіти та їх філії, у тому числі в об'єднаних територіальних громадах» [241], як вузлів РОМ. Визначення функцій та зв'язків інклюзивно-ресурсних центрів та ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти як вузлів РОМ. Визначення місця територіального представництва Державної служби якості освіти в РОМ.
Реформування професійної (професійно-технічної) освіти,	Багатоканальне фінансування	Дослідження потреб та запитів роботодавців, регіонального ринку праці, регіональної економіки. Визначення функцій та зв'язків навчально-практичних центрів за галузевим спрямуванням як вузлів РОМ.
	Модернізація матеріально-технічної бази	Визначення функцій та зв'язків багатопрофільних центрів професійної освіти як вузлів РОМ
	«Осучаснення змісту професійної (професійно-технічної) освіти» [241]	Розробки системи залучення роботодавців до дуальної форми навчання Створення постійно діючої площадки для залучення стейкхолдерів у розроблення «стандартів освіти та освітніх програм, формуванні державного та регіонального замовлення, зміцненні МТБ, а також у відновленні престижності професійної освіти та популяризації робітничих професій» [241].
	«Упровадження елементів дуальної форми навчання» [241]	Підписання угод меморандумів про співробітництво з комерційними, соціальними, міжнародними партнерами Підписання угод між закладами професійної освіти та ЗВО. Проведення регіонального етапу Всеукраїнського конкурсу професійної майстерності «WORLD SKILLS UKRAINE»
	«Впровадження проектів партнерства у сфері освіти» [241]	Розробка положень та проведення регіональних конкурсів фахової майстерності з робітничих професій.
Створення нової системи управління і фінансування науки.	«Утворення Національної ради з питань розвитку науки і технологій» [241]	Формування партнерських зв'язків з Національною радою з розвитку науки і технологій для розробки стратегічних рішень щодо регіональної освітньої та інноваційної політики.
	«Утворення Національного фонду досліджень та формування органів його управління» [241]	Залучення регіональних коштів для співучасті у фінансуванні дослідницьких та наукових проектів, спільно з Національним фондом досліджень. Залучення в РОМ ключових лабораторій, бізнес-інкубаторів та стартапів закладів вищої освіти.
	«Забезпечення процесу утворення державних ключових лабораторій та отримання статусу дослідницького університету національними закладами вищої освіти» [241].	Підтримка створення та залучення в РОМ міжуніверситетських центрів колективного користування науковим обладнанням у ЗВО. Ініціація регіональних конкурсів наукових проектів та стипендіальних програм для молодих учених. Створення регіонального порталу електронних освітніх ресурсів Розробка концепції та реалізації регіональної програми здобуття освіти впродовж життя.

Реформування вищої освіти	Створення системи забезпечення та постійного поліпшення якості вищої освіти	Створення регіонального фонду співфінансування участі ЗВО у міжнародних грантах. Визначення функцій та зв'язків закладів вищої освіти як вузлів РОМ. Створення постійно діючої площадки для залучення стейкхолдерів у розробленні стандартів освіти та освітніх програм закладів вищої освіти. Розширення спектра пропонованих освітніх програм, підвищення їх якості.
	Забезпечення академічної доброчесності	
	«Підвищення рівня підготовки фахівців та забезпечення дотримання норм доброчесності та рівності вступу до ЗВО» [241]	

Джерело: складено автором на основі [241]

Якщо оптимізацію чисельності закладів вищої освіти в Україні трактувати як їх закриття, то це явно не відповідає загальноосвітнім тенденціям в сфері освіти. Наявна інфраструктура, кадровий потенціал, освітні технології, вкладені інвестиції в матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу та в інформаційно-комунікаційні технології, досягнення українських науковців є базою для формування конкурентоспроможної пропозиції на світовому ринку знань. Крупні регіональні університети, як правило – це культурні та освітні центри, які забезпечують гармонійний розвиток регіону, беруть на себе не тільки функцію підготовки кадрів для національної економіки, але й іміджеву, культурну, соціальну функцію, є центрами створення знань та спеціальних компетенцій у сфері інновацій.

При трансформації регіональної освітньої мережі також необхідно враховувати плани МОН щодо укрупнення, об'єднання вищих навчальних закладів. Важливим є формат об'єднання (приєднання, поглинання, злиття) та центр ініціативи укрупнення / об'єднання – держава, регіон чи самі навчальні заклади. У країнах ЄС процеси ініціації трансформації або, навпаки, припинення цього процесу залежать від рішень самих навчальних закладів, а в Україні поки що такий регламент не прописаний, і тому виникає супротив, інформаційні вкиди та соціальна напруженість у викладацькій спільноті.

В умовах трансформації освіти відбувається переосмислення ролі держави в цих процесах, яка: «відмовляється від функції регулятора освітнього процесу на користь джерела для натхнення новаторів; виступає в якості платформи або посередника в інноваційній освіті, який здатний зосереджувати ресурси, створювати сприятливу соціальну обстановку; ідентифікує і захищає

ключових «агентів змін», а також знаходить більш ефективні підходи для масштабування і поширення інновацій; здійснює пошук ліпших способів визнання, винагороди та демонстрації успіху, щоб новаторам було «легше ризикувати» при впровадженні інновацій в освітній процес [456].

Соціально-культурні (культурні та освітні традиції, менталітет, наміри, життєві плани, цінності, роль знань, цінність освіти, історичні особливості розвитку) та **соціально-демографічні** чинники (вік, стать, сімейний стан, розмір сім'ї, рівень доходу, рівень освіти, види професій, міграція тощо). Система освіти України вирізняється високим рівнем державного контролю, наявністю ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, системою акредитації освітніх програм (НАЗЯВА), регламентацією освітнього процесу, високим рівнем освіченості населення – 46-те місце зі 189 країн (табл.2.6), ґрунтовною базовою освітою, яка дозволяє нарощувати знання, прагненням жителів до отримання освіти, готовністю до міграції, терпимістю до інклюзивних груп, толерантністю до інших націй і релігій.

Таблиця 2.6.

Рейтинг країн світу за індексом рівня освіти 2019 р.
(United Nations Development Programme: Education Index 2019)

Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс
1	Німеччина	0,946	18	Литва	0,890	35	Словаччина	0,824
2	Австралія	0,923	19	Естонія	0,881	36	Іспанія	0,824
3	Нова Зеландія	0,923	20	Ізраїль	0,876	37	Мальта	0,818
4	Данія	0,920	21	Австрія	0,871	38	Казахстан	0,817
5	Норвегія	0,919	22	Латвія	0,871	39	Угорщина	0,816
6	Ісландія	0,918	23	Польща	0,866	40	Кіпр	0,811
7	Ірландія	0,918	24	Південна Корея	0,862	41	Франція	0,811
8	Великобританія	0,916	25	Гонконг	0,860	42	Чилі	0,807
9	Фінляндія	0,915	26	Грузія	0,856	43	Болгарія	0,805
10	Швеція	0,914	27	Японія	0,850	44	Люксембург	0,802
11	Нідерланди	0,906	28	Палау	0,845	45	Чорногорія	0,797
12	США	0,899	29	Аргентина	0,842	46	Україна	0,797
13	Швейцарія	0,896	30	Білорусь	0,837	47	Хорватія	0,796
14	Бельгія	0,893	31	Сінгапур	0,837	48	Саудівська Аравія	0,794
15	Словенія	0,893	32	Греція	0,833	49	Італія	0,793
16	Чехія	0,892	33	Росія	0,832	50	Куба	0,791
17	Канада	0,891	34	Ліхтенштейн	0,827	51	Сербія	0,783

Джерело: [370]

Згідно з дослідженнями Європейської асоціації університетів, основною метою для країн Європейського Союзу є досягнення такого показника: не менше 40% населення 30-34 років повинні мати вищу освіту до 2020 р. Згідно з

даними бази Євростат, у 12 країнах ЄС цей показник уже досягнутий в 2012 році, тоді як у середньому в країнах ЄС він становить 36% [482]. В Україні він також становить 40% від усього населення. Однак з метою маніпуляції, часто зараховують показники середньої спеціальної освіти і звітують про цифру 60% і одразу про скорочення вузів. І коли говорять, що тільки в Україні 40% випускників не працюють за спеціальністю, це також, м'яко кажучи, неправда. Згідно зі звітом дослідного відділу Банку Ізраїлю, 40% власників першого академічного ступеня працюють у сферах, ніяк не пов'язаних з отриманою освітою. У США тепер половина випускників коледжу працюють не за фахом.

У табл.2.7 представлено Рейтинг національних систем вищої освіти за 2019 рік, у якому Україна займає 38 місце (у 2015 році – 41 місце). У даний рейтинг внесені країни, які мають освічені та кваліфіковані кадри та технології, що підвищують продуктивність праці, і мають добрі перспективи для економічного розвитку. Експерти BCG [393] у 2020 році очікують серйозний дефіцит цифрових талантів у всьому світі, коли, згідно з дослідженням Gartner, 30% технологічних робочих місць будуть незаповнені через дефіцит «цифрових талантів». Згідно з дослідженнями BCG [393], сьогодні найбільшою загрозою є а відсутність кваліфікованих працівників. Працівники, які мають цифрові компетенції (у сфері цифрового бізнесу, інтернет-маркетингу, цифрового розвитку, просунутої аналітики, індустрії 4.0, нових способів роботи), вже настільки затребувані, що більшість великих компаній почали розробляти власні маркетингові інструменти, спрямовані на їх залучення (просунуті платформи машинного навчання для підбору вакансій, мобільні додатки для рекрутингу (The Muse, Debut), глобальні рекрутингові агенції (Andela), проведення неформальних івентів (бізнес-сніданки, публічні лекції, тренінги), спонсорство віртуальних змагань, хакатонів, кодотонів, придбання стартапів, особистий зв'язок, персоналізація, постійні можливості навчання та цікаві шляхи кар'єри, корпоративні та регіональні програми та політики, які формують позитивний баланс між роботою, відпочинком, соціумом.

Таблиця 2.7

Рейтинг національних систем вищої освіти, 2019 р. (Universitas 21: Ranking of National Higher Education Systems 2019)

Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс
1	США	100	18	Ізраїль	67,3	35	Угорщина	48,5
2	Швейцарія	88,6	19	Ірландія	64,7	35	Росія	48,5
3	Великобританія	84,5	20	Японія	61,7	37	Греція	47
4	Швеція	82,9	21	Тайвань	60,5	38	Аргентина	45,1
5	Данія	82,5	22	Саудівська Аравія	59,3	38	Україна	45,1
6	Канада	81,9	23	Південна Корея	57,4	40	Бразилія	44,1
7	Сінгапур	81,3	24	Іспанія	57,3	41	Сербія	43,4
8	Австралія	80,9	25	Португалія	56,8	42	Туреччина	43,3
9	Фінляндія	80,4	26	Чехія	55,2	43	Хорватія	42,1
10	Нідерланди	80,2	27	Китай	54,7	44	Болгарія	41,8
11	Норвегія	77,8	28	Малайзія	54,5	45	Румунія	41,7
12	Австрія	77,2	29	Словенія	53,6	46	Таїланд	41,2
13	Бельгія	73,6	30	Італія	53,4	47	Мексика	41,1
14	Нова Зеландія	71,5	31	Польща	52,2	48	Іран	39,2
15	Гонконг	70,2	32	Чилі	51,3	49	Індія	38,8
16	Німеччина	69,6	33	Словаччина	49,6	50	Індонезія	33,5
17	Франція	67,6	34	Південна Африка	48,7			

Джерело: [487]

Важливим соціокультурним чинником, який необхідно враховувати при трансформації РОМ, є тренд, пов'язаний з концептами «навчання протягом усього життя» (*life long learning*), «навчання шириною в життя» (*life wide learning*). Для всіх розвинених країн характерне значне збільшення середнього числа років навчання дорослого населення: в Італії збільшення з 5,5 до 13,3-13,5 років; у Японії – з 9-9,2 до 15,9-16,1; у Франції – з 9,4-9,8 до 17-17,2; а в США – з 11,3 до 19,6-20 років [54]. Соціальний попит на знання та компетенції (на освітні послуги різних рівнів, форматів та інтенсивності, нові освітні технології, нові методи навчання від традиційних та неформальних провайдерів, нові освітні програми) зумовлений інтенсивним розвитком соціокультурних потреб, зростанням залежності соціального статусу особистості та успішного працевлаштування від рівня освіти, застаріванням знань протягом нетривалого періоду і зниженням цінності диплома як такого, розвитком комунікацій, посиленням ролі знань як чинники особистого успіху людини та генеруючого джерела розвитку країни, розумінням освіти як одного з найліпших варіантів інвестицій для підвищення перспектив достойного працевлаштування.

У підсумкові декларації 6-ої міжнародної конференції ЮНЕСКО (2009 р.)

зазначено, що «збільшення середньої тривалості освіти дорослого населення всього лише на один рік у довгостроковій перспективі веде до збільшення економічного зростання економіки країни на 3,7%, а доходів на душу населення на 6% [107]. Відповідно до Всесвітньої доповіді з моніторингу освіти ЮНЕСКО [186] 2016 року, по всьому світу заробіток збільшується приблизно на 10% з кожним додатковим роком шкільного навчання (в розвинених країнах зростання доходу від додаткової освіти оцінюється в 5%, а в нерозвинених більше). За даними наведеними у огляді «Дослідження сфери освіти в Україні», «приватна віддача додаткового року навчання у школі в Україні становить близько 6%» [74] (автори апелюють до аналізу [455], посилається на дослідження [382] з даними за 2002 рік). У розвинених країнах низький рівень охоплення освітою зумовлює безробіття і неактивність. У США диплом загальноосвітньої школи та університету значно підвищує шанси для безробітного населення знайти роботу протягом одного року.

Сьогодні в Україні активно пропагандується професійно-технічна освіта, і на рівні регіонів може виникнути спокуса наростити саме цей вузол РОМ, але експерти ОЕСР застерігають, що «часто технічну і професійно-технічну освіту популяризують як потенційне вирішення питання безробіття серед молоді, що сприяє переходу зі школи на роботу завдяки наданню навичок, які в більшій мірі відповідають потребам ринку праці. Однак дані суперечливі: деякі дослідження вказують на те, що професійно-технічне навчання підвищує зайнятість серед молоді, тоді як протягом життя людина стабільно шукає змін відповідно до різних обставин» [186].

Зміна переваг споживачів на користь безперервної освіти незалежно від просторових і часових рамок визначає тенденцію трансформації мережевих структур. У Республіці Кореї четвертий генеральний план навчання протягом усього життя передбачає оплачувану відпустку для підтримки самостійно вмотивованого навчання протягом усього життя, в тому числі для найманих працівників, створення центру навчання протягом усього життя для інвалідів та поліпшення роботи відкритих онлайн-курсів [175]. Українським регіонам можна взяти на озброєння положення Стратегії навчання протягом усього життя на 2014-

2020 рр. Естонії, яка охоплює всі сфери початкової освіти і освіти дорослих, була розроблена та реалізується за участі усіх основних стейкхолдерів, враховує результати аналізу потреб цільових аудиторій, моніторингу ринку праці. Ключовими показниками є «коефіцієнти участі дорослих в навчанні протягом усього життя, частка дорослих, що мають тільки загальну освіту, частка осіб, відсіяних зі школи, частка населення, що демонструє найвищі рівні знань в рамках ПМОУ, показники зайнятості недавніх випускників, частка дорослих, які володіють цифровими знаннями, і співвідношення заробітної плати вчителя і повної ставки працівника з вищою освітою» [175].

Трансформація РОМ повинна враховувати цілі Сталого розвитку [175], серед яких центральне місце займають інклюзивність і рівність. Ціль №4 має назву «Всеосяжна і справедлива якісна освіта ... для всіх» і передбачає реальний моніторинг диспропорцій і нерівності доступу до освіти інклюзивних груп, жителів віддалених та сільських регіонів, біженців, іммігрантів, розробку політики яка сприяє забезпеченню справедливості та відкритості, реалізацію заходів та концентрацію зусиль для втілення в освіті принципу «ніхто не буде забутий». Регіональна освітня мережа повинна орієнтуватися на «сприяння сталому розвитку, дотримання прав людини, гендерної рівності, культури миру і ненасильства, глобальної громадянськості і культурного розмаїття в рамках навчальних програм» [175].

РОМ повинна бути готова до потреб не тільки економіки знань, але й економіки вражень, яка «висуває нові виклики перед системою освіти, формуючи запит на фахівців, які усвідомлюють необхідність постійного (безперервного) навчання й оволодіння техніками самонавчання та саморозвитку протягом усього життя, готових перенавчатися залежно від вимог роботодавців, оскільки в перспективі затребуваними стануть між- і трансдисциплінарності фахівці, так звані «універсальні солдати», здатні швидко навчитися роботи на новому місці або в нових умовах» [91].

При трансформації регіональної освітньої мережі необхідно враховувати можливості та загрози, які несуть такі процеси: «макдональдизація» освітніх послуг – введення стандартизованого асортименту освітніх послуг, які мають

найбільші показники продажу, стандартизація освітніх технологій, освітній франчайзинг; «комодизація» (комодифікація), за якої «освітні інститути розглядають як супермаркети, а його учні – як покупці та споживачі» [112, с. 89–91], а «освіта і наука оголошуються ні чим іншим, як сектором економіки, виникає не тільки небезпека втрати ідентичності освіти і науки, але й ревізії основ сучасної культури і, зокрема, економіки, яка «працює» на знаннях» [180, с. 150-151]. При трансформації РОМ необхідно відійти від суто товарних відносин і враховувати, «що освіта – це не тільки навчання для працевлаштування, що система освіти становить основу соціального життя, і це знищується доктринальними групами, які бачать освіту винятково через призму фінансового регулювання [472 у статті 112], «прагне вибудувати ефективні зі своєї точки зору (і, природно, у своїх інтересах) форми управління і контролю» [113]. На наш погляд, більш сучасною та ефективною є маркетингова технологія кастомізації освітнього продукту, яка передбачає індивідуальні траєкторії навчання, індивідуальні освітні маршрути протягом усього життя, обрані спільно з тьюторами та кураторами курси, які наповнюють вибіркового блок освітніх програм, дозволяє налагодити довгострокову взаємовигідну взаємодію між партнерами – учасниками освітньої мережі. «Марка університету - це не «бренд» як Coca-Cola для збуту з метою отримання доходу. Ми не повинні стати бізнесом з продажу *on-line*-курсів і зовнішніх ступенів. Ми можемо використовувати Інтернет і інші технології, щоб досягти ширшої аудиторії, але з великою обережністю, щоб не погіршити нашу освітню місію» [348]. РОМ повинна залучати та готувати фахівців, яку здатні розробляти освітні стратегії регіону, вміти розробляти індивідуальні траєкторії розвитку жителів регіону різних вікових, професійних, гендерних, соціальних категорій.

У сучасних умовах РОМ повинна узяти на себе одну з важливих функцій – формування у членів громади нової якості «*employability*». Манц Йорк визначає цей термін як «сукупність компетенцій, знань, умінь / навичок, розуміння і особистісних характеристик, яка забезпечує випускникам вузів кар'єрні перспективи за обраною професією, робить внесок у розвиток економіки і суспільства» [431]. Цей набір забезпечує високі шанси на

отримання роботи в найбільш підходящій сфері, її успішне виконання – можливість цю роботу зберегти, досягти успіху в обраній спеціальності, принести користь собі, колегам, суспільству і економіці, побудувати успішну кар'єру. Вузли РОМ формують пропозицію відповідних освітніх програм, у тому числі післядипломної освіти, затребуваних на локальному та глобальному ринку, максимально ранню профорієнтацію школярів, створення спеціальних регіональних сервісних структур, готових надати підтримку у вибудовуванні кар'єрних траєкторій, надати підтримку випускникам регіональних вузів, систему рекрутингу в регіон необхідних фахівців.

Соціально-демографічні чинники впливають на попит та пропозицію освітніх послуг. При трансформації РОМ враховують загальні демографічні показники чисельності, народжуваності, вікової структури, чисельність різних груп у рамках загальної чисельності населення у віці масової участі в освіті (кількість студентів., аспірантів, учнів, дітей, які відвідують дитячі садки, на даний момент часу; діти, які не навчаються, але мають потенційний попит (0-1,5 років); потенційних споживачів, які мають потребу в оновленні знань, підвищенні кваліфікації, отриманні наступного рівня освіти тощо. Також важливими чинниками виступають структура населення регіону, показники здоров'я населення, спрямованість міграційних процесів, склад сімей мігрантів, рівень освіти мігрантів.

Вузли РОМ, які формують пропозицію освітнього продукту, також залежать від демографічних чинників, адже основним ресурсом для них виступають викладачі, науково-педагогічні працівники, тренери, майстри, коучі та інші. При трансформації РОМ особливу увагу потрібно звернути на залучення тих акторів, які зможуть надати освітні послуги та передати знання, що формують компетенції та навички для професійного зростання. Їхній перелік сформований ще у 2016 році на Давоському економічному форумі у звіті «Future for Jobs Report, World Economic Forum, 2016»: комплексне розв'язання проблем; критичне мислення; творчі здібності; вміння керувати людьми; взаємодія з людьми; емоційний інтелект; вміння формувати власну думку та приймати рішення; орієнтація на клієнтів; вміння вести переговори;

гнучкість розуму (вміння швидко переключатися з однієї думки на іншу). Регіони повинні «розвивати нову модель освіти і кар'єри – виховання працівників-представників комерційного нового забарвлення. Не синіх або білих, як тепер прийнято розділяти. Для цього необхідно вчасно реагувати на зміну ландшафту навичок та інвестувати в розвиток людей» [380].

Важливим чинником, що визначає доцільність формування й особливості розвитку регіональної освітньої мережі, є демографічні зрушення, пов'язані з депопуляцією та старінням населення (табл.2.8). Темпи скорочення населення в Україні перевищують показники країн Східної Європи у період до 2050 року. Такі тривожні показники демонструє кількісне співвідношення показників народжуваності та смертності: в Україні 8 до 14, у Східній Європі 10 до 12.

Таблиця 2.8

Демографічні показники України у порівнянні зі Східною Європою

Показники	Україна	Східна Європа
Населення середини 2019 року (мільйони)	42,0	292,4
Населення середини 2035 року (мільйони)	37,7	279,9
Населення середини 2050 років (мільйони)	33,7	264,2
% чисельності населення у 2035 році до 2019 р.	89,76%	95,72%
% чисельності населення у 2050 році до 2019 р.	80,23%	90,36%
% чисельності населення у 2050 році до 2035 р.	89,4%	94,4%
Народження на 1000 населення (2019 р.)	8	10
Смертей на 1000 населення (2019 р.)	14	12
Темп природного приросту (%)	-0,6%	-0,2%
Коефіцієнт дитячої смертності на 1000 народжених дітей (2019 р.)	7	5
Загальний коефіцієнт народжуваності (2019 р.)	1,4	1,5
Валовий національний дохід на душу населення (2017 р.)	\$9020	\$24607
Відсоток населення, яке проживає в міських районах (2019 р.)	69%	69%
Середня тривалість життя при народженні в роках, чоловіки (2019 р.)	67	69
Середня тривалість життя при народженні в роках, жінки (2019 р.)	77	79
Відсоток населення у віці до 15 років (2019 р.)	15%	17%
Відсоток населення у віці 65 років і старше (2019 р.)	17%	16%
Середній розмір домогосподарств	2,5	2,5

Джерело: складено та розраховано за [447]

Важливим чинником трансформації РОМ є зміна поколінь споживачів. За дослідженням BCG [393], ключову роль в успіху цифрової економіки відіграє покоління міленіалів, і саме це покоління сьогодні цікавить компанії, міста, регіони та країни. Поколінню міленіалів властива технологічна освіченість, підприємницьке мислення, постійний розвиток та самовираження, відповідність роботи їхньому стилю життя, прийняття рішень на основі аналізу даних, прагнення до роботи в мультидисциплінарних колективах, уміння працювати в команді, прості алгоритми взаємодії з керівниками та колегами, відторгнення

марної роботи, титулів, бюрократії, самостійний вибір графіку, максимальна гнучкість на роботі, використання гнучких методик роботи і мобільних пристроїв, визначення власного балансу між робочим та особистим життям. Їх більше хвилює сам процес створення продукту чи реалізації проекту, ніж престижні титули чи лінійні кар'єрні шляхи, вони більш відкриті до нетрадиційних форм компенсації та винагороди; із задоволенням підвищують кваліфікацію в рамках корпоративних та регіональних освітніх програм та самонавчаються; для них важливі не тільки гроші, але і середовище, цілі і сенс в роботі; надихаючі однолітки, галузеві експерти, авторитетні лідери думок; змістовний, позитивний вплив на світ; активне соціальне життя, участь у волонтерських проектах; подорожі та пізнання; отримання додаткових соціальних послуг.

Одним із найважливіших трендів, які необхідно враховувати при трансформації регіональної освітньої мережі, є старіння населення, а отже загрози зниження освітньої активності. У 2019 році частка населення України у віці 65 років і старших складала 17%, що вище, ніж частка населення у віці до 15 років – 15%. У Східній Європі відсоток молодого населення (17%) вищий від частки старшого населення (16%). Країни мають дуже різні демографічні траєкторії. Зниження народжуваності, висока дитяча смертність, зростання міграційних потоків через кілька десятиліть можуть перетворити Україну в державу, у якій будуть проживати переважно літні люди. І якщо для розвинених країн це засвідчує їх багатство, то в Україні – бідність (скорочення чисельності працездатного населення, скорочення відрахувань у пенсійний фонд (за прогнозами Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, у 2060 р. податкове навантаження літніх людей на працездатних зросте з 22% до 45%), зростання витрат на охорону здоров'я, зростання обсягу пенсійних виплат). Важливим показником, що визначає перспективи активізації вузлів РОМ, пов'язаних з навчанням осіб старших вікових груп, є середня тривалість життя. При цьому важливо знати, наскільки активні та готові до навчання представники даної групи, чим зумовлене продовження тривалості життя – успіхами медицини, які дозволяють підтримувати хвору людину, чи добрим здоров'ям і здоровим способом життя.

Для забезпечення повноцінного функціонування вузлів РОМ доцільно активно залучати викладачів, які вийшли на пенсію і, згідно з положеннями Закону «Про повну загальну середню освіту» (ст. 22 закону) до 1 липня 2020 року повинні бути звільнені та переведені на контракт. Такі викладачі – неоціненний ресурс для неформальної освіти в регіонах, для курсових мереж, мовних шкіл, курсів підготовки до ЗНО, освіти третього віку.

У країнах ОЕСР «працівник за 40 років трудової діяльності, з 25 до 64 років отримує в середньому 389 годин додаткової освіти, в тому числі 210 годин за програмами основної загальної освіти, 371 годину – за програмами повної середньої та початкової професійної освіти і 669 – за програмами третього освітнього рівня (бакалаврат і магістратура)» [79]. Розвинені країни активно формують освітні програми для працівників середнього та старшого працездатного віку (в Німеччині більше 30 тисяч студентів старші 50-ти років), особливі форми навчання для літніх людей, що дозволяє продовжувати трудове життя пенсіонерів в умовах дефіциту, лояльних кваліфікованих кадрів в освітній сфері, медицині, сервісі. За даними Федерального статистичного відомства Німеччини, за останні 10 років кількість вільних слухачів старшого віку в німецьких вишах зросла на 22%, загальна кількість студентів-пенсіонерів перевищує 20 тисяч осіб, при цьому майже половина з них – це люди старші 60 років. У 1985 році в Західній Німеччині засновано федеральний професійне об'єднання «Відкриття вузів для літніх». Сьогодні німецькі пенсіонери мають можливість навчатися за трьома формами: вільні слухачі – відвідування лекцій та семінарів з окремих предметів; програми з обов'язковим складанням іспитів з тих чи інших предметів і видачею сертифікатів; денна та заочна форми навчання на бакалаврських та магістерських програмах. Україна підписала Мадридський протокол, підтвердивши, що поділяє європейські ініціативи, в тому числі і пов'язані з літніми людьми та продовженням активної фази життя. Однак бюджетне фінансування освітніх програм здійснюється тільки для малозабезпечених осіб! За ініціативи «Міжнародної асоціації університетів третього віку» (Тулуза, Франція) Університету державної фіскальної служби України (Ірпінь) з 2019 року у нас почав працювати такий університет третього

віку для осіб від 45 років незалежно від дохідної групи.

В Україні однією з перспективних груп, на яку може орієнтуватися Регіональна освітня мережа, є особи, що народилися в 60-ті роки ХХ ст., які формують «подушку безпеки» у вигляді фінансових коштів, безперервної освіти, соціального капіталу. В аналітичних документах Національної ради з розвідки США зазначено, що «економісти побоюються, що перехід покоління «бемі-бумерів» з категорії працівників у пенсіонери прибере з трудових ресурсів США найосвіченіші, кваліфіковані та досвідчені кадри» [57, с.43]. Інвестиції в перенавчання таких працівників для підприємств та інвестицій у самоосвіту доцільні та низькоризикові. Гідне життя в передпенсійний та пенсійний вік людині гарантує «засвоєння ряду вивірених багатьма поколіннями людей постулатів і їх дотримання: використовувати молоді роки для безперервного навчання, підвищення кваліфікації, вести здоровий спосіб життя, дбати про накопичення заощаджень» [243, с.357]».

РОМ повинна активно залучати постачальників освітніх послуг для жінок як у галузі формальної, так і неформальної та інформальної освіти. «Жінки з більшості країн світу неухильно скорочують розрив з чоловіками за часом, що витрачається на отримання освіти. А в країнах з високими доходами і доходами вище середнього жінки випереджають чоловіків за показниками початку і завершення освіти» [57, с.10].

Економічні чинники. Особливу увагу при моніторингу чинників трансформації регіональної освітньої мережі треба приділяти економічному блоку, який відображає чинники та закономірності, що впливають обсяги та структуру кон'юнктури ринку знань та ринку освітніх послуг, на купівельну спроможність потенційних споживачів. У табл.2.9 запропоновано огляд основних показників: ВВП; динаміка фінансування освіти; зміна характеру попиту на освітні послуги (зміна контингенту закладів середньої, професійної та вищої освіти); доходи населення; рівень інфляції; індекс цін на послуги. Важливо враховувати динаміку вимірюваних макроекономічних показників, оскільки освіта є однією з основних статей бюджету країн та регіонів, а в розвинених країнах – ще й об'єктом приватних інвестицій.

Таблиця 2.9

Показники економічного блоку трансформації регіональної освітньої мережі

Показники	2010 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 до 2018 рр.
Вимірювані макроекономічні показники									
ВВП (номін.), млрд.грн	1079,3	1465,2	1586,9	1988,5	2385,4	2983,9	3558,7	3974,6	111,7%
ВВП на душу населення, тис.грн	23,6	31,99	35,	46,21	55,85	70,22	84,19	94,59	112,4%
Загальні видатки зведеного бюджету, млрд.грн.	377,84	505,84	523,13	679,87	835,83	1056,76	1250,19	1465,5	117,2%
Середньорічна чисельність наявного населення, млн.осіб	45,87	43,00	43,00	42,85*	42,67*	42,49*	42,27*	42,15*	99,7%
Природний приріст, скорочення (–) населення, тис. осіб	-200,5	-158,7	-166,4	-183,0	-186,6	-210,1	-251,8	-272,3	108,1%
Зайняте населення у віці 15-70 років, млн.осіб	20,27	19,31	18,07	16,44	16,28	16,16	16,36	16,58	101,3%
Зайняте населення працездатного віку, %	18,45	17,89	17,2	15,74	15,63	15,5	15,72	15,89	101,1%
Рівень безробіття населення, %	8,1	7,2	9,3	9,1	9,3	9,5	8,8	8,2	93,2%
Індекс споживчих цін, %	109,1	112,1	124,9	143,3	112,4	113,7	109,8	104,1	94,8%
Середньомісячна номінальна зарплата працівників, грн.	2239	3282	3476	4195	5183	7104	8865	10497	118,4%
Середньомісячний наявний дохід у розрахунку на особу	1541	2227	2232	2650	3090	3939	4872	5627	115,5%
Зміна реального наявного доходу населення, %	117,1	106,1	88,5	79,6	102,0	110,9	110,9	115,5	104,1%
Сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.	3073,3	3820,3	4048,9	4952,0	5720,4	7139,4	8308,6	9670,2	116,4%
Частка витрат на освіту в сукупних витратах домогосподарств, %	1,3	1,2	1,1	1,1	1,0	1,1	1,0	1,1	110,0%
Кількість ЗВО, од.	854	803	664	659	657	661	652	619	94,9%
Кількість студентів на початок н.р.	2491,3	2052,7	1689,3	1605,3	1586,7	1538,6	1522,2	1439,7	94,6%
Кількість студентів, випущених ВНЗ, тис.осіб	654,7	576,3	484,5	447,4	386,7	421,13	412,9	383,8	93,0%
Кількість студентів у розрахунку на 10000 населення	557		393	375	373	363	361	343	95,0%
Кількість учнів в ПТНЗ, тис.	433,5	391,2	315,6	304,1	285,8	269,4	255,0	245,8	96,4%
Випуск ПТНЗ, тис.осіб	247,4	227,3	182,0	165,5	152,8	141,3	133,5	124,0	92,9%
Кількість учнів середніх шкіл на початок року, тис.осіб	4299	4204	3757	3783,1	3846	3922	4042	4138	102,4%
Кількість аспірантів	34653	31482	27622	28487	25963	24786	22829	25245	110,6%
Кількість докторантів	1561	1831	1759	1821	1792	1646	1145	1113	97,2%
Фінансування освіти та науки									
Показники	2010 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Зведені витрати на освіту, млрд.грн	79,83	86,25	100,1	114,2	129,4	177,92	210,03	238,8	113,7%
Обсяги видатків місцевих бюджетів, млрд.грн.	51,0	74,6	71,4	84,0	94,6	136,62	165,71	175,52	105,9%
Частка видатків місцевих бюджетів у загальних витратах на освіту, %	63,9	70,7	71,4	73,6	73,1	76,8	78,9	76,7	97,2%
Видатки зведеного бюджету України на освіту, , % від ВВП	7,40	5,89	6,31	5,74	5,42	5,96	6,3	5,8	92,1%
Витрати на освіту з розрахунку на 10000 населення, тис.грн	17403,5	20058,1	23279,1	26651,1	30325,8	41873,4	49687,7	54735,2	110,2%
Загальні видатки на вищу освіту, млрд.грн.	24,99	30,0	28,34	30,98	35,23	38,84	44,24	51,36	116,1%
Загальні видатки на ПТНЗ, млрд.грн.	5,1		5,88	6,17	6,18	8,28	10,08	10,82	107,3%
Загальні видатки на загальну середню освіту, млрд.грн.	32,85	44,23	42,42	49,67	56,53	84,34	101,69	115,3	113,4%

Продовження табл.2.9

Загальні видатки на післядипломну освіту, млрд.грн		0,994	0,893	0,9525	1,058	1,408	1,680	1,86	110,7%
Загальні видатки на позашкільну освіту млрд.грн.		4,712	4,367	4,775	5,406	7,807	9,27	10,46	112,8%
Бюджетне фінансування наукової сфери, млн.грн.	4640,6	5962,2	5278,5	5290,7	5287,75	7509,85	8939,8	9364,4	104,7%
Частка витрат на виконання ДіР у ВВП, % від ВВП	0,33	0,32	0,25	0,2	0,16	0,16	0,17	0,24	141,2%

Джерело: складено за [30; 31; 41; 72; 75; 77; 92; 93; 167; 168; 195; 201; 277; 279]

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя

Доцільно звернути увагу на зменшення чисельності наявного населення за період з 2010 по 2019 роки на 3,72 млн. осіб, кількості трудових ресурсів, числа економічно активного населення та зайнятих у віці 15-70 років (на 3,37 млн. осіб). Серед причин, і природне скорочення населення, яке з 2010 року склало 1,63 млн. осіб, і анексія Криму, і війна, і міграція. Майже однаково зросли і доходи населення і витрати, що свідчить про низьку спроможність до накопичень та інвестицій в житло, освіту, товари довгострокового споживання. Досить низькою є частка витрат на освіту в сукупних витратах домогосподарств – 1,1%, при цьому на ресторани та готелі витрачено 2,6%, на алкоголь та тютюнові вироби – 3,2%.

Орієнтація на скорочення кількості ЗВО підтверджується зниженням їх числа у 2019 у порівнянні з 2018 роком на 33 освітні установи. Так само скорочується чисельність студентів, які вступають до ЗВО (на 5,4%), чисельність випускників (на 7%) та кількість студентів у розрахунку на 10000 населення – з 361 особи до 343 (у 2010 році в Україні кількість студентів у розрахунку на 10000 населення складала 557 осіб). Сподівання на те, що відбудеться міграція молоді в ПТНЗ, на наш погляд, не виправдалися, що і підтверджується даними табл.2.9. Зростання чисельності учнів середніх шкіл при одночасному різкому зниженні студентів і учнів, які продовжують навчання, засвідчує асиметрію тенденцій у взаємопов'язаних вузлах освітньої мережі. Такі асиметрії викликані, на наш погляд, освітньою, трудовою та родинною міграцією. Крім того, необхідність здачі ЗНО випускниками коледжів і технікумів практично відрізала можливості для здобуття вищих кваліфікаційних рівнів особами, які закінчили ці заклади 7-10 років назад. Наразі це молоді люди, які залишилися у країні, мають сім'ї, дітей, дійшли до

рівня нижчої та середньої менеджерської ланки, але не мають змоги продовжувати навчання, оскільки освоєння абсолютно нової шкільної програми вимагає значних витрат часу. Тож концепт «освіта протягом життя» зустрічається з черговими бар'єрами.

Одним з ключових чинників розвитку національної, регіональної системи освіти та регіональної освітньої мережі є фінансування. Частка видатків місцевих бюджетів на освіту у видатках зведеного бюджету зростала до 2018 року, однак у 2019 році знизилася на 2,2 відсоткових пункти. Однак у абсолютних вимірниках видатки на освіту з місцевих бюджетів зросли у 2019 році на 9,81 млрд.грн, а у порівнянні із 2016 роком зросли майже удвічі. Драйверами зростання видатків на освіту з місцевих бюджетів у 2018 та 2019 роках є реформа, пов'язана з децентралізацією влади, передачею ряду повноважень на базовий рівень і стартом реформи Нової української школи

«Фінансування освіти в Україні відбувається за такими складниками системи освіти як дошкільна, повна загальна середня, професійна (професійно-технічна), вища, післядипломна, позашкільна» [196]. У 2019 році 48,3% витрат Зведено бюджету були спрямовані на фінансування загальної середньої освіти. Вища освіта отримала 51,358 млрд.грн. або 21,5% консолідованих коштів. Частка фінансування професійно-технічної освіти знизилася з 5% до 4,4%. 4,5% займають витрати на позашкільну освіту та заходи із позашкільної роботи з дітьми. Незмінною є частка видатків зведеного бюджету України на післядипломну освіту – 0,8%. За ініціативи Міністерства фінансів України було розроблено інтерактивний аналітичний інструмент (дашборд) [167], який акумулює, структурує та візуалізує «бюджетні видатки на загальну середню освіту як у цілому по країні, по кожному регіону та на рівні окремих шкіл. На основі отриманих даних щодо фінансових, кількісних та якісних показників діяльності закладів загальної середньої освіти в 2019 р. зроблено висновок, що середні витрати по країні на підготовку одного учня у 2019 р. становили 23,1 тис. грн на рік. У сільській місцевості середні видатки на 1 учня становили 32,4 тис. грн, що суттєво вище, ніж у міській місцевості з показником 19,1 тис. грн. Ресурс також дозволяє порівняти результати ЗНО різних шкіл. У 2019 році випускники шкіл у

сільській місцевості в середньому отримали гірші бали по ЗНО, ніж випускники міських шкіл, при цьому на фінансування закладів загальної середньої освіти в сільській місцевості спрямовуються більші середні видатки. Така оцінка свідчить про низьку ефективність витрачених державою та місцевими бюджетами коштів. У регіонах також неефективно використовуються кошти освітньої субвенції – на початок 2020 р. залишок невикористаної субвенції становив 5,3 млрд грн.» [167].

Важливими економічними чинниками розвитку РОМ є також особливості оподаткування надавачів освітніх послуг і податкові пільги, гранти, обмінні курси валют, інвестиційний клімат, розмір приватних інвестицій, змішане фінансування, розвиток франдрейзингу, меценатство, спонсорства в освітній галузі та науці.

Технологічні чинники освітньої галузі (EdTech – англ. Educational technology,) створюють умови для мережевої взаємодії на всіх рівнях – від локального, національного до глобального та відкривають для жителів навіть найвіддаленіших регіонів можливості для самонавчання. EdTech охоплює всі інструменти, способи, методи, формати використання технологій усіма учасниками регіональної освітньої мережі.

Сучасні інформаційні та комунікаційних технологій ICT (Information and Communication Technology) формують нові вимоги й одночасно нові можливості для розвитку регіональної освітньої мережі та формування експортного регіонального освітнього продукту – синтезу упакованого контенту та послуг. Інтенсивне поширення телекомунікацій, технології візуалізації інформації та віртуальної реальності, онлайн-стрімінга та on-demand video, «хмарні» обчислення, штучний інтелект, «big data» та інші вже сьогодні радикально і швидко змінюють освітній простір, формують нові вимоги до організації освітнього процесу, створення, акумулювання, передачі та дифузії знань. Нові освітні, інформаційні та комунікаційні технології дозволяють регіонам: налагодити взаємодії в сфері освіти; делегалізувати систему поширення знань на основі мереж дистанційного навчання; підвищити мобільність суб'єктів регіонального ринку знань у віртуальному просторі; зробити освіту доступною для споживачів незалежно від місця їх проживання; адаптувати освітні програми до рівня знань і запитів окремого споживача.

За дослідженням компанії Global Market Insights світовий ринок освітніх технологій у 2018 році оцінювався у \$190 млрд. з перспективою зростання до \$300 млрд. і більше у 2025 році; обсяг світового ринку онлайн-навчання у 2020 році досягне \$ 252 млрд.; масові відкриті онлайн-курси (Massive open online course, MOOC) у 2018 р охопило більш 100 млн осіб і понад 900 університетів по всьому світу [461], що розширює експортні можливості лідерів експорту освітніх послуг. Міжнародний досвід свідчить про: зростання частки сегменту дистанційної електронної освіти (англ. e-learning trend), технологій машинного навчання, штучного інтелекту (AI) (британська освітня платформа Century Tech) та доповненої та віртуальної реальності (AR, VR) (нідерландська компанія VR Owl з платформою TeachVR, яка дозволяє створювати віртуальні уроки з біології, історії і географії), «звернення до великих баз даних (англ. Big Data) та Інтернет-речей (англ. Internet of Things), перехід до відкритих освітніх ресурсів (англ. Open Online Resources), створення «конструктора просторів» (англ. Makerspaces) тощо» [143]. Загальний обсяг інвестицій в онлайн-освіту, за даними Metaari [434], в 2018 році перевищив \$16 млрд, які отримали 1087 компаній (у 2017 р. – 813 компаній), з яких 248 американські компанії (\$5,23 млрд.), 207 китайські компанії (\$7,22 млрд). Отже, Китай має ліпше вибудовану монетизацію інвестицій в он-лайн освіту. У 2020 році популярний китайський додаток TikTok вийшов на ринок онлайн-освіти, запустивши «пілотну» версію освітнього відеоконтенту на ринку Індії (200 млн. користувачів). Ринок Східної Європи вважається одним з найбільш динамічних регіональних ринків. Серед перспективних сегментів розглядається дошкільна та шкільна освіта, корпоративне навчання, навчання програмування, вивчення іноземних мов, репетиторства. Омніканальність (змішане навчання, blended learning) активно впроваджується в сегмент вищої та професійної освіти, де легше поєднати дистанційний та аудиторний (он-лайн та оф-лайн) формат.

У результаті огляду реального досвіду застосування освітніх технологій та конкретних напрацювань, які були презентовані на виставці International Society for Technology in Education у США (міжнародна освітня організація, яка проводить заходи з обміну досвідом серед освітянської спільноти у США), на виставці в Лондоні, на конференціях і форумах у рамках Тижня мобільного

навчання ЮНЕСКО (2019 [334], 2020) можна виділити основні технологічні чинники розвитку РОМ:

- IT-корпорації захоплюють ринок освіти, пропонуючи інфраструктуру, інструменти, сервіси, актуальний зміст, освітні програми;
- тренди, які описуються концептами «Цифрова грамотність» (digital literacy), «Цифрове життя» (digital life), «Цифрова швидкість» (Digital fluency), «Цифрове громадянство» (digital citizenship);
- застосування штучного інтелекту в освіті (AI) та навчання користувачів, формуванням нового стандарту освіти та компетенцій викладачів з огляду технології штучного інтелекту;
- проблема посилення регіональної цифрової (інтегрована в цифрову сферу частина людства, вельми швидко і, можливо, назавжди обжене неінтегрованих [346]) та гендерної нерівності, нерівності в доступі до якісної освіти, обмежень для навчання протягом усього життя як наслідок стрімкого розвитку технологій AI;
- корисний контент на мобільних гаджетах;
- розвиток STEM-освіти як комплексного міждисциплінарного проектного підходу, що поєднує в собі природничі науки з технологіями, інженерією і математикою;
- колаборація крупних державних відомств, дослідницьких установ, корпорацій, IT-компаній для розробки освітніх проектів.

Дослідження видання East-West Digital News пропонує ряд інсайтів, які доцільно брати до уваги при побудові РОМ: найбільш динамічним є сегмент навчальні рішення, побудовані на ігрових механіках і симуляції реальних процесів; зростає ніша навчання мовам за допомогою ігор; популярними є онлайн-платформи і рішення, що забезпечують підготовку до стандартизованих іспитів; скорочення напрямків self-paced learning, або асинхронного навчання, при якому учень сам, незалежно від викладача, вибирає розпорядок, графік, інтенсивність занять; ажіотаж навколо масових відкритих онлайн-курсів скоротився, але провайдери таких проектів «шукають – і знаходять – нові бізнес-моделі» [225]; розвиток технологій блокчейн (розподільча мережа, яка зберігає ту чи іншу

інформацію на безлічі комп'ютерів.), розповсюдження чат-ботів (Chatbots) – системи штучного інтелекту для моделювання інтерактивного зв'язку.

РОМ необхідно врахувати, що сьогодні активно формує попит на освітні програми з використанням сучасних інформаційних технологій корпоративний сегмент, для навчання співробітників компаній. Цей же сегмент, до речі, часто сам є провайдером освітніх послуг на освітньому ринку B2C, B2B та B2G. Попитом користуються програми з цифровими освітніми рішеннями – ігрова механіка; гаджети віртуальної реальності, Minecraft, симуляція та моделювання реальних процесів, стратегічні ігри, навчання мікро-навичкам і fast-програми. Згідно з прогнозами Infiniti Research Limited [200], обсяг цієї ніші до 2022 року може перевищити \$ 74 млрд. Відділена освіта, дистанційні курси, он-лайн платформи формують відчутні вигоди для компаній у порівнянні з традиційним нецифровим форматом, адже зникає необхідність оплачувати витрати на відрядження, тренерів, коучів, викладачів, квитки, готелі, працівники можуть не залишати свої робочі місця. У b2b-частину сегмента входять IT-рішення формату LMS від лідерів Edmodo і Moodle. Однак, «конкуренція в ніші за останні роки загострилася, задоволеність замовників знизилася. Зокрема, 44% компаній в найближчі два роки планують змінити постачальника LMS» [344].

Отже, технологічні чинники зумовлюють соціально-економічну трансформацію регіональної освітньої мережі, масове впровадження і засвоєння цифрових технологій змінює природу та якість мережевих взаємодій, підвищує рівень реакції на зовнішні впливи викликані чинниками зовнішнього середовища. Нові технології, сприяючи розв'язанню проблеми забезпечення рівного доступу громадян до освіти, одночасно можуть породжувати і нові форми нерівності в регіонах, зокрема низьку інформаційну культуру та інформаційну неграмотність, створення ілюзії освіченості через намагання повністю віртуалізувати навчальний процес.

Власні дослідження автора, узагальнення напрацювань міжнародних організацій та окремих дослідників [52; 175; 177] дали можливість виділити ряд тенденції, які будуть супроводжувати трансформацію регіональної освітньої мережі (табл.2.10).

Таблиця 2.10

Основні інсайти трансформації регіональної освітньої мережі

Група	Чинники, тенденції, тренди
МІЖНАРОДНІ	<ul style="list-style-type: none"> - взаємопов'язаність, взаємозалежність та більш високий рівень взаємодії між суб'єктам регіональної освітньої мережі в міжнародних інтеграційних процесах; - необхідність позиціонування власного положення регіону на міжнародному освітньому ринку; - інтернаціоналізація вищої освіти та розвиток транскордонного освіти; - підвищення мобільності студентів, поява загальноосвітніх освітніх мереж; - посилення тенденції до інтернаціоналізації професійної освіти на тлі глобалізації ринку інтелектуальної праці і підвищення мобільності висококваліфікованої робочої сили; - конкурентні переваги країн та регіонів як експортерів освітніх послуг забезпечуються якістю умов перебування, системою адаптації, сформованими пакетними пропозиціями для іноземних студентів; - зміна обсягу, структури, географічна трансформація світового ринку освітніх послуг, поява нетрадиційних провайдерів та надавачів; - масовізація освіти; - розширення програм і проектів за напрямками транснаціонального навчання у форматах: франчайзинг, філіальні, регіональні, локальні, офшорні кампуси, дистанційне навчання, програми співробітництва; - зміна напрямків та наповнюваності потоків академічної мобільності, зміна рейтингів постачальників освітніх послуг. - активне просування освітніх послуг національним споживачам або клієнтам з країн, які є культурно близькими; - зростання викладання на національних мовах з одночасним зниженням частки англійських програм; - важливість зарубіжних представництв України та її регіонів для розвитку студентської та викладацької мобільності, експорту освітніх послуг; - необхідність формування програм підтримки приватних інвесторів, які бажають вкласти кошти в регіональний освітній проект. - розвиток формату віддаленого працівника в рамах тренду «глобального найму»; - підвищення ролі регіональних освітніх кластерів і мереж, розвиток освітніх регіонів, регіонів знань; - визнанням унікальності національних і регіональних варіантів культур, їх єдності і цілісності; - глокалізація – органічне та динамічне поєднання локальних та глобальних потоків і ресурсів, інтеграцію локальних і глобальних сил для розвитку регіональної освітньої мережі; - збереження освітніх традицій та досягнень національних освітніх систем; - активне використання міжкультурних комунікацій; - максимальне врахування соціальних, культурно-історичних, природно-екологічних особливостей учасників регіональної освітньої мережі; - негативний вплив глобалізації на трансформацію та стратегії розвитку освітніх систем через глобальні ризики, які задають нові контури конструювання освітніх мереж, провокують глибоку соціальну нестабільність, витіснення регіональних провайдерів освітніх послуг глобальними; - зміна формату трансляції та отримання знань на усіх освітніх рівнях; - посилення ролі університетів як центрів міжнародного співробітництва регіонів.
ПОЛІТИЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ	<ul style="list-style-type: none"> - трансформація нормативно-регулятивних механізмів місцевого самоврядування, освіти, науки; - демократизація освіти, забезпечення рівного доступу до освіти; - зобов'язання дотримуватися умов міжнародних та європейських регуляторів освітнього простору; - зміна ролі держави в регулюванні освіти - зростання важливості регіональної освітньої політики; - наростання процесів децентралізації освіти, делегування функцій управління, регулювання та координації на міський та регіональний рівень; - основні вектори та пріоритети державної політики реформування освіти України; - новий зміст освіти, спрямований на формування компетентностей XXI століття, зміна моделі управління та адміністрування навчальних закладів, нові підходи до оцінки якості освіти; - багатоканальне фінансування, модернізація матеріально-технічної бази, осучаснення змісту професійної освіти, промоція та впровадження дуальної форми навчання, впровадження проектів партнерства у сфері освіти; - урахування рекомендацій та стандартів Європейського простору вищої освіти; - впровадження нової системи управління і нових форм фінансування науки; - тренди децентралізації витрат на освіту підвищують важливість участі регіонів у фінансуванні освіти.

ТЕХНОЛОГІЧНІ	<ul style="list-style-type: none"> - зміна форматів продукування, акумуляції, надання та отримання знань; - делокалізація системи поширення знань на основі мереж дистанційного навчання; - підвищення мобільність суб'єктів регіонального ринку знань у віртуальному просторі; - зростання доступності освіти незалежно від місця проживання споживача; - розвиток цифрових технологій навчання, онлайн-освіти, штучного інтелекту (AI), технологій доповненої реальності (AR), віртуальної реальності (VR), нейрокомунікаційних технологій тощо. - використання великих баз даних та Інтернету речей; - зростання інвестицій в он-лайн освіту; - серед перспективних сегментів розглядається дошкільна та шкільна освіта, корпоративне навчання, навчання програмуванню, вивчення іноземних мов, репетиторство; - в сегменті вищої та професійної освіти актуалізується омніканальність – поєднання дистанційного та аудиторного (он-лайн та оф-лайн) формату навчання; - IT-корпорації захоплюють ринок освіти пропонуючи інфраструктуру, інструменти, сервіси, актуальний зміст, освітні програми; - проблема посилення регіональної цифрової та гендерної нерівності, нерівності в доступі до якісної освіти, обмежень для навчання протягом усього життя як наслідок стрімкого розвитку технологій AI; - корисний контент на мобільних гаджетах; - адаптивне навчання на основі аналізу даних для створення індивідуальних траєкторій навчання; - розвиток STEM-освіти як комплексного міждисциплінарного проектного підходу, що поєднує в собі природничі науки з технологіями, інженерією і математикою; - колаборація крупних державних відомств, дослідницьких, установ, корпорацій, IT-компаній для розробки освітніх проектів. - зміні процедур проведення наукових досліджень, збору і зберігання інформації великих даних; - підвищення прозорості кваліфікаційних вимог; - найбільш динамічним є сегмент навчальних рішень побудовані на ігрових механіках і симуляції реальних процесів; зростає ніша навчання мовам за допомогою ігор; - популярними є онлайн-платформи і рішення, що забезпечують підготовку до стандартизованих іспитів; - скорочуються напрямки self-paced learning асинхронного навчання; - зниженні вартості навчання в масовому сегменті, стабілізація попиту на масові відкриті онлайн-курси та впровадження нових бізнес-моделей для провайдерів таких проектів; - формування попиту на освітні програми з використанням сучасних інформаційних технологій пропозиції корпоративним сегментом; - загроза глобальних ризиків – шахрайство / крадіжка даних і кібератаки; - загроза «цифрового провалу» (англ. The digital divide), який здатний розділити соціумами, які інтегровані в глобальну цифрову сферу та які не інтегровані - розвиток освітніх платформ для дистанційної освіти у зв'язку з карантинними заходами.
ЕКОНОМІЧНІ	<ul style="list-style-type: none"> - зростання масштабів ринку і обсягів продажів освітніх послуг; - формування регіональних ринків освітніх послуг; - зростання конкуренції з боку іноземних та столичних ВНЗ, що веде до скорочення людського капіталу регіону; - зміна контурів ринку праці, що стимулює регулярне оновлення освітнього контенту в умовах четвертої промислової революції; - зміна професій, навичок, компетенцій; - зростання частки транснаціональної освіти в традиційних та новаторських формах; - зростання частки видатків місцевих бюджетів на освіту у видатках зведеного бюджету; - зростання видатків на освіту з місцевих бюджетів; - зростання видатків на інклюзивну освіту; - зростання видатків на підвищення кваліфікації вчителів; - особливості оподаткування надавачів освітніх послуг та податкові пільги, гранти, обмінні курси валют, інвестиційний клімат, розмір приватних інвестицій, змішане фінансування, розвиток франдрейзингу, меценатство, спонсорства в освітній галузі та науці; - розробка нових маркетингових стратегій просування освітніх послуг на світові, національні та регіональні ринки; - розширення кола міжнародних, національних та регіональних провайдерів неформальної та інформальної освіти; - активна участь роботодавців, індивідуальних споживачів, груп впливу у формуванні замовлення на послуги POM; - низький попит економічно активного населення регіону на освітні програми пов'язані з підвищенням кваліфікації та професійною перепідготовкою; - зміна кон'юнктури на ринку праці в зв'язку з технологічним оновленням, модернізацією вітчизняних підприємств і їх виходом на міжнародний ринок товарів і послуг; - стимулювання багатосекторального, міжсекторального партнерства між акторами POM;

ТЕХНОЛОГІЧНІ	<ul style="list-style-type: none"> - зміна форматів продукування, акумуляції, надання та отримання знань; - делокалізація системи поширення знань на основі мереж дистанційного навчання; - підвищення мобільність суб'єктів регіонального ринку знань у віртуальному просторі; - зростання доступності освіти незалежно від місця проживання споживача; - розвиток цифрових технологій навчання, онлайн-освіти, штучного інтелекту (AI), технологій доповненої реальності (AR), віртуальної реальності (VR), нейрокомунікаційних технологій тощо. - використання великих баз даних та Інтернету речей; - зростання інвестицій в он-лайн освіту; - в сегменті вищої та професійної освіти актуалізується омніканальність – поєднання дистанційного та аудиторного (он-лайн та оф-лайн) формату навчання; - IT-корпорації захоплюють ринок освіти пропонуючи інфраструктуру, інструменти, сервіси, актуальний зміст, освітні програми; - проблема посилення регіональної цифрової та гендерної нерівності, нерівності в доступі до якісної освіти, обмежень для навчання протягом усього життя як наслідок стрімкого розвитку технологій AI; - корисний контент на мобільних гаджетах; - адаптивне навчання на основі аналізу даних для створення індивідуальних траєкторій навчання; - розвиток STEM-освіти як комплексного міждисциплінарного проектного підходу, що поєднує в собі природничі науки з технологіями, інженерією і математикою; - колаборація крупних державних відомств, дослідницьких, установ, корпорацій, IT-компаній для розробки освітніх проектів. - зміні процедур проведення наукових досліджень, збору і зберігання інформації великих даних; - підвищення прозорості кваліфікаційних вимог; - найбільш динамічним є сегмент навчальних рішень побудовані на ігрових механіках і симуляції реальних процесів; зростає ніша навчання мовам за допомогою ігор; - популярними є онлайн-платформи і рішення, що забезпечують підготовку до іспитів; - скорочуються напрямки self-paced learning асинхронного навчання; - зниженні вартості навчання в масовому сегменті, стабілізація попиту на масові відкриті онлайн-курси та впровадження нових бізнес-моделей для провайдерів таких проектів; - формування попиту на освітні програми з використанням сучасних інформаційних технологій пропозиції корпоративним сегментом; - загроза глобальних ризиків – шахрайство / крадіжка даних і кібератаки; - загроза «цифрового провалу» (англ. The digital divide), який здатний розділити соціумами, які інтегровані в глобальну цифрову сферу та які не інтегровані <p>розвиток освітніх платформ для дистанційної освіти у зв'язку з карантинними заходами.</p>
СОЦІАЛЬНО_КУЛЬТУРНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ	<ul style="list-style-type: none"> - зростання значущості знань і навчання; - активізація розвитку неформальної та інформальної освіти; - зміна поколінь працівників та споживачів; - депопуляція, старіння населення та загроза зниження освітньої активності; - перспективи активізації вузлів РОМ пов'язаних з навчанням осіб старших вікових груп; - формування освітніх програм для працівників середнього (передпенсійного) та старшого працездатного віку; - особливі форми навчання для літніх людей, що дозволяє продовжувати трудове життя пенсіонерів в умовах дефіциту лояльних кваліфікованих кадрів в освітній сфері, медицині, сервісі; - розвиток освітніх програм для жінок, в галузі формальної, неформальної та інформальної освіти; - скорочення часового розриву між жінками та чоловіками за часом, що витрачається на отримання освіти, на користь перших; - освітня та трудова міграція, яка загрожує економічній, культурній, соціальній та політичній стабільності; - поширення різноманітних форм неформального навчання, концепти «навчання протягом усього життя» (life long learning), «навчання шириною в життя» (life wide learning); - зміна переваг споживачів на користь безперервної освіти незалежно від просторових і часових рамок; - значне збільшення середнього числа років навчання дорослого населення; - соціальний попит на знання та компетенції; - інклюзивність і рівність в доступі до освіти; - орієнтація на потреби економіки знань та економіки вражень; - «макдональдизація» освітніх послуг та «комодифікація» (комодифікація) освітніх інститутів; - формування у членів громади нової якості «employability»; - кастомізації освітнього продукту, яка передбачає індивідуальні траєкторії навчання, індивідуальних освітніх маршрути протягом усього життя; - кроскультурна інтеграція, толерантність до різних культур, звичаїв, традицій; - відображення в змісті освіти та освітніх програмах національних та регіональних інтересів;

Джерело: складено автором на основі узагальнення [176; 308; 394; 432; 485] та власних спостережень

Цілі, напрямки, механізми трансформації Регіональної освітньої мережі повинні формуватися з урахуванням часу (епохи), чинників зовнішнього середовища та необхідності швидкого реагування на їхню динаміку та безперервні зміни, умов мезосередовища, стану вузлів, елементів та взаємозв'язків між ними.

Отже, проведений аналіз впливу чинників зовнішнього середовища на трансформацію регіональних освітніх мереж в Україні дозволив визначити основні чинники, тенденції та тренди й згрупувати їх. Визначені загрози зовнішнього середовища та слабкості внутрішнього середовища виводять РОМ зі стану стабільності та стійкості. А можливості, які формують чинники зовнішнього середовища та сильні сторони регіональної освітньої мережі, сприятимуть її стійкому та стабільному розвитку.

2.2. Компаративний аналіз потенціалу розвитку регіональних освітніх мереж у регіонах України

Компаративний аналіз активно застосовується в регіоналістиці для виявлення закономірностей протікання того чи іншого процесу, для порівнянні складних об'єктів та явищ, які можна описати широким набором варіативних ознак, для міжрегіональних порівнянь. У нашому дослідженні компаративний аналіз дасть можливість провести порівняльну оцінку потенціалу розвитку регіональних освітніх мереж в регіонах України. В основі методу підбір такого набору (комплексу, міксу) офіційних статистичних даних, який дозволить найбільш повно відобразити основні параметри розвитку за 2013-2018 рр. Процес аналізу складається з таких етапів: визначення набору статистичних показників; збір статистичних даних; систематизація та групування; приведення статистичних показників до співставних значень; визначення групових індексів; розрахунок інтегральних індексів; кластеризація. І.І. Гавриш [47] процес проведення порівняльної оцінки пропонує формалізувати, зафіксувавши певні етапи. Пропозиції вченої адаптовані нами на рис.2.3:

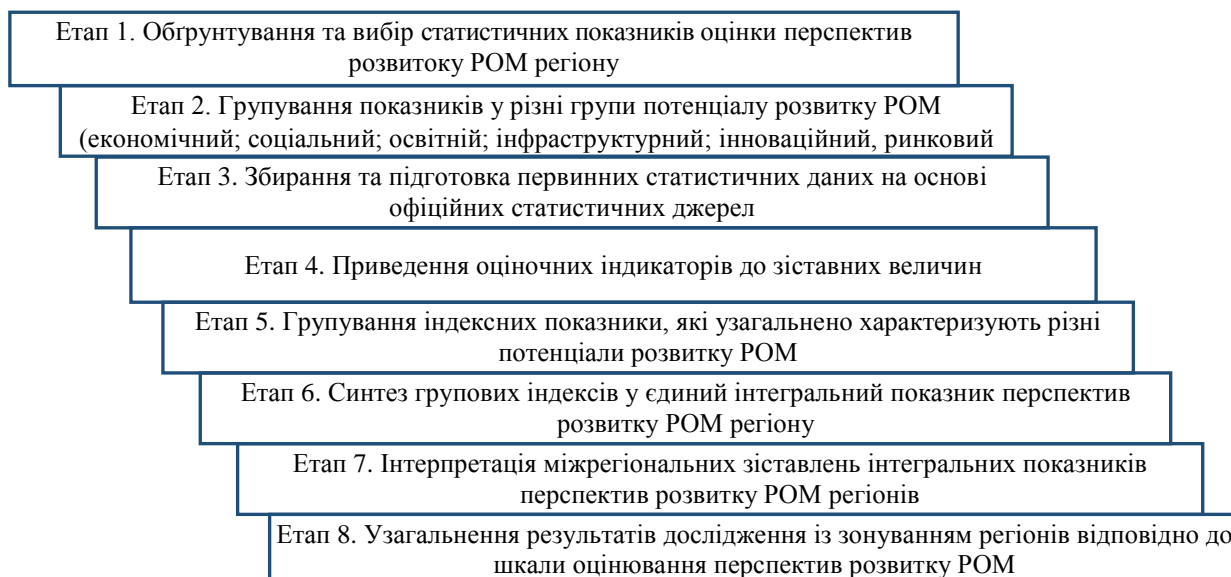

Рис.2.3. Етапи проведення порівняльної оцінки потенціалу розвитку регіональних освітніх мереж у регіонах України

Джерело: адаптовано автором на основі [47]

Для проведення компаративного аналізу потенціалу розвитку регіональних освітніх мереж регіонів України нами з'ясовано перелік показників, які визначають перспективи розвитку регіональних освітніх мереж. Методом агрегування усі показники згруповані для здійснення порівняльної оцінки за шістьма блоками потенціалів: економічний потенціал; соціальний потенціал; освітній потенціал; інфраструктурний потенціал; інноваційний потенціал; ринковий потенціал. Отже, кожен потенціал досліджується нами на основі підібраної групи часткових статистичних показників (табл.2.11). Кожен з підібраних нами показників допомагає визначити сукупний та частковий потенціал формування регіональної освітньої мережі, адже відображає наявні ресурси, можливості та слабкі сторони конкретного регіону.

Необхідність і доцільність побудови інтегрального показника зумовлена, на наш погляд, широтою завдань, які він дозволяє виконувати: ранжування або зіставлення об'єктів на основі великої кількості обраних показників, порівняння показників, які мають різну природу, зіставлення показників, які відображають різні характеристики об'єктів, явищ, процесів, визначення структури об'єктів, групування та класифікації об'єктів, порівняння базових показників з «ідеальними», виявлення взаємозв'язків між окремим показниками та групами показників, визначення напрямків поліпшення ситуації тощо.

Таблиця 2.11

Стандартизовані часткові статистичні показники оцінки потенціалу розвитку регіональних освітніх мереж регіонів України

Блок	Базові показники	Позначення
Економічний потенціал	Витрати населення у розрахунку на одну особу, грн.	A1
	Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу	A2
	Капітальні інвестиції, млн.грн.	A3
	Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму	A4
Соціальний потенціал	Чисельність наявного населення на 1 січня наступного року, тис. осіб	B1
	Чисельність постійного населення (за оцінкою) у віці 16–59 років, тис. осіб	B2
	Економічно активне населення у віці 15–70 років, тис. осіб	B3
	Природний приріст (скорочення) чисельності населення, тис. осіб	B4
Освітній потенціал	Кількість учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти у розрахунку на 10000 населення	C1
	Кількість студентів закладів вищої освіти у розрахунку на 10000 населення	C2
	Кількість населення у віці 6 років і старші, які мають повну та базову вищу освіту, тис. осіб	C3
	Кількість населення у віці 6 років і старші, які мають повну та базову вищу освіту з розрахунку на 10000 населення, осіб	C4
	Зайняте населення в сфері економічної діяльності - «Освіта», тис. осіб	C5
Інфраструктурний потенціал	Кількість закладів загальної середньої освіти	D1
	Кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти	D2
	Кількість закладів вищої освіти	D3
	Кількість клубних закладів	D4
	Кількість бібліотек	D5
	Частка домогосподарств, які мають доступ до послуг Інтернету вдома	D6
Інноваційний потенціал	Витрати на інновації, тис. грн.	E1
	Кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи	E2
	Чисельність фахівців, задіяних у виконанні НДР, осіб	E3
	Зайняте населення в сфері економічної діяльності - професійна, наукова та технічна діяльність	E4
Ринковий потенціал	Кількість суб'єктів господарювання за регіонами	F1
	Навантаження на одну вакансію, осіб	F2
	Обсяг реалізації послуг за КВЕД-2010 освіта	F3
	Грошові витрати населення на освіту (у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.)	F4

Джерело: адаптовано автором на основі [47]

П. Григорук та І. Ткаченко [63] зазначають, що найбільш розповсюдженим підходом до побудови інтегрального показника є використання згортки базових показників. «Як правило, використовується дві форми згортки: адитивна і мультиплікативна. Процедура побудови конкретного вигляду інтегрального показника визначається як формою згортки, так і наявністю експертної інформації щодо ранжування об'єктів відносно оцінюваної якості» [63]. Учені вказують на необхідність урахування напрямків впливу показників і доцільність коригування їх дії в одному напрямку. У результаті виділяють: показники-стимулятори (позитивний вплив на розвиток регіональної освітньої мережі), показники-дестимулятори (стримуючий вплив

на розвиток регіональної освітньої мережі), показники-номінатори (прямо не впливають на розвиток регіональної освітньої мережі): «Ознака x_i називається стимулятором (має монотонно зростаючу залежність якості), якщо вищим значенням ознаки відповідає вища якість об'єкта. Ознака x_i називається де – стимулятором (має монотонно спадаючу залежність якості), якщо меншим значенням ознаки відповідає краща якість об'єкта. Ознака x_i називається номінатором (має немонотонну залежність якості), якщо існує деяке значення, яке не змінне на відрізку зміни ознаки, що відповідає найвищій якості об'єкта. Віддалення від цього значення приводить до погіршення якості згортки» [63].

Усі підібрані нами в табл.2.11 показники виступають як стимулятори, що також дозволить зберегти кореляційні зв'язки між окремими видами потенціалу розвитку РОМ. Для повноцінного міжрегіонального порівняння необхідно привести базові часткові статистичні показники до зіставних значень величин (до універсального уніфікованого вимірника), тобто «провести уніфікацію шкал, за якими початково вимірюються вихідні ознаки» [300]. Інтегральний показник, як правило, формується в інтервалі значень нормованого (перетвореного) показника від 0 (найнижче значення за даної властивості) до 1 (найвище значення за даної властивості). Для нормалізації (стандартизації) показників використовують такі правила (формула 2.1 та 2.3):

$$\tilde{x}_i = \frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}, \quad (2.1)$$

де $x_{\max} = \max_i x_i, x_{\min} = \min_i x_i$

для стимуляторів

$$\tilde{x}_i = \frac{x_{\max} - x_i}{x_{\max} - x_{\min}} \quad (2.2)$$

де $x_{\max} = \max_i x_i, x_{\min} = \min_i x_i$

для дестимуляторів

$$x_i = \left(1 - \frac{|x_i - x_{\text{norm}}|}{\max(x_{\max} - x_{\text{norm}}, x_{\text{norm}} - x_{\min})} \right), \quad (2.3)$$

x_{norm} – граничне значення ознаки – найвища якість

для номінаторів

Для визначення групових індексів, які розглядатимуться як індикатори перспективності розвитку РОМ регіону, застосовуються формули (табл.2.12). Запропоновані та розраховані автором групові індекси будуть основою для обчислення узагальнюючого показника – інтегрального індексу потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі в і-тому регіоні.

Індикатори потенціалу розвитку регіональних освітніх мереж у регіонах України

Індекс	Формула розрахунку
1) Індекс економічного потенціалу регіону визначає поточний стан загальних економічних параметрів окремих суб'єктів регіонального ринку: споживачів, інвесторів, влади	$EI_i = \prod_{j=1}^n (1 + A_{ij}) - 1, i = \overline{1, m} \quad (1)$ <p>де: EI_i – груповий індекс, який характеризує економічний потенціал регіону; A_{ij} – стандартизовані часткові показники, які характеризують поточний стан загальних економічних параметрів окремих суб'єктів регіонального ринку у i-тому регіоні; n – кількість часткових базових показників; m – кількість регіонів.</p>
2) Індекс соціального потенціалу регіону характеризує соціально-демографічну ситуацію з позицій перспектив розвитку ринку знань	$CI_i = \prod_{j=1}^n (1 + B_{ij}) - 1, i = \overline{1, m} \quad (2)$ <p>де: CI_i – груповий індекс, який характеризує рівень соціального потенціалу регіону; B_{ij} – стандартизовані часткові показники, які характеризують рівень соціального потенціалу у i-тому регіоні.</p>
3) Індекс освітнього потенціалу регіону характеризує рівень освіченості населення регіону та поточний стан попиту на ринку знань	$OI_i = \prod_{j=1}^n (1 + C_{ij}) - 1, i = \overline{1, m} \quad (3)$ <p>де: OI_i – груповий індекс, який характеризує рівень освітнього потенціалу регіону; C_{ij} – стандартизовані часткові показники, які характеризують рівень освітнього потенціалу у i-тому регіоні.</p>
4) Індекс інфраструктурного потенціалу визначає забезпеченість РОМ освітньою інфраструктурою	$IFI_i = \prod_{j=1}^n (1 + D_{ij}) - 1, i = \overline{1, m} \quad (4)$ <p>де: IFI_i – груповий індекс, який характеризує рівень інфраструктурного потенціалу регіону; D_{ij} – стандартизовані часткові показники, які характеризують рівень інфраструктурного потенціалу у i-тому регіоні.</p>
5) Індекс інноваційного потенціалу в регіоні, який характеризує інноваційну активність та інноваційну спрямованість регіону	$EIA_i = \prod_{j=1}^n (1 + E_{ij}) - 1, i = \overline{1, m} \quad (2)$ <p>де: EIA_i – груповий індекс, який характеризує інноваційну активність та інноваційну спрямованість регіону; E_{ij} – базові часткові показники, які характеризують інноваційний потенціал регіону у i-тому регіоні.</p>
6) Індекс ринкового потенціалу характеризує кон'юнктуру регіонального ринку освітніх послуг	$RI_i = \prod_{j=1}^n (1 + F_{ij}) - 1, i = \overline{1, m} \quad (4)$ <p>де: RI_i – груповий індекс, який характеризує рівень інфраструктурного потенціалу регіону; F_{ij} – стандартизовані часткові показники, які характеризують рівень інфраструктурного потенціалу у i-тому регіоні.</p>

Джерело: адаптовано автором на основі [47]

Для характеристики блоку «Економічний потенціал» нами використані показники (Додаток Д.1-Д.2), що дозволяють визначити поточний стан загальних економічних параметрів окремих суб'єктів регіонального ринку (споживачів, інвесторів, влади). Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу вимірює валову додану вартість, характеризує рівень економічного розвитку регіональної економіки, її продуктивність (результати), масштаби, результати (рівень продуктивності) економічної діяльності всіх акторів регіональної економіки, можливості розвивати РОМ, адже є джерелом для наступного відтворювального циклу. В табл.2.13 представлено рейтинг областей України за показником валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу (грн)* за 2014-2018 рр.

Таблиця 2.13

Рейтингування областей за показником валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу (грн), 2014-2018 рр.

	2014 р.	Міс це	2015 р.	Міс це	2016 р.	Мі сце	2017 р.	Міс це	2018 р.	Міс це
Україна	36904		46413		55899		70233		84235	
м.Київ	124163	<i>1</i>	155904	<i>1</i>	191736	<i>1</i>	238622	<i>1</i>	283097	<i>1</i>
Полтавська	48040	<i>3</i>	66390	<i>2</i>	81145	<i>2</i>	106248	<i>2</i>	123763	
Дніпропетровська	53749	<i>2</i>	65897	<i>3</i>	75396	<i>3</i>	97137	<i>3</i>	114784	<i>3</i>
Київська	46058	<i>4</i>	60109	<i>4</i>	74216	<i>4</i>	90027	<i>4</i>	112521	<i>4</i>
Харківська	35328	<i>6</i>	45816	<i>6</i>	57150	<i>6</i>	69489	<i>6</i>	86904	<i>5</i>
Запорізька	37251	<i>5</i>	50609	<i>5</i>	59729	<i>5</i>	75306	<i>5</i>	85784	<i>6</i>
Черкаська	30628	<i>8</i>	40759	<i>9</i>	48025	<i>9</i>	59697	<i>9</i>	76904	<i>7</i>
Одеська	31268	<i>7</i>	41682	<i>7</i>	50159	<i>7</i>	62701	<i>7</i>	72738	<i>8</i>
Вінницька	27249	<i>13</i>	37270	<i>12</i>	46615	<i>11</i>	58384	<i>10</i>	71104	<i>9</i>
Миколаївська	30357	<i>9</i>	41501	<i>8</i>	50091	<i>8</i>	60549	<i>8</i>	70336	<i>10</i>
Львівська	28731	<i>11</i>	37338	<i>11</i>	45319	<i>12</i>	58221	<i>11</i>	70173	<i>11</i>
Чернігівська	26530	<i>16</i>	35196	<i>14</i>	41726	<i>14</i>	55198	<i>12</i>	69725	<i>12</i>
Кіровоградська	29223	<i>10</i>	39356	<i>10</i>	47469	<i>10</i>	55183	<i>13</i>	67763	<i>13</i>
Сумська	26943	<i>15</i>	37170	<i>13</i>	41741	<i>13</i>	51419	<i>14</i>	62955	<i>14</i>
Житомирська	23678	<i>19</i>	30698	<i>17</i>	38520	<i>15</i>	49737	<i>17</i>	62911	<i>15</i>
Хмельницька	24662	<i>18</i>	31660	<i>16</i>	37881	<i>16</i>	49916	<i>16</i>	59583	<i>16</i>
Волинська	23218	<i>20</i>	30387	<i>18</i>	34310	<i>19</i>	49987	<i>15</i>	58297	<i>17</i>
Івано-Франківська	27232	<i>14</i>	33170	<i>16</i>	37220	<i>17</i>	46312	<i>18</i>	57033	<i>18</i>
Херсонська	21725	<i>21</i>	30246	<i>20</i>	36585	<i>18</i>	45532	<i>19</i>	52922	<i>19</i>
Рівненська	24762	<i>17</i>	30350	<i>19</i>	33958	<i>20</i>	42038	<i>20</i>	49044	<i>20</i>
Тернопільська	20228	<i>22</i>	24963	<i>22</i>	29247	<i>22</i>	38593	<i>22</i>	46833	<i>21</i>
Донецька	27771	<i>12</i>	26864	<i>21</i>	32318	<i>21</i>	39411	<i>21</i>	45959	<i>22</i>
Закарпатська	19170	<i>23</i>	22989	<i>23</i>	25727	<i>23</i>	34202	<i>23</i>	41706	<i>23</i>
Чернівецька	16552	<i>24</i>	20338	<i>24</i>	23365	<i>24</i>	31509	<i>24</i>	37441	<i>24</i>
Луганська	14079	<i>25</i>	10778	<i>25</i>	14251	<i>25</i>	13883	<i>25</i>	16301	<i>25</i>

Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено автором на основі даних Держкомстату [32]

ВРП з розрахунку на одну особу в перших шести областях перевищує середньоукраїнський показник 84235 грн., що засвідчує наявність достатніх власних джерел для наступного відтворювального циклу. Позицій 7-18 охоплюють області, в яких ВРП з розрахунку на одну особу нижче середнього показника в межах 30%. Наступна група формується областями, де ВРП з розрахунку на одну особу нижче середнього показника на 40-50%. Аутсайдерами за даним показником є чотири області, де цей показники нижче 50% середньоукраїнських значень.

Капітальні інвестиції є показником, що характеризує рівень інвестиційного розвитку та формує потенційний попит на продукт РОМ. Значна частка інвестицій, які припадають на Дніпропетровську, Київську, Львівську,

Одеську, Харківську Донецьку області та м.Київ (2.14) свідчать про потенційний попит на кваліфікованих працівників, спеціалістів, ОПІ за потрібними напрямками, на послуги підвищення кваліфікації та перекваліфікації, на підготовку кадрового забезпечення нових професій. Показники міста Київ значно вищі від регіональних показників, що зумовлює особливі застереження при проведенні компаративного аналізу.

Таблиця 2.14

Рейтинг областей за показником «Капітальні інвестиції», млн.грн.

	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Усього за 2014-2018 рр.	Частка, %	Місце
УКРАЇНА	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5	578726,4	1878940,3		
Вінницька	5674,6	7373,0	8301,9	11744,1	17626,5	50720,1	2,7%	10
Волинська	3389,7	6166,8	6384,2	7041,9	8687,0	31669,6	1,7%	15
Дніпропетровська	20356,5	25919,9	33169,0	42908,5	60288,6	182642,5	9,7%	2
Донецька	13155,3	8304,3	11902,2	17268,9	26979,4	77610,1	4,1%	7
Житомирська	2904,9	4044,4	5573,5	7722,0	8742,3	28987,1	1,54%	15
Закарпатська	2638,7	3778,4	4663,0	5623,7	7500,6	24204,4	1,3%	21
Запорізька	7034,5	7794,3	11039,7	15879,7	15732,0	57480,2	3,1%	9
Івано-Франківська	6837,5	9609,3	7947,6	9707,8	9393,7	43495,9	2,3%	11
Київська	19653,5	24359,1	33411,4	34494,5	40713,4	152631,9	8,1%	3
Кіровоградська	3122,4	4057,1	6355,3	7320,9	7181,5	28037,2	1,49%	17
Луганська	5222,6	2060,1	4122,2	3329,8	3219,3	17954,0	1,0%	23
Львівська	9555,0	13386,5	18605,2	24105,9	28995,5	94648,1	5,0%	4
Миколаївська	3771,4	5989,9	9730,2	11178,0	10099,2	40768,7	2,17%	13
Одеська	9361,3	9983,5	16728,7	22299,7	23787,8	82161,0	4,4%	5
Полтавська	8827,8	8337,9	15265,1	15855,6	18636,7	66923,1	3,6%	8
Рівненська	2804,6	4334,2	4324,1	6126,8	7228,0	24817,7	1,32%	22
Сумська	2798,1	3663,0	5762,6	6947,1	7749,9	26920,7	1,43%	19
Тернопільська	2590,0	3827,5	4888,2	7150,6	8375,0	26831,3	1,43%	19
Харківська	8032,3	11246,7	16545,9	19361,7	23551,3	78737,9	4,2%	6
Херсонська	2208,1	3107,4	4591,3	7362,2	8853,2	26122,2	1,39%	20
Хмельницька	4078,3	6809,3	9123,3	10499,9	11274,9	41785,7	2,23%	12
Черкаська	3262,1	4485,8	6498,7	8144,2	11110,4	33501,2	1,8%	14
Чернівецька	1686,9	2789,2	2668,8	2992,1	3720,6	13857,6	0,7%	24
Чернігівська	2621,2	3550,2	5318,5	7351,1	8971,3	27812,3	1,48%	18
м.Київ	67832,6	88138,6	106295,5	136044,8	200308,3	598619,8	31,9%	1

Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено автором на основі даних Держкомстату [239]

Витрати населення у розрахунку на одну особу (табл.2.15) характеризують споживчий попит населення, його споживчу поведінку домогосподарств, зростання або вимушену обмеженість споживання, у тому числі освітніх послуг. Найбільш платоспроможні жителі м.Києва та 5-ти областей (Київської, Харківської, Одеської, Дніпропетровської, Запорізької), витрати населення яких більші ніж загальноукраїнський показник. На 20%

нижчими ніж загальний показник по Україні є витрати населення Рівненської, Закарпатської, Тернопільської, Житомирської області і катастрофічно малими витрати населення Донецької та Луганської областей.

Таблиця 2.15

Рейтинг регіонів за витратами населення у розрахунку на одну особу, грн

	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Витрати за 2014-2018 рр.	Місце
УКРАЇНА	34 557	40 634	47 776	61 702	76 111	260 780	
м.Київ	79 565	95 293	105 960	142 526	178 238	601 581	1
Київська	38 731	50 624	58 225	84 586	102 137	334 303	2
Харківська	41 790	51 250	59 495	75 299	96 626	324 460	3
Одеська	41 147	49 419	58 932	74 798	92 345	316 641	4
Дніпропетровська	38 814	47 285	55 418	69 887	84 397	295 802	5
Запорізька	36 500	44 198	52 777	66 983	82 992	283 450	6
Львівська	30 378	38 775	46 719	63 955	79 186	259 012	7
Полтавська	31 252	39 159	46 681	62 417	77 873	257 382	8
Херсонська	30 947	39 023	46 423	59 276	72 499	248 168	9
Черкаська	31 007	37 502	45 207	59 405	73 262	246 382	10
Миколаївська	32 171	39 151	46 956	56 654	69 191	244 124	11
Чернігівська	29 433	36 379	44 577	57 155	70 949	238 492	12
Кіровоградська	29 329	37 097	45 527	55 392	68 879	236 224	13
Вінницька	30 262	37 026	44 832	54 245	66 758	233 122	14
Хмельницька	28 280	34 458	42 114	57 055	70 801	232 708	15
Сумська	28 913	35 306	43 197	55 146	68 280	230 842	16
Волинська	30 620	38 747	43 913	51 728	63 039	228 047	17
Івано-Франківська	30 885	37 195	44 159	50 502	60 983	223 723	18
Чернівецька	27 101	33 180	39 316	54 708	68 163	222 467	19
Рівненська	28 220	34 560	40 563	49 221	60 959	213 522	20
Закарпатська	25 479	31 647	37 380	49 171	59 935	203 611	21
Тернопільська	26 386	32 393	39 028	46 657	58 104	202 567	22
Житомирська	29 385	31	44 125	57 743	70 755	202 040	23
Донецька	25 174	17 489	20 041	24 333	27 896	114 934	24
Луганська	16 339	10 368	12 656	16 266	18 186	73 814	25

Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено автором на основі даних Держкомстату [41, с.13-24; 145; 77, с32; 238, с.16]

Логічно, що ще одним показником для оцінки попиту споживачів на продукт регіональної освітньої мережі є заробітна плата населення. Нами для оцінки розраховано показник «Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму» (табл.2.16). З 2014 року відбувається постійне зростання заробітної плати, яке випереджає зростання мінімального прожиткового мінімуму. Так, середня зарплата в Україні зросла з 3265 грн. у 2014 році до 8865 грн. у 2018 році, тобто у 2,71 рази. Мінімальний прожитковий мінімум зріс з 2014 року у 1,58 разу. Тому саме співвідношення

цих показників, нам видається об'єктивним індикатором зростання платоспроможного попиту населення регіонів. Цей показник по Україні складає 5,21, але тільки три області (Донецька, Київська та Дніпропетровська), а також місто демонструють показники більші або наближені до середніх по Україні.

Таблиця 2.16

Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму в регіонах України, 2014-2018 рр.

	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Місце у 2018 р.	Зростання 2018 до 2014 рр.
УКРАЇНА	2,96	3,57	3,9	4,6	5,21		1,76
м.Київ	4,57	5,72	6,5	7,21	7,97	1	1,74
Донецька	3,28	4,23	4,5	5,03	5,7	2	1,74
Київська	2,97	3,53	3,93	4,66	5,35	3	1,80
Дніпропетровська	3,1	3,71	3,82	4,49	5,21	4	1,68
Запорізька	2,92	3,57	3,82	4,45	5,13	5	1,76
Полтавська	2,7	3,22	3,47	4,24	4,93	6	1,83
Миколаївська	2,84	3,39	3,67	4,34	4,8	7	1,69
Закарпатська	2,33	2,88	3,23	4,12	4,75	8	2,04
Одеська	2,66	3,31	3,62	4,24	4,71	10	1,77
Львівська	2,52	3,1	3,43	4,14	4,71	9	1,87
Вінницька	2,39	2,89	3,15	3,96	4,59	11	1,92
Харківська	2,67	3,14	3,34	4,04	4,5	12	1,69
Івано-Франківська	2,44	2,89	3,16	3,93	4,44	13	1,82
Черкаська	2,41	2,86	3,12	3,91	4,4	14	1,83
Рівненська	2,58	3,04	3,28	3,89	4,39	15	1,70
Житомирська	2,35	2,78	3,01	3,78	4,34	16	1,85
Луганська	2,87	2,91	3,49	3,8	4,33	17	1,51
Хмельницька	2,45	2,87	3,04	3,85	4,32	18	1,76
Волинська	2,31	2,8	3,04	3,79	4,31	19	1,87
Сумська	2,45	2,93	3,11	3,85	4,31	20	1,76
Кіровоградська	2,37	2,79	2,99	3,75	4,23	21	1,78
Херсонська	2,23	2,66	3,04	3,78	4,15	22	1,86
Чернівецька	2,19	2,59	2,88	3,64	4,11	23	1,88
Чернігівська	2,29	2,8	3,01	3,65	4,11	24	1,79
Тернопільська	2,15	2,55	2,78	3,6	4,1	25	1,91

Джерело: складено автором на основі [72; 242] та даних Додатку Д.7

Довідково: прожитковий мінімум 2018 р. – 1700 грн; 2017 р. – 1544 грн.; 2016р. – 1330 грн., 2015 р. – 1176 грн., 2014 р. – 1176 грн.; 2013 р. – 1108 грн.

Для оцінки економічного потенціалу розвитку РОМ усі обрані нами показники (Додаток Д.1-К.2) визнані як стимулятори. Прийнято, що всі показники є рівноцінними, а отже, їх вага у згортці буде однаковою. Розраховані інтегральні показники запропоновані в табл.2.17. У 2013 році найбільш потужній економічний потенціал був у Луганської (0,698) та Донецької (0,59) областей, активно розвивалася Чернігівська область (0,199), демонструючи інтегральний індекс даного року вищий за інші регіони, окрім зазначених лідерів. З 2014 року економічний потенціал Луганської та Донецької областей поступово

знижується і у 2018 році є найнижчим в Україні.

Таблиця 2.17

Індекси оцінки економічного потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі у регіонах України

Регіон	Рік	Річні інтегральні індекси					Сумарний інтегральний індекс економічного потенціалу	
		2013 р.	2014*р.	2015*р.	2016*р.	2017*р.		2018*р.
УКРАЇНА		0,021	0,035	0,220	0,404	0,692	1,000	0,352
Вінницька		0,009	0,061	0,243	0,384	0,664	1,000	0,353
Волинська		0,078	0,055	0,344	0,447	0,728	1,000	0,403
Дніпропетровська		0,039	0,054	0,246	0,380	0,669	1,000	0,358
Донецька		0,584	0,265	0,119	0,310	0,590	0,912	0,440
Житомирська		0,084	0,118	0,164	0,461	0,763	1,000	0,392
Закарпатська		0,049	0,046	0,241	0,388	0,691	1,000	0,362
Запорізька		0,000	0,105	0,279	0,480	0,809	0,996	0,401
Івано-Франківська		0,066	0,153	0,422	0,476	0,776	0,984	0,444
Київська		0,012	0,092	0,286	0,501	0,728	1,000	0,395
Кіровоградська		0,083	0,046	0,262	0,515	0,780	0,992	0,405
Луганська		0,682	0,280	0,050	0,278	0,339	0,466	0,335
Львівська		0,033	0,037	0,241	0,428	0,733	1,000	0,369
Миколаївська		0,039	0,064	0,311	0,561	0,810	0,963	0,415
Одеська		0,046	0,035	0,217	0,467	0,780	1,000	0,379
Полтавська		0,028	0,072	0,202	0,480	0,731	1,000	0,376
Рівненська		0,002	0,091	0,327	0,428	0,735	1,000	0,389
Сумська		0,000	0,088	0,286	0,485	0,759	1,000	0,393
Тернопільська		0,080	0,056	0,243	0,400	0,734	1,000	0,379
Харківська		0,020	0,091	0,280	0,473	0,716	1,000	0,390
Херсонська		0,019	0,049	0,244	0,436	0,771	1,000	0,375
Хмельницька		0,000	0,070	0,291	0,464	0,777	1,000	0,389
Черкаська		0,005	0,064	0,239	0,412	0,689	1,000	0,360
Чернівецька		0,073	0,039	0,297	0,393	0,708	1,000	0,379
Чернігівська		0,199	0,045	0,223	0,395	0,686	0,952	0,384
м.Київ		0,005	0,113	0,288	0,437	0,688	1,000	0,383

Джерело: розрахунок інтегральних індексів кожного року в Додатку Е.1-Е.2, візуалізація в Додатку Ж.1

У 2015 році заявили про свій економічний потенціал ряд західних областей України (Волинська (0,344), Івано-Франківська (0,422), Рівненська (0,327), Чернівецька (0,297)). У 2016 році найвищий інтегральний показник демонструвала Миколаївська, Кіровоградська та Сумська області. Нижчими за загальноукраїнські показники були індекси розвитку Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Закарпатської, Луганської, Чернівецької та Чернігівської області. Наприклад, для Дніпропетровської області у 2016 році ВРП у порівнянні з попереднім роком зріс на 14,4%, а в середньому по Україні – на 20,4%.

Конфігурація кривої інтегрального індексу економічного потенціалу 2017 року (Додаток Ж.1) схожа з кривою 2016 року, однак є винятки. Знизився потенціал Київської, Тернопільської, Рівненської, Харківської областей.

Незначне зростання демонструє у 2017 році економічний потенціал Чернівецької області, що було досягнуто за рахунок зростання показника грошових витрат населення. Для даної області це пов'язано з надходженням коштів від заробітчан, які працюють за кордоном. У 2018 році відбулося вирівнювання економічного потенціалу регіонів за обраними показниками.

За результатами аналізу лідером за сумарним інтегральним індексом економічного потенціалу (рис.2.4) є Івано-Франківська область, що досягнуто за рахунок показників капітальних інвестицій, здійснюваних в область, Миколаївська обл., яка показувала стабільні показники економічного розвитку у 2016-2018 рр.

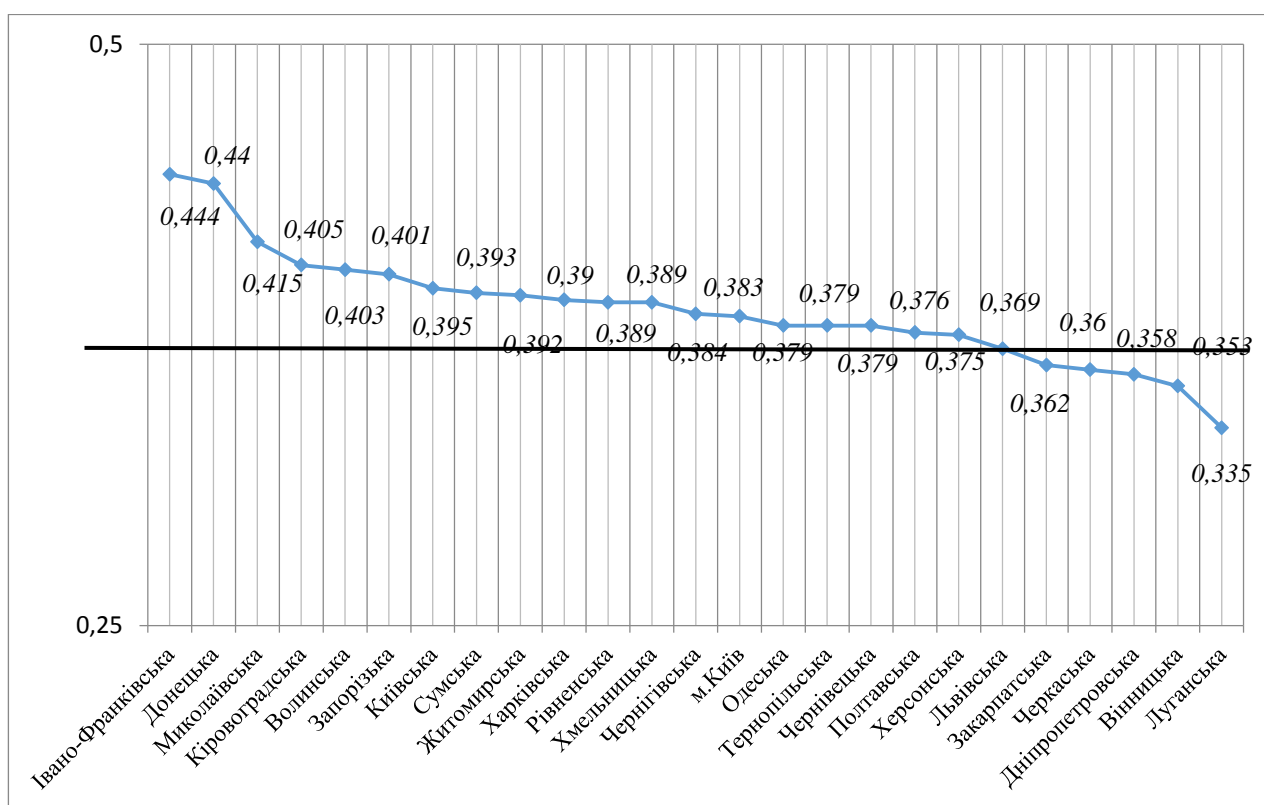

Рис.2.4. Сумарний інтегральний індекс економічного потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр.

Джерело: розраховано автором на основі Додатку Е.1.1 та Е.1.2

Також високий загальний інтегральний індекс Донецької області, але на рейтинг впливає пролонгація індексів за 2013-2014 рр. Для більшості областей сумарний індекс економічного потенціалу вищий, ніж загальноукраїнський показник (0,352), окрім Луганської області (0,335). Отже, економічний потенціал регіонів України достатній для розвитку регіональної освітньої

мережі.

Оцінка блоку «Соціальний потенціал» дозволяє описати соціально-демографічну ситуацію з позицій перспектив розвитку ринку знань, використовуючи такі стандартизовані часткові показники: чисельність наявного населення на 1 січня наступного року, тис. осіб; чисельність постійного населення (за оцінкою) у віці 16–59 років, тис. осіб; економічно активне населення у віці 15–70 років, тис. осіб; природний приріст (скорочення) чисельності населення, тис. осіб.

Показник чисельності наявного населення враховує «населення, яке на момент перепису перебуває на певній території, враховуючи тимчасово проживаючих (за умови їхньої відсутності у постійному місці проживання не більше ніж 12 місяців)». Для нашого дослідження цей показник демонструє зміни в чисельності потенційних споживачів на короткострокові курси, неформальні освітні послуги, у тому числі з урахуванням природного і міграційного руху населення. Чисельність постійного населення у віці 16–59 років дозволяє врахувати населення, яке постійно «протягом тривалого часу проживає на території певного населеного пункту, незалежно від їхньої наявності на момент перепису» [228]. Постійне населення складається з людей, що постійно живуть у даному регіоні, незалежно від того, чи знаходяться вони тут у той чи інший момент. Саме на основі даного показника визначаються орієнтири для розвитку формальної освіти, планується кількість освітніх закладів, освітня інфраструктура, кількість учителів тощо. Цей показник також дозволяє спрогнозувати попит на послуги неформальної освіти, визначити перспективи інформальних сервісів, адже жителі у віці 16-59 активно займаються саморозвитком, у них сформовані уподобання до заняття певними видами діяльності, вони здобувають нові знання та розвивають уже набуті компетенції. Також, важливим показником є чисельність економічно активного населення у віці 15–70 років, яке, «згідно з концепцією робочої сили, охоплює населення обох статей віком 15-70 років, яке протягом певного періоду забезпечує пропозицію робочої сили для виробництва товарів і послуг. До

складу економічно активного населення входять особи, які займалися економічною діяльністю або шукали роботу і готові приступити до неї, тобто класифікувалися як «зайняті» або «безробітні», визначені за методологією Міжнародної організації праці (МОП)» [160]. Значення даного показника для нашого дослідження визначається положеннями міжнародної практики щодо соціального завдання статистики економічної активності населення: «вимірювання зв'язку між зайнятістю, доходом та іншими соціальними й економічними характеристиками з метою розроблення та реалізації політики у сфері зайнятості, доходів населення та його професійної підготовки» [160].

У табл.2.18 та в Додатку Д.2.1 та Д.2.2 представлено динаміку базових показників для оцінки соціального потенціалу розвитку РОМ регіонів України, в табл.2.19 та на рис.2.5 запропоновано значення та динаміку індексів соціального потенціалу розвитку РОМ регіонів України.

Таблиця 2.18

Динаміка базових показників для оцінки соціального потенціалу розвитку РОМ регіонів України

Регіон	Чисельність наявного населення на 1 січня наступного року, тис. осіб			Чисельність постійного населення (за оцінкою) у віці 16–59 років, тис. осіб			Економічно активне населення у віці 15–70 років, тис. осіб					Природний приріст (скорочення) чисельності населення, тис. осіб
	2014 р.	2018 р.	2018 р. до 2014 р., %	2014 р.	2018 р.	2018 р. до 2014 р., %	2014 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. до 2014 р., %	2018 р. до 2014 р., %	2018 р.
Україна	42929,3	42153,2	98,2%	26613,27	25293,7	95,0%	19920,9	17854,4	17939,5	90,1%	100,5%	-251 791
Вінницька	1610,573	1560,4	96,9%	973,16	924,82	95,0%	739,2	717,4	724,3	98,0%	101,0%	-11 572
Волинська	1042,918	1035,3	99,3%	641,63	621,2	96,8%	455,4	418,1	419	92,0%	100,2%	-2 440
Дніпропетровська	3276,637	3206,5	97,9%	2028,45	1916,43	94,5%	1601,7	1520,1	1523,8	95,1%	100,2%	-27 215
Донецька	4297,25	4165,9	96,9%	2646,5	2447,19	92,5%	1968,8	859,6	861,4	43,8%	100,2%	-24 280
Житомирська	1255,966	1220,2	97,2%	765,85	727,24	95,0%	581,4	572,6	576,5	99,2%	100,7%	-9 615
Закарпатська	1259,57	1256,8	99,8%	788,83	769,51	97,6%	574,5	554,5	558,5	97,2%	100,7%	-1 437
Запорізька	1765,926	1705,8	96,6%	1092,17	1017,61	93,2%	844,8	805,9	812,6	96,2%	100,8%	-15 163
Івано-Франківська	1382,553	1373,3	99,3%	868,69	843,37	97,1%	595,9	610,9	613,7	103,0%	100,5%	-4 804
Київська	1729,234	1767,9	102,2%	1072,38	1064,7	99,3%	786,9	793	806,8	102,5%	101,7%	-13 486
Кіровоградська	980,579	945,6	96,4%	590,23	556,42	94,3%	440,3	429,4	430,4	97,8%	100,2%	-8 407
Луганська	2220,151	2151,8	96,9%	1385,51	1274,82	92,0%	990,3	350,4	351,4	35,5%	100,3%	-10 339
Львівська	2537,799	2522	99,4%	1595,03	1538,9	96,5%	1135,4	1136,6	1139,9	100,4%	100,3%	-9 473
Миколаївська	1164,342	1131,1	97,1%	725,27	681,49	94,0%	551,6	546	549	99,5%	100,5%	-8 015
Одеська	2396,442	2380,3	99,3%	1484,94	1427,35	96,1%	1081,9	1063,8	1070,6	99,0%	100,6%	-10 463
Полтавська	1448,975	1400,4	96,6%	892,58	842,72	94,4%	681,2	653,3	653,9	96,0%	100,1%	-13 466
Рівненська	1161,151	1157,3	99,7%	715,37	694,08	97,0%	532,7	520,3	524,2	98,4%	100,7%	-1 148
Сумська	1123,448	1081,4	96,3%	699,03	652,45	93,3%	532	529,4	531,5	99,9%	100,4%	-10 763
Тернопільська	1069,936	1045,9	97,8%	666,4	638,53	95,8%	469,1	453	458,6	97,8%	101,2%	-6 468
Харківська	2731,302	2675,6	98,0%	1727,86	1639,52	94,9%	1328,8	1327,5	1329,6	100,1%	100,2%	-22 943
Херсонська	1067,876	1037,6	97,2%	662,44	622,07	93,9%	499,8	497,2	499,5	99,9%	100,5%	-7 068
Хмельницька	1301,242	1264,7	97,2%	792,54	749,61	94,6%	575,9	566,2	570	99,0%	100,7%	-9 038
Черкаська	1251,816	1206,4	96,4%	762,2	718,09	94,2%	584,3	577,6	578,4	99,0%	100,1%	-11 544
Чернівецька	909,965	904,4	99,4%	569,21	554,42	97,4%	407,4	414,1	415,9	102,1%	100,4%	-2 549
Чернігівська	1055,673	1005,8	95,3%	630,66	584,2	92,6%	494,8	479,6	480,7	97,2%	100,2%	-12 450
м.Київ	2887,974	2950,8	102,2%	1836,35	1786,95	97,3%	1466,8	1457,9	1459,3	99,5%	100,1%	2355

Джерело: складено автором за [34; 47; 55; 172; 238; 317]

Загалом за період з 2014 по 2018 рік кількість економічно активного України у віці 15-70 років різко зменшилась із 19,9 млн. осіб у 2014 році до 17,94 у 2018 році (особливо різке скорочення на 1,8 млн. осіб відбулося у 2015 році). Стабілізація ситуації у 2016 і 2017 роках дозволила стримати відтік кадрів з ринку праці. У 2018 році зростає чисельність економічно активного населення на 85,1 тис. осіб і зріс рівень економічної активності населення України у віці 15-70 років – із 62 до 62,6 відсотка населення відповідного віку.

Таблиця 2.19

Індекси оцінки соціального потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі у регіонах України 2013-2018 рр.

Регіон \ Рік	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Сумарний інтегральний індекс соціального потенціалу
УКРАЇНА	1,000	0,738	0,608	0,572	0,484	0,334	0,610
Вінницька	1,000	0,844	0,743	0,620	0,438	0,266	0,633
Волинська	0,945	0,919	0,764	0,671	0,435	0,255	0,645
Дніпропетровська	1,000	0,875	0,708	0,503	0,416	0,250	0,604
Донецька	0,834	0,680	0,957	0,995	0,873	0,730	0,841
Житомирська	1,000	0,782	0,582	0,542	0,413	0,266	0,580
Закарпатська	0,689	0,907	0,732	0,582	0,397	0,247	0,577
Запорізька	1,000	0,860	0,666	0,543	0,395	0,276	0,604
Івано-Франківська	0,885	0,690	0,846	0,762	0,602	0,414	0,692
Київська	0,682	0,441	0,496	0,471	0,577	0,672	0,554
Кіровоградська	1,000	0,797	0,670	0,501	0,397	0,260	0,585
Луганська	0,682	0,871	0,978	0,991	0,853	0,713	0,844
Львівська	1,000	0,707	0,567	0,561	0,440	0,236	0,568
Миколаївська	1,000	0,752	0,658	0,524	0,392	0,252	0,578
Одеська	1,000	0,815	0,644	0,521	0,372	0,247	0,580
Полтавська	1,000	0,854	0,678	0,491	0,403	0,243	0,590
Рівненська	0,790	0,776	0,822	0,745	0,435	0,253	0,621
Сумська	1,000	0,751	0,612	0,522	0,529	0,291	0,603
Тернопільська	1,000	0,804	0,628	0,533	0,365	0,262	0,579
Харківська	1,000	0,720	0,559	0,456	0,439	0,258	0,555
Херсонська	1,000	0,739	0,566	0,489	0,408	0,253	0,558
Хмельницька	0,980	0,831	0,645	0,574	0,447	0,300	0,614
Черкаська	1,000	0,771	0,683	0,529	0,420	0,246	0,589
Чернівецька	0,920	0,761	0,605	0,633	0,545	0,348	0,626
Чернігівська	1,000	0,779	0,665	0,592	0,480	0,278	0,617
м.Київ	0,645	0,534	0,558	0,677	0,575	0,447	0,571

Джерело: розраховано автором на основі Додатку Е.2.1 та Е.2.2, візуалізація в Додатку Ж.2

При розрахунку індексів оцінки соціального потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі у регіонах України 2013-2018 рр. враховані офіційні статистичні показники чисельності наявного та постійного населення Донецької та Луганська області, які, однак, не є об'єктивними (в силу неможливості точного підрахунку природного приросту та), і тому ці області на рис.2.5 демонструють значний соціальний потенціал, якого де-факто

сьогодні немає. Досить високий інтегральний індекс соціального потенціалу Івано-Франківської, Волинської, Рівненської, Хмельницької областей, які характеризуються високою щільністю населення, низькими показниками скорочення чисельності населення і зростанням чисельності економічно активного населення, яке формує попит на продукт регіональної освітньої мережі. Саме ця категорія людей має прагнення та здатність здобувати та акумулювати знання, збільшувати свої вміння, формувати професійно-технічні, комунікативні, творчі, партнерські, психосоціальні навички, розширювати компетенції для їх реалізації на практиці з метою отримання доходу, кар'єрного зростання, для власного розвитку, для корисного застосування у повсякденному житті. Показник природного приросту або скорочення населення дозволяє отримати оперативну щорічну інформацію акторами регіональної освітньої мережі для коригування обсягу та структури пропозиції освітніх послуг.

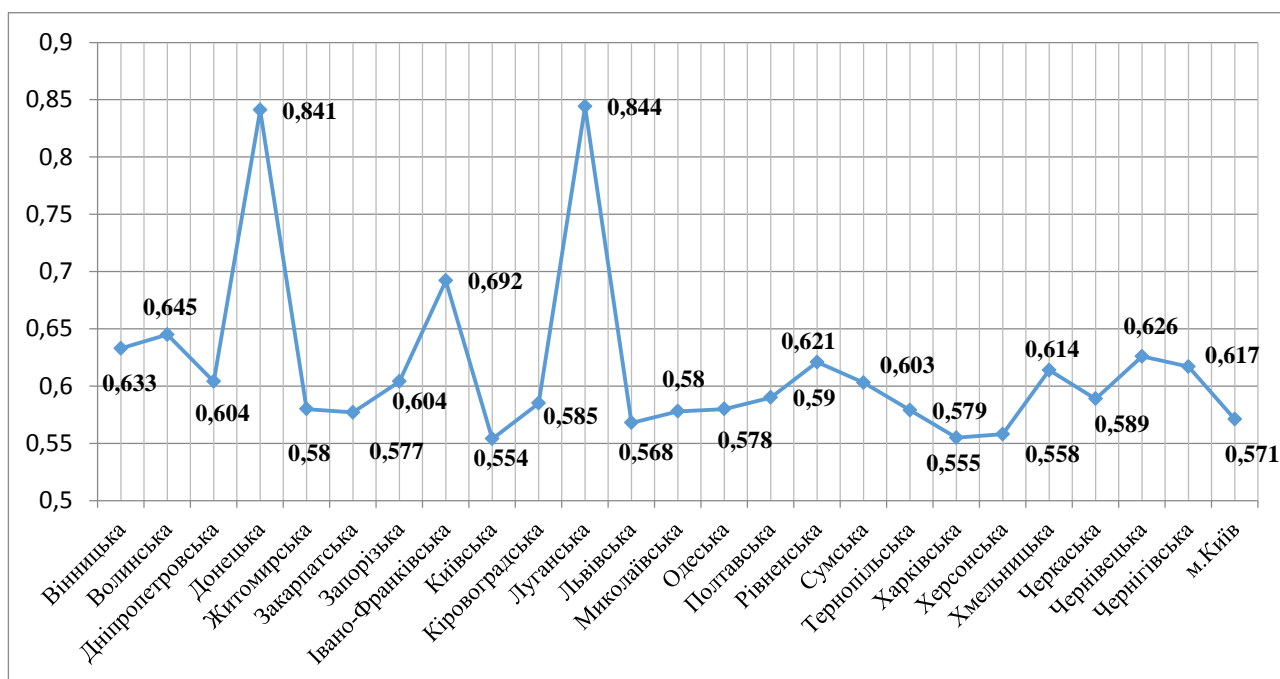

Рис.2.5. Сумарний інтегральний індекс соціального потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр.

Джерело: розраховано автором на основі Додатку Е.2.1 та Е.2.2

Показники блоку «Освітній потенціал» характеризують рівень освіченості населення регіону та поточний стан попиту на ринку знань, оскільки містять такі маркери: кількість учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти у розрахунку на 10000 населення; кількість студентів закладів

вищої освіти у розрахунку на 10000 населення; кількість населення, які мають повну та базову вищу освіту, тис.осіб; кількість населення, які мають повну та базову вищу освіту з розрахунку на 10000 населення, осіб; зайняте населення в сфері економічної діяльності – «Освіта», тис.осіб.

У табл.2.20 та Додатках Д.3.1, Д.3.2 представлено динаміку базових показників для оцінки освітнього потенціалу розвитку РОМ регіонів України. У всіх регіонах за період 2014-2018 років зростає кількість учнів закладів загальної середньої освіти у розрахунку на 10000 населення. Зростання було досить нерівномірним від 15,9% у місті, 11,2% в Одеській, Дніпропетровській, 10,9% у Волинській області до 6,8% у Чернівецькій, 6,7% Закарпатській та 6,1% у Івано-Франківській області. Приблизно однаковий рівень зростання кількості учнів у 2018 році порівняно з 2017 роком, однак у Києві таке зростання було найвище – 104,1. Негативна динаміка спостерігається в попиті на послуги закладів професійної (професійно-технічної) освіти, що спровоковано закриттям багатьох промислових гігантів, які формували цільове замовлення на підготовку робітників, зі значними міграційними процесами в західних областях. Найбільше зниження спостерігається у Львівській, Чернігівській, Дніпропетровській областях. Напрямки зміни кількості студентів закладів вищої освіти у розрахунку на 10000 населення в регіонах у порівнянні з 2014 роком характеризуються зниження практично у всіх регіонах, за винятком Вінницької, Закарпатської та Тернопільської області. А ось у порівнянні з 2017 роком тренди різновекторні, і у 9 областях кількість споживачів освітніх послуг на 10000 населення зростає.

Таблиця 2.20

Динаміка кількісних показників споживачів освітніх послуг формального сегмента ринку

	Кількість учнів закладів загальної середньої освіти у розрахунку на 10000 населення					Кількість учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти у розрахунку на 10000 населення					Кількість студентів закладів вищої освіти у розрахунку на 10000 населення				
	2014/ 2015 н.р.	2017/ 2018 н.р.	2018/ 2019 н.р.	2018 р. до 2014 р.	2018 р. до 2017 р.	2014 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. до 2014 р.	2018 р. до 2017 р.	2014/ 2015 н.р.	2017 /2018 н.р.	2018/ 2019 н.р.	2018 р. до 2014 р.	2018 р. до 2017 р.
Україна	874	925	959	109,7%	103,7%	73	64	60	87,7%	93,8%	393	363	361	91,9%	99,4%
Вінницька	948	1000	1037	109,4%	103,7%	97	86	82	88,7%	95,3%	263	285	286	108,7%	100,4%
Волинська	1209	1293	1341	110,9%	103,7%	95	82	78	86,3%	95,1%	266	244	241	90,6%	98,8%
Дніпропетровська	925	995	1029	111,2%	103,4%	80	70	69	87,5%	98,6%	411	350	348	84,7%	99,4%
Житомирська	1028	1069	1106	107,6%	103,5%	81	69	64	85,2%	92,8%	268	243	242	90,3%	99,6%
Закарпатська	1230	1277	1312	106,7%	102,7%	54	48	46	88,9%	95,8%	183	188	189	103,3%	100,5%
Запорізька	904	948	983	108,7%	103,7%	90	79	78	87,8%	98,7%	428	391	406	94,9%	103,8%
Івано-Франківська	1067	1102	1132	106,1%	102,7%	82	72	68	87,8%	94,4%	291	269	271	93,1%	100,7%
Київська	1041	1145	1201	115,4%	104,9%	55	48	46	87,3%	95,8%	185	157	152	82,2%	96,8%
Кіровоградська	922	969	1005	109,0%	103,7%	84	78	75	92,9%	96,2%	177	151	148	83,6%	98,0%
Львівська	1010	1064	1097	108,6%	103,1%	119	96	86	80,7%	89,6%	509	487	478	93,9%	98,2%
Миколаївська	945	999	1034	109,4%	103,5%	99	88	86	88,9%	97,7%	308	277	274	89,0%	98,9%
Одеська	1003	1072	1115	111,2%	104,0%	73	62	61	84,9%	98,4%	485	451	442	91,1%	98,0%
Полтавська	882	930	957	108,5%	102,9%	82	73	70	89,0%	95,9%	356	327	323	90,7%	98,8%
Рівненська	1251	1324	1374	109,8%	103,8%	107	100	97	93,5%	97,0%	351	280	278	79,2%	99,3%
Сумська	829	861	888	107,1%	103,1%	95	91	85	95,8%	93,4%	362	316	313	86,5%	99,1%
Тернопільська	1007	1022	1048	104,1%	102,5%	102	82	75	80,4%	91,5%	389	390	394	101,3%	101,0%
Харківська	835	889	921	110,3%	103,6%	57	51	50	89,5%	98,0%	696	636	639	91,8%	100,5%
Херсонська	999	1033	1069	107,0%	103,5%	82	76	73	92,7%	96,1%	256	254	251	98,0%	98,8%
Хмельницька	983	1029	1062	108,0%	103,2%	97	79	75	81,4%	94,9%	284	243	249	87,7%	102,5%
Черкаська	877	922	952	108,6%	103,3%	75	64	60	85,3%	93,8%	329	303	312	94,8%	103,0%
Чернівецька	1068	1103	1141	106,8%	103,4%	79	73	68	92,4%	93,2%	353	329	316	89,5%	96,0%
Чернігівська	864	918	948	109,7%	103,3%	62	50	43	80,6%	86,0%	220	197	197	89,5%	100,0%
м.Київ	881	977	1021	115,9%	104,5%	58	44	42	75,9%	95,5%	1422	1265	1231	86,6%	97,3%

Джерело: складено автором на основі [92; 93; 196; 238, с.106-111]

Освітній потенціал розвитку регіональної освітньої мережі формується населенням, яке має повну та базову вищу освіту (рис.2.6, Додаток Д.3.2). Ця категорія населення є основою формування знаннєвої економіки в регіоні, формує попит на послуги формальної освіти вищого рівня або на другу вищу освіту, на послуги неформальної освіти та сервіси інформальної форми здобуття знань.

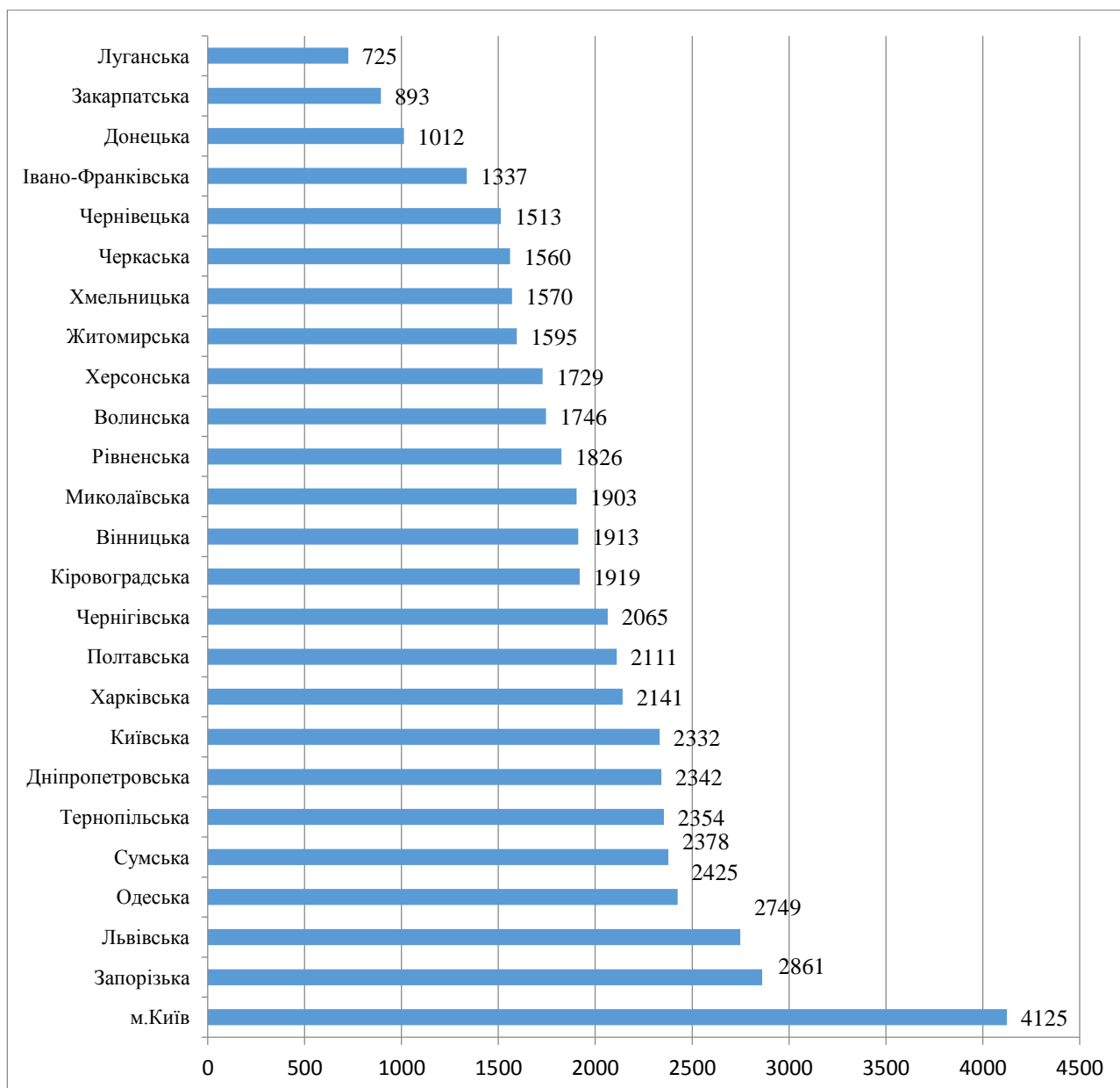

Рис.2.6. Чисельність населення, яке має вищу повну та базову вищу освіту з розрахунку на 10000 населення, осіб
Джерело: складено на основі [238, с.106-111]

Як засвідчує рис.2.6, з розрахунку на 10000 осіб населення, за чисельністю населення, яке має вищу повну та базову вищу освіту, лідирують м.Київ, Запорізька, Львівська, Одеська області. Вищою, ніж загальноукраїнський

показник (2034), є чисельність населенням, яке має повну та базову вищу освіту, з розрахунку на одну особу в Сумській, Тернопільській, Дніпропетровській, Київській Харківській, Полтавській та Чернігівській областях. Більшість з перелічених областей позиціонуються як студентські або академічні центри, в адміністративних центрах області розміщені провідні заклади України, значна частка іногородніх випускників яких воліє залишитися в даному регіоні. Найнижчий рівень – у Луганській, Закарпатській, Донецькій, Івано-Франківській області.

Можливість формування адекватної пропозиції освітніх послуг дозволяє продемонструвати один з доступних статистичних показників – «зайняте населення у сфері економічної діяльності – Освіта». У табл.2.21 запропоновано розрахунок частки даної категорії зайнятих у чисельності економічно активного населення.

Таблиця 2.21

Частки зайнятого населення у сфері економічної діяльності «Освіта» в чисельності економічно активного населення.

Рейтинг	Частка	Рейтинг	Частка	Рейтинг	Частка
1. Волинська	10,60%	10. Одеська	8,30%	19. Дніпропетровська	7,30%
2. Тернопільська	9,70%	11. Вінницька	8,20%	20. Миколаївська	7,30%
3. Рівненська	9,20%	12. м.Київ	8,20%	21. Полтавська	7,20%
4. Івано-Франківська	8,60%	13. Харківська	7,90%	22. Чернігівська	7,20%
5. Львівська	8,60%	14. Житомирська	7,80%	23. Запорізька	6,50%
6. Закарпатська	8,50%	15. Київська	7,70%	24. Донецька	5,90%
7. Хмельницька	8,50%	16. Сумська	7,70%	25. Луганська	5,10%
8. Чернівецька	8,50%	17. Херсонська	7,70%		
9. Кіровоградська	8,30%	18. Черкаська	7,70%		

Джерело: розраховано автором на основі даних Додатку Д.2.2 та Д.3.2

По Україні даний показник складає 7,9%, що демонструє значний вплив сфери «Освіта» на показники економічної діяльності країни. Для більшої частки регіонів освітня сфера дозволяє забезпечити зайнятість і працевлаштування для більш ніж 7% економічно активного населення.

При розрахунку індексів оцінки освітнього потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі у регіонах України 2013-2018 рр. (табл.2.22) не враховані Донецька та Луганська області, оскільки статистична «інформація не оприлюднюється через низьку надійність даних, на підставі яких здійснюється розрахунок» [238].

Таблиця 2.22

Індекси оцінки освітнього потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі у регіонах України 2013-2018 рр.

Рік \ Регіон	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Сумарний інтегральний індекс освітнього потенціалу
УКРАЇНА	0,579	0,548	0,381	0,182	0,272	0,295	0,368
Чернівецька	0,744	0,669	0,606	0,661	0,189	0,247	0,503
Вінницька	0,458	0,238	0,686	0,421	0,589	0,418	0,462
Волинська	0,383	0,386	0,622	0,620	0,277	0,439	0,449
Дніпропетровська	0,353	0,382	0,476	0,238	0,410	0,302	0,358
Житомирська	0,424	0,592	0,590	0,229	0,277	0,396	0,411
Закарпатська	0,432	0,327	0,575	0,462	0,514	0,377	0,445
Запорізька	0,414	0,429	0,440	0,375	0,245	0,461	0,392
Івано-Франківська	0,425	0,377	0,466	0,276	0,415	0,130	0,343
Київська	0,348	0,306	0,723	0,544	0,276	0,443	0,432
Кіровоградська	0,414	0,673	0,357	0,470	0,230	0,408	0,419
Львівська	0,384	0,576	0,529	0,497	0,346	0,414	0,455
Миколаївська	0,414	0,635	0,400	0,334	0,235	0,297	0,380
Одеська	0,320	0,655	0,650	0,201	0,188	0,296	0,372
Полтавська	0,414	0,599	0,586	0,448	0,332	0,414	0,462
Рівненська	0,414	0,501	0,478	0,483	0,569	0,484	0,487
Сумська	0,415	0,588	0,577	0,407	0,147	0,462	0,425
Тернопільська	0,453	0,409	0,357	0,496	0,466	0,535	0,451
Харківська	0,325	0,525	0,635	0,428	0,332	0,177	0,396
Херсонська	0,341	0,544	0,492	0,375	0,425	0,355	0,420
Хмельницька	0,782	0,398	0,257	0,447	0,263	0,349	0,406
Черкаська	0,414	0,306	0,508	0,310	0,413	0,236	0,362
Чернігівська	0,414	0,682	0,427	0,472	0,279	0,385	0,438
м.Київ	0,381	0,443	0,577	0,263	0,426	0,526	0,433

Джерело: складено за Додатком Е.3.2 та Е.3.3

У Додатку Ж.3 запропоновано діаграму, яка містить індекси оцінки освітнього потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі у регіонах України за 2013-2018 рр. На цій діаграмі досить яскраво вирізняються індекси освітнього потенціалу Чернівецької області, які у період 2013-2016 року значно перевищували загальноукраїнські показники. У 2017 році різко зменшилася кількість населення, яке має повну та базову вищу освіту, чисельність осіб зайнятих у сфері економічної діяльності «Освіта» (Додаток Д.3.2), та чисельність студентів з розрахунку на 10000 населення (Додаток Д.3.1), що знизило освітній потенціал області. У 2018 році Чернівецька область поліпшила тільки показник чисельності зайнятого населення у сфері економічної діяльності «Освіта». Однак, в рейтингу сумарного інтегрального індексу освітнього потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр. (рис.2.7) Чернівецька область займає найвищу позицію. Це засвідчує потенціал області як освітнього хаба й актуалізує необхідність

ВЖИТТЯ ДОДАТКОВИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ.

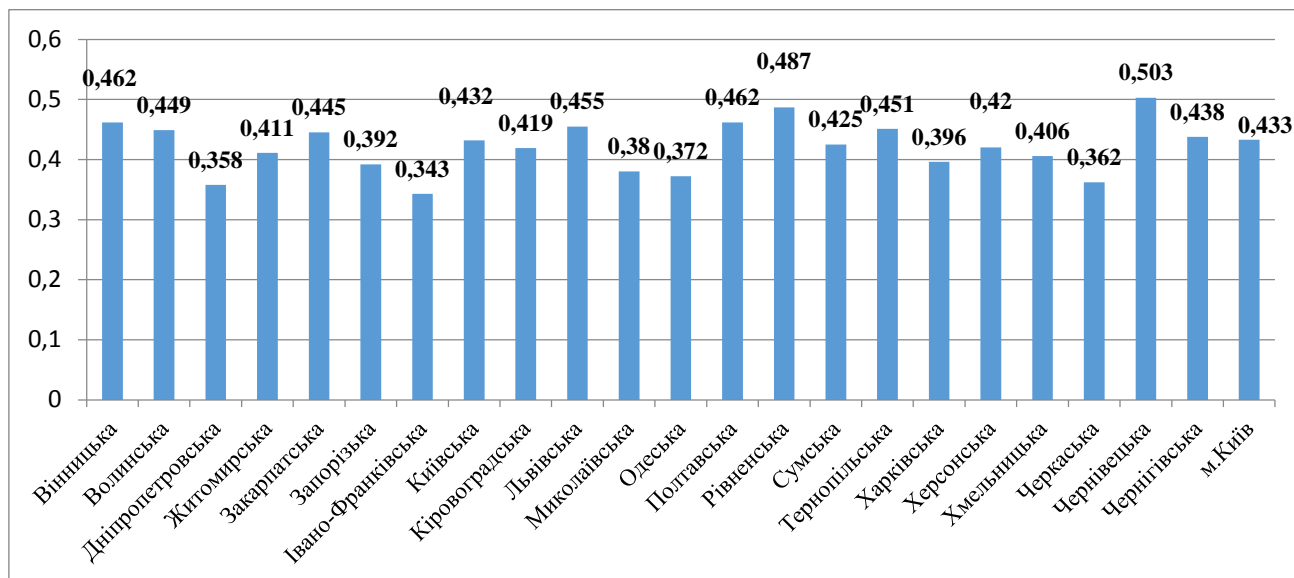

Рис.2.7. Сумарний інтегральний індекс освітнього потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр.

Джерело: побудовано за даними табл.2.22

На наш погляд, такі регіони як Чернівецька область мають перспективу розвитку у форматі освітніх центрів, що забезпечується наявністю потужних вищих навчальних закладів, зручною логістикою, компактною інфраструктурою міста і регіону, що дозволяє формувати повноцінні студентські кампуси, нижчою, ніж у великих містах, вартістю життя. Сьогодні витрати студентів мають мультиплікативний вплив на розвиток практично усіх галузей, на доходи приватних підприємців та населення Чернівецької області.

Водночас на ринку існує дисбаланс між вимогами бізнесу до рівня та реальним рівнем кваліфікації, навичок, компетенцій та досвіду потенційних працівників. Часто проблеми виникають через невміння підприємців чітко сформулювати вимоги до кваліфікації та компетенцій працівників, неготовність оплачувати додаткові навички, вміння та високу кваліфікацію. Відповідно до «Основних напрямів реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року» як напрямки реалізації розглядаються: «забезпечення розвитку системи професійного навчання впродовж життя; забезпечення розвитку Національної системи кваліфікацій, сприяння розробленню та впровадженню професійних стандартів і стандартів освіти; забезпечення розвитку дуальної форми здобуття освіти;

удосконалення системи професійного навчання на виробництві» [229].

Блок «Інфраструктурний потенціал» оцінює забезпеченість РОМ освітньою інфраструктурою, необхідною для надання послуг у сфері формальної, неформальної та інформальної освіти та для успішного ведення бізнесу. Як стандартизовані показники нами використано: кількість закладів загальної середньої освіти; кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти; кількість закладів вищої освіти; кількість клубних закладів; кількість бібліотек; частка домогосподарств, які мають доступ до послуг Інтернету вдома (Додаток Д.4.1, Д.4.2).

За результатами розрахунків виявилось, що всі регіони України за рівнем інфраструктурної забезпеченості розвитку регіональної освітньої мережі знаходяться в межах достатнього та прийняттого рівня (табл.2.23, рис.2.8).

Таблиця 2.23

Індекси оцінки інфраструктурного потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі у регіонах України 2013-2018 рр.

Регіон \ Рік	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Сумарний інтегральний індекс інфраструктурного потенціалу
УКРАЇНА	0,782	0,165	0,238	0,224	0,214	0,144	0,279
Рівненська	0,728	0,756	0,772	0,647	0,504	0,369	0,622
Житомирська	0,782	0,76	0,772	0,588	0,483	0,054	0,548
Херсонська	0,587	0,578	0,603	0,603	0,457	0,439	0,543
Львівська	0,696	0,506	0,563	0,57	0,534	0,348	0,533
Миколаївська	0,763	0,557	0,592	0,595	0,5	0,22	0,529
Київська	0,587	0,656	0,752	0,493	0,407	0,26	0,517
Тернопільська	0,704	0,734	0,708	0,681	0,314	0,09	0,516
Закарпатська	0,782	0,549	0,624	0,502	0,396	0,26	0,51
Полтавська	0,766	0,779	0,702	0,509	0,262	0,122	0,501
Волинська	0,414	0,666	0,545	0,565	0,442	0,356	0,494
Одеська	0,782	0,648	0,483	0,41	0,424	0,246	0,489
Сумська	0,662	0,662	0,657	0,551	0,364	0,122	0,488
Хмельницька	0,782	0,771	0,66	0,38	0,4	0,068	0,487
м.Київ	0,578	0,741	0,411	0,337	0,312	0,578	0,485
Кіровоградська	0,743	0,728	0,644	0,488	0,288	0,111	0,481
Чернівецька	0,587	0,756	0,573	0,413	0,336	0,26	0,478
Вінницька	0,587	0,491	0,639	0,498	0,383	0,28	0,475
Харківська	0,771	0,732	0,629	0,432	0,244	0,122	0,468
Чернігівська	0,782	0,637	0,536	0,469	0,355	0,122	0,468
Запорізька	0,782	0,635	0,465	0,409	0,249	0,23	0,449
Черкаська	0,782	0,608	0,469	0,408	0,211	0,107	0,413
Івано-Франківська	0,587	0,519	0,361	0,354	0,381	0,184	0,392
Дніпропетровська	0,665	0,518	0,242	0,251	0,367	0,26	0,375
Луганська	0,782	0,029	0,088	0,122	0,165	0,16	0,202
Донецька	0,782	0,01	0,053	0,087	0,161	0,159	0,185

Джерело: розраховано автором на основі Додатку Е.4.1 та Е.4.2, візуалізовано в Додатку Ж.4

Високий рівень індексу демонструє Рівненська область, часткові статистичні показники для якої завжди були вище середніх національних показників, особливо за кількістю клубів, бібліотек, інфраструктури доступу до послуг домашнього Інтернету. Гранично низькі значення цього індексу визначені для Донецької та Луганської області, адже досить багато навчальних закладів мігрували в інші регіони України (рис.2.8). Інфраструктурний потенціал розвитку регіональної освітньої мережі Чернівецької області дещо знизився у 2018 році, через скорочення кількості закладів загальної середньої освіти.

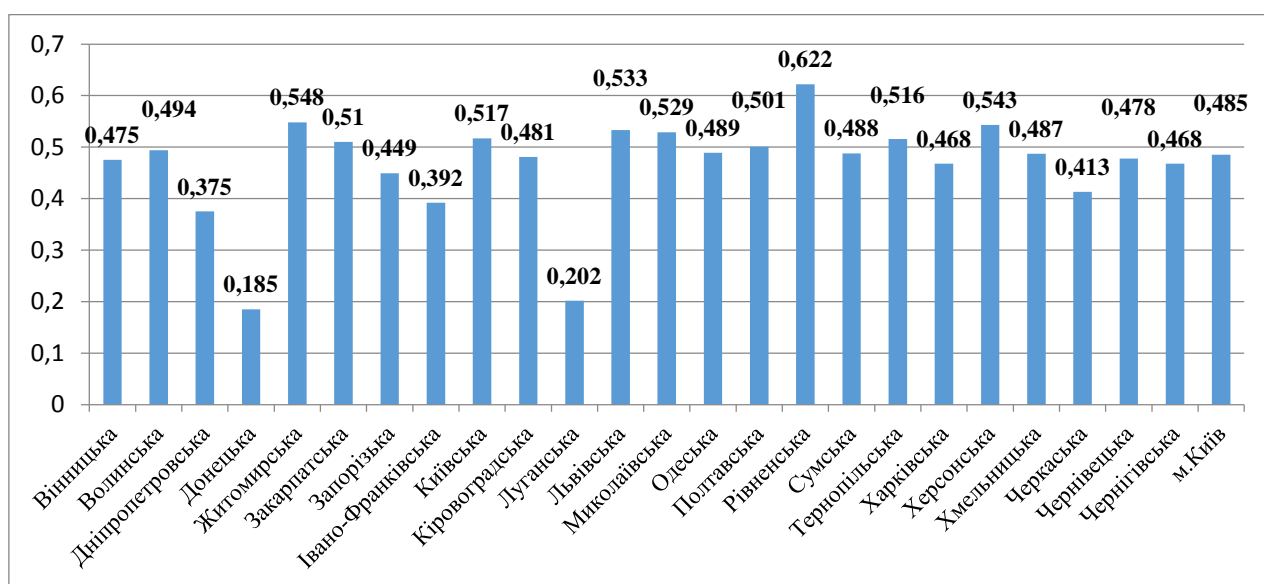

Рис.2.8. Сумарний інтегральний індекс інфраструктурного потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр.

Джерело: складено за табл.2.23

Оцінку блоку «Інноваційний потенціал» формують показники, які характеризують інноваційну активність та інноваційну спрямованість регіону: витрати на інновації; кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи; чисельність фахівців, задіяних у виконанні НДР; зайняте населення у сфері економічної діяльності «Професійна, наукова та технічна діяльність» (Додаток Д.5.1 та Д.5.2). У табл.2.24 запропоновано розрахунок річних і загального індексів оцінки інноваційного потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі у регіонах України 2013-2018 рр. За сумарним інтегральним індексом інноваційного потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі у регіонах України 2013-2018 рр. позитивно виділяється

Хмельницька, Херсонська, Івано-Франківська, Кіровоградська області (рис.2.9)

Таблиця 2.24

Індекси оцінки інноваційного потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі у регіонах України 2013-2018 рр.

Регіон \ Рік	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Сумарний інтегральний індекс інноваційного потенціалу
Україна	0,529	0,108	0,53	0,52	0,209	0,249	0,346
Хмельницька	0	0,225	0,942	0,846	0,753	0,654	0,528
Херсонська	0,373	0,39	0,383	0,745	0,664	0,509	0,504
Івано-Франківська	0,099	0,11	0,86	0,639	0,83	0,621	0,492
Кіровоградська	0,007	0,156	0,62	0,762	0,984	0,66	0,49
Вінницька	0,107	0,045	0,725	0,858	0,594	0,713	0,471
м.Київ	0,65	0,465	0,536	0,486	0,283	0,358	0,458
Одеська	0,571	0,355	0,53	0,563	0,396	0,336	0,455
Запорізька	0,478	0,009	0,457	0,666	0,578	0,569	0,441
Волинська	0,296	0,126	0,657	0,688	0,542	0,42	0,441
Сумська	0,342	0,144	0,496	0,842	0,534	0,357	0,437
Київська	0,231	0,065	0,447	0,706	0,467	0,682	0,414
Львівська	0,315	0,133	0,35	0,596	0,455	0,644	0,405
Харківська	0,591	0,349	0,589	0,419	0,248	0,258	0,402
Чернівецька	0,372	0,246	0,503	0,368	0,367	0,53	0,395
Чернігівська	0,386	0,143	0,451	0,495	0,404	0,414	0,377
Дніпропетровська	0,283	0,1	0,63	0,691	0,229	0,32	0,359
Тернопільська	0,017	0	0,393	0,622	0,667	0,612	0,355
Закарпатська	0,42	0,246	0,56	0,495	0,208	0,157	0,339
Полтавська	0,283	0,107	0,452	0,548	0,385	0,293	0,337
Житомирська	0,321	0,217	0,459	0,435	0,19	0,366	0,328
Рівненська	0,183	0,241	0,577	0,481	0,266	0,231	0,322
Миколаївська	0,466	0,08	0,412	0,393	0,31	0,263	0,314
Донецька	0,856	0,246	0,361	0,141	0,181	0,205	0,313
Черкаська	0,301	0,211	0,4	0,176	0,385	0,393	0,308
Луганська	1	0,316	0,147	0,097	0,056	0,116	0,255

Джерело: розраховано автором на основі Додатку Е.5.1 та Е.5.2, візуалізовано в Додатку Ж.5

Нижчий за загальноукраїнський індекс розвитку інноваційного потенціалу Закарпатської, Рівненської та Житомирської областей (усі обрані для аналізу показники інноваційної діяльності низькі), Полтавської (низька чисельність фахівців, задіяних у виконанні НДР), Миколаївської та Черкаської областей (низький рівень зайнятості населення у сфері економічної діяльності - професійна, наукова та технічна діяльність, невисока чисельність фахівців, задіяних у виконанні НДР), Донецької та Луганської областей (багаторазове зниження більшості показників, окрім витрати на інновації, тис.грн. у Донецькій області) (рис.2.9).

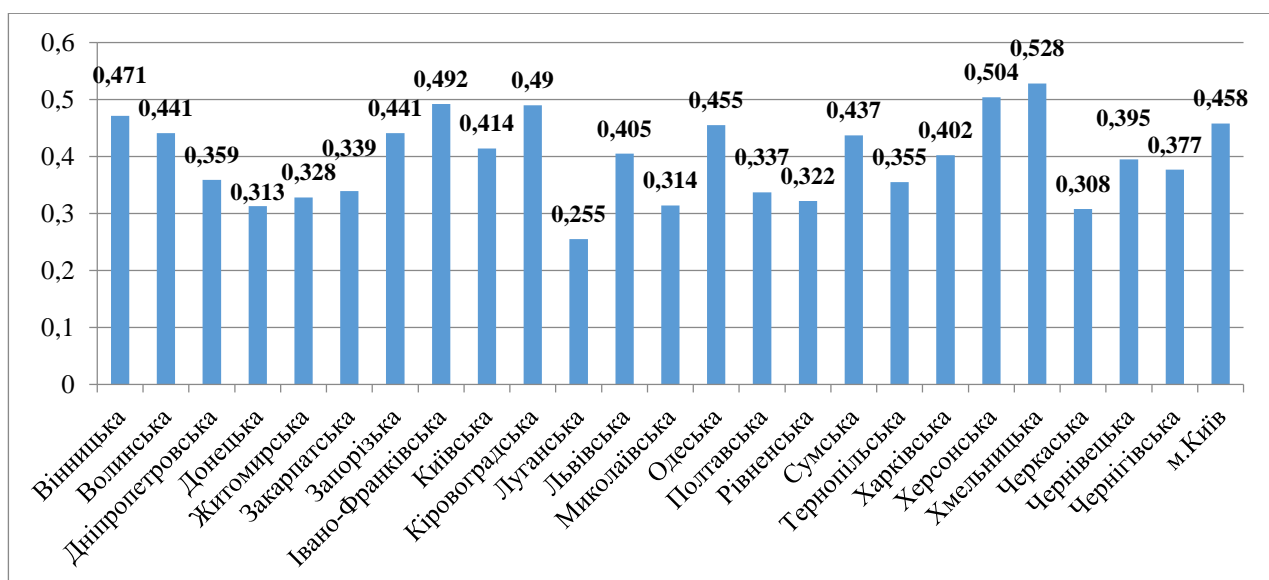

Рис.2.9. Сумарний інтегральний індекс інноваційного потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр.

Джерело: складено за табл.2.24

Перспективи формування цивілізованого ринку знань у регіонів можна оцінювати за показниками блоку «Ринковий потенціал», які дозволяють оцінити попит і пропозицію на ринку, підприємницьке середовище: кількість суб'єктів господарювання за регіонами; навантаження на одну вакансію; обсяг реалізації послуг за КВЕД-2010 «Освіта»; грошові витрати населення на освіту (у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство) (Додаток Д.6.1 та Д.6.2). Показник кількості суб'єктів господарювання у регіоні характеризує перспективи формування попиту на підготовку фахівців, на освітні послуги післядипломної освіти, продукт бізнес-шкіл, на різні види неформальної освіти (тренінги, коучі, майстер-класи). У період 2016-2018 рр. чисельність суб'єктів господарювання знижувалася через запровадження непопулярних податкових змін. Високий рівень навантаження на одну вакансію засвідчує конкуренцію між претендентами і зростання вимог роботодавців при їх відборі до додаткових компетенцій, навичок, умінь. Найвищий рівень навантаження на одну вакансію у Вінницькій області, найнижчий – у Києві та Київській області. У Чернівецькій області, які в ряді інших прикордонних областей, він також на досить низькому рівні (4). Дослідження обсягів реалізації послуг за КВЕД-2010 «Освіта» демонструє поточний стан ринку освітніх послуг, його динаміку та напрямки розвитку. У 2018 році обсяг реалізації даних послуг зріс у всіх областях (табл.2.25), що засвідчує поліпшення

кон'юнктури ринку освітніх послуг. Найвищі показники росту (більше 20%) зростання у Київській, Волинській, Закарпатській, Житомирській, Миколаївській, Одеській, Рівненській, Черкаській областях.

Таблиця 2.25

**Оцінка динаміки окремих показників ринкового потенціалу розвитку
регіональної освітньої мережі**

	Кількість суб'єктів господарювання, од.			Обсяг реалізації послуг за КВЕД-2010 освіта, тис.грн		
	2017 р.	2018 р.	2018 р до 2017 р	2017 р.	2018 р.	2018 р. до 2017 р.
Україна	1805144	1839672	101,9%	16441646	19175776	116,6%
Вінницька	68931	68649	99,6%	686029,8	772912,5	112,7%
Волинська	42157	39248	93,1%	198035,1	249349,9	125,9%
Дніпропетровська	142146	140377	98,8%	923762,9	1075972,2	116,5%
Донецька	60894	62166	102,1%	220055,7	255352	116,0%
Житомирська	49800	49366	99,1%	214140,8	262522,3	122,6%
Закарпатська	51973	51245	98,6%	329185,8	408164,9	124,0%
Запорізька	77624	74382	95,8%	722622,4	840988	116,4%
Івано-Франківська	49806	52595	105,6%	556693,2	607324,6	109,1%
Київська	96026	101203	105,4%	175385,9	225040	128,3%
Кіровоградська	36447	36486	100,1%	125966,9	132213,9	105,0%
Луганська	21296	21849	102,6%	88985,4	98921,2	111,2%
Львівська	110953	115557	104,1%	1000783,6	1103647,1	110,3%
Миколаївська	54190	54882	101,3%	219921,4	285558,9	129,8%
Одеська	127776	131595	103,0%	1666331,4	2038629,5	122,3%
Полтавська	60655	61158	100,8%	214794,1	257569,7	119,9%
Рівненська	38111	39597	103,9%	212938,6	275910,3	129,6%
Сумська	39779	40415	101,6%	360403,6	408239,4	113,3%
Тернопільська	36013	36908	102,5%	553994,5	662098,6	119,5%
Харківська	153469	154004	100,3%	2458657	2700388,4	109,8%
Херсонська	45698	44379	97,1%	328173,2	367679,4	112,0%
Хмельницька	58318	61252	105,0%	272276,7	318665	117,0%
Черкаська	52754	54534	103,4%	311857,8	379749,5	121,8%
Чернівецька	43553	43571	100,0%	444052,7	518664,3	116,8%
Чернігівська	39232	39488	100,7%	135453,3	159387,9	117,7%
Київ	247543	264766	107,0%	4021141,9	4770826,1	118,6%

Джерело: [189]

Грошові витрати на освіту у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство склали у 2018 році 83,48 грн (1,1% до грошових витрат), у 2019 році – 104,96 (1,2%). Домогосподарства, які повідомили даний вид витрат, витрачали на освіту у 2018 році 304,09 грн, а у 2019 році – 367,61 [42]. Різниця між витратами на освіту у великих містах і сільській місцевості склала 3,5 рази, відповідно 174,54 грн. та 49,56 грн [42]. Так само значна різниця між витратами на освіту між регіонами. У табл.2.26 представлено розмір грошових витрат на освіту у середньому за місяць та їх питома вага у загальних грошових витратах у розрахунку на одне домогосподарство регіонів України. Важливим нам видається не тільки

фактичні грошові витрати на освіту, а також їх частка у структурі грошових витрат домогосподарств. Наприклад, одне домогосподарство Чернівецької області витрачає на освіту у середньому за місяць 177,85 грн, або 1,7% грошових витрат, Закарпатської області 237,05 грн, або 2,1%. Абсолютним лідером є м.Київ, домогосподарства якого витрачають у середньому за місяць 337,94 грн, або 2,6% грошових витрат. Перевищують загальнонаціональні показники в абсолютних вимірах витрати на освіту жителів Запорізької, Івано-Франківської, Одеської, Кіровоградської областей. Однак у значній кількості областей домогосподарства заявили про дуже низькі витрати на освіту: Волинська, Донецька, Київська, Луганська, Миколаївська, Рівненська, Черкаська, Чернігівська, Полтавська. Дивують показники Львівської області, яка позиціонується як культурно-освітній центр Західного регіону, але витрати домогосподарств на освіту досить низькі. Можна це пояснити наявністю значної кількості іногородніх студентів, витрати на навчання яких враховані в показниках регіонів-донорів. Також, на наш погляд, швидше за все, не заявлені витрати на освіту дітей за кордоном.

Таблиця 2.26

Обсяг грошових витрат на освіту у середньому за місяць та їх питома вага у загальних грошових витратах у розрахунку на одне домогосподарство у 2019 році

Регіон	Розмір витрат, грн	Питома вага витрат на освіту, %	Регіон	Розмір витрат, грн	Питома вага витрат на освіту, %
УКРАЇНА	104,96	1,2	Миколаївська	66,27	0,7
Вінницька	86,93	1,0	Одеська	137,93	1,7
Волинська	33,22	0,4	Полтавська	61,97	0,9
Дніпропетровська	64,06	0,7	Рівненська	44,71	0,6
Донецька	35,18	0,5	Сумська	76,24	1,0
Житомирська	74,06	0,9	Тернопільська	91,31	0,9
Закарпатська	237,05	2,1	Харківська	86,18	1,1
Запорізька	116,83	1,3	Херсонська	89,71	1,2
Івано-Франківська	117,21	1,2	Хмельницька	76,08	0,9
Київська	78,69	1,0	Черкаська	60,94	0,8
Кіровоградська	107,59	1,3	Чернівецька	177,85	1,7
Луганська	53,71	0,8	Чернігівська	65,47	0,7
Львівська	99,52	0,9	м.Київ	337,94	2,6

Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено автором на основі даних Додатку Д.6.2

Сумарний інтегральний індекс ринкового потенціалу (табл.2.27 та рис.2.10) найвищий у Черкаській (0,525), Сумської (0,5), Львівської (0,495), Тернопільської (0,492) областей. Чотири останні позиції рейтингу займають

Чернігівська (0,387), Запорізька (0,383), Луганська (0,339), Донецька (0,287).

Таблиця 2.27

Індекси оцінки ринкового потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі у регіонах України 2013-2018 рр.

Регіон	Рік						Сумарний інтегральний індекс ринкового потенціалу
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	
УКРАЇНА	0,090	0,313	0,741	0,491	0,474	0,556	0,429
Черкаська	0,256	0,563	0,402	0,557	0,772	0,655	0,525
Сумська	0,202	0,493	0,928	0,405	0,544	0,517	0,5
Львівська	0,24	0,401	0,667	0,45	0,619	0,645	0,495
Тернопільська	0,268	0,368	0,832	0,473	0,527	0,541	0,492
Вінницька	0,202	0,367	0,68	0,684	0,563	0,398	0,472
Волинська	0,183	0,495	0,742	0,549	0,381	0,525	0,469
Київська	0,169	0,434	0,727	0,486	0,391	0,682	0,469
Одеська	0,131	0,323	0,687	0,541	0,654	0,56	0,469
Полтавська	0,107	0,413	0,973	0,721	0,455	0,289	0,467
Херсонська	0,126	0,539	0,633	0,548	0,412	0,605	0,466
Рівненська	0,088	0,382	0,775	0,603	0,451	0,594	0,465
Кіровоградська	0,128	0,382	0,779	0,509	0,398	0,524	0,44
Чернівецька	0,163	0,441	0,534	0,52	0,422	0,606	0,44
Хмельницька	0,258	0,423	0,521	0,427	0,567	0,459	0,439
Житомирська	0,085	0,341	0,771	0,57	0,575	0,385	0,438
Харківська	0,073	0,37	0,742	0,469	0,584	0,485	0,438
Миколаївська	0,111	0,519	0,589	0,386	0,437	0,618	0,433
Івано-Франківська	0,139	0,496	0,572	0,428	0,343	0,637	0,426
Дніпропетровська	0,005	0,241	0,674	0,577	0,526	0,602	0,416
Закарпатська	0,09	0,294	0,583	0,66	0,334	0,587	0,41
м.Київ	0,001	0,189	0,619	0,472	0,553	0,682	0,396
Чернігівська	0,038	0,222	0,82	0,401	0,436	0,531	0,387
Запорізька	0,078	0,372	0,604	0,393	0,487	0,422	0,383
Луганська	0,511	0,155	0,43	0,235	0,322	0,418	0,339
Донецька	0,453	0,32	0,448	0,305	0,169	0,074	0,287

Джерело: розраховано автором на основі Додатку Е.6.1 та Е.6.2, візуалізовано в додатку Ж.6

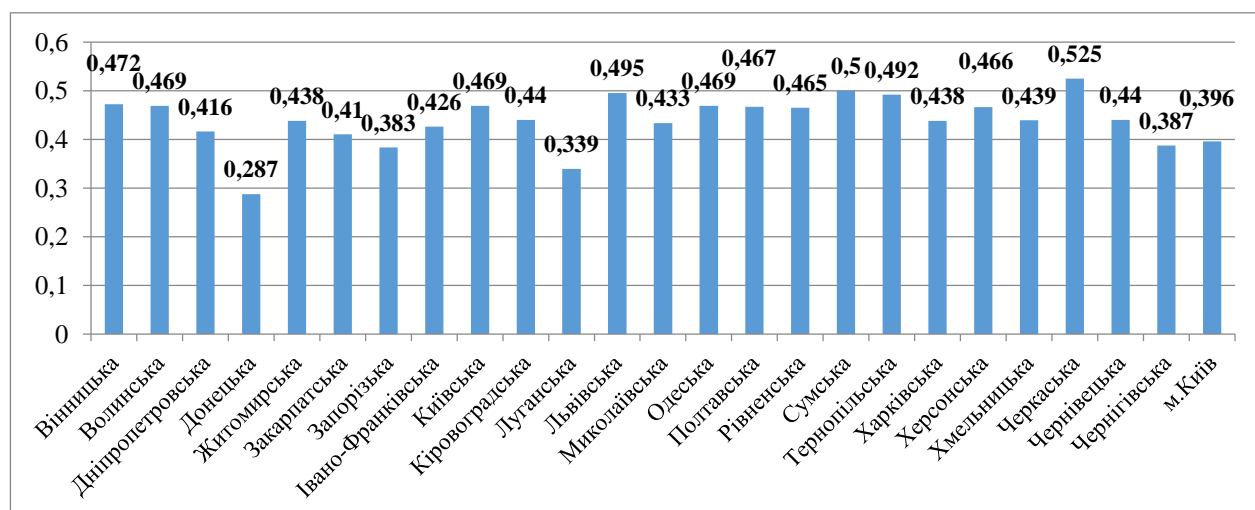

Рис.2.10. Сумарний інтегральний індекс ринкового потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр.

Джерело: складено на основі табл.2.27

У табл.2.28 запропоновані кластери регіонів за рівнем загального потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі у регіонах України 2013-

2018 рр. Нами визначено такі межі кластерів: 0,5-0,47 – високий рівень; 0,469-0,45 – достатній рівень, 0,449-0,4 – прийнятний рівень, 0,39-0 – низький рівень.

Таблиця 2.28

**Сумарні інтегральні індекси розвитку регіональної освітньої мережі у
регіонах України 2013-2018 рр.**

Регіон	Економічний	Соціальний	Освітній	Інфраструктурний	Інноваційний	Ринковий	Загальний
Україна	0,352	0,610	0,368	0,279	0,346	0,429	0,394
Волинська	0,403	0,645	0,449	0,494	0,441	0,469	0,482
Рівненська	0,389	0,621	0,487	0,622	0,322	0,465	0,48
Херсонська	0,375	0,558	0,42	0,543	0,504	0,466	0,476
Вінницька	0,353	0,633	0,462	0,475	0,471	0,472	0,475
Хмельницька	0,389	0,614	0,406	0,487	0,528	0,439	0,475
Сумська	0,393	0,603	0,425	0,488	0,437	0,5	0,473
Кіровоградська	0,405	0,585	0,419	0,481	0,49	0,44	0,469
Львівська	0,369	0,568	0,455	0,533	0,405	0,495	0,469
Чернівецька	0,379	0,626	0,503	0,478	0,395	0,44	0,468
Київська	0,395	0,554	0,432	0,517	0,414	0,469	0,462
Івано-Франківська	0,444	0,692	0,343	0,392	0,492	0,426	0,461
Тернопільська	0,379	0,579	0,451	0,516	0,355	0,492	0,46
Одеська	0,379	0,58	0,372	0,489	0,455	0,469	0,456
Полтавська	0,376	0,59	0,462	0,501	0,337	0,467	0,453
м.Київ	0,383	0,571	0,433	0,485	0,458	0,396	0,453
Житомирська	0,392	0,58	0,411	0,548	0,328	0,438	0,447
Запорізька	0,401	0,604	0,392	0,449	0,441	0,383	0,443
Чернігівська	0,384	0,617	0,438	0,468	0,377	0,387	0,443
Харківська	0,39	0,555	0,396	0,468	0,402	0,438	0,44
Миколаївська	0,415	0,578	0,38	0,529	0,314	0,433	0,439
Закарпатська	0,362	0,577	0,445	0,51	0,339	0,41	0,438
Черкаська	0,36	0,589	0,362	0,413	0,308	0,525	0,423
Дніпропетровська	0,358	0,604	0,358	0,375	0,359	0,416	0,409
Донецька	0,44	0,841		0,185	0,313	0,287	0,321
Луганська	0,335	0,844		0,202	0,255	0,339	0,307

Джерело: розраховано автором на основі Додатку Е.1-Е.6, К.1-К.6

Регресійна залежність загального індексу від складових має такий вигляд:

$$I = 0,003 + 0,18I_E + 0,14I_C + 0,18I_{ED} + 0,16I_{INF} + 0,17I_{INN} + 0,17I_M,$$

де I – загальний індекс, I_E – індекс економічний, I_C – індекс соціальний, I_{ED} – індекс освітній, I_{INF} – індекс інфраструктурний, I_{INN} – індекс інноваційний, I_M – індекс ринковий.

Усі коефіцієнти моделі значимі, а також показники адекватності підтверджують можливість її застосування. Виходячи з цього, можна стверджувати, що зі зростання на 0,01 пункт економічного та освітнього індексів загальний індекс зросте на 0,18 пунктів, якщо на 0,01 пункт зростуть інноваційний та ринковий індекси загальний індекс збільшиться на 0,17 пунктів, зростання інфраструктурного індексу на 0,01 приводить до зростання загального індексу на 0,16 пунктів і найменший внесок до загального індексу

робить соціальний індекс (0,14 пунктів).

За результатами розрахунків виявилось, що загальний потенціал розвитку регіональної освітньої мережі всіх регіонів України знаходиться в межах високого, достатнього та прийнятного рівня. Високий рівень демонструють Волинська (0,482), Рівненська (0,48), Херсонська (0,476), Вінницька (0,475), Хмельницька (0,475), Сумська (0,473) області. Прийнятний – Житомирська (0,447), Запорізька (0,443), Чернігівська (0,443), Харківська (0,44), Миколаївська (0,439), Закарпатська (0,438), Черкаська (0,423), Дніпропетровська (0,409) області. Достатній рівень – Кіровоградська (0,469), Львівська (0,469), Чернівецька (0,468), Київська (0,462), Івано-Франківська (0,461), Тернопільська (0,46), Одеська (0,456), Полтавська (0,453) області та м.Київ (0,453). Дві області – Донецька (0,321) та Луганська (0,307) – мають на даний час, низький потенціал розвитку РОМ (рис.2.11).

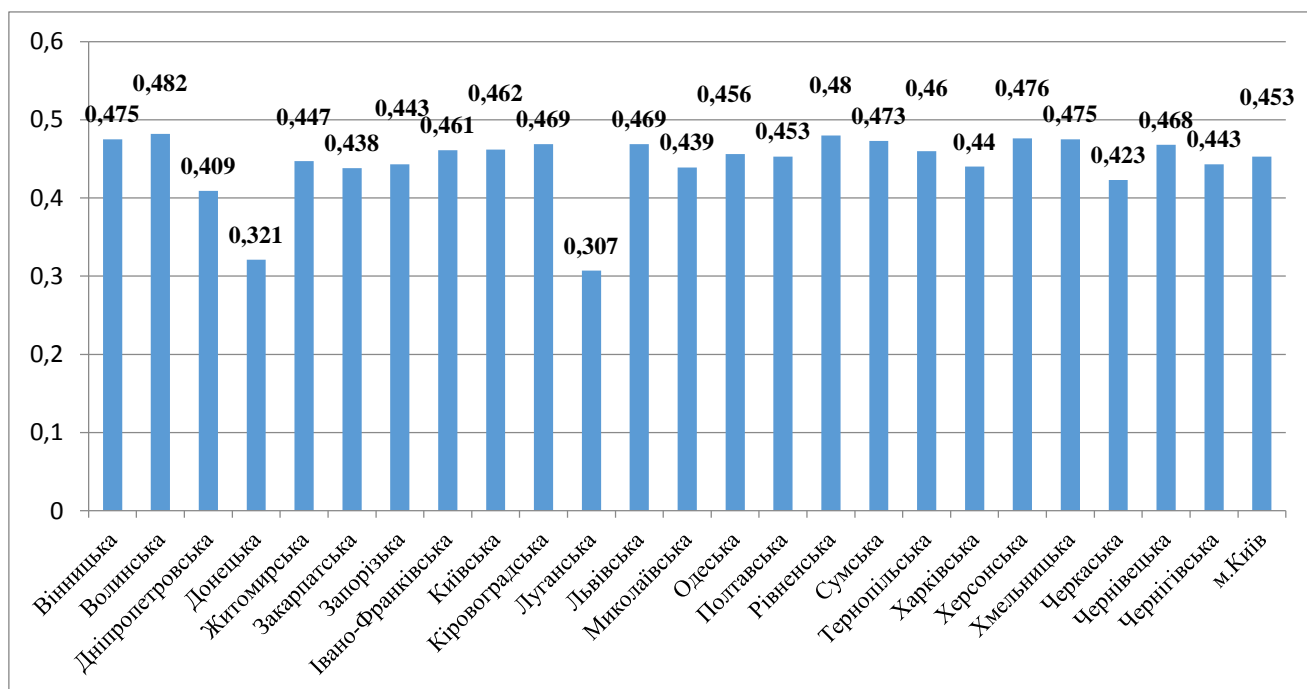

Рис.2.11. Сумарний інтегральний індекс загального потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр

Джерело: побудовано автором

Аналізуючи сумарні інтегральні індекси окремих потенціалів розвитку регіональної освітньої мережі всіх регіонів України, можна зробити висновок, що найвище значення демонструє інтегральний індекс соціального потенціалу (прямує до 1) (рис.2.12), тобто практично усі регіони мають людські ресурси,

достатні для створення регіонального продукту, та які можуть користуватися продуктом регіональної освітньої мережі, підвищуючи свій рівень освіченості, кваліфікації, оновлюючи компетенції.

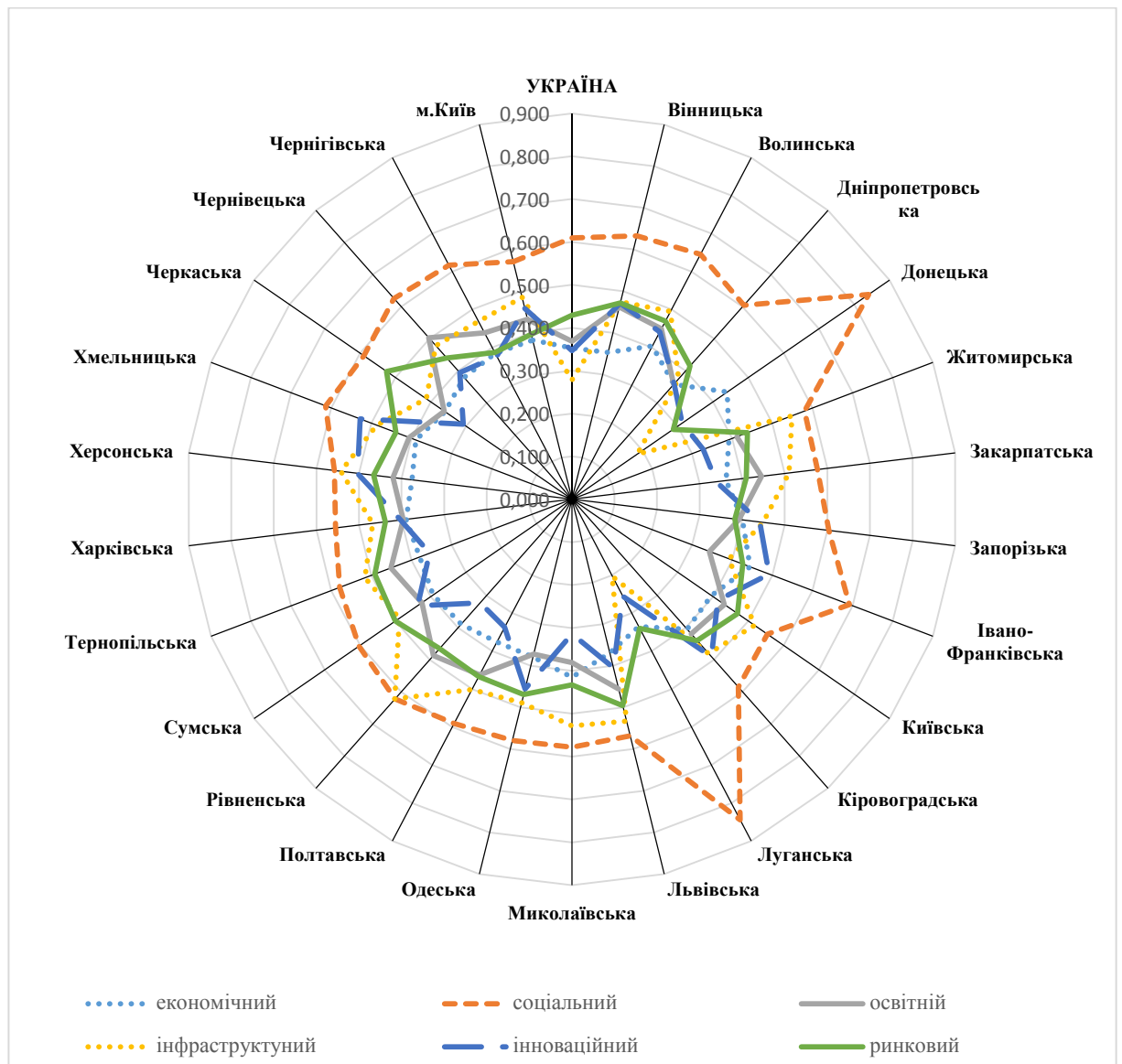

Рис.2.12. Сумарні інтегральні індекси окремих потенціалів розвитку регіональної освітньої мережі всіх регіонів України

Джерело: побудовано автором

Згідно з розрахованими індексами кожного виду потенціалу та загального потенціалу в і-тому регіоні, можна сформуваати інтервали щодо перспективи розвитку регіональної освітньої мережі (табл. 2.29) за новими межами: 0-0,4 – низький рівень, 0,4-0,7 – середній рівень та 0,7-1 – високий рівень. Інтегральні індекси освітнього, інфраструктурного та інноваційного потенціалу диференційовані для різних регіонів. Найгірше значення демонструє інтегральний індекс економічного потенціалу, для більшості регіонів діапазон

відповідає низькому рівню. Середній рівень економічного потенціалу демонструють: Волинська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська та Миколаївська області.

Таблиця 2.29

Зонування регіонів України за значенням інтегральних індексів потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі

Регіони	Інтегральний індекс економічного потенціалу	Інтегральний індекс соціального потенціалу	Інтегральний індекс освітнього потенціалу	Інтегральний індекс інфраструктурного потенціалу	Інтегральний індекс інноваційного потенціалу ті	Інтегральний індекс ринкового потенціалу	Інтегральний індекс загального потенціалу розвитку РОМ
УКРАЇНА							
Вінницька							
Волинська							
Дніпропетровська							
Донецька							
Житомирська							
Закарпатська							
Запорізька							
Івано-Франківська							
Київська							
Кіровоградська							
Луганська							
Львівська							
Миколаївська							
Одеська							
Полтавська							
Рівненська							
Сумська							
Тернопільська							
Харківська							
Херсонська							
Хмельницька							
Черкаська							
Чернівецька							
Чернігівська							
м.Київ							

Джерело: побудовано автором за даними табл.2.28

Як впливає з табл. 2.28 та 2.29, інтегральний індекс загального потенціалу розвитку РОМ у зоні високого рівня для більшості регіонів, але низькі індекси Луганської та Донецької області, низькі економічні потенціали більшості регіонів знизили загальний індекс для України до граничного показника 0,394 на межі низького та середнього рівня.

У табл.2.30 запропонована кластеризація отриманих у табл.2.28 загальних індексів за групами регіонів: Північна, Південна, Західна, Східна та Центральна Україна. Ми ми згодні з І.Буднікевич та О.Хохуляк, що «доцільно виокремити статистичні показники по м. Києву за межі досліджуваної структури для того, щоб платформа порівняння регіонів була більш коректною [26]).

Таблиця 2.30

Розподіл індексу загального потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі регіонів України

Регіон	Економічний	Соціальний	Освітній	Інфраструктурний	Інноваційний	Ринковий	Загальний
Україна	0,352	0,61	0,368	0,279	0,346	0,429	0,394
м.Київ	0,383	0,571	0,433	0,485	0,458	0,396	0,453
Західна Україна							
Волинська	0,403	0,645	0,449	0,494	0,441	0,469	0,482
Закарпатська	0,362	0,577	0,445	0,51	0,339	0,41	0,438
Івано-Франківська	0,444	0,692	0,343	0,392	0,492	0,426	0,461
Львівська	0,369	0,568	0,455	0,533	0,405	0,495	0,469
Рівненська	0,389	0,621	0,487	0,622	0,322	0,465	0,48
Тернопільська	0,379	0,579	0,451	0,516	0,355	0,492	0,46
Чернівецька	0,379	0,626	0,503	0,478	0,395	0,44	0,468
Хмельницька	0,389	0,614	0,406	0,487	0,528	0,439	0,475
Разом	0,389	0,615	0,442	0,504	0,410	0,455	0,467
Північна Україна							
Житомирська	0,392	0,58	0,411	0,548	0,328	0,438	0,447
Київська	0,395	0,554	0,432	0,517	0,414	0,469	0,462
Сумська	0,393	0,603	0,425	0,488	0,437	0,5	0,473
Чернігівська	0,384	0,617	0,438	0,468	0,377	0,387	0,443
Разом	0,391	0,589	0,427	0,505	0,389	0,449	0,456
Південна Україна							
Запорізька	0,401	0,604	0,392	0,449	0,441	0,383	0,443
Миколаївська	0,415	0,578	0,38	0,529	0,314	0,433	0,439
Одеська	0,379	0,58	0,372	0,489	0,455	0,469	0,456
Херсонська	0,375	0,558	0,42	0,543	0,504	0,466	0,476
Разом	0,393	0,580	0,391	0,503	0,429	0,438	0,454
Центральна Україна							
Вінницька	0,353	0,633	0,462	0,475	0,471	0,472	0,475
Дніпропетровська	0,358	0,604	0,358	0,375	0,359	0,416	0,409
Кіровоградська	0,405	0,585	0,419	0,481	0,49	0,44	0,469
Полтавська	0,376	0,59	0,462	0,501	0,337	0,467	0,453
Черкаська	0,36	0,589	0,362	0,413	0,308	0,525	0,423
Разом	0,370	0,600	0,413	0,449	0,393	0,464	0,446
Східна Україна							
Донецька	0,44	0,841		0,185	0,313	0,287	0,321
Луганська	0,335	0,844		0,202	0,255	0,339	0,307
Харківська	0,39	0,555	0,396	0,468	0,402	0,438	0,44
Разом	0,388	0,747	0,396	0,285	0,323	0,355	0,356

Джерело: складено автором за розрахунками Додатку Е

Найвищий загальний потенціал трансформації має Західний регіон України, області якого, оцінивши складові даного інтегрального показника, повинні реалізувати той з них, який дасть поштовх розвитку вузлам

регіональної освітньої мережі.

Економетрична модель залежності валового регіонального продукту для України у розрахунку на одну особу (GRP) від обсягу грошових витрат населення на освіту (ED) та витрат на інновації (IN) матиме вигляд

$$GRP = -31975,3 + 1249,5ED + 0,01IN .$$

Множинний коефіцієнт детермінації $\bar{R}^2 = 0,9913$. Отже, 99,13% варіації валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу визначається варіацією вказаних показників (рис.2.13). Коефіцієнти моделі значимі. Тож, модель можна використовувати для подальшого аналізу.

Summary Statistics	
Statistic	Value
Multiple R	0,995654726
Multiple R?	0,991328334
Adjusted R?	0,985547224
F(2,3)	171,477149
p	0,000807520992
Std.Err. of Estimate	2374,63829

Рис.2.13. Показники адекватності моделі

Для побудови моделі використовувався метод бутстреп, оскільки даних для побудови адекватної моделі мало. Процедура використання бутстрепа полягає в багатократному формуванні псевдовибірки з даних, близьких до емпіричної послідовності та повторювання розрахунків параметрів моделі для кожної такої вибірки. На практиці для такої вибірки використовуються більш складні генерації псевдовибірок, які враховують автокореляцію та періодичність в емпіричних даних. Для побудови моделі використовувалося програми IBM SPSS та STATISTICA.

Виходячи з цього, можна стверджувати, що і з збільшенням обсягу грошових витрат населення на освіту на 1 тис. грн. обсяг валового регіонального продукту для України у розрахунку на одну особу збільшиться в середньому на 1249,5 грн., а при зростанні витрат на інновації на 1 грн. – на 0,01 грн. Отже, на даний момент регіонам України доцільно розробити заходи щодо ефективної реалізації свого освітнього потенціалу, трансформувати свою регіональну освітню мережу в сучасну партнерську модель.

2.3. Емпіричний аналіз розвитку вузлів регіональної освітньої мережі Чернівецької області

Регіональна освітня мережа України сьогодні, зазвичай, виконує транзитні функції – функції «стартового майданчика» і представляється набором освітніх закладів, які «тимчасово використовуються для отримання освіти і накопичення соціального досвіду з метою освітньої і подальшої трудової міграції» [56] у столицю, великі міста та інші країни. Така міграція набуває стійких тенденцій, є одновекторною, некомпенсаційною, а її освітньо-міграційні потоки наповнені найбільш перспективною, конкуренто-спроможною, вмотивованою на успіх, професійну реалізацію та кар'єру молоддю, що може формувати для регіонів України ризики втрати ресурсів розвитку (кадрових, інтелектуальних). Для Чернівецької області некомпенсована освітня міграція разом з наслідками демографічної кризи, масовим виїздом молоді за кордон загрожує економічній, культурній, соціальній та політичній стабільності. Вихідні умови формування регіональної освітньої мережі Чернівецької області мають реальні кількісні та якісні, матеріальні та нематеріальні, географічні, ресурсні, технологічні, інформаційно-комунікаційні та інституційні характеристики.

Емпіричний аналіз дозволить нам опрацювати, систематизувати й упорядкувати значний масив емпіричної економічної інформації з реальної ситуації в різних галузях і сферах регіональної економіки та соціальної сфери Чернівецької області.

Загальна процедура (послідовність) дослідження вузлів регіональної освітньої мережі Чернівецької області зображена на рис.2.14 і стосується таких складових: «Освіта», «Наука та інновації», «Інформація та комунікації», «Бізнес», «Стейкхолдери», «Культура». Інформаційною базою аналізу слугували дані державної статистики та моніторингу, відкриті дані, експертні дослідження, оцінки та висновки, результати соціологічних опитувань і маркетингових досліджень.

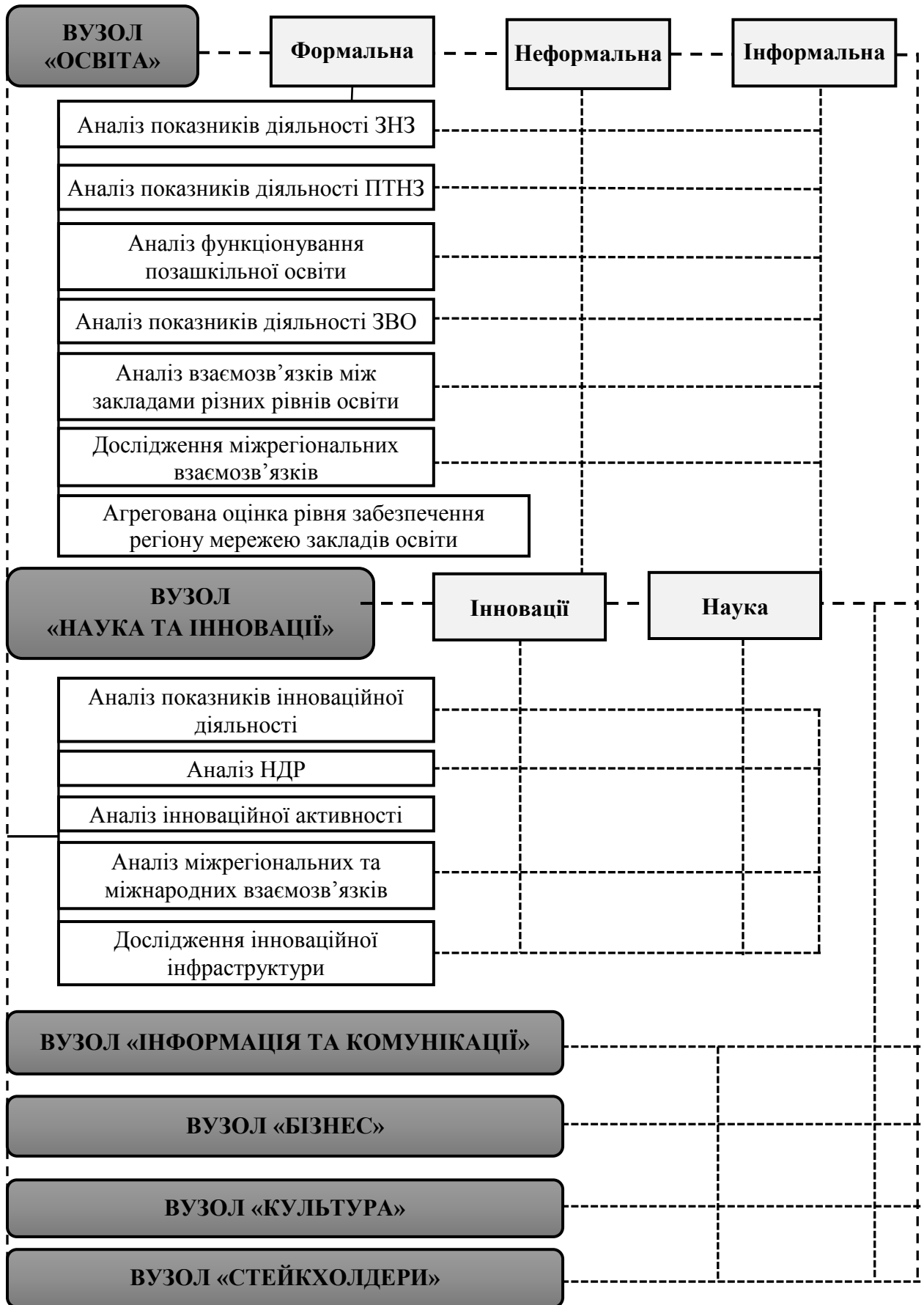

Рис.2.14. Процедура емпіричного дослідження вузлів РОМ Чернівецької області
Джерело: побудовано автором

Вузол РОМ «Освіта» охоплює заклади формальної, неформальної та інформальної освіти. Освітній продукт створюють освітні заклади усіх рівнів. індивідуальні виробники (репетитори, тренери, коучери), розробники та власники освітніх продуктів і сервісів, навчальні центри корпорацій, тренінгові мережі, бізнес-школи, освітні центри з підготовки та перепідготовки кадрів. Загальна структура регіонального ринку освіти запропонована на рис.2.15.

	Структура РОМ												
	Формальна						Неформальна						Інформальна
	Дошкільна освіта	Загальна середня освіта	Професійно-технічна освіта	Позашкільне навчання	Вища освіта	Аспірантура та докторантура	Додаткове профнавчання	Додаткова освіта для дітей	Додаткова освіта для батьків	Мовне навчання	Підвищення кваліфікації	Додаткові компетенції	Самоосвіта
Вік споживачів	До 6 років	6-18 років	14-30 років	6-17 років	15+	20+	25+	2+		5+			17+
Кількість споживачів*	32,8	103,2	6,2	24,9	28,6								
Кількість закладів	378	405	16	33	16								
ФОРМА ВЛАСНОСТІ													
	Державна				Комунальна				Приватна				
ЗНЗ													
<i>Закладів</i>	403 заклади								3				
<i>Учнів</i>	102 731								453				
<i>Викладачів</i>	11938								57				
Вища освіта	Коледжі, технікуми		Університети, інститути		Коледжі, технікуми		Університети, інститути		Коледжі, технікуми			Університети, інститути	
<i>Закладів</i>	8		2		4		-		1			1	
<i>Студентів</i>	4595		16130		7416		-		1868			5047	
ОСВІТНІЙ РІВЕНЬ ЗА МСКО													
<i>Дошкільна освіта</i>	<i>Початкова освіта</i>	<i>Перший етап середньої освіти</i>	<i>Другий етап середньої освіти</i>	<i>Після середня не вища освіта</i>	<i>Короткий цикл вищої освіти</i>	<i>Бакалаврат або його еквівалент</i>	<i>Магістра тура або її еквівалент</i>	<i>Докторан тура або її еквівалент</i>					
5,6	7,8	11,7	19,5	22,1	17,7	1,3	21,6						
ЗАКЛАДИ													
<i>Дитячі установи</i>	<i>ЗНЗ</i>	<i>ПТНЗ</i>	<i>Освітні платформи</i>	<i>Тренінгові мережі</i>		<i>Навчально-професійні центри</i>			<i>Навчально-практичні центри</i>				
<i>Колективи</i>	<i>ЗВО</i>	<i>Бізнес-школи</i>	<i>Курси</i>	<i>Школи Секції Гуртки</i>	<i>Навчальні центри компаній</i>			<i>Освітні центри з підготовки та перепідготовки кадрів</i>					
ФОРМА НАДАННЯ ПОСЛУГ													
	<i>Індивідуальна</i>	<i>Шкільна</i>	<i>Позашкільна</i>	<i>Аудиторна</i>	<i>Поза аудиторна</i>	<i>Інклюзивні</i>	<i>Очна</i>	<i>Заочна</i>	<i>Дистанційна</i>	<i>Екстернатна</i>	<i>Онлайн</i>		
ФОРМАТ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ													
<i>Освітні програми вітчизняних ВНЗ</i>	<i>Освітні програми зарубіжних ВНЗ</i>	<i>Курси</i>	<i>Олдскул Майстер-класи</i>	<i>Тренінги</i>		<i>Семінари</i>	<i>Вебінари</i>		<i>Веб-сервіси самоосвіти</i>		<i>Онлайн-курси</i>		

Рис.2.15. Загальна структура ринку освітніх послуг Чернівецької області

*Складено автором за даними офіційної статистики станом на 2018 рік

За даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств у 2019 році [276]: 18,3% мали вищу освіту першого та другого рівня (по Україні 25,4); неповну вищу – 14,2% (по Україні 17,95). Рівень професійно-кваліфікаційної підготовки населення характеризує показник частки осіб із освітою не нижче рівня «базова вища» серед населення 25 років і старшого по Чернівецької обл. він складає 23,4% населення, тоді як по Україні 29,9%. Середня тривалість навчання впродовж життя населення Чернівецької області склала 11,9 років, а по Україні 12,4. Крім того, в «Інтегральному регіональному індексі людського розвитку» за 2017 р. [235] по Блоку «Освіта» Чернівецька обл. зайняла 21 місце з 22, хоча за іншими складовими області вдалося вийти на лідерські позиції. Таким чином, Буковина за рівнем освіченості населення відстає від більшості областей України, що підтверджує актуальність трансформації РОМ. При цьому домогосподарства Чернівецької області готові інвестувати в освіту, за даними Держкомстату [41] витрачають на освіту у середньому за місяць 139,85 грн. (у структурі витрат 1,6%), тоді як по Україні цей показник складає 83,48 грн (1,1%). Більше на освіту витрачають тільки домогосподарства Івано-Франківської області – 153,83 грн.

Для аналізу формальної освіти нами обрано загальноосвітні навчальні заклади (ЗНЗ), професійно-технічні навчальні заклади (ПТНЗ), заклади вищої освіти (ЗВО), позашкільна освіта (табл.2.31). Послуги у сфері загальної середньої освіти в Чернівецькій області пропонують 405 установ різних ступенів і форм власності. Зокрема, I ступеня – 19 шкіл, I-II ступенів – 53 школи, I-III ступенів – 155 шкіл, II-III ступенів – 1 школа. Новий формат надання освітніх послуг надають «21 гімназія, 15 ліцеїв, 130 навчально-виховних комплексів, 7 спеціальних шкіл-інтернатів» [285]. Приватний сектор представлено трьома ЗНЗ, розміщених в м. Чернівцях, в яких в 2018/2019 н.р. навчалось 453 учня та працювало 57 вчителів. В обласному центрі локалізовані також 50 ЗНЗ комунальної форми власності. За Звітом Чернівецької ОДА «Модернізація мережі закладів освіти є ключовим завданням концепції Нової української школи. За 2016-2018 роки в області створено 13 опорних шкіл із 23-ма філіями, з них 5 опорних шкіл та 8 філій – у ОТГ. В опорних школах у 65 класах навчається 6403 учня (6,2% від загальної чисельності учнів в області), організовано підвезення 18-

ма автобусами 1188 учнів з філій до опорних закладів освіти. Загальна відстань перевезень становить 186,9 км, з них у незадовільному стані – 76 км (41%)» [96].

Таблиця 2.31

**Кількісні показники вузла «Освіта» РОМ Чернівецької області
в сегменті формальної освіти**

	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Заклади загальної середньої освіти						
Всього ЗСО	436	436	432	428	422	406
Гімназії	20	20	20	21	21	21
Ліцеї	13	14	14	14	14	15
Навчально-виховні комплекси	132	140	141	143	142	132
Кількість учнів ЗСО	97261	97208	97618	98574	100 005	103184
Кількість вчителів	12526	12573	12293	12027	12067	11995
Професійно-технічна освіта						
Кількість закладів	16	16	16	16	16	16
Кількість учнів, тис.	7,32	7,2	6,9	6,7	6,6	6,2 / 6183
Позашкільна освіта						
Кількість закладів	30	33	33	32	33	33
Кількість слухачів, учнів, вихованців	24680	37488	27941	27386	25887	24922
Вища освіта						
Кількість закладів	17	17	17	16	16	16
Кількість студентів	32,8	32,0	31,3	31,4	29,9	28,6
Кількість аспірантів	304	297	268	224	205	207
Кількість докторантів	22	24	26	26	18	10
Чисельність штатних працівників	2986	3016	2904	3039	2922	2752
Кількість професорів	197	200	185	191	189	188
Кількість доцентів	720	755	750	774	759	730
Кількість докторів наук	225	238	226	245	259	264
Кількість кандидатів наук	1172	1236	1244	1323	1352	1294

Джерело: складено за даними [89; 90; 213]

Чисельність учнів у ЗНЗ Чернівецької області, попри негативні демографічні загальнонаціональні тенденції, постійно зростає. У 2018 році цей показник складав 107% від показника 2013 року. Найбільше зростання відбулося у групі «гімназії» – на 20,7%. Навчальний процес забезпечували 11995 вчителів, з яких 7753 (64,6%) працювали в сільській місцевості. Якщо корелювати з чисельністю учнів, то спостерігається певний дисбаланс, адже в Чернівецькій області в сільській місцевості навчається 56% учнів. Така ситуація пояснюється, у тому числі, малокомплектними школами, що відповідає географічно-природній специфіці області, а саме: наявності гірських районів, шкіл для національних меншин (48 закладів здійснюють навчання румунською мовою для 13% учнів області, переважно в школах, які знаходяться в сільській місцевості).

За даними Держкомстату [89], розподіл педагогічних працівників за віком у 2017–2018 рр. у Чернівецькій області такий: до 30 років – 20,6% (по Україні

15,5%); 31-40 років – 24,6% (по Україні 21,4%); 41-50 років – 23,3% (по Україні 21,4%); 51-60 років – 20,9% (по Україні 21,4%); понад 60 років – 10,6% (по Україні 21,4%). Кількість учнів і вчителів у розрахунку на один денний заклад загальної середньої освіти на початок 2018/19 навчального року в Чернівецькій області складала 255 учнів та 30 вчителів на один заклад, у приватних закладах відповідно – 151 та 19 (середній показник по Україні 144 та 22). І якщо у державних закладах, цей показник кращий загальноукраїнського (середній показник по Україні $260/28=9,29$, в Києві $651/23=28,30$, в Чернівецькій області $255/30=8,5$), то стосовно приватної освіти, він гірший середнього показника по Україні. Наприклад в Києві навантаження на одного викладача в приватних ЗНЗ складає $157/26=6,04$, по Україні $144/22=6,55$, а у Чернівецькій області $151/19=8,15$. Тобто у столичних приватних закладах чітко визначена одна з точок диференціації приватних ЗНЗ – кількість викладачів, які зайняті в навчальному процесі, а ось у Чернівецькій області цей принцип не реалізований, хоча вважається одним з основних.

Безперечно, важлива для трансформації РОМ наявність сучасних засобів комунікації (комп'ютери, мультимедійне обладнання, інтерактивні дошки, апаратура для запису та відтворення, засоби візуалізації), програмне забезпечення, ігрові і імітаційні комплекси, які дозволяють учням і вчителям налагодити обернений зв'язок, дистанційну освіту та консультування, забезпечують підвищення кваліфікації та самоосвіту, полегшують доступ до інформації, налагоджують партнерство з іншими закладами, донорськими організаціями, спонсорами тощо. Забезпеченість комп'ютерною технікою (стаціонарні комп'ютери, ноутбуки, планшети) становить 10,6 учнів на 1 комп'ютер, при цьому станом на 1 січня 2019 року всього один ЗНЗ не був укомплектований даною технікою. Однак постає питання про технічне та моральне старіння даного обладнання, адже термін експлуатації більшості комп'ютерів (4870 одиниць) перевищив п'ятирічний термін. Середній термін циклу оновлення (середній проміжок часу між придбанням двох аналогічних пристроїв) складає 11 кварталів (до 4 років) [402]. У 2018 році Чернівецька область отримала субвенцію «на

забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти («Нова українська школа»)» [196] з розподілом видатків: споживання (9,8 млн грн на підвищення кваліфікації вчителів) та розвитку (25,93 млн грн на закупівлю дидактичних матеріалів, сучасних меблів, комп'ютерного обладнання).

56% учнів денних закладів загальної середньої освіти та 59% учнів 11 класу на початок 2018/19 навчального року навчалися в сільській місцевості. Гендерний розподіл майже збігається із загальними показниками – дівчата, які навчаються в сільській місцевості, складають 55% учнів. Мережевий підхід базується на логістичній доступності освітніх послуг (підвезення учнів і педагогічних працівників сільської місцевості, що проживають за межею пішохідної доступності до навчальних закладів, до місця навчання (роботи) і додому [216]), що забезпечується, у тому числі, підвезенням дітей із малочисельних навчальних закладів. У 2018 році парк шкільних автобусів Чернівецької області налічував 154 одиниць, кількість учнів, які проживають у сільській та міській місцевості на відстані більше 3 км від закладу і потребують підвезення, складала 14463 особи. Навантаження на 1 одиницю транспорту – 93 учні.

У закладах загальної середньої освіти Чернівецької області навчаються 1984 учні (майже 2%), які належать до інклюзивної групи. Для цієї групи в ЗНЗ області створюються умови для навчання та забезпечення системного кваліфікованого супроводу (організовано індивідуальне та інклюзивне навчання; введено посад асистента вчителя та асистента вихователя, залучені логопеди, психологи та соціальні педагоги; придбані спеціальні засоби корекції психофізичного розвитку; організовано серію тренінгів та майстер-класів; здійснене спеціальне облаштування більшості будівель навчальних закладів для осіб з особливими освітніми потребами). В обласному центрі утворено комунальну установу «Чернівецький міський інклюзивно-ресурсний центр №1», діяльність якого координує управління освіти міської ради. Працює клуб «Паросток» для батьків, які виховують дітей та молодь з особливими потребами, функціонує гурток «Арт-терапії», мета якого – проведення лікувальних заходів за допомогою творчої діяльності.

У табл.2.32 запропоновано середній бал ЗНО за регіонами, рейтинг якого для Чернівецької області передостаннє місце. Результати по окремих предметах за 2018р. такі: Українська мова – 134,5 (Україна – 142,4), Історія – 130,8 (Україна – 136,0), Математика – 137,4 (Україна – 140,8), Фізика – 133,6 (Україна – 136,9), Географія 133,0 (Україна – 137,5), Англійська мова – 146,3 (Україна – 145,3). У 2019 році школярі Чернівецької області покращили середній бал з даного предмету до 150,1 (Україна – 146,5), однак у рейтингу областей змістилися на з 6 на 7 місце, віддавши 6 місце Харківській області. Високі результати ЗНО з іноземної мови пов'язані, у тому числі, з реалізацією у закладах освіти міста Чернівців заходів Програми вивчення та популяризації англійської мови.

Таблиця 2.32

Середній бал ЗНО за регіонами

Область	2016	2017	2018	Область	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Вінницька	142,09	141,88	143,4	Миколаївська	139,12	138,12	139,41
Волинська	143,18	143,04	144,79	Одеська	140	139,41	140,52
Дніпропетровська	141,94	141,76	142,92	Полтавська	142,63	142,45	143,63
Донецька	140,95	141,08	142,2	Рівненська	140,74	139,86	140,96
Житомирська	140,17	141,3	142,24	Сумська	143,07	144,71	145,8
Закарпатська	135,42	134,08	134,53	Тернопільська	146,28	146,54	147,11
Запорізька	140,27	140,86	141,52	Харківська	144,22	144,01	146,58
Івано-Франківська	142,76	142,98	144,15	Херсонська	137,23	137,41	139,22
Київська	150,25	149,69	151,09	Хмельницька	141,84	142,05	143,34
Кіровоградська	139,29	139,15	141,14	Черкаська	143,27	142,52	143,52
Луганська	140,28	138,73	139,97	Чернівецька	137	136,07	137
Львівська	150,5	149,99	151	Чернігівська	141,75	142,2	143,42
				м. Київ	153,0	153,51	155

Джерело: [217]

Результати ЗНО дозволяють визначити проблемні місця в підготовці випускників і водночас засвідчують припущення про освітню міграцію найліпших випускників Чернівецької області в іноземні навчальні заклади. Такі випускники навіть не реєструються для здачі ЗНО.

На рис.2.16 зображено роль ЗНО як постачальників ПТНЗ і ЗВО, які здійснюють підготовку фахівців на основі базової загальної середньої освіти. 20,5% випускників 9-х класів у 2018 році продовжили навчання у закладах вищої освіти та 15% у професійно-технічних начальних закладах. Завдання РОМ цю взаємодію перевести на інший рівень – співробітництво, партнерство, підвищення кваліфікації тощо.

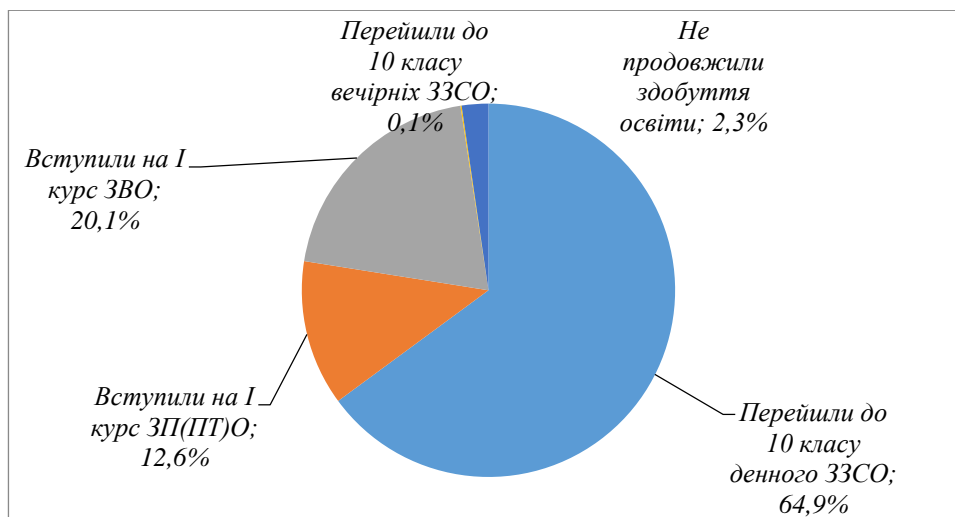

Рис.2.16. Результативність взаємозв'язків ЗНО Чернівецької області з ПТНЗ та ЗВО у 2018 році

Джерело: Складено за [89]

Наступний рівень освіти представляють професійно-технічні навчальні заклади (ПТНЗ) – навчальні заклади для забезпечення професійно-технічної освіти. В області функціонує «16 професійно-технічних навчальних закладів різних типів, з них 6 – вищих професійних училищ, 8 ліцеїв, Сокирянський навчальний центр № 67 при установі виконання покарань та професійно-технічне училище» [285]. Спеціалізація закладів передбачає підготовку фахівців 73 професій для будівельної галузі, промисловості, агропромислового комплексу, сфери послуг, у тому числі туризму, ресторанного, готельного бізнесу, для транспорту. В економіці сформований попит на фахівців з робітничими професіями, однак регіональний бізнес не готовий пропонувати конкурентну зарплату і саме в даному сегменті, спостерігається трудова міграція. Наприклад, готелі Туреччини, Греції, Болгарії, Угорщини пропонують офіціантам, кухарям, покоївкам, гест-релейшен (Guest Relation), трасферменам (Trasfermen), гідам, аніматорам початкову заробітну плату від \$600 на час стажування з повним утриманням (проживання, харчування), страхуванням та витратами на транспорт.

Мережева взаємодія забезпечується наявністю договорів ПТНЗ з роботодавцями, які передбачають практику, стажування студентів, працевлаштування випускників. Актуальним проектом, який забезпечує тісну співпрацю із замовниками робітничих кадрів у підготовці кваліфікованих робітників для конкретних потреб підприємств регіону, є бюджетна підтримка

створення Навчально-практичних центрів на базі ПТНЗ в рамках Плану пріоритетних дій Уряду щодо реалізації пілотного проекту з модернізації підготовки робітників за конкретними професіями. Навчально-практичний центр сучасних швейних технологій Вищого професійного училища №3 м. Чернівці пропонує програму стажування педагогічних працівників з професії «Швачка. Кравець. Закрійник».

Практично усі випускники ПТНЗ здобувають професію з отриманням повної загальної середньої освіти, що дозволяє їм в майбутньому продовжити, за необхідності, навчання в ЗВО, підвищувати кваліфікацію в закладах неформальної освіти, займатися самоосвітою та планувати власну кар'єру. У 2018 році спостерігалось збільшення кількості осіб віком від 30 років і старших, які здобували робітничі кваліфікації. Досить неефективною, на наш погляд, є взаємодія ПТНЗ і закладів вищої освіти, адже всього 6,1% випускників продовжують навчання. Однак в даному напрямку працює Чернівецьке вище комерційне училище, яке сьогодні входить у структуру Київського національного торговельно-економічного університету. Чернівецьке професійно-технічне училище №8, яке уклало договір про співпрацю з Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича в рамках освітньої програми «Маркетинг ресторанного, готельного та туристичного бізнесу».

Мережева взаємодія реалізується також через співпрацю МОН, Департаментів освіти, бізнесу та навчальних закладів у підготовці та проведенні заходів центрів позашкільної освіти, конкурсів, турнірів, змагань, хакатонів, фестивалів, реалізації проектів і програм. На конкурсі професійної майстерності «WorldSkills Ukraine» у 2017 році чернівецькі учні ПТНЗ зайняли призові місця в таких компетенціях: Перукарське мистецтво, Технології моди, Сантехніка й опалення.

Обов'язковим елементом регіональної освітньої мережі є заклади, які дозволяють виявляти та розвивати здібності дітей та молоді, фізичні якості, реалізувати їхній інтелектуальний та креативний потенціал, сприяти самореалізації, формувати навички соціалізації «у час, вільний від навчання в загальноосвітніх та інших навчальних закладах» [231]. «Система позашкільної

освіти – освітня підсистема, яка охоплює державні, комунальні, приватні заклади позашкільної освіти; інші заклади освіти як центри позашкільної освіти (зклади загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, в тому числі школи соціальної реабілітації, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, заклади професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої); гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі закладів загальної середньої освіти, навчально-виробничих комбінатів, закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої; клуби та об'єднання за місцем проживання незалежно від підпорядкування, типів і форм власності; культурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші заклади освіти, установи; фонди, асоціації, діяльність яких пов'язана із функціонуванням позашкільної освіти; відповідні органи управління позашкільною освітою і науково-методичні установи; інші суб'єкти освітньої діяльності, що надають освітні послуги у системі позашкільної освіти» [231]. Координує позашкільну освіту Український державний центр позашкільної освіти (1002 регіональних позашкільних навчальних закладів, з них 815 закладів художньо-естетичного та 187 науково-технічного напрямів).

У Чернівецькій області функціонують усі позашкільні навчальні заклади, вихованцями, учнями та слухачами яких є 67 тис. осіб. Система позашкільної освіти Буковини охоплює «33 позашкільних навчальних заклади системи освіти охоплено 25,9 тис. учнів, у тому числі у 3 сезонних; у 16 освітніх дитячо-юнацьких спортивних школах – 7,3 тис. учнів, гуртковою роботою – 33,7 тис. учнів» [285]. Гурткова мережа формується 2098 гуртками, які дозволяють займатися 33702 дітям. За даними Департаменту освіти і науки Чернівецької облдержадміністрації, переважаючим напрямком гурткової роботи є художньо-естетичний – 12,8% (рис.2.17). Науково-технічний та еколого-натуралістичний напрямки становлять відповідно 2% та 2,3%, що визначає необхідність активної пропаганди науки, екології, технологій, розробки рекламних матеріалів, ініціацію підписки на освітні дослідницькі платформи, масові відкриті онлайн-курси для дітей та юнацтва, розробку регіональної цифрової платформа для роботи високомотивованих і обдарованих дітей та їх супроводу, формування скринів для

педагогів спрямованих на пропаганду точних наук, реалізації персоналізованого підходу обдарованих дітей, створення умов для організації самостійної роботи учнів під керівництвом педагогів і тьюторів, організація онлайн та офлайн інтенсивних занять («відкриті школи», «зимові школи», «літні школи»), наукових заходів (семінарів, конференцій, форумів) для школярів, конкурсів винаходів і проектів, організація та методичний супровід проектної та дослідницької діяльності учнів із залученням місцевих благодійних, наукових співтовариств, бізнес-інкубаторів, а також роботодавців і меценатів.

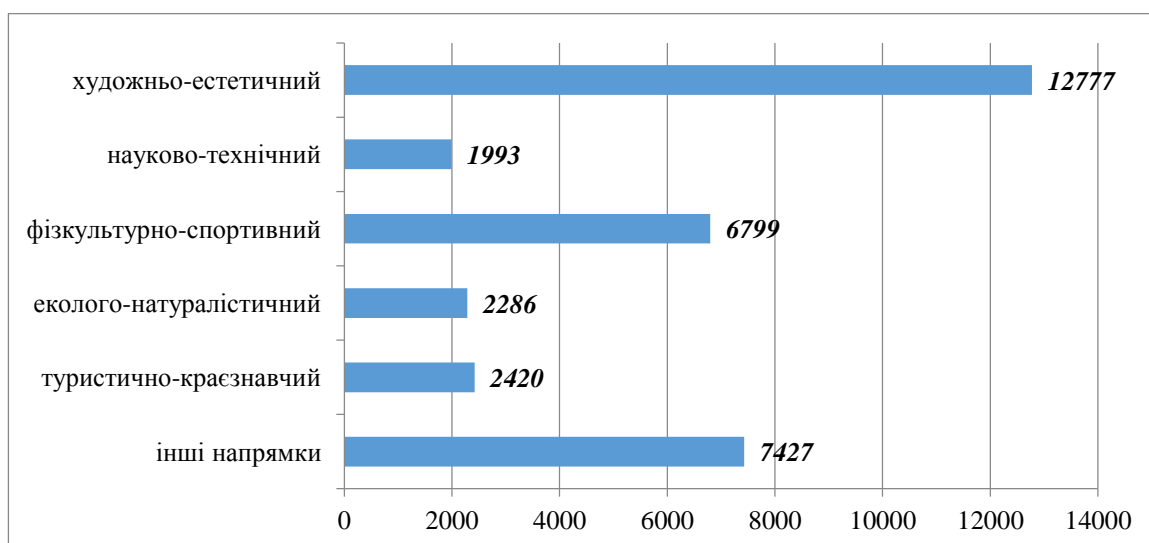

Рис.2.17. Розподіл учасників гурткової роботи в Чернівецькій області, осіб

Джерело: побудовано автором за інформацією Департаменту освіти і науки Чернівецької облдержадміністрації

На території Чернівецькій області на початок 2018/2019 н.р. функціонує 30 закладів вищої освіти (головні підрозділи, структурні підрозділи, самостійні філії, відділення) усіх рівнів акредитації та форм власності. З 2016 року головні підрозділи 16 закладів вищої освіти зареєстровані та розміщені в Чернівецькій області, з них: 3 університети та інститути, 13 –коледжів, технікумів.

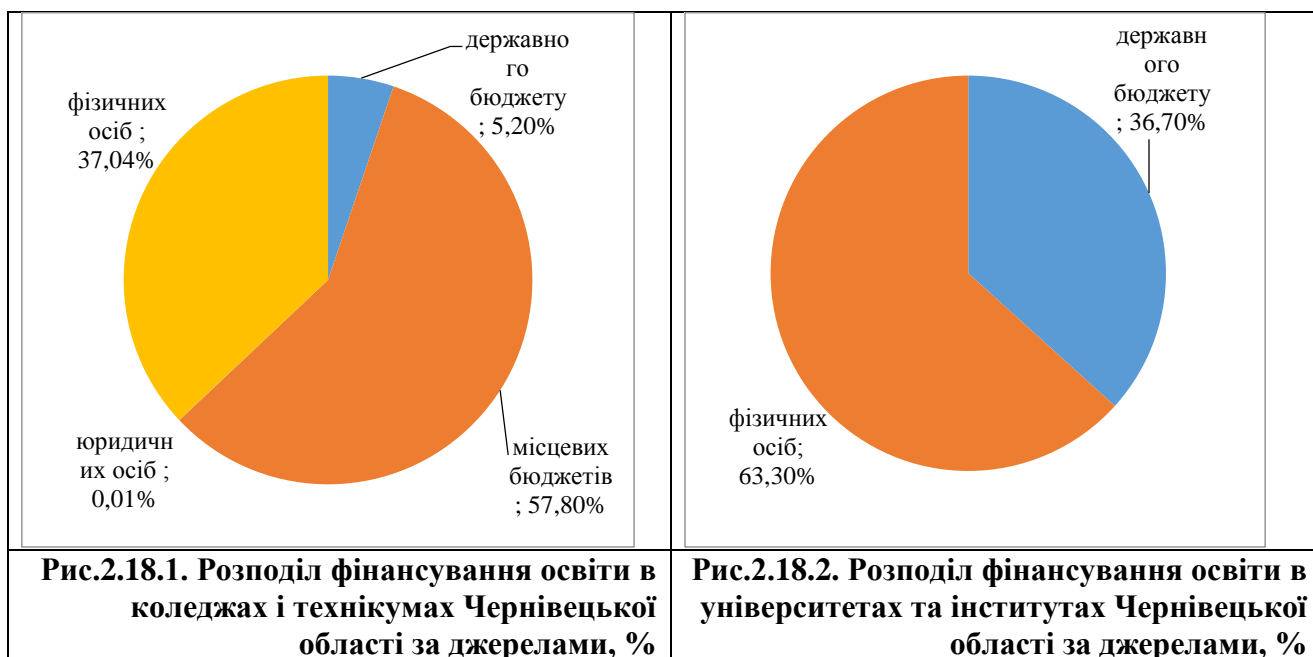
На початок 2018/2019 навчального року в закладах вищої освіти всіх рівнів акредитації навчалось 28593 студент, з них 21717 в університетах та інституті, у тому числі 671 студентів навчався у приватному Буковинському університеті. Гендерний розподіл студентів ЗВО у Чернівецькій області засвідчує вищу активність жінок в отриманні освіти – 16910 студентів або 60%, у коледжах та технікумах трішки менше – 54,9%. У 2018 році вищими закладами різних рівнів акредитації випущено 8773 фахівців, з них: 2588 (у 2017 р. 2819) молодших

спеціалістів, 1747 (2244) бакалаврів, 624 (1743) спеціалістів та 3814 (1372) магістрів. 312 осіб (2,96%), випущених із ЗВО, одночасно з освітнім ступенем (освітньо-кваліфікаційним рівнем) отримали робітничу професію, а 1061 отримали направлення на роботу (10,07%). Навчальний процес «на початок 2018/19 навчального року в ЗВО забезпечували 2752 штатних педагогічних та науково-педагогічних працівників (2992 із сумісниками), з них з науковим ступенем доктора наук – 264, кандидата наук – 1294, доцента – 730, професора» [285]. 188,71% викладацького складу університетів та інститутів Чернівецької області мають наукові ступені та учені звання.

У Чернівецькій області студенти ЗВО досить «молоді», частка студентів у віці від 25 років складає всього 4,8%, тоді як у загальному по Україні її вага 13,3%. Подібна ситуація і в інших західних областях України. Найбільша частка студентів старших 25 років, у Донецькій (19,2%), Дніпропетровській (14,4%), Житомирській (14,4%), Запорізькій (19,7), Луганській (34,3), Миколаївській (18,5), Харківській (15,4%), Херсонській (21,1%), Черкаській (15,5%). Це можна пояснити значною трудовою міграцією молоді і з західних областей України. Так само низький у Чернівецькій області рівень здобуття другої вищої освіти – 0,3%, тоді як по Україні цей показник складає 0,86%. Лідерами з надання послуг другої вищої освіти є Дніпропетровська (2,15%), Донецька (1,24%), Запорізька (1,39%), Луганська (1,52%), Львівська (1,47%), Херсонська (1,33%). Потреба у другій вищій освіті виникає тоді, коли необхідно кардинально змінити сферу діяльності і є можливість поєднувати навчання та нову роботу (як правило, заочна, індивідуальна, дистанційна форма), для кар'єрного зростання, для оновлення, поглиблення або здобуття знань в вузькоспеціалізованій сфері, як правило технологіях (харчова, будівельна, фармацевтична, хімічна галузь), дизайні, конструюванні, програмуванні, бухгалтерії, аудиті, маркетингу, психології тощо. За дослідження, проведеним фахівцями проекту 2EDU компанії Begin Group [157] найчастіше люди замислюються про отримання додаткової освіти в 21-25 років – 47% респондентів, 26 до 30 років – 23%, 31-40 років – 16%. 61% це працюючі фахівці, 24% – студенти, що поєднують роботу і навчання, 9% – непрацюючі

студенти, 6% – домогосподарки. Самостійно фінансувати додаткову освіту готові 73% студентів, 68% власників диплома і 88% домогосподарок. Цікавляться можливостями отримати освітній кредит 15% працюючих фахівців, 11% студентів і 12% домогосподарок, що зумовлює залучення в РОМ кредитних установ. Потреба в отриманні другого диплому виникає, переважно, на 1-10 році після закінчення вузу, тому в якості цільової аудиторії доцільно розглядати осіб у віці 21-31 роки. Для розвитку власної кар'єри і отримання нових знань, необхідних для професійного зростання 31% фахівців, 32% студентів, 25% домогосподарок обирають програму MBA. Сьогодні змінюється експортний сегмент світового ринку освітніх послуг і у регіонів України є можливість сформувати пакетні пропозиції для іноземних студентів. На початок 2017/18 н.р. на Буковині навчалося 1210 студентів з числа іноземних громадян, з них 978 (80,8 відсотка) з Індії, 72 (6,0 відсотків) – Йорданії, 70 (5,8 відсотка) – Гани, 13 (1,1 відсотка) – Нігерії, 9 (0,7 відсотка) – Молдови, 8 (0,7 відсотка) – Російської Федерації, 7 (0,6 відсотка) – Єгипту, 6 (0,5 відсотка) – Лівії, 119 (9,8 відсотка) – інших країн. На початок 2018/2019 н.р. чисельність іноземних студентів зросла майже на 30% і склала 1559 осіб.

Розподіл чисельності студентів за джерелам фінансування навчання в ЗВО Чернівецької області візуалізовано на рис.2.18.

Джерело: побудовано автором за [43]

У коледжах і технікумах основним джерелом фінансування виступають місцеві бюджети, питома вага яких 57,8%, тоді як загальноукраїнський показник – 52,6%. Державне фінансування за даним рівнем освіти в Чернівецькій області складає всього 5,2%, а загальний показник по Україні – 13,5%. Так само вища від загальноукраїнських показників (33,9%) частка фінансування освіти фізичними особами Чернівецької області (37,04%). Як випливає з рис.2.18.1, показники фінансування освіти юридичними особами (0,013%) засвідчують майже нульову взаємодію передфахової вищої освіти та реального бізнесу як на регіональному, так і загальнодержавному рівні. Прийом студентів до ЗВО Чернівецької у 2018 році показав подальше скорочення державного фінансування – 29%, проти 39% загалом по Україні.

Вузькість джерел фінансування вищої освіти Чернівецької області (державний бюджет і кошти фізичних осіб) засвідчує діаграма на рис.2.18.2. Державне фінансування регіональних ВНЗ у нашому випадку нижче за загальноукраїнський показник – 36,7% проти 43%. Подібний рівень державної участі спостерігається стосовно Івано-Франківської, Закарпатської, Запорізької, Полтавської та Херсонської області, а з огляду на значну диференціацію цих областей важко зробити об'єктивний висновок про причини такого розподілу коштів державного бюджету. Одним з аргументів залишається вибір абітурієнтів, але зафіксовані максимальні обсяги державного набору одновекторно спрямовують споживчі потоки в столицю та великі міста. Хоча і тут усе неоднозначно: у Сумській, Кіровоградській та Волинській області державне фінансування більше 50%. Нульовий показник фінансування освіти юридичними особами засвідчує відсутність взаємодії вищої освіти та реального бізнесу Чернівецької області. На загальнодержавному рівні цей показник також катастрофічно низький – 0,52%, виділяються на цьому фоні Житомирська область (1,59%, перепідготовка фахівців ОТГ) та місто Київ. Сьогодні надзвичайно важливо залучити до фінансування підготовки спеціалістів територіальні громади та бізнес, які, вклавши кошти, будуть вимагати ефективного повернення інвестицій. Важливе також сприяння органів державної та територіальної влади участі регіональних вузів у реалізації міжнародних освітніх проектів і програм.

Чернівецькі ЗВО, особливо Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича та Буковинський державний медичний університет завжди, мали локальні та іміджеві переваги, але зростання мобільності абітурієнтів, експансія іноземних освітніх закладів, можливостей, які відкривають сучасні цифрові та дистанційні технології, регіональні університети активно залучають у конкуренцію за абітурієнтів не тільки зі столичними ЗВО, але й закладами сусідніх регіонів. «Висока мобільність є типовою рисою сучасної молоді, і саме внутрішня освітня міграція залишається найбільш доступним шляхом інтеграції у ринок праці іншого міста / регіону після здобуття освіти у відповідних ЗВО» [298]. Освітня привабливість регіону визначається часткою абітурієнтів і абітурієнок, які залишаються у своїй області, та часткою абітурієнтів і абітурієнок з інших областей серед усіх зарахованих кожної області. За дослідженням аналітичного центру CEDOS [258; 278] (центр зазначає, що дані публікації є результатом зведення даних, тобто чистою демонстрацією фактів. Щоб виявити причини та пояснити ці факти, потрібно провести глибший аналіз. «В Україні поки що відсутні повні дані щодо внутрішньої освітньої міграції, хоча певна частина інформації збирається на національному рівні» [298]. У 2018 році понад 77% (5 місце у рейтингу) абітурієнтів і абітурієнок, зарахованих на бюджет і які походять з Чернівецької області, обрали заклади вищої освіти, розташовані в регіоні (для порівняння: у Львівській області він перевищує 83%, в Івано-Франківській – 58%). У 2018 році 83% чернівецьких абітурієнтів та абітурієнок зараховано на контрактну форму у своїй області, що на 1% нижче від показника 2017 року. Також більшість абітурієнтів (76%) відмінників і відмінниць, які ЗНО з української мови та літератури здали на 180 і більше балів залишилися в Чернівецькій області, однак частка відмінників та відмінниць, які отримали 180+ балів з математики, трохи більша за 60%.

Основними донорами для Буковини є Тернопільська та Івано-Франківська області. У 2018 році Чернівецька область зменшила частку прибулих вступниць та вступників у порівнянні з 2017 роком – з 44% до 38%. За висновком CEDOS: «Чернівці втратили переважно серед абітурієнтів і абітурієнок з Тернопільської та Івано-Франківської областей, можливо, ці втрати зумовлені

зменшенням значення регіонального коефіцієнта, який у 2018 році для Чернівецької та Львівської областей був однаковий (1,02), а за таких рівних умов Львів перетягнув частину абітурієнтів з цих областей до себе» [278]. На деяке зниження освітньої привабливості Чернівецької обл. указує зменшення значення позитивного сальдо приїзду та виїзду вступників з 818 осіб у 2017 році до 539 осіб у 2018 році (рис.2.19).

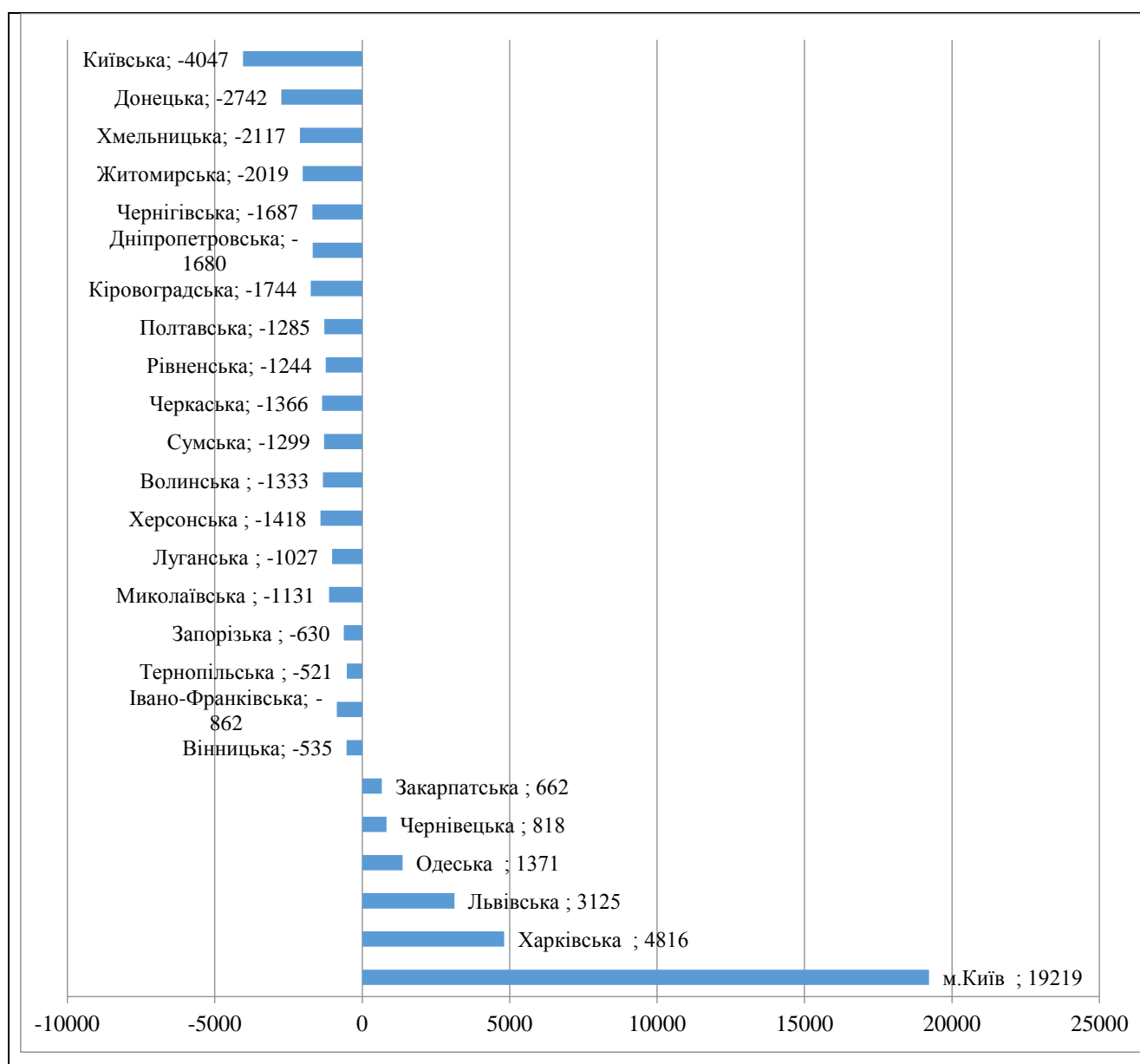

Рис.2.19. Сальдо приїзду та виїзду вступників 2018 року по областях України (стаціонар, бюджет, контракт) [278]

Збільшили значення сальдо та зменшили відтік абітурієнтів і абітурієнок у порівнянні з минулим роком сусідні до Чернівецької області регіони – Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська та Закарпатська області. Хоча Львівська

область і місто Київ найбільш популярні для абітурієнок і абітурієнтів з інших областей, однак чернівецькі 6% студентів область віддала в столицю, а ось Львів отримав незначний відсоток. Аналітики CEDOS занесли Чернівецьку область у третю групу областей за привабливістю для інрегіональних студентів поряд з Одеською та Дніпропетровською областями, які отримали від 5% до 14% зарахованих з двох-трьох сусідніх областей. На вибір студентів безперечно впливають обсяг державного замовлення, рейтингові показники та престиж закладу вищої освіти, асортимент освітніх програм, бажання самореалізації, однак не останню роль відіграє вартість життя (у великих містах більші витрати на оплату житла та послуг, проїзд, одяг і гаджети, продукти, івенти, дорожче харчування в закладах громадського харчування), міська інфраструктура, легкість логістики, перспективи працевлаштування. За даними на липень 2019 року середньомісячна заробітна плата в Чернівецькій області входила до групи областей з найнижчим рівнем, 8585 грн. проти показника по Україні – 10971 грн. у відсотковому вираженні зростання у порівнянні з тим же періодом 2017 року склав 19,8% що відповідає загальноукраїнському показнику. Зростання цін у липні 2019 року у порівнянні з груднем 2018 року у Чернівецькій області було одним з найнижчих – (+2,6%), по Україні (+3%).

Для агрегованої оцінки фактичного рівня забезпечення регіону мережею закладів освіти можна застосувати методику В. Апопія та І. Міщук [10], яка використовується для оцінки щільності торгової мережі до населеності регіону і його територій. Для РОМ розраховуються такі коефіцієнти:

1. Коефіцієнт щільності мережі освітніх закладів до населеності регіону ($K_{щ.з.о.}$), за допомогою якого можна встановити, скільки в середньому навчальних закладів припадає на 1000 мешканців регіону, розраховується за формулою:

$$K_{щ.з.о.} = \frac{Ч_{з.о.} \times 1000}{Ч_{нас.}}$$

де $Ч_{з.о.}$ – чисельність закладів освіти усіх рівнів, форм власності в регіоні, од.;
 $Ч_{нас.}$ – чисельність населення в регіоні, осіб

2. Коефіцієнт щільності мережі закладів освіти стосовно території регіону ($K_{щ.т.р.}$) показує, яка кількість закладів освіти функціонує на визначеній площі регіону (1000 га, км²), і набуває вигляду:

$$K_{\text{щ.т.р.}} = \frac{q_{3.0} \times 1000}{S_{\text{рег}}} \quad \text{де } q_{3.0} - \text{чисельність закладів освіти усіх рівнів, форм власності в регіоні, од.};$$

$$S_{\text{рег}} - \text{площа регіону, в якому розташована мережа закладів освіти (га, м}^2\text{, тис. м)}$$

Похідними, зворотними до показників щільності освітньої мережі є середня кількість населення і середня площа, які обслуговуються одним закладом освіти регіону.

3. Середня кількість населення ($K_{\text{н.з.о.}}$), що припадає на один заклад освіти в регіоні, можна розрахувати в загальному вигляді як співвідношення чисельності мешканців до чисельності всіх закладів освіти у регіоні:

$$K_{\text{н.з.о.}} = \frac{q_{\text{нас}}}{q_{3.0}} \quad \text{де } q_{3.0} - \text{чисельність закладів освіти усіх рівнів, форм власності в регіоні, од.};$$

$$q_{\text{нас}} - \text{чисельність населення в регіоні, осіб}$$

4. Середня площа регіону, що охоплюється одним закладом освіти ($S_{3.0.}$), визначають діленням площі регіону на загальну чисельність закладів освіти, в ньому розташованих:

$$S_{3.0.} = \frac{S_{\text{рег}}}{q_{3.0.}} \quad \text{де } S_{\text{рег}} - \text{площа регіону, в якому розташована мережа закладів освіти (га, м}^2\text{, тис. м)}$$

$$q_{3.0.} - \text{чисельність закладів освіти усіх рівнів, форм власності в регіоні, од.}$$

Вихідні дані та розрахунок показників рівня забезпеченості Чернівецької області мережею закладів освіти у порівнянні з показниками по Україні запропоновані нами в табл.2.33

Таблиця 2.33

Рівень забезпеченості Чернівецької області закладами освіти у порівнянні з показниками по Україні

Показник		Чернівецька область	Україна
$q_{3.0}$	Чисельність закладів освіти усіх рівнів (без дитячих установ), форм власності, од.;	470	16908
$q_{\text{нас}}$	Чисельність населення, тис.осіб	904,4	42153,2
$S_{\text{рег}}$	Площа на якій розташована мережа закладів освіти (км ²)	8 096 км ²	603 500 км ²
$K_{\text{щ.з.о}}$	Коефіцієнт щільності мережі освітніх закладів, закладів на 1000 осіб	$K_{\text{щ.з.о.}} = \frac{470 \times 1000}{904400} = 0,52$	$K_{\text{щ.з.о.}} = \frac{16908 \times 1000}{42153200} = 0,4$
$K_{\text{щ.т.р}}$	Коефіцієнт щільності мережі закладів освіти стосовно території, одиниць на 1000 км ²	$K_{\text{щ.т.р.}} = \frac{470 \times 1000}{8096} = 58$	$K_{\text{щ.т.р.}} = \frac{16908 \times 1000}{603500} = 28$
$K_{\text{н.з.о.}}$	Середня кількість населення, що припадає на один заклад освіти, осіб	$K_{\text{н.з.о.}} = \frac{904400}{470} = 1924$	$K_{\text{н.з.о.}} = \frac{42153200}{16908} = 2493$
$S_{3.0.}$	Середня площа регіону, що охоплюється одним закладом освіти, км ²	$S_{3.0.} = \frac{8096}{470} = 17,22$	$S_{3.0.} = \frac{603500}{16908} = 35,07$

Зазначимо, що як коефіцієнти щільності мережі закладів освіти, так і обернені до них величини є узагальнюючими, придатними для порівняльного

аналізу стану і динаміки розвитку мережі закладів освіти у регіональному масштабі. Усі розраховані нами показниками визначають, що щільність освітнього сегмента Регіональної освітньої мережі Чернівецької області вища від загальноукраїнських показників. Це засвідчує значний потенціал області саме в напрямку освітньої спеціалізації та можливості для налагодження стійкої взаємодії між вузлами, які логістично доступні один до одного, дозволяють забезпечити максимально можливу інтеграцію різних рівнів освіти в межах регіону(рис.2.20).

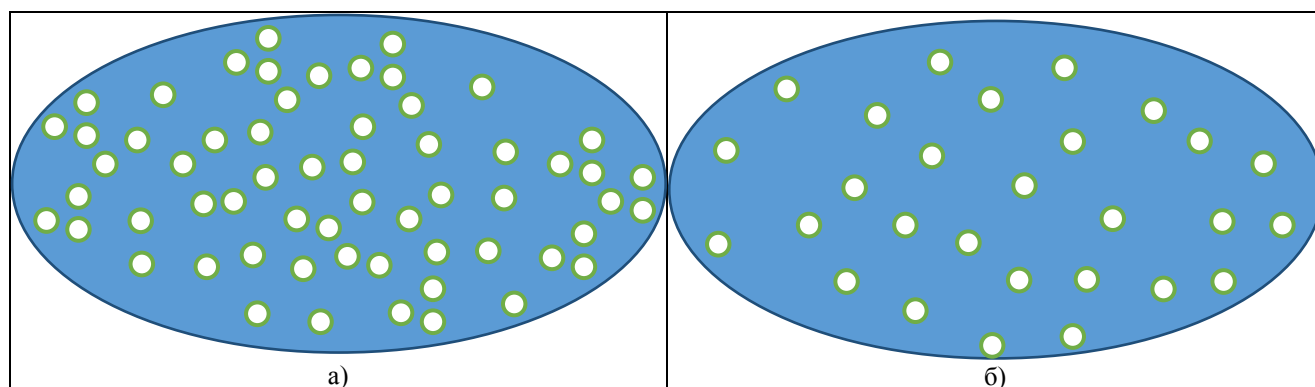

Рис.2.20. Коефіцієнт щільності закладів освіти на території Чернівецької області (а) та України (б)

Джерело: побудовано автором

Підготовка наукових кадрів на території Чернівецької області в 2018 році велася в аспірантурах 3-х закладів вищої освіти і 2-х науково-дослідних інститутах. Чисельність аспірантів на початок 2019 року становила 207 осіб, з них 139 жінок. Переважна більшість аспірантів 135 осіб (65,8%) навчалися на денній формі навчання з відривом від виробництва. У 2018 році до аспірантуру було зараховано 65 осіб, з 41 особа (63%) – аспіранти денної форми навчання. Випуск аспірантів у 2018 році склав 46 осіб, 25 з яких із захистом кандидатської дисертації (54,3%). З 207 аспірантів, 155 (74,9%) навчалися за рахунок державного бюджету (в цілому по Україні частка державного фінансування підготовки аспірантів складає 63,4%). Найбільш численна вікова група аспірантів – 24-26 років. Підготовка докторантів у 2017 році на території Чернівецької області велася в докторантурах 2 закладів вищої освіти – Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича та Буковинському державному медичному університеті. На 1 січня 2019 року

кількість докторантів склала 10 осіб, з них 3 жінок, у 2018 році на навчання в докторантуру зараховано 5 осіб, фактично випущено докторантів – 13 осіб, з яких тільки 1 із захистом дисертації. Це досить низький показник ефективності докторантури, який втричі нижчий за загальноукраїнський вимір – 24,1%. Пов'язано це, на наш погляд, з низьким рівнем мотивації подальшої наукової праці, адже найбільш чисельна вікова група докторантів 35-39 років, які, як правило, вже мають сім'ї, дітей, батьків-пенсіонерів.

Неформальна освіта не має часових рамок, тому є незамінним елементом концепту освіти протягом життя, не має вікових, професійних чи інтелектуальних обмежень щодо учасників, стосується як дітей, так і дорослих, не завжди має організований та систематичний характер, здійснюватися як на площах організованих освітніх закладів, так і поза ними (громадські зони, коворкін-центри, будинки культури, квартири та будинки тощо). У Чернівцях програми та проекти неформальної освіти реалізуються не досить активно, що зумовлено низьким рівнем їх взаємодії саме з офіційними провайдерами – закладами освіти усіх рівнів, Службою зайнятості, Департаментом освіти, громадськими організаціями, будинками культури, музеями, бібліотеками, студіями, гуртками, секціями, школами, які мають значний авторитет на регіональному ринку. Чернівецькі школярі беруть участь у заходах проекту неформальної освіти «БУМ» за підтримки Української академії лідерства. Міжнародна освітня мережа бізнес-шкіл для дітей та підлітків MINIBOSS BUSINESS SCHOOL у м. Чернівці за сприяння Європейської асоціації розвитку бізнесу організували у 2019 році III щорічний Форум стартапів, аби виявити і підтримати інноваційні і соціально-корисні бізнес-проекти дітей 5-17 років. Для студентів пропонуються програми Євросоюзу з неформальної освіти для молоді. У рамках міжнародного проекту «Центр освіти дорослих як осередок навчання демократії в Україні» (Projekt «Zentrum für Erwachsenenbildung als Ort des Demokratielearnens in der Ukraine») у червні 2019 року відкрився Центр освіти дорослих в ОТГ Волока, в який залучені університет м. Аугзбург та ЧНУ імені Юрія Федьковича. В області функціонує Відкритий університет для дорослих, започаткований БФ «Суспільні ресурси та ініціативи» в рамках міні-

проекту «Освіта заради змін» на базі Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Івасюка. У програмі Відкритого університету для дорослих: освітня програма та тренінги для бібліотекарів; курси громадянської і економічної освіти; культурні ініціативи. Громадська організація «ФРІ» організувала для чернівчан та чернівчанок «Неформат-базар».

Служба зайнятості має власні освітні заклади – Центри професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості, де навчання здійснюється за денною та індивідуальною формою навчання. У цих закладах безробітні можуть набути додаткових компетенцій, які можуть сприяти успішному працевлаштуванню, отримати фінансову підтримку, отримати відповідну кваліфікація, розряд (категорія, клас) і свідоцтво про освіту державного зразка. У Чернівецькій області у першому півріччі 2019 року за направленням служби зайнятості проходило професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації майже 1,5 тис безробітних. Майже всі безробітні навчалися під замовлення роботодавців. В області функціонує 10 курсів комп'ютерної грамотності, 4 заклади, які готують фахівців у сфері надання аудиторських і бухгалтерських послуг, 5 курсів крою та шиття, курси акторської майстерності, 55 курсів, шкіл і студій іноземних мов.

Доцільно перейняти досвід українських міст з розвитку неформальної освіти для дорослих. У 2019 році Львів представив проект «Мережа освіти дорослих у Львові», спрямований на залучення до глобальної мережі ЮНЕСКО міст, що навчаються. До цієї мережі вже належать чотири українських міста – Мелітополь, Павлоград, Новояворівськ і Нікополь, які заохочують серед містян безперервне навчання впродовж усього життя.

Інформальна освіта в Чернівецькій області забезпечується сервісами для самонавчання, освітніми платформами, відкритими освітніми он-лайн курсами. Наприклад, Prometheus, EdEra, ВУМ, Despro, CivicPortal, Культура і креативність, Practicum, офіційні курси Google, EuProstir та інші. Європейський простір у 2018 році спільно із Проектом ЄС для розвитку громадянського суспільства України оновив платформу та перезапустив з фокусом на навчання.

Вузол РОМ «Наука та інновації» охоплює такі об'єкти: науково-дослідні

інститути, дослідницькі центри, бізнес-інкубатори, малі інноваційні підприємства, технопарки, технопаркові зони, інжинірингові центри, центри трансферу технологій, коворкінгові зони (центри колективного користування), науково-дослідні лабораторії, центри науково-технічної інформації, центри інноваційного консалтингу, науково-освітні центри, інноваційні хаби.

У 2018 році в Чернівецькій області діяло 18 науково-дослідних організацій (табл.2.34), 731 працівник яких був задіяний у виконанні наукових досліджень і розробок, з них жінок – 361.

Таблиця 2.34

Показники діяльності вузла «Інновації» РОМ Чернівецької області

	Чернівецька обл.			Україна		
	2017 р.	2018 р.	2018 р. до 2017 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. до 2017 р.
Кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи	18	18	100%	963	950	98,7%
Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок	809	731	90,4%	94274	88128	93,5%
Кількість працівників, задіяних у виконанні НДР з вищою освітою	699	623	89,1%	81783	76455	93,5%
Кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, доктори наук	101	94	93,1%	6942	7043	101,5%
Кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, доктори філософії/ кандидати наук	298	251	84,2%	19219	18806	97,9%
Кількість дослідників, задіяних у виконанні НДР	641	569	88,8%	59392	57630	97,0%
Кількість дослідників, задіяних у виконанні НДР у віці до 30 років	68	59	86,8%	6868	5823	84,8%
Кількість дослідників, задіяних у виконанні НДР у віці 60 років і старше	132	138	104,5%	16017	16441	102,6%
Внутрішні поточні витрати на виконання НДР, млн.грн	6800 3	86501 ,2	127,2%	12597,5	16009,3	127,1%
Внутрішні поточні витрати на виконання прикладних наукових досліджень, млн.грн.	41,6	55,8	134,1%	2944,5	3363,8	114,2%
Кількість інноваційно активних промислових підприємств	8	9	112,5%	759	777	102,4%
Витрати на інновації промислових підприємств, млн.грн.	26,1	54,8	210,0%	9117,5	12180,1	133,6%
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку, млн.грн.	-	-		44846	7863,7	17,5%
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, нової лише для підприємства	46,3	49,3	106,5%	13229,7	16997,4	128,5%
Кількість упроваджених у виробництво промисловими підприємствами нових технологічних процесів	12	3	25,0%	2002		109,3%
Кількість упроваджених промисловими підприємствами видів інноваційної продукції	25	37	148,0%	3843		161,0%

Джерело: складено за [173]

Скорочення загальної чисельності працівників наукових організацій удвічі відбулося у 2015 році, а чисельність дослідників скоротилася ще більше – на

58%. У 2018 році чисельність працівників скоротилася на 10% у порівнянні з 2017 роком. Основна причина: мізерність середньомісячної заробітної плати виконавців досліджень і розробок у розмірі 4825 грн. (2017 р.), що демонструє антиінноваційні тенденції. Низькі доходи є причиною дворазового переважання дослідників, задіяних у виконанні НДР у віці 60 років і старших у порівнянні з дослідниками у віці до 30 років.

У 2018 році в Чернівецькій області на 1000 осіб зайнятого населення припадало 3,22 виконавців наукових досліджень і розробок (за даними 2016 року в Україні – 6,0, Словенії – 22,2%, Чеській республіці – 19,1, Болгарії – 10,9, Румунії – 5,4). Попри це, науковці Буковини у 2018 році зуміли освоїти 87,9 млн.грн коштів на виконання наукових досліджень та розробок, що на 28,7% більше ніж у 2017 році, з них на прикладні дослідження – 63,6%, на фундаментальні – 29,2%, на науково-технічні розробки – 7,2%. Основні напрямки НДР буди зосереджені у галузі природничих (260 дослідників), суспільних (113 дослідників) та с/г наук (80). За витратами рейтинг дещо інший: технічні науки, природничі науки, сільськогосподарські науки, суспільні науки. У 2018 році інноваційною діяльністю в області займалось «9 промислових підприємств, що становило 14,75% від загальної кількості промислових підприємств (61 од), які підлягали обстеженню [285]. Область займає 13 місце серед регіонів України в рейтингу питомої ваги підприємств, які займалися інноваційною діяльністю. Обсяг реалізованої інноваційної продукції у 2018 році становив 49,3 млн.грн., яка була новою лише для підприємства. Інноваційна продукція займає всього 0,5% загального обсягу реалізованої промислової продукції.

За період 2016-2018 рр. інноваційно активними визнані 76 з 379 підприємств Буковини, або 20,1% (23 місце в рейтингу інноваційно активних регіонів). 61 підприємство (80%) впроваджувало нетехнологічні (маркетингові (32), організаційні (11), обидва види (18)) інновації. Цей вид інновацій популярний і у підприємств з технологічними інноваціями. 40% витрат на інновації чернівецьких підприємств були витрачені на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення.

Мережева взаємодія у 2016-2018 налагоджена тільки у 26,7% інноваційно активних підприємств Чернівецької області, хоча у 2014-2016 цей показник складав 42,9%. Скорочення зумовлене низьким рівнем співпраці в інноваційній діяльності з країнами ЄС та іншими країнами. Чернівецька та Закарпатська області – це єдині області, у яких не налагоджене співробітництво інноваційно активних підприємств і закладів вищої освіти. Співпраця налагоджена між підприємствами – клієнтами – постачальниками обладнання, матеріалів, компонентів, програмного забезпечення – науковими установами. Такий стан інноваційної взаємодії визначає ще один напрямок трансформації РОМ.

У 2017 році на території Чернівецької області створено, а сьогодні тривають заходи з розбудови першого індустріального парку – «Новодністровськ», «функціональним призначенням якого є приладобудування, виробництво продукції легкої промисловості, переробка сільськогосподарської продукції. Крім того, на території області налічується 118 вільних виробничих приміщень, на площах яких можна створити мережу бізнес-інкубаторів чи акселераторів» [285].

Драйвером розвитку регіональної економіки, активізації інноваційної діяльності та перспективною галуззю створення високооплачуваних робочих місць у Чернівецькій області є ІТ-індустрія, яка у 2018 році нараховувала більше 40 ІТ-компаній, в яких офіційно зайнято 1184 спеціалісти, або 1,31 на 1000 жителів. При цьому в Івано-Франківську у сфері ІТ зайнято 2001 спеціаліст, або 1,31 на 1000 жителів. За даними видання Бізнес-Цензор та проекту Youcontro [44] у 2019 році чисельність ІТ-фахівців у Чернівецькій області зросла до 1700 осіб, а в Івано-Франківській – до 3000.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича входить у рейтинг «ТОП-10» найліпших вишів за підготовкою фахівців для ІТ-сфери. У 2019 році ЧНУ прийняв на навчання студентів за спеціальностями: інженерія програмного забезпечення – 37 осіб, комп'ютерна інженерія – 13, кібербезпека – 8, комп'ютерні науки – 66, прикладна математика – 15, інформаційні технології та моделювання в економіці – 17. Проблемою чернівецьких ІТ-компаній є кадрове забезпечення, тому на корпоративному рівні пропонуються

різноманітні програми підготовки кадрів. Форми включеності найбільших і найвідоміших ІТ-компаній у РОМ Чернівецької області узагальнена в табл.2.35.

Таблиця 2.35

Включеність ІТ-компаній в РОМ Чернівецької області

Компанія	Основна інформація	
Чернівецький офіс SoftServe	Українська аутсорсингова компанія 234 спеціалісти у Чернівцях. Найбільші проекти в Чернівцях – в охороні здоров'я, торгівлі, сфері телекомунікацій та освіти.	SoftServe IT Academy – надає студентам можливість навчатися на безкоштовних курсах та працевлаштуватися після їх закінчення (у середньому 60-70 % випускників стають працівниками компанії).
Чернівецький офіс SharpMinds	Нідерландська аутсорсингова та продуктова компанія. 150+ спеціалістів у Чернівцях. Активно розвивається аутсорс-напрямок	компанія співпрацює з ЧНУ ім. Ю. Федьковича та проводить безкоштовне навчання для студентів у власній академії SharpMinds. Кращих працевлаштовує.
Yukon Software	Українська аутсорсингова компанія. 65 спеціалістів у Чернівцях. Проекти в сферах: медицина, логістика, інфраструктура, тайм-трекери.	База практики та стажування для студентів регіональних ЗВО
AlterEGO	Українська аутсорсингова компанія. 52 спеціалісти в Чернівцях. Комплексні рішення для інтернет-магазинів, ТРЦ.	Місячне оплачуване стажування для новачків
ASD	Українська компанія. 46 спеціалістів у Чернівцях. Основні напрямки — розробка, тестування та підтримка ПЗ для фінансово-кредитної сфери та готельного бізнесу	Безкоштовне стажування з подальшим працевлаштуванням. Детальна програма стажування з front-end та java. Компанія готова брати на роботу новачків за наявності відповідних відкритих вакансій. Мають змогу проходити практику студенти 3-5 курсів зво
Bizico	Українська аутсорсингова та продуктова компанія. 40 працівників у Чернівцях. Компанія займається розробкою ПЗ та мобільних додатків у сегменті HR, Restaurants	80 % працівників починали працювати в компанії студентами 3-5 курсів технічних вишів. Для працівників-студентів передбачено гнучкий графік роботи. Налагоджено обернений он-лайн зв'язок з претендентами на посаду з результатом: запрошення на співбесіду, занесення в резерв, відмова.
AMC Bridge	Міжнародна компанія. Рішення для систем автоматизованого проектування та виробництва; для систем управління даними продукту.	Підписано угоду про партнерство і співпрацю з ЧНУ імені Юрія Федьковича. Компанія надає студентам можливість стажуватися з метою подальшого працевлаштування. Для виконання тестового завдання ми використовуємо AMC Bridge Tutor
MobiDev	Міжнародна компанія. У Чернівцях спеціалізація на напрямках нативної mobile- та веб-розробки.	Безкоштовні курси та інтернатура

Джерело: складено автором за інформацією [326]

Головний критерій вибору локації – наявність профільного вузу, який готує відповідних спеціалістів. Однак, за висновком «Проекту з розвитку ІТ-галузі міста Чернівці» (за підтримки Німецького Товариства Міжнародного Співробітництва (GIZ)), у місті «не ведеться системної роботи на національному та міжнародному рівні для позиціонування Чернівців як перспективного ІТ-міста. Зумовлено це тим, що у місті слабо розвинені горизонтальні зв'язки між учасниками ринку ІТ, немає галузевого об'єднання, мала кількість профільних подій, практично

відсутнє фахове середовище. ... Необхідна реалізація кластерної ініціативи – об'єднання заінтересованих у розвитку ІТ у місті сторін (університетів, компаній, організацій, фондів, тощо)» [212].

У 2016 році в Чернівцях створена Асоціація «Кластер буковинських інноваційних технологій ім. Й. Шумпетера» («Cluster bit»), яка об'єднує 16 потужних та перспективних компаній, діяльність яких спрямована на розвиток ІТ-сфери в Чернівцях шляхом реалізації інноваційних стартап-проектів за пріоритетними напрямками економічного і соціального розвитку міста. В основі ідеї створення ІТ-кластера – об'єднання зусиль для: формування інноваційної мережі у регіоні; популяризації інновацій, стартап-руху; впровадження у всі сфери життя регіону новітніх інформаційних технологій і програмного забезпечення; інтеграція у вітчизняний та світовий інформаційний простір; промоція регіону для залучення інвестицій в ІТ-галузь як пріоритетної галузі області; презентація та представлення інтересів галузі. Кластер реалізує проект «Розвиток інноваційного потенціалу CV», спрямований на забезпечення освітньої підтримки процесу створення і розвитку нових технологій та індустрій через проведення тематичних семінарів, тренінгів для суб'єктів малого і середнього підприємництва для усіх бажаючих розпочати свій стартап.

Важливими чинниками трансформації Регіональної освітньої мережі в рамках «економіки знань» є поселенська привабливість Чернівецької області для висококваліфікованих працівників, науковців, дослідників та обдарованої молоді. Така привабливість формується екологічним природним середовищем, ергономічними міськими ландшафтами, якісним дизайном, кліматичною привабливістю, сучасною інфраструктурою наукової праці та місць проживання, сприятливими інституційними умовами, культурно-історичними традиціями, насиченим родієвим календарем, сприятливим сусідським середовищем, адаптивністю до розвитку інтелектуально насичених локалізацій.

Інформаційно-комунікаційний вузол РОМ. Чернівецької області представлений 421,0 тис абонентів Інтернету, 6,4 тис. абонентів кабельного телебачення, 1101,6 тис. абонентів мобільного зв'язку. 73,9% домогосподарств Чернівецької області за даними 2018 року мають доступ до послуг Інтернету

вдома, що вище загальнонаціонального показника 61,5%. 25,4% обстежених домогосподарств використовують Інтернет «на навчальні та освітні цілі формальної освіти – дослідження, пов'язані з навчальними курсами шкільної та вищої освіти, а також дистанційної освіти, включаючи он-лайн діяльність» [236]. Масовість доступу до Інтернету змінює загальну структуру цілей користування. У 2010 році, коли доступ до Інтернету вдома мали всього 175,4 тис. осіб, з метою навчання та освіти його використовували 58,6%, сьогодні подібну частку демонструє скачування фільмів, зображень, музики, перегляд телебачення чи відео (58,2); спілкування (52,9); телефонні комунікації(50,8).

Інноваційним медійним проектом блок став ITbuk.media, який налагоджує мережеву взаємодію між громадою, інноваційними підприємствами, стартапами, IT-бізнесом та підприємництвом Буковини.

Вузол РОМ «Бізнес» охоплює юридичних осіб, що знаходяться на території та провадять свою діяльність у Чернівецькій області: 15405 одиниць, з них 8 корпорацій, 3898 ТОВ, 7 ПАТ, 36 ПрАТ, 2441 приватне підприємство, 808 фермерських господарств, 2246 організацій (установ, закладів) органів державної влади. «Станом на 01.01.2019 в Чернівецькій області на обліку перебувало 62,9 тис. суб'єктів господарської діяльності – платників податків (на 0,7% більше ніж на 01.01.2018 р.) , у тому числі фізичних осіб-підприємців – 46,1 тис. суб'єктів (73,3%). На даний час кількість діючих малих і середніх підприємств становить 3925 одиниць» [285], які забезпечують роботою майже 50 тисяч осіб.

У табл.2.36 запропоновано перелік основних видів діяльності, представлених в регіональній економіці Буковини, та освітніх програм, які пропонуються закладами професійно-технічної та вищої освіти. За інформацією Чернівецької обласної ради, представленої в проєкті «Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року», «у 2017 році кожен третій зайнятий Буковини працював у сільському, лісовому та рибному господарстві, кожен п'ятий – у сфері оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, кожен десятий – у промисловості» [285]. Промисловість Чернівецької області потребує фахівців для енергетичної, харчової, будівельної, хімічної, меблевої, текстильної та швейної галузі. Зростає попит на працівників з

боку закладів ресторанного, готельного та туристичного бізнесу, індустрії розваг, сфери послуг. «Для Чернівецької області впродовж останнього десятиріччя характерно зростання чисельності громадян, зайнятих в особистих селянських господарствах, і сільськогосподарське виробництво залишається переважаючим видом діяльності неформального сектору економіки» [285].

Таблиця 2.36

Перелік видів економічної діяльності та освітніх програми закладів професійно-технічної та вищої освіти Чернівецької області

Види економічної діяльності, які здійснюють найбільший внесок в створення ВДВ	Освітні програми ПТНЗ ТА ЗВО Чернівецької області
<ul style="list-style-type: none"> - Сільське, лісове та рибне господарство - Промисловість - Будівництво - Оптова та роздрібна торгівля - Ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів - Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність - Тимчасове розміщення й організація харчування - Інформація та телекомунікації - Операції з нерухомим майном - Професійна, наукова та технічна діяльність - Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування - Освіта - Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги - Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування - Фінансова та страхова діяльність - Мистецтво - Спорт - Розваги та відпочинок - Юридичні послуг - Організація туризм - Консалтингові та ділові послуги - Перевезення та логістика - Інформаційні технології - Послуги 	<ul style="list-style-type: none"> - Біотехнологія та біоінженерія - Екологія - Геодезія та землеустрій - Харчові технології - Спеціальності для галузі ІТ - Архітектура та містобудування - Освіта, у тому числі іноземна мова, фізкультура, філологія, історія, фізика, математика - Переклад - Туризм, Туристичне обслуговування. - Готельно-ресторанна справа - Менеджмент організацій торгівлі - Моделювання та конструювання виробів легкої промисловості - Право - Економіка, підприємництво, менеджмент, маркетинг - Технології медичної діагностики та лікування, Медсестринство, Фармація, промислова фармація, Стоматологія, Медична психологія - Фізична культура і спорт - Маркетинг в ресторанному, готельному та туристичному бізнесі; Менеджмент готельного, курортного та туристичного сервісу - Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів - Організація перевезень і управління на автотранспорті - Ресторанні технології - Лісове господарство - Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво - Дизайн одягу, дизайн середовища

Джерело: [285; сайти ЗВО Чернівецької області]

За офіційними даними, «кількість найманих працівників у 2017 році порівняно з 2012 роком зменшилась на 12,8%, а питома вага цієї категорії населення в загальній кількості зайнятого населення скоротилась із 40% у 2012 році до 35,6% у 2017 році» [285].

Кількість юридичних осіб за видом економічної діяльності «Освіта» в 2019 р. по Чернівецькій області році зросла на 5,5% з 763 до 805 (по Україні на 3,1%), а за видом економічної діяльності «Професійна, наукова та технічна діяльність» на 3,1% з 460 до 480 (по Україні на 9%). Показник доданої вартості, яку приносить

кожний з цих видів діяльності в Чернівецькій області, є одним з найнижчих в Україні. За даними 2017 року (доступні на даний момент), за видом економічної діяльності «Освіта» 2751 грн. на особу, а за видом економічної діяльності «Професійна, наукова та технічна діяльність» 316 грн. на особу. Для порівняння: у Львівській області відповідно – 8975 грн. та 2615 грн.

Вузол «Культура» РОМ Чернівецької області забезпечується мережею закладів та установ: «387 клубних закладів (350 сільських клубних закладів), 396 бібліотек (338 у сільській місцевості), 147 музеїв, 49 шкіл естетичного виховання, 2 обласних театри, обласна філармонія та зала органної і камерної музики, обласний коледж мистецтв ім. С.Воробкевича, обласний учбово-методичний центр культури Буковини, обласне комунальне підприємство «Кіновідеопрокат», 40 кіноустановок, обласний центр з питань культурної спадщини» [285]. Негативною тенденцією є скорочення кількості бібліотек, що в селах традиційно було незамінним джерелом отримання нових знань. Досить низький рівень забезпечення сільських бібліотек комп'ютерами – ів , з них у сільській місцевості – 1 на 2,4 бібліотеки!

Майстер-класи, пленери, семінари від народних майстрів та ремісників організовані практично з усіх видів народного мистецтва. Однак вони не носять системного характеру, в області немає громадського простору для організації постійно діючих шкіл, студій, майстерень. Тобто неформальний та інформальний напрямок культурного розвитку та самореалізації населення не забезпечений інфраструктурою. У 2020 році планують закінчити реконструкцію кінотеатру імені Івасюка, фойє та зали якого будуть запропоновані громаді для задоволення освітніх і культурних потреб. Водночас колишній кінотеатр «Україна», який навіть має літній зал, переданий релігійній організації незважаючи на супротив членів громади.

В області функціонують: 2 театри (комунальні установи), театральна студія, народний театр «Темп», театр-студія «Голос», фольктеатр-студія «Гердан», філармонія, 147 музеїв (9 – комунальні установи, 1 – приватний музей, 137 – громадські музеї). Безперечно, що РОМ Чернівецької області формують і знакові івенти: фестиваль «Червона рута»; Міжнародний фольклорний фестиваль

«Буковинські зустрічі»; Міжнародний гуцульський фестиваль; Регіональний фестиваль класичної музики «Буковинський листопад»; фестиваль театрального мистецтва «Золоті оплески Буковини», Міжнародний конкурс юних виконавців на духових та ударних інструментах та інші.

Вузол РОМ «Стейкхолдери» – державні та місцеві органи управління освітою (створюють умови розвитку системи управління освітою освіти в регіоні), недержавні стейкхолдери – члени територіальної громади, ЗМІ, роботодавці, представники регіонального бізнесу, об'єднання роботодавців, опікунські та шкільні ради, випускники, громадські та некомерційні організації, рекрутингові агентства, громадські інституційні структури, інвестори тощо; неорганізовані стейкхолдери – не об'єднання ні в які спільноти; незалежні «гравці» – організації, які займаються оцінкою якості та рейтингуванням в системі освіти, науки, інновацій, бізнесу (рейтингові агентства). Очевидно, що в різних регіонах ступінь представленості стейкхолдерів та їх активність будуть різними. У Києві та великих містах досить активно проявляють себе ЗМІ, рейтингові агентства. У Чернівецькій області більш розвинені інституціоналізовані форми участі громадськості в управлінні освітою – обласні та міські департаменти освіти, управління Державної служби якості освіти у Чернівецькій області, опікунські та шкільні ради, випускники, громадські та некомерційні організації.

У рамках «Програми економічного і соціального розвитку міста Чернівців на 2019 рік» функціонує тристороння рада для налагодження соціального діалогу з роботодавцями міста і профспілками для вирішення питань організації оздоровлення, культурного дозвілля, розвитку фізкультури і спорту та соціального партнерства в місті, реалізуються міські програми, які сприяють успішній трансформації РОМ: Програма вивчення та популяризації англійської мови в закладах освіти м. Чернівців на 2016-2020 роки, Програма впровадження Концепція Нової української школи, Міська програма «Бюджет ініціатив чернівчан», Програма зайнятості населення міста Чернівців на 2018-2020 роки, Програма розвитку культури міста Чернівців на 2018-2020 роки «Чернівці–місто культури», Програми розвитку фізичної культури і спорту в м.Чернівцях на 2017-

2020 роки, Програми розвитку інфраструктури плавання в м.Чернівцях на 2016-2020 роки, Програми навчання плавання в загальноосвітніх навчальних закладах м.Чернівці на 2016-2020 роки, Програма «Міський літній наметовий табір для дітей та молоді м.Чернівців «Ойкос». Наразі доцільне створення мережеских спільнот учителів спільно викладачами ЗВО та професіоналами галузей: іноземної мови, математики, фізики, економіки, історії, географії, мистецтва, шкільних ЗМІ та інших.

Міжнародна взаємодія Чернівецької області налагоджена з «провінцією Саскачеван (Канада), округом Швабія (Німеччина), Сучавським повітом (Румунія), департаментом Майєнн (Франція), Шльонським і Лодзьким воєводствами (Польща), Вараждинською жупанією (Хорватія), Вітебським обласним виконавчим комітетом (Білорусь)» [285], що дає можливість реалізувати освітні проекти, здійснювати обмін студентами та викладачами, вивчати досвід трансформації регіональних освітніх мереж. Наприклад, у Білорусії успішно функціонує освітня мережа навчання протягом життя.

Отже, аналіз вузлів діючої регіональної освітньої мережі Чернівецької області засвідчив досить високий потенціал освітньої, бізнесової, інноваційної, методичної, подієвої, стейкхолдерської підсистем, що дозволяє їй за багатьма показниками займати лідируючі місця. Однак діагностовано багато серйозних проблем, серед яких освітня міграція, демографічна ситуація, низька інноваційна активність, які ведуть до посиленої конкуренції між бізнесом та освітою, між різними рівнями освіти, між регіонами та країнами і вимагають трансформації регіональної освітньої мережі з орієнтацією на потреби територіальної громади, регіональної економіки, суспільства, на створення нових типів освітніх закладів, розробку освітніх програм нового покоління, розробку альтернативних форм і форматів навчання, і головне, - на реалізацію концепції освіти протягом усього життя.

1. Проведений аналіз впливу чинників зовнішнього середовища на трансформацію регіональних освітніх мереж в Україні дозволив визначити основні чинники, тенденції та тренди й згрупувати їх. Визначені загрози

зовнішнього середовища та слабкості внутрішнього середовища виводять РОМ зі стану стабільності та стійкості. А можливості, які формують чинники зовнішнього середовища та сильні сторони регіональної освітньої мережі, сприятимуть її стійкому та стабільному розвитку

2. Зроблено висновок, що Україні та її регіонам увійти на міжнародний ринок освітніх послуг, де конкурують вже усталені системи США, країн ЄС, Східної та Південно-Східної Азії, нарощують свій потенціал країни Центральної та Східної Європи, вкрай складно, але можливо та доцільно. Регіони України повинні готувати свої пакетні пропозиції (освітні програми, кампуси, інфраструктуру, послуги, освітнє та громадське середовище) для іноземних студентів, адже попит вітчизняних споживачів падає або переливається в сусідні країни, які раніше вийшли на міжнародний ринок знань.

3. Наголошено на важливості врахування технологічних чинників освітньої галузі (EdTech), які створюють умови для мережевої взаємодії на всіх рівнях – від локального до глобального – та відкривають для жителів навіть найвіддаленіших регіонів можливості для самонавчання, продукують нові вимоги й одночасно нові можливості для розвитку регіональної освітньої мережі та формування експортного регіонального освітнього продукту.

4. Зауважено, що нові технології, сприяючи розв'язанню проблеми забезпечення рівного доступу громадян до освіти, водночас можуть породжувати і нові форми нерівності в регіонах, зокрема низьку інформаційну культуру та інформаційну неграмотність, створення ілюзії освіченості через намагання повністю віртуалізувати навчальний процес.

5. Отримав подальший розвиток компаративний аналіз розвитку регіональних освітніх мереж у регіонах України, який передбачає систематизацію та порівняння офіційних статистичних даних щодо основних параметрів економічного, соціального, освітнього, інноваційного, ринкового, інфраструктурного потенціалу регіону, формування групових індексів, розрахунок інтегральних індексів, що дозволило провести міжрегіональне порівняння, ідентифікувати взаємозв'язки між окремими вузлами РОМ.

6. Отримані в результаті порівняльного аналізу значення інтегральних

індексів дали підстави виділити кластери регіонів України за рівнем загального потенціалу розвитку РОМ, межі яких відповідають градації інтервалів оцінювання: високий рівень; достатній рівень, прийнятний рівень, низький рівень. Оцінивши складові інтегрального показника, області повинні реалізувати той з них, який дасть поштовх розвитку вузам регіональної освітньої мережі. Відзначено що на даний момент регіонам України доцільно розробити заходи щодо ефективної реалізації свого освітнього потенціалу, трансформувати свою регіональну освітню мережу в сучасну партнерську модель.

7. Удосконалено процедуру емпіричного аналізу розвитку вузлів регіональної освітньої мережі, яка передбачає визначення структури ринку освітніх послуг регіону, аналіз кількісних показників вузлів «освіта» (рівень забезпеченості регіону закладами формальної та неформальної освіти у порівнянні з показниками по Україні, оцінку щільності закладів освіти на території регіону), «інновації», «інформації й комунікацій», «влада», «бізнес», «культура», «стейкхолдери», що дозволило діагностувати проблеми розвитку вузлів освітньої мережі регіону та визначити її сильні сторони на прикладі регіональної освітньої мережі Чернівецької області.

8. Аналіз вузлів діючої регіональної освітньої мережі Чернівецької області засвідчив досить високий потенціал освітньої, бізнесової, інноваційної, методичної, подієвої, стейкхолдерської підсистем, що дозволяє їй за багатьма показниками займати лідируючі місця. Діагностовано ряд проблем, серед яких освітня міграція, демографічна ситуація, низька інноваційна активність, які ведуть до посиленої конкуренції між бізнесом та освітою, між різними рівнями освіти, між регіонами та країнами і вимагають трансформації регіональної освітньої мережі з орієнтацією на потреби територіальної громади, регіональної економіки, суспільства, на створення нових типів освітніх закладів, розробку освітніх програм нового покоління, розробку альтернативних форм і форматів навчання, і головне, - на реалізацію концепції освіти протягом усього життя.

Основні положення розділу, результати дослідження і висновки опубліковані у наукових працях автора [244; 249; 250; 252].

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ МЕРЕЖІ НА ОСНОВІ ПАРТНЕРСТВА ТА ВЗАЄМОДІЇ

3.1. Зарубіжна практика впровадження концепції маркетингу взаємодії в організацію регіональних освітніх мереж і можливості її імплементації в політику соціально-економічного розвитку регіонів України

Визначення напрямків трансформації регіональної освітньої мережі передбачає набір спеціально сконструйованих інструментів маркетингу взаємодії, підбір яких здійснюється на основі узагальнення, розуміння та адаптації світового досвіду. Дослідження практики створення та трансформації мережевих регіональних об'єднань дозволяє не тільки підтвердити їх значення та вплив на розвиток регіону, але й говорити про їх особливу роль в регіональному та національному економічному, бізнесовому, соціальному та освітньому просторі, про значний «внесок у територіальну економіку, у формування у населення компетенцій, що дозволяють на рівні окремого регіону реалізувати проривний сценарій» [17] та сформувати точки зростання.

Активне формування та розвиток регіональних і надрегіональних освітніх мереж в Австрії розпочалося після публікації результатів декількох міжнародних зрізів якості знань і вмінь учнів: PISA (Programme for International Student Assessment / Міжнародна програма з оцінювання освітніх досягнень учнів) та міжнародного порівняльного дослідження якості природничо-математичної освіти TIMSS (Trends in Mathematics and Science Study). Як дієвий напрямок розв'язання проблеми розглядається ефективна мережева взаємодія як «сучасна інноваційна технологія, здатна інтенсифікувати освітню діяльність в конкретному муніципалітеті і регіоні і тим самим сприяти їх соціально-економічного розвитку» [51]. Основними акторами регіональних освітніх мереж Австрії є дитячі колективи, студенти, вчителів і викладачів навчальних закладів, представники регіонального бізнесу, регіональні органи управління

освітою та інші стейкхолдери.

Відповідні органи управління в кожній федеральній землі Австрії розробляють рамкові умови та вимоги до організації регіональної освітньої мережі, визначають основних акторів, цілі, принципи, завдання, рівень та напрямки взаємодії між учасниками, форми включення в мережу регіонального бізнесу тощо. Пілотний проект IMST («Innovationen Machen Schulen Top» – «Інновації роблять школи сучасними») зі створення регіональної освітньої мережі розроблений та реалізований Міністерством освіти, мистецтва та культури Австрії у співпраці з університетами, педвузами, школами, органами управління освітою різних рівнів (рис.3.1).

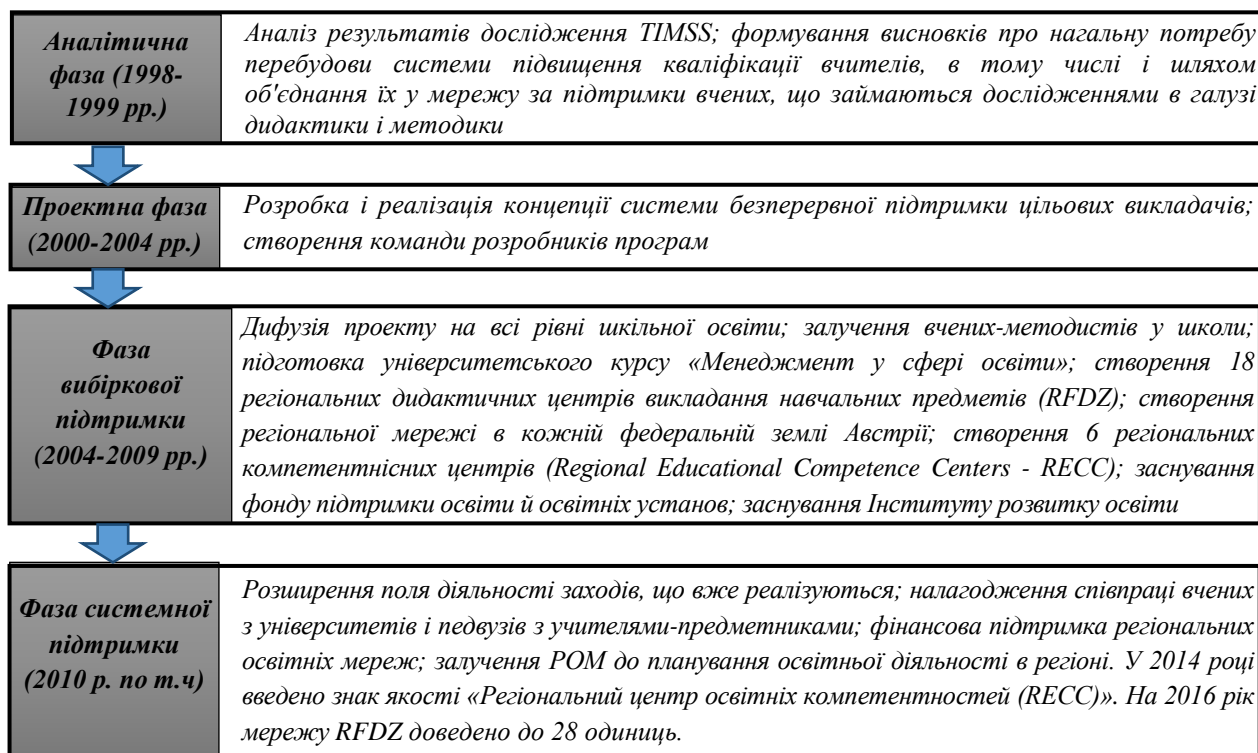

Рис.3.1. Фази пілотного проекту ІМСТІ з трансформації регіональної освітньої мережі в Австрії

Джерело: побудовано автором на основі [51; 399; 422]

Австрійський досвід засвідчує, що трансформація регіональної освітньої мережі передбачає регіональний діалог між сферою політики, організаціями професійної освіти, приватним капіталом і громадянським суспільством, налагодження інноваційного довгострокового партнерства між освітнім і приватним сектором. Сьогодні в рамках проекту IMST сформовано 9 регіональних освітніх мереж (Regionales Netzwerk Steiermark, Regionales

Netzwerk Wien, Regionales Netzwerk Oberösterreich, Regionales Netzwerk Kärnten, Regionales Netzwerk Tirol, Regionales Netzwerk Vorarlberg, Regionales Netzwerk Salzburg, Regionales Netzwerk Niederösterreich, Regionales Netzwerk Burgenland). Крім того, розроблено три тематичні мережі – геометрія, робота з технікою та харчування – для просування цих предметів на національному рівні. У деяких федеральних землях (Штирії, Зальцбург, Верхня Австрія) сформовані також районні мережі в загальнообов’язковій шкільній галузі [399].

Регіональна освітня мережа Зальцбургу (Regionales Netzwerk Salzburg) [445] створена 1 вересня 2005 року з метою: акумулювання, презентації та підвищення доступності цікавих наукових проектів широкій громадськості; організації, координації та підтримки різноманітних наукових заходів у регіоні; заохочення та сприяння спілкуванню між колегами, які викладають наукові предмети у школах і типах шкіл; підтримки діяльності спеціалізованих наукових груп. Учасниками мережевої взаємодії в рамках Regionales Netzwerk Salzburg є: менеджмент – сім осіб, які виконують функції координації, планування й управління; рекрутингова група – пошук і залучення потенційних партнерів; земельна шкільна рада; університет Зальцбургу (Universität Salzburg); Інститут дидактики і методики викладання природничо-наукових навчальних предметів у складі університету; консерваторія Зальцбургу Mozarteum; регіональне об’єднання промисловців; регіональний центр дидактики біології, інформатики та геометрії; регіональний центр дидактичний центр географії та геоінформатики; регіональний центр дидактики географії, економіки та геомедіа; учителі-прикладники; професура та вузівські викладачі, проектні групи; музей природи і техніки [440; 445].

Regionales Netzwerk Steiermark вважається найбільш успішним і продуктивним проектом, у результаті якого створена абсолютно нова і плідна співпраця між регіональним бізнесом і всіма навчальними закладами Австрії, зокрема шляхом проведення спільних дискусійних заходів, створення регіональних дидактичних центрів, оцінки та підтримки регіональних освітніх та наукових проектів. У статті О. Галанової [51] описано досвід кооперації економічних кіл Австрії та Регіональної освітньої мережі. Ініціатором взаємодії

виступив регіональний орган управління промисловим розвитком Економічна палата землі Штирія (Steiermark). У відповідь на запит об'єднання промисловців Штирії про варіанти інтеграції тематичної області «Техніка» в зміст шкільних навчальних курсів Регіональний центр дидактики і методики викладання фізики підготував серію проектів «Технічна лабораторія», концепція яких, у різний час передбачала інтерактивні екскурсії по підприємствах паперової промисловості регіону, підготовка пакетів навчально-методичних матеріалів, телевікторини, проектування і реалізацію проектів у рамках предметів природничого циклу учасників регіональної освітньої мережі, участь бізнес-спільноти регіону у створенні освітнього порталу в мережі Інтернет.

Починаючи 1982 р. національна та регіональна політика Франції формується виходячи з положень Закону про планування розвитку науки і технології. У результаті спільних сесій центральним урядом і «комунами» департаментів були розробили докладні схеми спеціалізації кожного регіону, кожен з 21 департаменту визначив «пріоритетні галузі нової техніки, в яких вони повинні прагнути досягти результатів світового рівня, і традиційні галузі, що підлягають якісному оновленню на базі нових технологій» [2]. Наразі створення регіональної мережі технополісів у Франції також розпочалося саме з прийняття даного Закону.

Інструментом реалізації регіональної політики Франції є національні та регіональні програми. Саме в рамках національної програми «Конкурентоспроможні кластери» (Competitiveness clusters policy) [256] з 2004 р. у Франції створюються перспективні території зростання – «полюси конкурентоспроможності – сукупність підприємств, навчальних закладів, науково-дослідних установ, об'єднаних на конкретній території для реалізації спільних проектів і підвищення конкурентоспроможності учасників на національному та світовому ринках за рахунок синергетичного ефекту від співробітництва» [220]. Кластер конкурентоспроможності формує взаємодію малих і великих компаній, дослідницьких лабораторій, наукових установ, навчальних закладів, національних і місцевих органів влади. Кластер конкурентоспроможності має чітку територіальну прив'язку, базується на

існуючому потенціалі території (промисловість, кампус, інфраструктура), гармонійно включений в політику розвитку регіону та міст, яка здатної забезпечити послідовний розвиток промислового виробництва, державних дослідницьких можливостей і вищих навчальних закладів [256; 480]. Особлива інноваційна екосистема дозволяє створити сприятливе середовище для продуктивної взаємодії та розвитку усіх учасників полюса, економічного зростання конкретного регіону (рис.3.2).

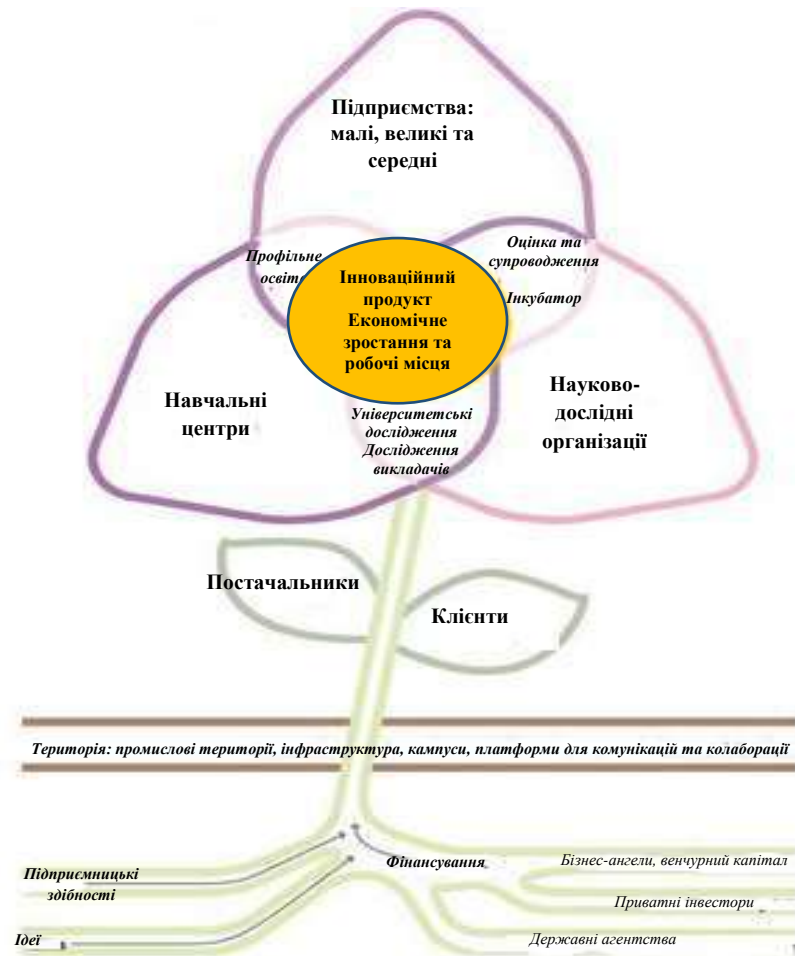

Рис.3.2. Екосистема полюса конкурентоспроможності в рамках програми «Конкурентоспроможні кластери» (Competitiveness clusters policy) Франції як приклад регіональної освітньої мережі

Джерело: [256]

Нова промислова політика Франції передбачає тіснішу взаємодію територій, інновацій та промисловості політика, об'єднує промислові, наукові та навчальні заклади на одній території і виконує роль джерела інновацій; співпраця та взаємодія учасників стимулює потік інформації та компетенцій, чим сприяє народженню більш інноваційних проєктів; джерела привабливості:

концентрація суб'єктів, які діють на території, забезпечує міжнародну популярність; бар'єра для офшорінгу: конкурентоспроможність бізнесу пов'язана з його територіальною прив'язкою, територіальними компетенціями та корисними партнерами.

У 2006 р. дана програма доповнена проектом зі створення «Полюсів наукових досліджень і вищої освіти» (*Pôles de recherche ed d'enseignement supérieur* (PRES)) [454], у 2010 р. – програмою «Інвестиції в майбутнє» (*Programme d'investissements d'avenir* (PIA)), спрямованою на підвищення конкурентоспроможності Франції шляхом заохочення інновацій, у 2013 р – програмою «Ініціатива переваг» (*Initiatives d'Excellence-Idex*) спрямованою на формування освітніх кластерів, у яких «університети стають інноваційними центрами наукового, освітнього і регіонального розвитку. До 2015 р. у Франції було відібрано 25 територій для формування університетів нового типу [454]. В Аналітичному проміжному звіті про реалізацію Програми інвестицій у майбутнє [7] відзначено, що «основними характеристиками нової моделі університету стає робота на рівні території, залучення приватних структур і регіонального управління до трансферу технологій, вирішення питань науково-технічного та регіонального розвитку, створення інфраструктури для нових технополісів. Університети стають мультидисциплінарними центрами досліджень, несуть відповідальність за впровадження їх результатів у практику розвитку території» [17, с.492].

Світовий успіх і високі рейтингові показники науково-освітньої сфери Франції експертне середовище пов'язує з орієнтацією на інтереси регіонів та ефективну просторову організацію, яка враховує регіональну специфіку, територіальні умови, ресурсний потенціал, особливості виробничої та послугової сфери регіону, напрямки регіональних стратегій та пріоритети регіональних програм. «Просторова організація системи вищої освіти, хоча і є результатом еволюції, в даний час свідомо спрямовується на збільшення вкладу вузів у регіональний розвиток». Високі рейтингові позиції вищих навчальних закладів Франції (QS World University Rankings, Academic Ranking of World

Universities (ARWU)) є результатом «усвідомленої політики просторової організації системи вищої освіти, яка включає завдання рівномірного розміщення вузів по території Франції з метою надання всьому населенню рівного доступу до якісної вищої освіти, а підприємствам великого, малого та середнього бізнесу – рівного доступу до результатів наукових досліджень, які проводяться університетами і вищими школами» [17, с.494]. 50% (9 ВНЗ), які входять в ТОП-500 Шанхайського рейтингу 2018 [320] (за зведеним індикатором) працюють за межами Парижа, що підтверджує рівномірний розподіл провідних навчальних закладів по території країни.

Аналіз розподілу чисельності студентів за великими територіальними одиницями – макрорегіонами Франції проведений В.Болговою та М.Курніковою засвідчує високий рівень рівномірності з інтервалом від 7% до 11%: «У департаментах, розташованих за межами Парижа і столичного округу Іль-де-Франс, здобувають вищу освіту за програмами бакалаврату 62% студентів, магістратури – 60%, докторантури – 55%. Очевидно, що Франції вдалося уникнути зайвої концентрації системи вищої освіти в столичних або центральних регіонах, забезпечити високу рівномірність розподілу і територіальну збалансованість» [17, с.496-497].

Заслуговує на увагу регіональна мережа сформована в провінції Лімбург / (Limburg, Нідерланди), яка дозволила створити правильний науковий, освітній, соціальний та бізнес-клімат, в якому можна комфортно проживати, ефективно реалізуватися, творчо розвиватися та успішно конкурувати. Як переваги Лімбург пропонує сприятливу корпоративну структуру податків, високоосвічену, багатомовну робочу силу, чудову логістичну та технологічну інфраструктуру, сервісну підтримку й ефективну мережеву взаємодію між учасниками. Дана мережа переросла межі класичної, перетворившись у мультифункціональну регіональну мережу, вузлами якої є: суб'єкти виробничого бізнесу (≈ 80000 робочих місць, з них агробізнес – 17000 осіб, хімічний сектор – 10000 осіб); високотехнологічні компанії (зайнято 59000 осіб); дистриб'юторські центри, логістичні компанії, розподільчі центри

провідних компаній (зайнято 63700 осіб); сервісні та маркетингові організації, контактні центри, консалтинг та корпоративні послуги (бухгалтерія, кадрові послуги та ланцюжок поставок) (зайнято 10000 осіб); університети в Маастрихті, Аахені та Льєжі, Відкритий університет/Open University (один з найбільших у світі електронних навчальних закладів), Університет прикладних наук Зуйда (the Zuyd University of Applied Sciences), Медичний центр Маастрихтського університету (Maastricht University Medical Center, MUMC +); науково-дослідні інститути. Чотири кампуси об'єднали суб'єктів науково-дослідницької сфери (табл.3.1).

Таблиця 3.1

Кампуси-учасники регіональної мультифункціональної мережі Лімбург

Кампус	Фокуси, спеціалізація	Показники
Brightlands Maastricht Health Campus	біомедична візуалізація, регенеративна медицина, точна медицина, інноваційна діагностика, серцево-судинні дослідження	126 компаній, 9553 робочих місць, 7057 студентів
Brightlands Chemelot Campus	Показники продуктивності, розумні матеріали, біологічні матеріали та біомедичні матеріали, виробництво хімікатів	92 компанії, 2005 робочих місць, 848 студентів
Brightlands Greenport Campus Venlo	Здорове та безпечне харчування, рішення для агробізнесу, виробництва та логістики, майбутнє с/г, біоколова економіка	52 компанії, 600 робочих місць, 436 студентів
Brightlands Smart Services Campus	розробляє рішення щодо інтелектуальних послуг, засновані на наукових даних, дизайні послуг і соціальному впливі.	80 компанії, 650 робочих місць, 450 студентів

Джерело: складено автором на основі [202; 345]

Для координації діяльності освітньо-дослідницького сегмента учасників мережі (кампусів), налагодження їх співпраці, створення спільного знання та партнерства з реальним бізнесом створена компанія Brightlands. Компанія пропонує підтримку розміщення, бізнесу та талантів та яскраве співтовариство для обміну знаннями, орієнтоване на інновації в глобальному контексті.

Лімбург зарекомендував себе як магніт для міжнародних компаній та місце для створення штаб-квартири бізнесу, будь-якого регіонального чи міжнародного рівня. Залученням і супроводом нових компаній займається виконавчий орган LIOF (Лімбургська компанія з розвитку та інвестицій / Limburg Development and Investment Company), завданням якого є: «надання венчурного капіталу інноваційним та потенційно життєздатним компаніям з малих і середніх розмірів; стимулювання знань та інноваційних проектів,

створених малими та середніми компаніями; залучення іноземних інвесторів та здійснення розвитку інвесторів для відомих компаній» [203].

Ще одним вузлом регіональної мережі Лімбург є Фонд обслуговування клієнтів Valley (Customer Service Valley) [257], який забезпечує взаємодію уряду, бізнесу та освіти, обмін знаннями та інноваціями, створення привабливого бізнес-клімату для організацій, орієнтованих на обслуговування клієнтів (Додаток К). Customer Service Valley надає послуги з обслуговування клієнтів фронт-офісу та бек-офісу як відомих компаній, так і невеликих, для яких такий аутсорсинг надзвичайно актуальний. Отримані кошти інвестуються в навчання, створення мереж, знання та інновації, мобільність і підбір персоналу, а також маркетинг і комунікації. Співпраця необхідна, щоб бути в курсі всіх досягнень для досягнення максимальної задоволеності клієнтів у все більш цифровому світі і скорочення робочої сили, «Контакт-центр Академії Лімбург отримав професійний статус «Агент контакт-центру» (Contact Center Academy Limburg professionalizes the job of 'contact center agent) та створив платформу агентств ринку праці для студентів та випускників навчальних закладів Лімбургу» [48].

В основі стійкого розвитку Швеції принцип «розвитку та поглиблення діалогу і мережевої взаємодії між різними сторонами як всередині, так і поза системою освіти» [465]. Саме мережева взаємодія колективних суб'єктів освітньої діяльності є «найбільш ефективним способом створення просторів з обміну досвідом і передачі інноваційних підходів в освіті для сталого розвитку» [64].

Федеральне міністерство освіти та наукових досліджень Німеччини (Bundesministerium für Bildung und Forschung – BMBF) ініціювало програму «Неперервне навчання для всіх» (Lebensbegleitendes Lernen für alle), яка передбачає створення регіональних освітніх мережі (Regionale Vernetzung), учасниками яких є освітні установи, підприємства, соціальні партнери, управління у справах молоді, бюро з працевлаштування, установи культури, локальні громадянські проекти. Метою Regionale Vernetzung є насамперед «підвищення гнучкості системи професійної підготовки та створення

інфраструктури, яка забезпечує взаємодію регіональних освітніх установ, загальне управління процесом передачі і отримання знань. Подібна інфраструктура включає технічні, організаційні, комунікативні, культурні та професійні компоненти. Таким чином, реально існуючі в регіоні знання будуть оптимально використовуватися регіональними акторами, пов'язаними з системою професійного навчання». Регіональна освітня мережа Regionale Vernetzung сприяє кращій міжсекторальній співпраці регіональних акторами, підвищує конкурентоспроможність регіону, формує регіональну культуру навчання, покращує якість життя в регіоні. Попередня програма «Регіони, що навчаються – стимулювання створення мереж» (Lernende Regionen — Förderung von Netzwerken) [424] була спрямована на створення та розширення регіональних мереж, які охоплюють декілька напрямів освіти, залучають якомога більше місцевих освітніх акторів, поєднують їх з місцевою владою, бізнесом, громадським сектором, щоб задовольнити попит місцевого населення та підприємств на освітні програми. У рамках програми усі зацікавлені сторони розробляли «Освітній профіль регіону» як концептуальну базу впровадження інноваційних освітніх програм. Було створено 75 регіональних мережевих структур, які «реалізували різні інноваційні модельні проекти регіонального розвитку» [142] (Додаток Л).

Як приклад розглянемо «Lernende Region – Netzwerk Köln e.V.» (Регіони, що навчаються – мережа м. Кельна) [423], спільний проект муніципалітету міста Кельна та Кельнської промислово-торгової палати. Мета РОМ – забезпечити доступу до освіти та знань для всіх громадян Кельна, «координація співпраці oferentів і споживачів у сфері освіти в м. Кельні, забезпечення прозорості ринку освіти в регіоні». Учасниками регіональної освітньої мережі є: школи та університети, навчальні компанії, постачальники післядипломної освіти та послуг з підвищення кваліфікації, освітні консультаційні центри, регіональні ініціативи та проекти, що працюють у сфері освіти. Також учасниками мережі є Палата ремісників Кельна (Handwerkskammer zu Köln), Районні майстри Кельна (Einzelhandelsverband Köln), Кельнська асоціація роздрібною торгівлі, Асоціації якості професійної освіти та навчання (Sprecher

der Qualitätsgemeinschaft Berufliche Bildung – Region Köln e.V.), Робоча група з питань неперервної освіти Кельн (AWK), Німецька конфедерація профспілок та інші. Мережа «Lernende Region – Netzwerk Köln e.V.» приймає активну участь у розробці концепцій дій та інтеграції для формування освітнього ландшафту та демографічних змін у регіоні Кельна. Офіс асоціації підтримує, супроводжує та координує спільну роботу партнерів у мережі, є контактним пунктом для громадян, які шукають консультацій з освітніх питань, забезпечує функціонування та редакційну підтримку Кельнського освітнього порталу (bildung.koeln.de), виконує функції проектного агентства для державних та федеральних тендерів у сфері освіти, займається маркетингом освіти в Кельні (PR, конгреси, фестивалі та інші івенти) [494]. Регіональні освітні мережі Німеччини широко використовують освітні портали, віртуальне спілкування, дистанційне навчання на основі цифрових технологій. Функції місцевих органів влади полягають у створенні сприятливого регіонального клімату, який забезпечує взаємодію індивіда та підприємства, безпосередньо об'єднує процеси роботи та навчання в рамках освітніх соціальних мереж [414].

Проблеми у галузі професійної освіти та неперервної освіти, історична та економічна нерівномірність розвитку регіонів Китаю змусила уряд обрати стратегію розвитку освітньої системи в напрямку регіоналізації та трансформації регіональних освітніх моделей та мереж. Особливу увагу звернуто на роль професійної освіти в процесах індустріалізації економіки регіону та становленні суспільства «Сяокан» (суспільство середньої заможності). На рис.3.3. зображено взаємозв'язок та наступність елементів регіональної освітньої мережі професійно-технічної орієнтації в Китаї. У Китаї створюється національна та регіональні освітні мережі, спрямовані на забезпечення рівного доступу до освітніх ресурсів населення усіх регіонів країни; передбачають створення професійних установ інтегрованого виду, підготовку програм професійного навчання, які відповідають потребам регіональної економіки; реалізують принцип ступеневої, багаторівневої освіти.

Рис.3.3. Взаємозв'язок елементів регіональної освітньої мережі професійно-технічної орієнтації в Китаї

Джерело: складено автором на основі [316]

Із 2017 року в Китаї реалізується проект «Double first class university plan», який подовжує здобутки двох попередніх (Проект 211 та Проект 985) спрямований на створення університетів та дисциплін світового класу до кінця 2050 року. Попередній Проект 985 освоїв спільне фінансування держави, урядів провінцій та міських агломерацій в сумі \$5 млрд [400]. На основі опрацювання дослідження стратегій ключових (опорних) і регіональних ВНЗ Китаю, проведеного А. Голобоковим [59], нами виділені ті, які демонструють внесок вищого навчального закладу в розвиток регіональної освітньої мережі: підготовка фахівців для ключових галузей регіону; навчання викладачів регіональних ВНЗ по роботі з сучасною технікою; формування мережі наукових технопарків; прямі договори про співпрацю; орієнтація дослідних центрів на вирішення регіональних проблем, наукові дослідження в пріоритетних для кожного конкретного регіону областях, включаючи прикордонні. Провідний дослідницький університет КНР Цінхуа для реалізації інтересів підприємств регіону забезпечує науковий технопарк TUSPARK

(понад 800 тис. кв. м, включає більше 500 компаній, мережа з 30 бізнес-інкубаторів в найбільших містах Китаю, бізнес-інкубатор для студентів, що повернулися після навчання за кордоном). Електронна бібліотека університету, яка об'єднує 24 тисячі комп'ютерів, слугує для місцевого населення багатофункціональним, відкритим, ефективним, фундаментальним центром інформації. Університет Фудань входить у спільну регіональну мережу разом 77 дослідницькими інститутами, 112 міждисциплінарними інститутами, 5 науковими лабораторіями, 10 госпіталями, які надають медичні послуги населенню і на базі яких одночасно ведеться практичне навчання студентів медичних спеціальностей університету.

Для усунення дисбалансу в розвитку окремих регіонів Китаю та регіональної освіти вживається ряд організаційно-управлінських заходів: формалізуються механізми міжрегіонального співробітництва та партнерства між професійними освітніми закладами різних регіонів [145]; оптимізується регіональний розподіл освітніх ресурсів; поглиблюється внутрішньорегіональна співпраця закладів професійної освіти, «створюються регіональні установи адміністративних підрозділів, професійно-громадські об'єднання міжадміністративних підрозділів для того, щоб координувати розвиток професійної освіти і стимулювати співпрацю між професійними освітніми установами різних регіонів у спільній підготовці кадрів, спільне навчання та перепідготовку педагогічних кадрів, спільну розробку навчальних програм, спільне використання цифрових навчальних ресурсів і навчальних і науково-дослідних результатів» [301, с. 13]; налагоджується партнерство між міськими та сільськими професійними освітніми закладами через створення спільних освітніх організації та професійні громадські об'єднання; підтримується спільне використання та інтегрування професійних освітніх ресурсів в галузі регіональної економіки; за участю місцевої влади, галузей та підприємств активно створюються професійні освітні установи з розвитку національних ремесел (у тому числі національних меншин) і підготовки кадрів за цими ремеслами [316].

Ідея «вирощування зразків нового способу життя, яке забезпечує

породження нових технологій і нових діяльностей у певній, заздалегідь обраній сфері спеціалізації даного регіону [65], через технополіси сьогодні реалізують Японія (26 технополісів), Франція (Софія-Антиполіс, Мейлан-Гренобль (ZIRST de Meylan-Grenoble), Іль-де-Франс), Шотландія (Силікон Глен), Англія (Мілтон Кейнс), Південна Корея (Даедук), Китай (Шенчжень та Гуандун), Фінляндія (Турку, Лахті, Отаніємі). «Технополіс – науково-виробничий комплекс із розвинутою інфраструктурою сфери обслуговування, який охоплює територію окремого міста. В економіці такого міста головну роль відіграють дослідницькі центри, які розробляють нові технології, та виробництва, які ці технології використовують. Елементи технополісу можуть поєднуватися не територіально, а комунікаційно – через інформаційні мережі» [27]. Технополіси (technopolise; від грець. techne – «майстерність» і polis – «місто») як форма регіонального розвитку:

- інтегрують ресурси освітньої, наукової, виробничої, послугової, громадської сфер регіону;
- акумулюють критичний фонд інтелектуального, наукового, освітнього та культурного капіталу;
- «концентрують практико-господарські, діяльнісні, розумові, комунікативні зв'язки між різними науково-технічними, філософсько-гуманітарними, методологічними, інженерно-практичними дисциплінами, галузями практики» [65];
- пропонують жителям компактне поселенське середовище з розвинутою логістикою, комфортною інфраструктурою та чистою екологією;
- створюють «абсолютно особливі і специфічні регіональні зразки змісту загальної освіти, що охоплює всі етапи освіти, – від дитячого садка до університету та інституту підвищення кваліфікації»;
- організовують взаємодію бізнесу, освіти, науки та місцевої влади.

Успішність мережевої взаємодії та стабільність взаємозв'язків між вузлами й елементами технополісу як однієї з форм регіональної освітньої мережі забезпечується наявністю інтелектуального, наукового, освітнього, культурного, кадрового, виробничого, інфраструктурного, інвестиційного,

бізнесового та управлінського потенціалу.

Ініціатором створення технополісів у Японії була держава – Міністерство Зовнішньої торгівлі та Промисловості. Але у фінансуванні проекту технополісів важливу роль відіграють регіональні та місцеві органи влади. Наприклад, витрати на будівництво технополісу Цукуба [199] взяла на себе регіональна влада, яка створила спеціальний фонд, що формувався за рахунок податків, внесків корпорацій, у мотивованих системою фінансових стимулів, і завдяки крупному приватному капіталу. У результаті, резидентами технополісу Цукуба стали переважно муніципальні науково-дослідні організації. До речі, розміщення технополісу Цукуба недалеко від Токіо породило певні суперечності між інтересами потенційних учасників та нівелювало можливі відносні переваги: токійські підприємці вважали недоцільними інвестиції в технополіс, адже проектів вистачає і в столиці; вчені та інженери технополісу не оцінили поселенську привабливість технополісу і продовжують жити в Токіо; фінансовий капітал. У цілому досвід Японії у створенні технополісів як осередків інноваційної активності регіонів засвідчив важливість створення особливого творчого простору, який можна створити тільки за умови участі самодостатньої територіальної громади.

Цікавий досвід Франції зі створення технополісів, технопарків, освітніх кластерів реалізації, де ініціатором та провайдером проектів була не держава, а органи місцевого самоуправління: Зона наукових і технічних нововведень і виробництв Мейлан-Гренобль (ZIRST de Meylan), Софія–Антиполіс (Sophia Antipolis), «Жерлан Біополь» (Biopôle de Gerland, Lyon). «Софія-Антиполіс» є «концептуальним утворенням, яке розташованим на території 9 комун; у результаті забезпечується політична незалежність наукового технопарку від конкретного муніципалітету» [376]. За даними офіційного сайту [376], бізнес-сектор технопарку нараховує 2230 компаній (36 300 робочих місць), дослідницький сектор представляють 63 установи, 4000 вчених та 5000 студентів. Наявність численних навчальних закладів і центрів вищої освіти зміцнює обмін і синергію між університетськими дослідницькими установами та компаніями

завдяки технологічним партнерствам. Бізнес-сектор Sophia Antipolis охоплює кластери конкурентоспроможності SCS та Pégase, асоціацію Telecom Valley, асоціацію Telecom Paris Tech та інкубатори PACA-Est, регіональне агентство з інновацій та інтернаціоналізації (ARII), інкубатор, у якому розміщено близько двадцяти стартапів, приміщення для співпраці, платформа 4G Com4Innov та офіси CCI. Компанії, які вирішили перевести виробництво з Паризького регіону, або які створюють безпосередньо в технопарку, отримують ряд преференцій: отримання позик на пільгових умовах, податкові знижки (звільнення від місцевих податків (50% на 5 років), якщо фірма створила 10 робочих місць і загальні інвестиції її склали більше 45 800 євро), регіональні дотації та змішані субсидії для новоприбулих компаній (5818 євро за створення одного робочого місця. Діяльність технопарку «Софія Антиполіс» демонструє регіонам України «позитивний приклад переходу від традиційної моделі моноорієнтованої економіки до моделі інноваційної економіки цілого регіону, в якій нові технології слугують базою для економічного зростання регіону» [114].

Модель технопаркової структури «сприяє оптимальному розміщенню індустріальних секторів усередині країни, вирівнювання рівня економічного розвитку територій, розвитку науково-промислових зон з високим рівнем життя в економічно відсталих територіях, подолання соціально-економічних диспропорцій між великими промисловими центрами і периферією» [291]. Дослідницький парк Ідеон (Ideon Science park) [397] у Швеції створювався в умовах складної економічної ситуації, промислового спаду, масового безробіття. За пропозицією вчених з університету Лунда в провінції Сконе у 1983 році розпочалося створення технопарку з новими робочими місцями в наукомістких галузях. Ресурсне забезпечення даного проекту базувалося на наявності освітнього потенціалу (декілька університетів та вищих шкіл, 40 тис. студентів на 100 тис. населення), дослідницького потенціалу (Хімічний центр, Біологічний центр, Екологічний центр, дослідницькі центри купних корпорацій та інші). Сьогодні Ideon Science park – це близько 400 компаній (усього через парк пройшло 1200 компаній), 9 тисяч робочих місць, університети та наукові лабораторії, стартапи із показником

виживання 80%, доступ до «дешевих грошей», якісний консалтинг. Офісний постір Ідеона з компактних кабінетів, переговорних залів, майданчиків для ділових зустрічей, коворкінг-зон, громадських зон для спілкування (12 ресторанів і кафе). У 2020 році буде запущено трамвайну лінію, яка дозволить доїхати до центру міста Лунд протягом 7 хвилин. Як зазначає Л. Єрмалович, «в умовах економічної кризи в багатьох європейських країнах технопарки проявляли себе як ефективний механізм реновації, в результаті якої в регіоні з'являлися сотні тисяч робочих місць, а регіон набував статусу економічно благополучного [85].

Мережеві форми взаємодії забезпечили успіх Silicon Valley (Кремнієвої долини) [462]. «Багатостороннє партнерство університетів, компаній, винахідників, індивідуальних підприємців та інших організацій зробили долину світовим центром спочатку інженерної науки, потім – мікроелектроніки, напівпровідників, комп'ютерів і, нарешті, інформаційно-комунаційних технологій [373]. Silicon Valley сьогодні функціонує у форматі потужної інноваційної екосистеми, яка управляється через мережеві асоціації різних гравців. «Вона успішно залучає інноваторів з усього світу (у 2010 р 30% стартапів було створено іммігрантами) і є епіцентром численних венчурних проєктів (40% венчурних інвестицій США)» [419], охоплює 42 населених пункти, 90 тис. компаній, десятки дослідницьких центрів та університетів, 40 промислових і технологічних парків (у яких розміщено близько 600 фірм), залучає третину венчурних інвестицій США, зосереджує 15% промислового і 30% конструкторського потенціалу світової ІТ-індустрії. В основі інституційного механізму регіонального розвитку Кремнієвої долини узгодження інтересів бізнесу та регіону. З цією метою у 1992 р. створено Joint Venture - Silicon Valley Network («спільне підприємство – Мережа Кремнієвої долини»), яке об'єднало між представниками бізнесу та регіональних влад щодо реалізації спільної мети: підвищення якості життя в регіоні. Мережева взаємодія формує тісні взаємозв'язки між університетами, місцевим бізнесом, науковими, комунальними і політичними організаціями, консалтинговими та маркетинговими компаніями. Співробітники університетів виступають як підприємці, радники, власники акцій, керівники лабораторій, а фірми - як орендарі в технологічному

парку, кредитори університетських підрозділів, роботодавці.

Як зазначає група українських і білоруських дослідників, «важливим інструментом створення горизонтальних зв'язків між елементами науково-інноваційної системи є автономні мережеві організації» [104]. Автори наводять приклад мережі Connect, яка діє в регіоні Сан-Дієго (Південна Каліфорнія) [356], створення якої дозволило йому успішно конкурувати з Кремнієвою долиною. «Мережа об'єднує 18 тис. підприємств і організацій регіону. Діяльність мережі багатовекторна, а її програми охоплюють практично всі сфери діяльності технологічного та венчурного бізнесу в Південній Каліфорнії. При її посередництві залучено понад \$10 млрд венчурних інвестицій в інноваційні стартапи, а її послугами скористалися понад 3 тис. стартапів. Мережа визнана однією з найбільш ефективних подібних організацій у світі. За останні 15 років створено понад десятка аналогів мережі за кордоном» [104]. У 2019 році Connect об'єдналася з San Diego Venture Group у структуру Connect w / SDVG, яка зосередилася на підтримці та розвитку підприємців у регіоні Сан-Дієго пропонуючи їм спільний потужний мережевий ресурс – наставництво, освіта та капітал. Мережа обслуговує підприємців та стартапів з ранньої стадії протягом усього шляху їхнього зростання, пропонує набір менторських програм та кураторських заходів, проводить мережеві заходи спрямовані на допомогу компаніям рости, отримувати доступ до капіталу.

Становлення цифрової економіки формує нові формати мережевої взаємодії. На зміну технополісам приходять «розумні міста» (smart cities) – надскладна багаторівнева система де (в ідеалі) уряди, жителі, відвідувачі та підприємства залучені до інтелектуальної, підключеної екосистеми, технології та інновації забезпечують комфортне та безпечне життя, умов для процвітання бізнесу. За доповіддю Deloitte розумні міста в майбутньому «будуть більш зв'язаними, мережевими та спільними» [371]. Deloitte нараховує більше тисячі «розумних міст», більшість з яких розміщена в Південній та Південносхідні Азії. Країни АСЕАН формують мережу розумних міст базуючись на спільному документі «Концептуальні зауваження з мережі розумних міст АСЕАН» [355].

Пілотний варіант проекту включає 26 міст, у тому чотири в Малайзії.

У 1996 році Малайзія розпочала проект Cyberjaya («Силіконова долина Малайзії»), <https://www.cyberjayamalaysia.com.my/>), який передбачає створення міста де в єдину мережу пов'язані навчальні заклади (7 вищих навчальних закладів, 32,6 тис. студентів), інтелектуальні школи, дослідницькі та експериментальні центри для розробки високоінтелектуальної продукції (13 дослідних центрів, робота яких сфокусована в таких областях, як ІТ-програми, нанотехнології, віртуальна реальність, роботобудування, чисті технології), «розумні будинки», ІТ-компанії, включаючи стартапи, компанії-резиденти (IBM, Dell, AMD, Ericsson, HP, Fujitsu, HTC, AT & T, BMW, Huawei, Shell, HSBC і інші), найбільший в Південно-Східній Азії дата-центр – сервер з базою даних центрального офісу податкової служби Малайзії. Для залучення резидентів сформовано безпрецедентну «програму лояльності»: повне звільнення компаній від податків на прибуток на перші 5 років, звільнення від податків на інвестиції в країну, вільне переміщення капіталу, безмитне ввезення комп'ютерного обладнання, можливість мати 100-% штат іноземних співробітників і мінімальні вимоги до отримання робочої візи для іноземних співробітників. Однак створення «розумних міст» також пов'язане низкою викликів і загроз: супротив міського середовища (соціального та бізнесового), відсутність у місцевої влади практичного досвіду реалізації інноваційних бізнес-моделей, неготовність міської інфраструктури тощо.

В Україні технопарком, який може запропонувати сучасну екосистему та інфраструктуру для розвитку бізнесу у сфері високих технологій та креативних індустрій, є UNIT.City. П'ять асоціацій IT Ukraine Association, Ukrainian Venture Capital and Private Equity Association (UVCA), ІТ- комітет American Chamber of Commerce (ACC), ІТ-комітет European Business Association (EBA), UAngel займаються проблематикою формування мережі технопарків у в Україні. Реалізація концепту «розумне місто у Києві базується на затвердженій концепції «Smart city Киев». На сьогодні відкрито «розумну ділянку вулиці», запущено сервіс онлайн-оплати, сервіс електронних петицій, інтелектуальна система управління дорожнім рухом столиці. Дніпро робить перші крики в

напрямку активного впровадження в міську логістику та інфраструктуру інформаційних і комунікаційних технологій

Освітні кластери або регіональні освітні кластерні мережі є сучасною формою інтерактивної мережевої кооперації, яка передбачає інтеграцію, взаємозамінність та взаємодоповнюваність компетенцій усіх учасників. Кластер об'єднує «групи різних організацій та інститутів, які географічно локалізовані в певному інституційному середовищі, взаємодіють формально і неформально через міжорганізаційні або міжособистісні мережеві зв'язки та беруть участь в колективному створенні всіх видів новацій у цій сфері економічної діяльності з урахуванням її потенціалу знань, компетенцій і технологій [389]. Кластеризація в галузі освіти «створює величезну цінність для регіону, допомагає намітити перспективні практики на національному рівні» [378] і передбачає, що в кластері «представники трьох секторів трансформуються в гібридні мережеві організації: університети освоюють роль підприємницьких центрів, компанії – роль університетів (науки), а влада – роль венчурного фонду та / або бізнес-менеджера, що підтримує конфігурацію спіралі в цілому» [373].

У США на базі спеціально створеного департаменту освіти «Управління освітніх технологій» (OET) реалізовано проект формування регіональних інноваційних екосистем по всій країні (сьогодні проект Digital Promise самодостатній). Механізмом реалізації проекту є інноваційно-освітній кластер (Education Innovation Clusters / EdClusters) – «місцева спільнота викладачів, підприємців, котрі фінансують організації, дослідники та інші зацікавлені члени громади (сім'ї, місцеві органи влади, некомерційні організації) для підтримки інноваційної системи викладання і навчання в регіоні. Працюючи разом, ці партнери утворюють мережу, яка має унікальні можливості для проектування, запуску, ітерації та поширення проривних начальних практик та інструментів» [365]. Мета EdClusters полягала у поліпшенні спільного розуміння потреб та можливостей, у розробці проривних, більш ефективних та автентичних інструментів та практики для вирішення проблем, впровадженні цих інновацій в навчальне середовище. За даними 2017 року, кластерна мережа EdCluster у США нараховує 50 освітніх кластерів, кожен з яких унікальний, має власну траєкторію

розвитку, формує власні ініціативи та порядок денний, виходячи з різних потреб та ресурсів регіону, перспективи та можливості своїх партнерських організацій. Наприклад, у Пітсбурзі навчальна мережа Remake зосереджується на навчанні виробників. У Тусоні, штат Арізона, EdCluster CommunityShare, застосовує практичний підхід до реального навчання та залучення громад [363]. Інноваційна регіональна екосистема США «формується за нормативної, ресурсної та методичної підтримки департаменту освіти США» [129].

Міжрегіональна мережева кластерна взаємодія представлена трансбалтійською кластерною мережею в галузі наук про життя ScanBalt BioRegion (ScanBalt@MTÜ). За даними офіційного сайту [204], мережа об'єднує 3000 профільних компаній, понад 1000 науково-дослідних організацій, 50 університетських лікарень, 60 університетів у галузі охорони здоров'я / життя в т.ч. 25 з акцентом на Medtech, 50 кластерів і мереж охорони здоров'я, 75 наукових парків галузі охорони здоров'я, що наближає її за потужністю до американських кластерів того ж профілю.

Освітній хаб – це мультифункціональні освітні, культурні, відпочинкові та подієві простори, які на платній та безплатній основі пропонують освітні послуги, ексклюзивні освітні програми, курси, тренінги, освітні івенти тощо. Завдання освітнього хабу – налагодити взаємодію між учасниками мережі – провайдерами та споживачами знань і компетенцій. Позитивний досвід розвитку освітніх хабів демонструють країни Східної та Південно-Східної Азії (табл.3.2). Дослідники підкреслюють, що розвиток освітніх хабів «сприяє створенню та удосконаленню інфраструктури, залученню у проекти цілі міські агломерації. У перспективі освітні хаби можуть дати імпульс трансформації мережі розповсюдження знань, що буде сприяти зростанню конкурентних переваг регіону» [233] та посилювати регіональне співробітництво.

Таблиця 3.2

Досвід країн Східної та Південно-Східної Азії у трансформації міжнародних і регіональних освітніх мереж у форматі освітнього хаба

<i>Країна</i>	<i>Освітній хаб</i>	<i>Призначення та основні послуги</i>
<i>Сінгапур</i>	Boston of the East	Зухвалий проект «Бостон Сходу спрямований на залучення у вузи Сінгапуру студентів зі Східної та Південно-Східної Азії; спільні освітні і науково-дослідницькі програми між сінгапурськими та світовими вузами; відкриття філій кампусів відомих світових університетів; двомовність навчання; матеріальна мотивація іноземних фахівців і професорів
	Nepal Hill	Освітній кластер бізнес-шкіл, консалтингових фірм, сінгапурських і філій світових університетів, який являє собою центр підготовки лідерів, підвищення кваліфікації, проведення коучів і тренінгів для найбільших мультинаціональних компаній.
	Singapore talent development alliance	Освітній хаб «Сінгапурський альянс розвитку талантів» створений з метою розвитку талантів. Учасники хабу пропонують освітні послуги та тренінги адаптовані для китайського освітнього ринку з метою навчання мільйона чиновників і технічних працівників [420]
<i>Гонконг</i>	Pearl River delta business council	Освітній хаб «Дельта Перлинної річки» регіонального значення з перспективою перетворення з часом у хаб міжнародного рівня. Формується зразкова зоні здійснення інтегрованої реформи освіти з використанням експертних знань гонконгських фахівців у сфері інституційного розвитку, розвитку кадрів для системи освіти і формування стандартів освітніх дисциплін. Активне залучення студентів з Південного Китаю, Сінгапуру і Японії, відкриття дослідних центрів і філій гонконгських ВНЗ у материковому Китаї, зокрема в Шеньчжені, промислового центрі, що знаходиться поблизу кордону з Гонконгом [233; 420]
<i>Малайзія</i>	(Kuala Lumpur education city)	Освітній хаб «Місто освіти Куала Лумпур» функціонує у форматі «місто знань» у якому розміщені міжнародні та малайзійські університети, заклади початкової та шкільної освіти. Місткість хабу оцінюється в 30 тис. студентів [479]. Можливість для іноземних студентів отримати дипломи британських та австралійських університетів у їх малайзійських кампусах, при менших фінансових витратах на навчання а проживання [430]
	Educity Iskandar	Повноцінне «місто знань» з кількома міжнародними університетами (Newcastle, Southampton and Reading.). Місто є центром високотехнологічної галузі, і багато компаній тепер співпрацюють з Educity. EduCity наголошує на розвитку дослідницької інфраструктури, щоб стати регіональним центром передового досвіду та центральним вузлом міжнародної мережі академічних установ, компаній та служб. Це дає змогу міжнародним студентам працювати в інтегрованому середовищі, що поєднує в собі досконалість і підприємництво [395].
<i>Південна Корея</i>	Songdo international business district	«Освітній хаб, який налагоджує мережеву взаємодію між міжнародними школами та університетами в бізнес-регіоні Сонгдо. До 2025 року тут планується побудувати 10 університетів, у тому числі кампусів іноземних вузів. Метою розвитку освітнього хаба є не тільки залучення до співпраці провідних світових вузів, а й утримання в країні корейських студентів, які прагнуть здобути освіту на рівні світових стандартів. Уряд Південної Кореї надає субсидії провідним зарубіжним університетам, які бажають відкрити кампуси в Сонгдо, і / або безкоштовну оренду будівель у перші п'ять років після відкриття» [233].

Джерело: складено автором на основі: [233; 395; 403;420; 430; 496]

Надзвичайно активною у створенні освітніх хабів є Малайзія, які розглядаються як інструмент досягнення країною статусу значимого регіонального та міжнародного освітнього центра [405]. До 2020 р уряд планував перетворити країну в міжнародний та регіональний освітній хаб і залучити 200 тис. студентів (до 2025 року – 250 тис.), однак у силу політичних чинників повністю досягти мети не вдалося. Експорт освітніх послуг не лише

сприяє економіці Малайзії, але також сприяє культурному впливу, конкурентоспроможності, мережевій взаємодії, що приносить користь і студентам, і громаді. Малайзія досягла успіху в становленні своєї репутації як світового центру вищої освіти, а вища освіта – стала головним пріоритетом прогресу Малайзії, оскільки вона визнає, що драйвером розвитку глобальної економіки є знання та інновації. Вища освіта тепер є головним рушієм соціально-економічного розвитку Малайзії [395].

Сьогодні в країні сформовано кілька міст знань і освітніх хабів міжнародного та регіонального масштабу: Kuala Lumpur education city, Klang Valley, Nilai, Cyberjaya, EduCity in Iskandar, Pagoh Education Hub, Bandar Sri Alam in Pasir Gudang [479]. У рамках нішевої маркетингової стратегії, з якою Малайзія має намір зайняти лідерство в ніші спеціалізованих освітніх послуг, розроблено освітній стандарт курсу «Ісламські фінанси» для залучення студентів з різних мусульманських країн [420].

Окрім відомого освітнього хаба «Місто освіти Куала Лумпур» (Kuala Lumpur education city), доцільно звернути увагу на проект з перетворення цілого штату Негері-Сембілан (Negeri Sembilan Malaysia) в освітній хаб Nilai. Ініціаторами проекту був уряд штату, місцевих навчальні заклади та декілька іноземних закладів вищої освіти (Epsom College, City University College, Великобританія), малайзійські корпорації. Проект EduCity in Iskandar в перспективі повинен перетворитися в регіональний освітній центр та місце для якісної освіти світового класу для забезпечення доступу до якісної освіти та навчання як для міжнародних, так і для внутрішніх ринків. Студенти університетів, які становлять ядро хабу, живуть, розважаються, замагаються спортом у гігантському міжнародному студентському селі.

Кожна з розглянутих країн (Сінгапур, Малайзія, Гонконг) формують послідовну державну політику щодо реалізації проектів освітніх хабів. Уряди Сінгапуру і Гонконгу з самого початку спочатку вбачали у створенні хабів засіб «м'якої сили» для просування свого регіонального лідерства. Згодом освітні хаби дозволили їм капіталізувати свої досягнення у сфері вищої освіти та сприятливе географічне положення [436].

Досвід даних країн взяв на озброєння Казахстан, який також планує в майбутньому стати центральноазійським освітнім хабом. В основі стратегії розвитку: залучення іноземних студентів; впровадження найліпших освітніх програм в казахстанських університетах; запрошення найліпших іноземних професорів. Цікавий проект реалізований для сільських регіонів Казахстану – освітня програма фонду iQanat [188], яка створена з метою стимулювання інтересу та любові учнів сільських шкіл до навчання, відбір випускників програми для вступу до найліпших університетів світу. У відбірковому турі (дистанційний та оф-лайн формат) беруть участь 30 тисяч учнів дев'ятих класів сільських шкіл з кожного сільського району Казахстану (162 од.). Квота кожного району визначається регіональною специфікою, зокрема щільністю населення. У результаті багатоетапного відбору обирається 800 фіналістів (обмежено бюджетом фонду). До речі, однією з непрямих цілей освітньої програми iQanat є закріплення моральних принципів академічної доброчесності, але не каральними та поліцейськими методами (металошукачі, глушники, моральний тиск), а вихованням та довірою. Усі 800 фіналістів протягом двох наступних років отримують від фонду iQanat методичну, інформаційну та менторську / наставницьку підтримку, запущено онлайн-платформу підготовки до ЄНТ (казахський аналог ЗНО) для моніторингу прогресу учнів та контролю за переглядом відеоуроків. Влітку та взимку організовується тижневий табір iQanat Camp, де учні проходять інтенсивну підготовку до ЄНТ, відвідують тренінги, готують та беруть участь в різних івентах, налагоджують соціальні зв'язки. Також запущено проект школи для 100 фіналістів програми «Kazakh-English High School» (критерії відбору – результат EF Standard English Test, тест на логіку та критичне мислення), в якій учні протягом двох років будуть «прокачувати» знання англійської мови та готуватися до вступу в закордонні університети.

Досвід створення освітніх хабів уже є і в Україні, як у столиці, так і в регіонах:

- Освітній хаб міста Києва (www.eduhub.in.ua) – ініціатор Київська міська державна адміністрація»; реалізує КНП «Освітня агенція міста Києва»;

- мета – забезпечити реалізацію в місті Києві концепції «Навчання Протягом Життя» (Life Long Learning). Згідно із соціопитуванням, понад 40% дорослого населення киян вже знає або користується цим проектом;
- «Spalah» (<https://www.spalah.com/>) – освітній хаб, коворкінг, ІТ-школа, івент простір. Основна мета – створення місця-колектора креативної молоді для безперервного отримування знань, розробки та втілення ідей, генерування нових стартапів і програм, спрямованих на розвиток країни, обміну досвідом, проведення освітніх заходів. Реалізовано в Маріуполі, Харкові, Дніпрі.
 - Education HUB (<http://edhub.com.ua/>) – унікальний освітній простір нового формату для спільного розвитку та взаємного зростання батьків, підлітків, педагогів та представників бізнесу. Мета – надихати людей та надавати можливості для їх різнобічного розвитку.
 - Дівергент (<http://diverгентhub.org/>) – освітній простір в Одесі, який дозволяє реалізувати освітні та творчі проекти.

Освітні мережі сьогодні створюються навіть у формі освітніх стратегічних альянсів, холдингів, міжвузівських концернів, транснаціональних корпорацій. Німецька служба академічних обмінів (нім. Deutscher Akademischer Austauschdienst, DAAD, створена у 1925 р.) – громадське об'єднання німецьких вищих навчальних закладів та студентських організацій. Світова мережа представництв, інформаційних центрів та лекторів DAAD, яка представлена в 60 країнах, «сприяє інтернаціоналізації німецьких вишів, зміцненню германістики та німецької мови за кордоном, підтримує країни, що розвиваються, в процесі створення сильних вишів та консультує відповідальних фахівців у сфері освітньої політики, досліджень за кордоном та політики щодо країн, що розвиваються» [360]. Потужну міжнародну мережу у більш ніж 100 країнах та територіях (з 1992 року в Україні) сформувала Британська Рада (British Council) – «міжнародна організація Сполученого Королівства, мета якої – розширення культурних відносин та розповсюдження освітніх можливостей» [20]. За звітом 2018/2019 рр., мережа залучила майже 80 мільйонів осіб офлайн та 100 мільйонів осіб он-лайн, що дозволило довести загальну цифру до 791

мільйон осіб [333]. Активно формує свої мережі Франція – Edu France, Campus France, Alliance française. Як зазначає Г. Черніков, «впливові транснаціональні корпорації діють також у США, Японії, Австралії, Фінляндії та ряді інших країн. Багато з них займаються винятково освітою, зокрема операціями, пов'язаними з експортом освітніх послуг. Але в ряді випадків в напрямках діяльності цих ТНК чимале місце займають проблеми культури, мистецтва, організація науково-дослідницької роботи. Відтепер ТНК поряд із державами є найбільшими агентами, що регулюють обмін студентами та науковцями»[314].

На основі дослідження зарубіжної практики [187] в табл.3.3 нами узагальнені формати, засоби та інструменти трансформації регіональних освітніх мереж.

Таблиця 3.3

**Поширеність окремих форматів, засобів та інструментів
трансформації регіональних освітніх мереж**

	Нідерланди	Данія	США	Франція	Китай	Австрія	Німеччина	Фінляндія	Швеція	Малайзія	Білорусь
Регіональні програми				+	+	+		+		+	+
Активна участь підприємств у складанні навчальних планів	+					+	+		+	+	
Програм «об'єднаного навчання», дуальна освіта		+					+	+	+		
Відбір обдарованої молоді працедавцями	+		+				+				+
Спільні технології надання освітніх послуг						+				+	
Стартапи та лабораторії						+		+	+	+	
Незалежні інститути контролю якості				+		+			+		
Міжрегіональне співробітництво та партнерство					+	+	+		+	+	
Спільні проекти						+		+	+	+	
Освітні портали	+	+	+	+	+	+	+	+			
Освітні хаби				+	+			+		+	
Освітні кластери		+	+	+			+	+	+		+
Міста-знань, технополіси			+	+	+		+	+			+
Технопарки			+	+	+			+	+		+

Складено автором

Зарубіжна практика засвідчує успішність функціонування національних і регіональних освітніх мереж у кластерному форматі, їх визначну роль як стратегічних активів підвищення привабливості та конкурентоспроможності регіону, у формуванні інноваційної регіональної екосистеми, завдяки унікальному інституційному дизайну, «колаборації, мінімум, трьох типових гравців, які представляють науку, бізнес і владу» [427], поєднання компетенції, ресурси,

зв'язки, які дозволяють утворювати нові вузли мережі та мережеві взаємодії тощо.

Серед найбільш уживаних інструментів можна відзначити ті, які орієнтуються на закріплення концепції знаннєвої економіки в регіональних програмах, формують систему навчання протягом життя, налагоджують стійку довготривалу взаємодію між учасниками мережі, забезпечують ефективні комунікації, пов'язані з сервісом і маркетингом, якістю освітніх послуг, оновлюють освітні технології, оптимізують форми продукування, використання та трансферу знань регіональними акторами. Розвиток регіональної науки, посилення дослідницької діяльності та розробок у регіонах, регіональна інноваційна політика дозволили розглянутим країнам не тільки забезпечити стійкий економічний розвиток, але й стати активними провайдерами створення регіональних мережевих структур у різних форматах: кластер, хаб, інкубатор, технопарк, технополіс тощо. Участь місцевої влади у трансформації регіональної освітньої мережі будь-якого рівня «свідчить про регіональний саморозвиток» [23]. Основу трансформації регіональних освітніх мереж охоплює ідея створення сприятливого освітнього, культурного, громадського, економічного простору випереджувального розвитку регіону. Освітні, наукові, експериментальні, виробничі, культурні, громадські вузли та елементи повинні активно сприймати та продукувати нове знання, визначати нові ефективні форми організації регіональної економіки та системи регіональних ринків, акумулювати інтелектуальний потенціал регіону та залучати зовнішні ресурси, орієнтуватися на програмування та створення майбутнього для регіону та країни.

3.2. Концепт трансформації регіональної освітньої мережі Чернівецької області на засадах маркетингу взаємодії

Стратегічним орієнтиром трансформації регіональної освітньої мережі Чернівецької області повинен бути «розумний, стійкий, інклюзивний розвиток» і «розумна спеціалізація», які передбачають взаємодію, взаємозв'язки та партнерство між різними регіональними підсистемами: органами місцевої

влади та місцевого самоуправління, бізнесу, соціальних партнерів та інших учасників. Європейська комісія (2014) стратегію «розумної спеціалізації» характеризує так: «національна або регіональна стратегія інноваційної діяльності, яка встановлює пріоритети, націлені на отримання конкурентних переваг шляхом розвитку власного наукового та інноваційного потенціалу відповідно до потреб бізнесу, щоб в повній мірі використовувати можливості, які виникають, і тенденції ринку, не допускаючи при цьому дублювання і фрагментації зусиль [374]. Відповідно, усталена «триланкова спіраль» (triple helix), яка базується на співпраці національних та регіональних органів влади, промисловості та науки (Європейська комісія, RIS3, 2012), розширюється до «чотириланкової спіралі» (quadruple helix), концепції, яка «об'єднує чотири секторальних простори з акцентом на інституційній, регіональній та операційній функціональності і взаємодоповнюваності відповідних секторів у контексті економіки знань» [350, с.38]. Е. Караянніс та Е. Грігорудіс до складу моделі пропонують вводити чотири підсистеми: «1) освітню, яка охоплює академічні установи, системи вищої і середньої освіти (людський капітал); 2) економічну, яка охоплює сектори економіки, фірми, сектор послуг і банки (економічний капітал); 3) політичну, яка визначає розвиток держави в сьогоденні і в майбутньому, закони тощо (політичний та правовий капітал); 4) громадянського суспільства (ЗМІ та культура, які в сукупності утворюють дві форми капіталу: соціальний (визначається певною культурою, традиційними цінностями тощо) та інформаційний (телебачення, Інтернет, газети тощо)» [110, с.36-37].

Трансформація РОМ Чернівецької області, на наш погляд, доцільно здійснювати за класичною схемою Б.Грея [383]: А. Етап планування / ініціювання РОМ. В. Етап реалізації. С. Етап занурення / структурування РОМ (рис.3.4).

А. Етап планування / ініціювання РОМ	В. Етап реалізації /	С. Етап занурення / структурування РОМ
A.1. Створення ініціативної групи та експертного майданчика для розробки методології РОМ	V.1. Аналіз умов функціонування, розвитку та інфраструктури мережевої взаємодії.	C.1. Створення мережі регіонального консультативного агентства з питань освіти
A.2. Обґрунтування необхідності створення партнерської мережі	V.2.2. Оцінка економічної ефективності формування РОМ	C.2. Навчання та підвищення кваліфікації консультантів з питань освіти
A.3. Формування місії, цілей та завдань РОМ	V.3. Стартові заходи (об'єднання учасників, документування, дискусії, панелі)	C.3. Розробка та апробація консультативних модулів і заходів
A.4. Визначення моделі регіональної освітньої мережі	V.4. Запуск мережевих проектів, реалізація мережевих програм	C.4. Розробка й апробація освітніх заходів в рамках програм і курсів
A.5. Визначення основних учасників, зацікавлених сторін і партнерів	V.5. Формування баз даних та баз мережевих ресурсів	C.5. Будівництво нових і модернізація діючих кампусів провідних ВНЗ відповідно до світових стандартів
A.6. Дослідження чинників та вихідних умов трансформації РОМ	V.6. Маркетинг, PR	C.6. Розробка спеціальних програм підтримки інклюзивних груп
A.7. Емпіричний аналіз вузлів діючої РОМ	V.7. Створення переговорних майданчиків	C.7. Упровадження сучасних технологічних рішень у мережеві процеси
A.8. Визначення чинників привабливості РОМ для цільових аудиторій	V.8. Залучення зовнішніх партнерів та нових внутрішніх регіональних партнерів	C.8. Активізація мережевої взаємодії суб'єктів регіональної системи
A.9. Маркетинг, PR	V.9. Проведення мережевих івентів	C.9. Розвиток інноваційної інфраструктури
A.10. Створення мережевого регіонального освітнього ресурсу в мережі Інтернет	V.10. Масштабування проектів, масовізація програм та платформ	C.10. Розвиток інфраструктури молодіжної зайнятості та дозвілля, розробка конструктивної молодіжної політики.
A.11. Об'єднання акторів у партнерську мережу	V.11. Реалізація концепції освіти дорослих	C.11. Бюджетування
A.12. Створення організаційної структури РОМ	V.12. Реальна реалізація проектів кооперації ВНЗ, науки та бізнесу (кластери, хаби, центри, події)	C.12. Удосконалення мережевого продукту, організація сервісних і логістичних центрів
A.13. Формування експертної мережевої спільноти	V.13. Запуск регіонального освітнього порталу	C.13. Формування подієвого календаря
A.14. Аналіз та розробка пропозицій з коригування регіональної політики стосовно ринку знань	V.14. Розвиток інноваційної інфраструктури, бізнес-інкубаторів, бізнес-акселераторів	C.14. Створення комфортного поселенського простору
A.15. Формування концепції освітньої привабливості регіону	V.15. Збільшення числа провайдерів освітніх послуг у сфері неформальної та інформальної освіти	C.15. Активний розвиток EdTech
A.16. Розробка схем монетизації мережевих продуктів	V.16. Створення системи грантового супроводу, фондів підтримки, стипендіальних програм	C.16. Забезпечення зворотного зв'язку Реалізація підприємницьких та соціальних програм
A.17. Розробка та відбір пілотних варіантів мережевих продуктів, програм, освітніх платформ, освітніх сервісів	V.17. Створення пакетних пропозицій для залучення потенційних споживачів мережевого освітнього продукту	C.17. Збільшення числа провайдерів освітніх послуг
A.18. Нетворкінг з громадянським суспільством, освітнє волонтерство	V.18. Розробка програм пільгового або безвідсоткового кредитування освіти	C.18. Подальший розвиток освітнього волонтерства
A.19. Навчання та підвищення кваліфікації	V.19. Пошук та залучення інвесторів та венчурного капіталу, капіталу акселераторів	C.19. Розробка програм створення сприятливих науково-технічних, інституційних, економічних умов розвитку РОМ
A.20. Формування елементів організаційної культури мережевої взаємодії РОМ	V.20. Розвиток державно-приватного партнерства та концесій	

Рис.3.4. Етапи трансформації РОМ Чернівецької області

Регіональна освітня мережа Чернівецької області будується на об'єднанні різних підходів, методів і вкладів у вирішення певної регіональної проблеми, ефект забезпечується за рахунок множинності рівнів взаємодії, довготривалого партнерства, взаємовигідного співробітництва, які здійснюються не по адміністративних каналах, а безпосередньо між зацікавленими акторами, які разом роз'язують регіональні проблеми.

Модель РОМ Чернівецької області формується без виділення явного лідера, як відкрита паритетна кооперація, яка охоплює сукупність освітніх закладів (близьких за розміром, функціонально сумісних), партнерські бізнесові організації, органи місцевої влади та місцевого самоуправління, громадські організації, більшість яких самостійні в правовому відношенні, але потребують тісних ділових/соціальних зв'язків і підтримують стійкість один одного в мережі. Організація РОМ Чернівецької області повинна здійснюватися на основі моделі партнерства, форми якого можуть бути дуже різними залежно від конкретних цілей і завдань, які партнери ставлять перед собою. Лідерами мережевої взаємодії можуть виступати Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, який є освітнім, дослідницьким, подієвим центром регіону, входить у десятку найліпших вузів України за версією світового рейтингу Webometrics, є одним з найкрупніших працедавців Чернівецької області, бере активну участь у формуванні регіонального освітнього середовища та має зв'язки з усіма потенційними лідерами РОМ; Департамент освіти та науки Чернівецької ОДА, Управління освіти Чернівецької міської ради, які представляють кілька рівнів освітніх закладів та мають механізми інтеграції зусиль та об'єднання ресурсів різних учасників, ГО «Клуб підприємців Буковини» (членами ГО є представники найбільш крупних підприємницьких структур Буковини), Клуб Chernivtsi Business Group (об'єднує молодих підприємців Буковини), які мають значний авторитет в регіоні, входять в професійні рейтинги, не пасивні гравці, а активні учасники, які готові ділитися досвідом, часом та навичками, можуть визначити та реалізувати стратегію та напрямки розвитку РОМ Чернівецької області.

На рис.3.5 візуалізовано регіональну освітню мережу Чернівецької області у

вигляді «павутини», зв'язки між вузлами якої можуть «формуватися, трансформуватися, розпадатися, створюватися нові, долаючи інерцію тяжіння колишніх, що визначається динамікою ринку» [120] – де більший ефект, там відбувається інтеграція, де немає ефекту, мережа стає рідшою.

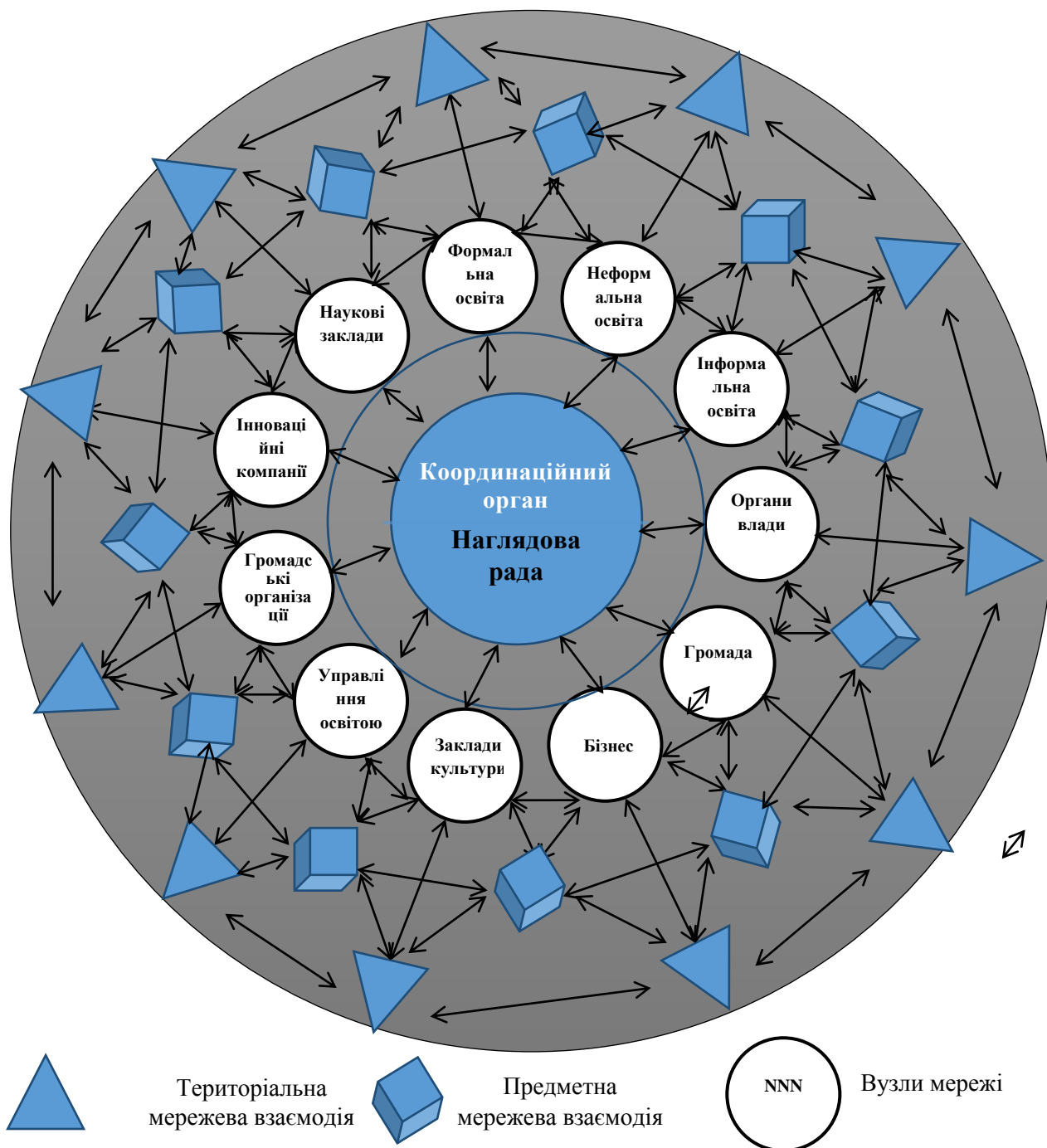

Рис.3.5. Коло мережевої взаємодії та взаємозв'язків між учасниками регіональної освітньої мережі Чернівецької області

Джерело: Побудовано автором на основі [73]

До регіональної освітньої мережі Чернівецької області входить ряд «незалежних суб'єктів регіонального ринку знань, які вступають у взаємодію з

приводу створення, оновлення та дифузії знань, об'єднані спільними цілями, мають повторювані довгострокові партнерські зв'язки, пов'язані та безперервні комунікації» [24], а процес управління здійснюється на партисипативній, колективній і рівноправній основі. На рис.3.1 зображене поле мережевої взаємодії між учасниками Регіональної освітньої мережі Чернівецької області та мережеві інтеракції. Між учасниками мережі встановлюються різні зв'язки: багаторівневі, взаємовигідні та лабільні; вертикальні, горизонтальні; компліментарні, мажоритарні, партнерські [95]; зв'язки з приводу територіальної взаємодії та предметної взаємодії.

Як зазначає С.Куш і співавтори [141], відносини у мережі можуть бути засновані на контрактних і неформальних угодах. Для регіональної освітньої мережі, модель трансформації якої ми обґрунтовуємо для Чернівецької області, більш характерні відносини між учасниками, засновані на неформальних угодах, «оскільки вона пропонує складні продукти і комплексні рішення» [141]. Однак контракті угоди також розповсюджені в РОМ, оскільки вони супроводжують відносини у формальній освіті, а також формалізують та нормують відносини між приватними надавачами та споживачами.

На наш погляд, місією регіональної освітньої мережі Чернівецької області є створення гнучкого інституційного й організаційного механізму розвитку регіону на основі неперервного оновлення знань і компетенцій населення, «регіону що навчається». Як у свій час зазначав відомий футуролог Е Тоффлер, «безграмотністю в 21-м столітті буде вважатися не невміння читати і писати, а невміння вчитися, розучуватися та переучуватися».

Завдання регіональної освітньої мережі, як взаємозумовленої та взаємопов'язаної цілісності, сформовані нами на основі власних ідей та пропозицій дослідників проблем регіональної економіки та регіональної освітньої системи [102; 164]:

- розширення впливу освітніх систем і комплексів на перетворення суспільства, «на стійкий інноваційно-орієнтований розвиток регіону, забезпечення потреб регіональної економіки в кваліфікованих працівниках, задоволення потреб громади в підготовці, перепідготовці та

- підвищенні кваліфікації населення» [24];
- створення «бренда» регіону, що навчається, позиціонування Чернівецької області як освітнього хабу;
 - інтенсифікація контактів між органами влади, навчальними та науковими закладами, інноваційними структурами, бізнесом, громадськими організаціями;
 - формування нових форматів отримання знань, створення інноваційних механізмів управління та співуправління процесами освіти в регіоні;
 - формування, розвиток (оновлення та трансформація) РОМ з урахуванням стратегії розвитку регіону, конкретних тактичних цілей і завдань;
 - «узгодження, задоволення і випереджальне формування попиту на освітні послуги і випускників силу в рамках заданих інституціональних обмежень і ресурсного забезпечення» [181];
 - створення дієвих адекватних мережевих механізмів «просторової, інструментальної, вікової доступності, якості, ефективності освітніх послуг відповідно до потреб інформаційного суспільства» [24];
 - освітній протекціонізм – маркетинг (реклама, просування) «регіонального освітнього продукту на внутрішній та зовнішній регіональний ринок для утримання обдарованої молоді в регіоні, збереження/зростання кадрового потенціалу регіону, укріплення культурних, емоційних та соціальних зв'язків випускників з регіоном» [24];
 - розробка та реалізація мережевих освітніх програм, мережевих освітніх проектів (у тому числі міжнародних, міжрегіональних та транскордонних), мережевих програм бакалаврату та магістратури, створення міжуніверситетських наукових та інноваційних центрів, розвиток мобільності викладачів, учених і студентів, розвиток зв'язків між освітою, наукою, владою та бізнесом;
 - формування гнучкого внутрішнього середовища (освітнього, бізнесового, професійного, соціального) розвитку регіону через компоненти економіки знань;
 - створення фізичного, віртуального або змішаного простору «спільної

життєдіяльності, ...визначення загальних цілей громадського життя та співучасть у ньому» [265, с. 4];

- інтеграція окремих суб'єктів ринку освітніх послуг у систему оперативного перерозподілу ресурсів, що дає можливість сконцентрувати їх на вирішальних напрямках розвитку;
- розвиток мережевих обмінів з секторами, які продукують інновації та нові знання;
- створення багаторівневого мультикомпонентного якісно нового освітнього продукту, орієнтованого на потреби регіону на основі інтеграції окремих освітніх продуктів, послуг, програм, проектів, технологій, збагачення їх додатковими компетенціями, властивостями, новими знаннями, успішними практиками;
- підвищення якості людських ресурсів через проекти та структури міжгалузевої взаємодії при виконанні актуальних завдань комплексного розвитку регіону;
- розробка та забезпечення регіональних стандартів надання освітніх послуг (вимог до «виходу» в кожній ланці мережі) та їх якості не окремим суб'єктом, а усією регіональною освітньою мережею;
- формування моделей сучасних освітніх послуг (у першу чергу профільної, інклюзивної, додаткової, безперервної освіти (в очній та дистанційній формах), створення нових практик навчання, впровадження принципів інтерактивного навчання, пакета мережевих варіативних освітніх програм необхідних регіону;
- упровадження програм розвитку бізнес-компетенцій і підприємницької культури на основі сучасних досягнень науки, техніки і підприємництва;
- цільова концентрація та ефективне використання ресурсів (людських, інформаційних, методичних, матеріальних, інфраструктурних, фінансових тощо) регіональної системи освіти в одній інституційній формі;
- підвищення динаміки розвитку, мобільності і потенційної інноваційності, готовності до змін кожного вузла мережі та учасника інтеграційної системи;

- інституціоналізація корпоративних процесів суб'єктів регіонального бізнесу та регіональних представництв національних та глобальних компаній через проекти співпраці та співробітництва;
 - розробка і налагодження ефективних комунікацій між суб'єктами регіонального освітнього простору: окремими освітніми організаціями, споживачами, регіональним бізнесом, стейкхолдерами, громадським суспільством тощо;
 - об'єднання географічно, відомчо- та галузеворозрізнених суб'єктів надання освітніх послуг «в територіальну функціональну підсистему, здатну зробити свій внесок у підвищення конкурентоспроможності регіону» [305, с.216];
 - оптимізація трансакційних та логістичних витрат, забезпечення високого рівня обслуговування, підвищення конкурентоспроможності регіонального продукту;
 - ініціювання, створення і розвиток нових організаційних форм інноваційної діяльності в регіоні (бізнес-інкубатори, інноваційні центри, центри трансферу технологій, технологічні парки, регіони науки, технолополіси тощо);
 - отримання матеріального результату у вигляді розширення бізнесу і збільшення прибутку, а також створення потенціалу, спрямованого на комплексне використання новітніх методик розробки та просування інноваційного товару [305, с.216];
 - налагодження оптимальної розподільчої системи знань на основі сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, розвитку глобальних інформаційних мереж і створення навчально-методичних центрів спільного використання;
 - розвиток неформального мережевого спілкування з метою професійних обмінів, мережевих обмінів знаннями між учасниками, партнерства між замовниками та постачальниками додаткової освіти;
 - розвиток нових форм і технологій стратегії й тактики маркетингу знань.
- Учасники РОМ – юридичні та фізичні особи, стратегічно орієнтовані,

гнучкі й адаптивні до різких середовищних змін, які готові та спроможні налагодити взаємодію з іншими учасниками РОМ, здатні функціонувати та розвиватися на принципах децентралізації, кооперації і координації, зацікавлені в одній або декількох формах співробітництва, розуміють та враховують потреби, можливості і інтереси всіх учасників мережі, можуть роз'язують спільні регіональні проблеми.

РОМ дозволяє зосередити ресурси учасників на роз'язанні спільних регіональних проблем. Наприклад, проблему нестачі в Чернівецькій області кваліфікованих робітників в індустрії гостинності та туризмі, можна роз'язати тільки за активної участі працедавців. Розвиток професійної освіти в регіоні перестає бути винятково справою Департаменту освіти та науки Чернівецької ОДА та закладів професійно-технічної освіти області і стає полем багатоаспектної партнерської взаємодії органів влади, адмінстанов, представників регіонального ресторанного, готельного та туристичного бізнесу, професійного співтовариства, ГО «Асоціація готельєрів міста Чернівців», ГО «Асоціація працівників туристичної сфери «Туристична Буковина», Центру зайнятості Чернівецької області та інших стейкхолдерів регіону,

Ще однією досить актуальною проблемою для Чернівецької області є зовнішня та внутрішня освітня міграція, та яку сьогодні повинні роз'язувати усі учасники РОМ. За дослідженням аналітичного центру CEDOS [278] у 2018 році 23% абітурієнтів та абітурієнток зарахованих на бюджет та 17% зарахованих на контрактну форму і які походять з Чернівецької області, обрали заклади вищої освіти, що розташовані в інших регіонах, переважно у місті Києві. «Висока мобільність є типовою рисою сучасної молоді, і саме внутрішня освітня міграція залишається найбільш доступним шляхом інтеграції у ринок праці іншого міста / регіону після здобуття освіти у відповідних ЗВО» [298]. Отже, частина найбільш успішних випускників буковинських шкіл назавжди виїжджає з регіону, знизивши його економічний та соціальний потенціал. Зовнішня освітня міграція – окрема тема, оскільки вона формує загрози як для регіонального, так і для загальнонаціонального розвитку визначені у Всесвітньої доповіді ЮНЕСКО з моніторингу освіти 2019 року на тему «Міграція, переміщені особи та освіта:

наводити мости, а не зводити перешкоди: дітям деколи доводиться виконувати роботу, яку повинні виконувати дорослі (догляд за молодшими дітьми, ведення господарства); відсутність батьківської уваги може перешкоджати навчанню; кошти, що надсилають мігранти, можуть вести до формування «міграційної культури» [330], коли порівняно великі суми, одержувані за некваліфіковану або малокваліфіковану працю, можуть знижувати стимул до продовження освіти». Крім того, освітня міграція сьогодні має тенденцію переходу у форму трудової та поселенської міграції, загрожує регіонам України (в першу чергу прикордонним) зниженням інтелектуального, трудового та соціального капіталу. У дослідженні ІРД імені М.І. Долишнього НАН України та партнерів [297] наведені дані з доповіді ЮНЕСКО «International student mobility in tertiary education» [401] стосовно кількості студентів з України, які навчаються за кордоном – 77219 осіб у 2017 році та зростання у 5 разів відносного рівня вихідної мобільності студентів (співвідношення тих, хто виїжджає на навчання за кордон до загальної кількості студентів в країні) за період 2001-2017 років. Вчені наводять результати європейських досліджень [366; 484], які показують, «що більше двох третин українських студентів мали намір залишитися у цій країні після завершення навчання» [297; 484], «що Україна не матиме суттєвих переваг внаслідок здобуття українськими студентами вищої освіти у Польщі, оскільки лише 13% опитаних українців мають намір повернутися на батьківщину» [297; 366]. Крім того, відтік потенційних студентів знижує як фінансові доходи та кадрові можливості регіонального бізнесу, так і зумовлює втрату доходів жителями від здачі житла в оренду, пансіону, репетиторства тощо. У Чернівецькій області необхідно формувати політику, спрямовану на залучення фахівців, студенток та студентів, вибір ними місцевих ЗВО, повернення з-за кордону після навчання. Така політика передбачає комплекс пропозицій, пільг та можливостей, які підвищують привабливість навчання і роботи в регіоні:

- допомога ЗВО з облаштування кампусів пристойними побутовими умовами, соціальною та спортивною інфраструктурою тощо;
- формування міської бази орендованої нерухомості;
- формування сервісів з практичної допомоги з різних питань, що

- стосуються як професійної діяльності, так і повсякденного життя, допомога студентським сім'ям;
- розвиток інфраструктури для інноваційного підприємництва, розширення площ коворкінг-центрів, досугових центрів, центрів психологічної допомоги тощо;
 - започаткування регіональних стипендій;
 - лобіювання інтересів регіональних ЗВО;
 - перспективи професійного зростання;
 - повноцінний та цікавий подієвий календар;
 - сприяння працевлаштуванню студентів, формування регіонального сервісу гнучкої зайнятості для студентів без втрат для навчання або під час канікул;
 - квоти на дешеві квитки або безкоштовне відвідування концертів, театру, івентів;
 - розробка регіональної програми лояльності для студентів (магазини, заклади харчування, аптеки, побутові заклади, знижки на софт з Інтернету, курси неформальної та додаткової освіти);
 - знижки на придбання комп'ютерної техніки, музичних інструментів, фотоапаратури, митецьких знарядь, розробка регіональних програм шеренгового використання ІК-техніки;
 - регіональні гарантії для освітніх кредитів (навчальні кредити, призначені для покриття плати за навчання; студентські кредит, призначений для покриття витрат пов'язаних з проживанням, придбанням літератури, стажуваннями тощо);
 - підтримка провайдерів неформальної освіти та сервісів для інформальної освіти студентів тощо.

Досвід регіонів зарубіжних країн пропонує свої успішні практики: в провінції Каталонії (Іспанія) створено центр біотехнологій, куди залучаються представники іспанської інтелектуальної діаспори з усього світу; в Австрії молодим талановитим вченим виплачується спеціальна стипендія, щоб стимулювати їх роботу в інститутах країни; стипендії та позики обдарованим іноземним студентам і аспірантам для закінчення навчання і подальшої роботи в регіонах

країни; комерційні банки Латвії пропонують кредити для студентів будь-якого з акредитованих вузів. Регіональна влада розвинених країн розуміє, що інтелектуальні ресурси є одним з ключових чинників їхніх конкурентних переваг, і в умовах загострення дефіциту власних кадрів, вступає в конкурентну боротьбу за зарубіжних вчених, викладачів, студентів, стажистів, фахівців та працівників.

Вузли в рамках РОМ формуються через взаємодію та партнерство шкіл, закладів професійно-технічної та вищої освіти, закладів неформальної освіти, сервісів для інформальної освіти, наукових установ, роботодавців та їх об'єднань, громадських організацій, інноваційних компаній, місцевих органів державної влади і управління, адміністративних структур, які відповідають за державні пріоритети в частині підготовки фахівців.

Вузол «Освіта» РОМ Чернівецької області охоплює заклади формальної, неформальної та інформальної освіти. Освітній продукт створюють освітні заклади усіх рівнів: індивідуальні виробники (репетитори, тренери, коучери), розробники та власники освітніх продуктів і сервісів, навчальні центри корпорацій, тренінгові мережі, бізнес-школи, освітні центри з підготовки та перепідготовки кадрів. Важливою характеристикою ефективною регіональної освітньої мережі є взаємодія освітніх організацій з партнерськими установами, навчальними центрами, ресурсними центрами інклюзивної освіти, центрами психолого-педагогічного та медико-соціального супроводу дітей, із закладами й організаціями позашкільної, додаткової освіти для дітей та батьків.

Участь провідних закладів вищої освіти Чернівецької області (Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Буковинського державного медичного університету, Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ, ПВНЗ «Буковинський університет») у трансформації та подальшому функціонуванні регіональної освітньої мережі дозволяє реалізувати як суспільні (реалізація Стратегії розвитку Чернівецької області, концентрація в регіоні освічених людей, чий досвід можна використовувати для створення нових галузей регіональної економіки та розвитку регіональних ринків, реалізація концепції безперервної освіти в регіоні, зниження освітньої міграції, залишення молоді в регіоні, забезпечення бізнесу

кваліфікованими кадрами, розвиток інфраструктури, свідомий вибір професій дітьми та молоддю, залучення студентів до реального бізнесу, щоб молоді люди могли знайти себе в нових професіях тощо), так і приватні інтереси ЗВО (формування попиту на послуги закладів вищої освіти, підготовка потенційного контингенту студентів для різних рівнів освіти та різних спеціальностей, орієнтація випускників на вступ до регіонального ЗВО, орієнтація освітніх програм на запити потенційних споживачів та потреби регіонального бізнесу, організація безперервного навчання за запропонованими освітніми траєкторіями, спільне використання інтелектуальних, матеріальних, викладацьких, інформаційних ресурсів та інфраструктури ЗВО учасників мережі, внутрішньомережевий обмін студентами та викладачами між ЗВО тощо). Неформальний стратегічний альянс ЗВО регіону у рамках РОМ дозволить:

- позиціонувати Чернівецьку область як освітній хаб;
- налагодити активний діалог між освітніми установами, що входять до складу мережі;
- швидко і адекватно адаптуватися до потреб ринку праці, до зміни ринкової кон'юнктури;
- диверсифікувати фінансові надходження за рахунок розширення ринку;
- налагодити обмін інформацією, знаннями, досвідом та успішними практиками;
- тиражувати освітні технології, створити ряд організаційних, освітніх та педагогічних інновацій, які виникнуть на основі мережевої взаємодії.
- підвищити якість, доступність та привабливість освіти в регіону;
- зміцнити співпрацю та налагодити міжвузівські зв'язки між ЗВО Чернівецької області та їх зовнішніми партнерами, залучити до спільної діяльності віддалених партнерів, які володіють необхідним ресурсним потенціалом, зміцнити партнерські відносини між регіонами та країнами, в яких розташовані вузи-партнери;
- скоротити витрати на організацію діяльності установ освіти, залучених у мережеву взаємодію;
- спільно використовувати навчальну, наукову, побутову, спортивну,

- культурну інфраструктуру;
- розробити та реалізувати спільні освітні програми, у тому числі бі- та мультидипломної освіти;
 - організувати спільні наукові дослідження (у тому числі міждисциплінарних), наукові, культурні, митецькі, спортивні заходи;
 - підвищити мобільність та розширити можливості для викладачів і вчених;
 - надавати інформацію про свою діяльність іншим учасникам мережі та отримати оперативну інформацію про діяльність інших учасників мережі;
 - розвинути інформаційно-комунікаційні технології, засоби та методи дистанційної освіти;
 - створити якісний освітній контент, відкриті (online) освітні ресурси, курси з безперервної освіти (lifelong learning), розробити MOOC (massive open online courses), побудовані на сучасних smart-платформах.

Більшість ЗВО є «надрегіональними» і подекуди розвиваються без належного врахування регіональних інтересів. РОМ дасть можливість збалансувати локальні, регіональні, національні інтереси та інтереси навчальних закладів, дозволить установити більш міцні зв'язки між рівнем розвитку освіти і розвитком виробництва, сформувати адекватну систему професійної, додаткової, післядипломної освіти.

Цікавою формою мережевої взаємодії у рамках РОМ Чернівецької області є освітні хаби, освітні кластери, освітні центри, освітні платформи по пріоритетними галузями економіки Чернівецької області. У таких неформальних структурах реалізується спільна концепція інноваційного розвитку закладів освіти різних рівнів, інноваційних компаній, суб'єктів регіонального бізнесу, громадських організацій, органів місцевої влади та органів місцевого самоврядування, державних структур, представників фінансової, консалтингової, інфраструктурної підтримки інновацій. Для РОМ Чернівецької області як пілотний проект нами пропонується розглянути створення освітньо-професійного кластера «Чернівці навчаються», орієнтованого на інтеграцію в єдину мережу закладів освіти, які готують

працівників та спеціалістів для індустрії гостинності, ресторанного та туристичного бізнесу Чернівецької області, представників реального бізнесу та стейкхолдерів для реалізації безперервної освіти та просування іміджу Буковини як освітнього хабу індустрії гостинності та туризму.

Для дорослих неформальна освіта в рамках РОМ повинна розробити різні варіанти навчання та розвитку, які передбачають навчання на робочих місцях, корпоративні тренінги, індивідуальні заняття під керівництвом тренерів чи репетиторів, тренінги та короткотермінові курси, вебінари, студії, відкриті освітні програми, програми обміну досвідом тощо. Заклади чи організації, що займаються неформальною освітою, зазвичай, не присуджують кваліфікацій і не провадять формального оцінювання навчальних досягнень учасників. У цьому секторі найчастіше застосовують інноваційні підходи, апробують новаторські методики та технології навчання.

Інформальна освіта це самоорганізована (спонтанна) освіта, яка включає самоосвіту в громадській діяльності, в професійній галузі, для кар'єрного та особистісного розвитку, підвищення власної конкурентоспроможності, підвищення культурного рівня, задоволення дозвільних потреб, укріплення родини та налагодження взаємозв'язку з дітьми, батьками. Сервіси інформальної освіти дозволяють жителям Чернівецької області займатися сомоосвітою та розвитком, спілкуватися, думати, розмірковувати, читати, обмінюватися інформацією, відвідувати театри та театральні студії, концертні зали, філармонію, музеї, подорожувати, соди ж відносяться соціальні мережі, он-лайн майданчики та засоби масової інформації тощо.

На площадках Чернівецькій області досить активно реалізується неформальна та інформальна освіта у професійних групах і групах за інтересами у форматі конференцій, семінарів, тренінгів, коучів, майстер-класів тощо, що підтверджує доцільність формалізації освітнього хабу. Залученість і формалізація участі закладів неформальної освіти сервісів інформальної освіти дозволяє враховувати результати саморозвитку вчителів, медиків, косметологів, кухарів, кондитерів, програмістів та інших спеціалістів під час атестації для присвоєння або підтвердження кваліфікаційної категорії, здобуття чи продовження дії ліцензії

на провадження господарської діяльності з ліцензованої практики, для працевлаштування та просування по кар'єрних сходинках.

Надмірний чи недостатній розвиток, відсутність або надлишок окремих ланок освітнього вузла РОМ негативно впливатиме на функціонування усієї мережі, на розвиток окремих підсистем регіональної економіки, на соціальну сферу і на увесь регіон в цілому. І регіональні університети, і регіональний бізнес, і регіональна влада повинні зрозуміти, що регіональний споживач освітніх програм сьогодні отримує в рази більше інформації про сучасний світ та можливості, ніж навіть п'ять років тому і по завершенні освіти є вільним у виборі варіантів міграційного (у тому числі внутрішня міграція в межах країни) та еміграційного працевлаштування.

Вузол «Наука та інновації» РОМ Чернівецької області охоплює такі об'єкти: науково-дослідні інститути, малі інноваційні підприємства, дослідницькі центри, коворкінгові зони (центри колективного користування), науково-дослідні лабораторії, науково-освітні центри. Залучення студентів до здійснення науково-дослідної та інноваційної діяльності через роботу малих інноваційних підприємств, науково-освітніх лабораторій і центрів сприяє розширенню придбаних компетенцій, необхідних для подальшої професійної діяльності. РОМ формує перспективи розширення інноваційної інфраструктури Чернівецької області через можливості створення або залучення науково-освітніх кластерів, бізнес-інкубаторів, бізнес-акселераторів, технопарків, технопаркових зон, інжинірингових центрів, центрів трансферу технологій, центрів науково-технічної інформації, центрів інноваційного консалтингу, освітні та інноваційні хаби.

Вузол «Влада» РОМ Чернівецької області. Участь органів місцевої влади та місцевого самоврядування робить мережу легітимною, дозволяє їм брати участь у розробці та реалізації проектів мережі, ділитися ресурсами, делегувати частину своїх повноважень іншим партнерам відповідно до наявних у них ресурсів. Інституційні передумови дозволяють скоординувати і цивілізовано організувати вузли РОМ з погляду отримання синергетичного соціально-економічного ефекту, знайти оптимальні форми і методи їх взаємодії, узгодити

інтереси учасників РОМ, формально та неформально об'єднати зусилля, розробити загальні «правила гри». РОМ дозволить налагодити взаємодію і в напрямку активної участі науковці в підготовці Стратегії розвитку регіону, міста, міських та регіональних програм розвитку, у підвищенні кваліфікації державних службовців через інтеграцію в РОМ Чернівецького регіонального центру підвищення кваліфікації державних службовців і керівників керівників державних підприємств, установ, організацій, Центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, системи неформального професійного навчання від Чернівецького обласного центру зайнятості тощо. Інституційна інфраструктура РОМ передбачає створення організаційних інститутів, за допомогою яких вузли РОМ зможуть взаємодіяти.

Вузол «Стейкхолдери» РОМ Чернівецької області. До даної групи учасників ми відносимо населення (є представниками попиту на знання, працівниками регіональних підприємств), громадські організації, ділові організації, донорські організації, міжнародні інституції, різноманітні групи впливу, які володіють багатьма ресурсами, але найчастіше не мають інституціональних засобів їх актуалізації та реалізації. Державні та місцеві органи управління освітою, недержавні стейкхолдери – члени територіальної громади, ЗМІ, роботодавці, представники регіонального бізнесу, об'єднання роботодавців, опікунські та шкільні ради, випускники, громадські та некомерційні організації, рекрутингові агентства, громадські інституційні структури, інвестори тощо; неорганізовані стейкхолдери – не об'єднання ні в які спільноти; незалежні «гравці» – організації, які займаються оцінкою якості та рейтингуванням в системі освіти, науки, інновацій, бізнесу (рейтингові агентства). Також сюди відносяться «благодійні організації; самоврядні територіальні громади; трудові та навчальні колективи; професійні та творчі спілки; релігійні об'єднання» [61].

Департамент освіти і науки Чернівецької облдержадміністрації, Управління освіти Чернівецької міської ради в РОМ створюють умови розвитку системи управління освітою освіти в регіоні, інтегрують компоненти РОМ, які утворюють значну частину освітнього простору: управлінські; матеріально-

технічні, інформаційні; навчально-методичні соціальні (партнерство з іншими стейкхолдерами; зв'язки з професійно-педагогічним співтовариством області та усієї країни); кадровий; фінансові; регулярно-нормативні.

Активними стейкхолдерами є члени громади, переважна частина яких готова до мережевої взаємодія у форматі навчання, співпраці, волонтерства, зайнятості тощо. В Україні та інших країнах така соціальна відповідальність громади та готовність допомогти формується сьогодні в боротьбі з коронавірусною інфекцією. Уряд Британії навіть звернувся до медичних працівників, які вже вийшли на пенсію, з проханням повернутися на роботу і допомогти. Також були залучені волонтери та студенти останніх курсів британських медичних вузів.

Вузол «Бізнес» РОМ Чернівецької області формується реальним сектором економіки, який отримує від освіти працівників і фахівців, використовує освітні ресурси регіону, пропонує соціальним партнерам базу для проходження навчальних і виробничих практик, організації стажувань викладачів і майстрів виробничого навчання, фінансову підтримку окремих проектів, керівники та спеціалісти підприємств залучаються до проведення лекцій, участі в роботі екзаменаційних та кваліфікаційних комісій, керівництва дипломними роботами, консультування, рецензування, укладання та експертизи освітніх програм тощо. Участь регіонального бізнесу не повинна обмежуватися тільки фінансовою допомогою, адже бізнес-структури безпосередньо зацікавлені в результатах мережевої взаємодії, будучи потенційним роботодавцем для молодих робітників та фахівців. Для трансформації РОМ важливою є структурна відповідність (ізоморфність) переліку професій та спеціальностей, які пропонують заклади освіти структурі регіональної економіки та соціальній сфери, з обов'язковим урахуванням перспективних напрямків зафіксованих в Стратегії регіонального розвитку. На рис.3.6 запропоновано варіант мережевої взаємодії в рамках РОМ Чернівецької області. Мережеве навчання за умови залучення професіоналів – представників спеціалізованих галузей забезпечить створення і підтримку всіх типів відносин, зазначених Фуко: «навчання прикладом (взаємодія і спостереження професійної діяльності лідерів галузі), навчання знаннями

(отримання спеціальних знань), навчання в труднощах (розв'язання проблемних завдань, кейсів тощо)» [40].

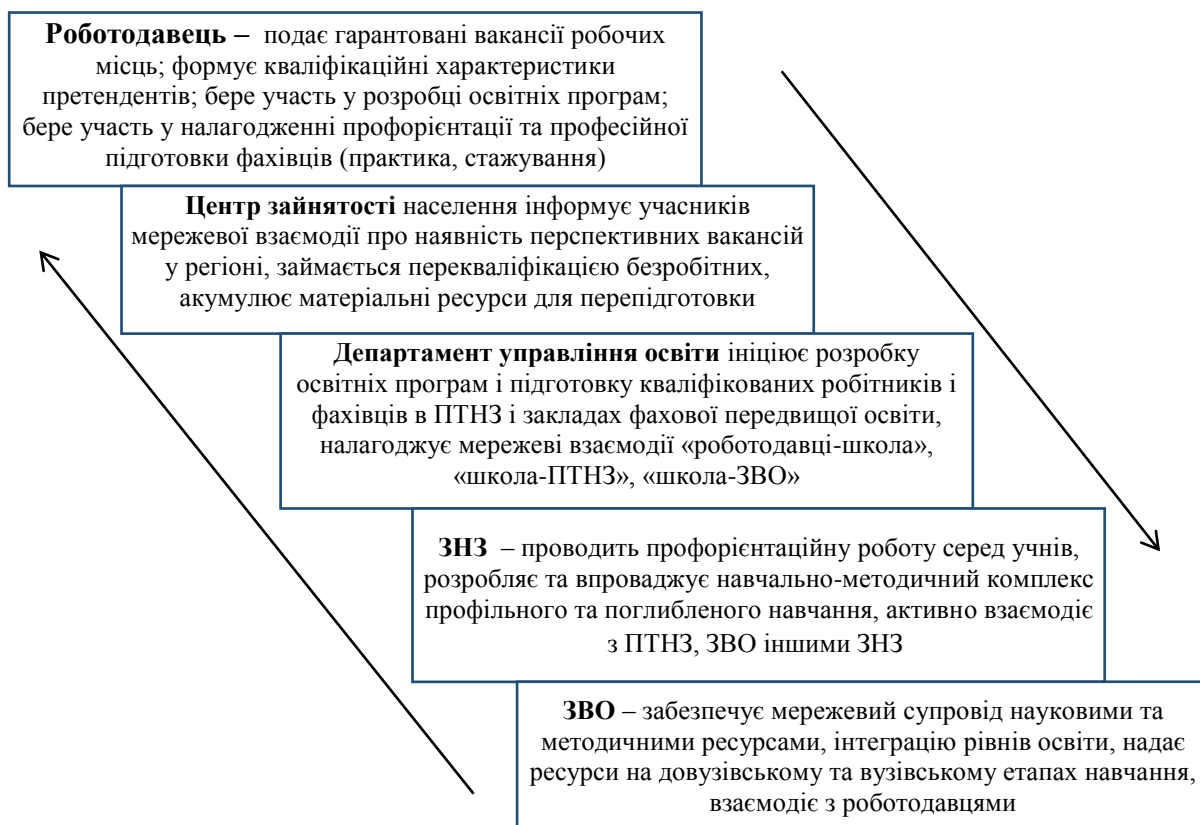

Рис.3.6. Варіант мережевої взаємодії в рамках РОМ Чернівецької області

Регіональна освітня мережа найбільш повно відповідає вимогам сучасного компетентнісного підходу, який розглядається як відповідь на вимоги роботодавця до відповідності випускника освітнього закладу актуальним вимогам ринку праці. Однак, досить часто регіональні роботодавці відстають у своїй технічній оснащеності, програмному забезпеченні, технологіях маркетингу та продажу від загальногалузевого, а тим більше, міжнародного рівня, а ось освітні заклади, завдяки стажуванням та самоосвіті викладачів, передають студентам актуальні знання, які перевищують поточний рівень розвитку регіонального бізнесу. У більшості інноваційних галузях професійні компетентності є явищем динамічним, що обумовлено постійним розвитком методів, технологій, оновленням інструментів. Наприклад, більшість роботодавців не в змозі сформулювати ви технічне завдання, мету маркетингової кампанії для фахівців у сфері SMM-маркетингу, не розуміє авансованої природи витрат на маркетинг та рекламу, бажає отримати віддачу «вже і тут». Туристичні оператори, пропонують такі модулі та фрейми для

бронювання турів, які вимагають від регіональних туристичних агентств постійного оновлення комп'ютерів, потужних та дорогих відеокарт, сучасних гаджетів тощо. Інноваційне ресторанне обладнання, сучасні технології приготування, вимоги до якості вхідного та вихідного продукту, які студенти бачать на виставках, освоюють в аудиторіях та лабораторіях, застосовуються тільки в провідних ресторанных закладах Чернівців. Ми підтримуємо думку вчених, які досліджувати підготовку кадрів в індустрії туризму, «що, модель слідування освіти суто за професійними стандартами формує «доганяючу» освітню стратегію. Подібна стратегія, коли на ринок праці виходять фахівці свідомо не готові до впровадження проривних рішень, оскільки їх підготовка була побудована як відповідь на нагальні запити конкретних галузей, не відповідає націленості економіки на інноваційні завдання. Розвиток креативного мислення в таких умовах, коли ринок формує суто утилітарні виклики, просто неможливий» [36]. Для усунення суперечностей, в Чернівецькій області треба налагодити сучасний формат дуальної освіти, яка передбачає не послідовний процес підготовки фахівців, а паралельний, який включає два різних навчально-виробничих середовища – підприємство регіонального бізнесу та професійно-технічний навчальний заклад, які реалізують спільну мету – підготовка сучасного освіченого кваліфікованого працівника. Формат РОМ дозволяє реалізувати ідею дуальної освіти: «Работодавець визначає чому вчити, а заклад освіти як учити» [269].

З огляду на тенденції описані скрінами «Цифрова грамотність» (digital literacy), «Цифрове життя» (digital life), «Цифрова швидкість» (Digital fluency), «Цифрове громадянство» (digital citizenship), для трансформації РОМ важливим є моніторинг та розвиток мережевої цифрової доступності регіону (географічної, технічної, користувацької), розвиток регіональної інфраструктури, яка забезпечує формування та розвиток цифрового освітнього середовища (мережева інфраструктура, інформаційні системи в управлінні, навчанні, бізнесі, організації досугу та розваг, включаючи бібліотеки цифрових освітніх ресурсів, центри колективного доступу тощо), створення регіонального Центру цифрової грамотності для різних вікових та статусних категорій слухачів.

У результаті мережевої взаємодії виникає ряд позитивних зовнішніх

ефектів, наприклад єдине інформаційне поле, що дозволяє зменшити витрати реалізації нових проектів, будь-якого з учасників взаємодії. Відповідно, системоутворюючим елементом Регіональної освітньої мережі є інформаційно-комунікаційний вузол, який: дозволяє організувати взаємодію між учасниками та інтеграцію в національні інформаційні мережі, об'єднати бази даних, інформаційні ресурси, локальні мережі та окремі робочі місця в єдину мережу; є базою для розгортання спільної інформаційної системи, системи теле-, скайп-конференцій, вебінарів. Інформаційна система РОМ повинна виконувати функції: формування, укріплення та розвитку комунікацій між членами мережі та зовнішнім середовищем; автоматизації нормативно-довідкової інформації; збору та акумулювання збору первинних показників діяльності освітніх організацій регіону з розрахунком критеріїв ефективності; укладання рейтингів працедавців, підприємців, регіональних підприємств, закладів освіти, громадських організацій за різним фокусом, але за зрозумілими критеріями; сценарного моделювання оптимізації регіональної освітньої мережі; оцінка можливостей кластеризації різних галузей регіональної економіки тощо.

Важливим для РОМ є формування користувачького контенту (User-Generated Content або UGC), будь-якого контенту, що створюється учасниками мережі (форуми, блоги, освітні платформи, бази даних, інструкції, лекції, кейси, презентації, підкасти, медіафайли тощо) як основи мережевого навчання. Залучення учасників мережі до формування контенту, зацікавленість у наповненні, активність у використанні дозволяють налагодити обернений зв'язок між вузлами мережі та зовнішніми партнерами, ділитися знаннями, технологіями, методиками, розробляти та проводити мережеві заходи, відкриті і для зовнішніх учасників.

В табл.3.4 запропоновано огляд реального досвіду застосування освітніх технологій та конкретні нароби, які були презентовані на виставці International Society for Technology in Education в США (міжнародна освітня організація, яка проводить заходи з обміну досвідом серед освітянської спільноти в США), на конференції та форумі в рамках Тижня мобільного навчання ЮНЕСКО (2019 [334], 2020):

Таблиця 3.4

Основні інсайти виставки International Society for Technology in Education, які доцільно вряхувати при трансформації РОМ Чернівецької області

Тенденція	Технології	Заходи в рамках РОМ
<p>IT-корпорації захоплюють ринок освіти пропонуючи інфраструктуру, сервіси, актуальний зміст.</p>	<p>Microsoft та Google мають можливість розширювати пропозицію рахунок партнерств: урізноманітнювати зміст своїх програм і включити в них нові інструменти.</p>	<p>Проведення національних, регіональних виставок освітніх технологій з виставковою програмою, яка дозволить реально обмінятися досвідом, зрозуміти корисність технології, отримати консультації від розробників, отримати демо-версію продукту, відвідати симуляційну кімнату технології, апробувати освітні гаджети, прийняти участь в тренінгах, майстер-класах. Одним з головних елементів є чітко налагоджена безпосередня комунікація з освітньою спільнотою різних рівнів, з вузлами регіональної мережі, які формують пропозицію неформальної освіти або умови для інформальної освіти.</p>
<p>Штучний інтелект в освіті (AI) – широке застосування цієї технології та навчання користувачів. Формуванням нового стандарту: чому треба вчити дітей з точки зору штучного інтелекту і що з цим робити на рівні підготовки вчителів. Мова про те, як навчити вчителів вчити дітей вчити машини. Проблема посилення цифрової та гендерної нерівності, нерівності в доступі до якісної освіти, обмежень для навчання протягом усього життя як наслідок стрімкого розвитку технологій AI.</p>	<p>Цифрові курси наступного покоління. Платформа з відкритим кодом для персоналізованого навчання та підбору освітнього матеріалу на основі AI з урахуванням індивідуальних пізнавальних здібностей учня. Додатки-репетитори, які дозволяють в будь-який момент додатково вивчити незрозумілу тему. Автоматизація оцінки знань на основі AI, а в перспективі повноцінна перевірка письмових робіт та екзаменаційних завдань за допомогою встановлених метрик і еталонів. Відеокамери, оснащені AI, які допоможуть аналізувати поведінку учнів, здатні розпізнавати і оцінювати, як учні реагують на різні теми і завдання. Віртуальний помічник цифрового інтелекту (DIVA) Віртуальні помічники для викладачів, які функціонують на основі вбудованих в них комп'ютерів з AI Використання технологій збору, баз даних про освіту для моніторингу і надання підтримки учням в кризових і надзвичайних ситуаціях. Технології діагностики труднощів, пов'язаних з придбанням знань. Глобальна цифрова бібліотека. Чат-боти для вищих навчальних закладів є цілодобовою довідковою системою та системою ефективного обміну інформацією (з миттєвими, правильними відповідями), яка допомагає новим студентам освоїтися у вузівському середовищі, оперативно отримувати зміни до розкладу, повідомлення про івенти,</p>	<p>Підтримка в регіоні стартапів пов'язаних з розробкою технологій машинного навчання, віртуальної та доповненої реальності. Залучення венчурного капіталу на фінансування розробки AI, спрямованого на створення доступної альтернативи занять з репетиторами для учнів та студентів. Аналіз поточної ситуації в області штучного інтелекту в регіоні. Сформувати регіональну програму в контексті Програми ЮНЕСКО спрямовану на підтримку «використання штучного інтелекту (II) для заохочення інклюзивності та рівності в сфері освіти і за допомогою освіти...» [106]. Ініціація проведення в регіоні регіональних зустрічей учасників РОМ для предметного обговорення питань та розробки заходів для запобігання посилення цифрової та гендерної нерівності, нерівності в доступі до якісної освіти, обмежень для навчання протягом усього життя як наслідок стрімкого розвитку технологій AI. Долучитися до Програми ЮНЕСКО «Тиждень навчання з допомогою мобільних пристроїв 2020» (), яка передбачає проведення марафонів програмістів і конкурси розробників ПЗ на основі AI, в тому числі серед молоді, а також для налагодження міжгалузевої та міжрегіональної партнерської взаємодії. Розробити регіональну програму доступності цифрових інновацій в освіті. Розробити регіональні ініціативи із застосування технологій штучного інтелекту для навчання представників національних меншин. Регіональні ініціативи щодо фінансування окремих технологій AI для підготовки студентів з метою кар'єрного зростання та набуття необхідних компетенцій Проведення регіональної олімпіади зі штучного інтелекту</p>

Тенденція	Технології	Заходи в рамках РОМ
Корисні гаджети та корисний зміст контенту під слоганом «Залипати в екрани можна з користю». Колаборація крупних державних відомств, дослідницьких, установ, корпорацій, ІТ-компаній для розробки освітніх проектів.	Соціальні паттерни за допомогою гри і казок (Вулиця Сезам) Компанія Microsoft розробила освітні версії ігор – Minecraft: Education Edition, Minecraft Java edition [435], тематичними проекти, де змішуються історія, дослідження, мистецтво і програмування, планування. Колаборація НАСА зі світами Minecraft та Google при формуванні виставкових стенд, ігрових секцій з майстер-класами. Програма Microsoft + NASA для STEM-занять в класі STEM Innovation Lab by NASA for Education Освітній проект Science Journal, який підтримує Google.	Запровадження в регіоні пілотного проекту для учасників РОМ з використання Minecraft: Education Edition як основи розвитку критичного мислення, творчості, навичок комунікацій і співпраці в рамках позашкільної освіти, на тренінгах для співробітників регіональних компаній та працівників органів місцевого самоврядування (міське планування, міський дизайн, екологічні проблеми).

Джерело: [106]

Заходи та проекти пов'язані з трансформацією РОМ Чернівецької області різноманітні і включають освітні, інфраструктурні, інноваційні, соціальні проекти, проекти кластеризації (п.2.3), краудсорсінг та краудфандінг, активну роботу із соціальними мережами, проекти пов'язані з цифровою трансформацією (переведення).

Окремо хочемо зупинитися на пропонованому нами проекті пов'язаному з позиціонування Чернівецької області як освітнього хабу та створенням Регіонального центру освітнього маркетингу, який зосереджує та координує ініціативи, проекти та заходи спрямовані на просування освітніх продуктів та освітніх програм регіональних закладів формальної та неформальної освіти, сервісів для інформальної освіти. Основними напрямками діяльності Центру повинні стати:

- створення площадки для співпраці регіональних освітніх закладів;
- формування брендбуку Чернівецької області як освітнього хабу;
- інвентаризація освітніх ресурсів Чернівецької області;
- аналіз ринків освітніх послуг та ринків знань;
- SWOT-аналіз освітнього середовища;
- розробка маркетингової політики просування освітніх послуг регіону на національний та зовнішній ринок;
- підготовка пакетних пропозицій для студентів з інших регіонів України

- та іноземних студентів;
- розробка програми лояльності для студентів та молоді;
 - створення спільного виставкового продукту та презентація можливостей регіональної освіти на освітніх виставках;
 - розробка рекламно-інформаційних матеріалів;
 - створення та адміністрування сайту проекту, сторінок в соціальних мережах;
 - акумуляція ресурсів пов'язаних з можливостями інформальної освіти та інформування громади про них;
 - взаємодія з органами місцевої виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;
 - взаємодія з Департаментом освіти та науки ОДА та Управлінням освіти Чернівецької міської ради;
 - взаємодія з міжнародними організаціями, фондами та програмами, організація навчання та стажування громадян за кордоном.

Цікавим проектом може стати такий івент як Чернівецький освітній салон, який дозволить на одному майданчику зосередити постачальників і споживачів освітніх послуг, технологій та обладнання, продемонструвати освітній потенціал регіону, можливості провайдерів освітніх послуг за усіма освітніми рівнями, залучити провайдерів неформальної освіти, ознайомити професіоналів освітнього ринку з новими технологічними новинками, освітніми технологіями, гаджетами, освітніми платформами та освітніми сервісами. Такий мережевий захід, в якому поєднуються зусиллями членів мережевої взаємодії, дозволить виконати освітні завдання усіх учасників взаємодії та регіону загалом.

Отже, концепт трансформації регіональної освітньої мережі Чернівецької області на засадах маркетингу взаємодії пов'язаний з ідеєю створення гнучкого інституційного та організаційного механізму розвитку регіону на основі довгострокової взаємодії, взаємозв'язків і партнерства між різними регіональними підсистемами, неперервного оновлень знань та компетенцій

населення. Найважливішим при трансформації Регіональної освітньої мережі Чернівецької області, є трансформація самої ідеології взаємодії учасників – системність, багаторівневність, стратегічні партнерські взаємодії та зв'язки активних акторів між собою та суб'єктами зовнішнього середовища, вирішення загальних завдань та використання спільних ресурсів в рамках досягнення заявлених цілей та реалізації інтересів учасників. Трансформація РОМ – шанс для соціального розвитку громади, зростання бізнесу та регіональної економіки, є інструментом конкурентної боротьби на глобальному ринку.

3.3. Пропозиції з формування професійно-освітнього кластера в регіоні

Кластерний підхід є основою створення мережі продукування або створення, дифузії, поширення та розподілу знань. За Майклом Портером «кластер – це група географічно сусідніх взаємопов'язаних компаній (постачальники, виробники і т. ін.) та пов'язаних з ними організацій (освітні заклади, органи державного управління, інфраструктурні компанії), які діють в певній сфері і взаємодоповнюють один одного» [223, с. 258]. В основі формування освітнього кластеру (educational cluster), безперечно повинні бути принципи, запропоновані М.Портером – локальність, взаємодоповнюваність, спорідненість, близькість та спільність діяльності учасників. У кластерах ліпше відбувається поширення технології, інформації, досвіду, вони «уможливлюють конструктивний і ефективний діалог між залученими в нього групами, а також координацію дій між ними» [223, с. 265]. Г. Річардс [457] наділяє кластер важливою рисою – можливостями встановлювати неформальні контакти між суб'єктами. Роль кластерів в освітній сфері США М. Портер [477] дослідив на прикладі освітнього кластера Массачусетса, лідерами якого є Массачусетський і Гарвардський університети (в Додатку запропонована концептуальна схема освітнього кластера). Є.Соколова [274] наводить аргументи на користь ефективності кластерних механізмів в освіті, спираючись на досвід: США –

міждисциплінарний підхід стосовно «створення спеціально інтегрованих екосистем, які усувають бар'єри, що уповільнюють інноваційні процеси в технологіях навчання», в Лос-Анджелесі освітній кластер STEM поєднує організації в галузі науки, техніки, інженерії та математики. Цей кластер охоплюють партнерські стосунки між шістьма науково-дослідними центрами в Університеті Південної Каліфорнії та Єдиним шкільним округом Лос-Анджелеса з акцентом на впровадженні та оцінці нових ідей у державних, міських шкільних системах [357]; Великобританії – медичні інноваційні освітні кластери (об'єднують університети, місцеві органи влади, благодійні організації та інноваційні приватні медичні компанії), які допомагають передавати «теоретичні ідеї щодо вдосконалення охорони здоров'я в медичну практику» [372]; Франції – освітні кластери охоплюють учасників (приватні та державні компанії, державні освітні установи, дослідницькі лабораторії, міжнародні партнери), які спеціалізуються на удосконаленні екосистеми, які вони «позиціонують себе в міжнародному масштабі в найбільш просунених і ключових технологічних секторах, і їх членство відкрите для зарубіжних фірм» [147].

На рис.3.7 зображено учасників і напрямки взаємодії в рамках освітнього кластера описані в статті Р.Кулата (R. Culatta) [25].

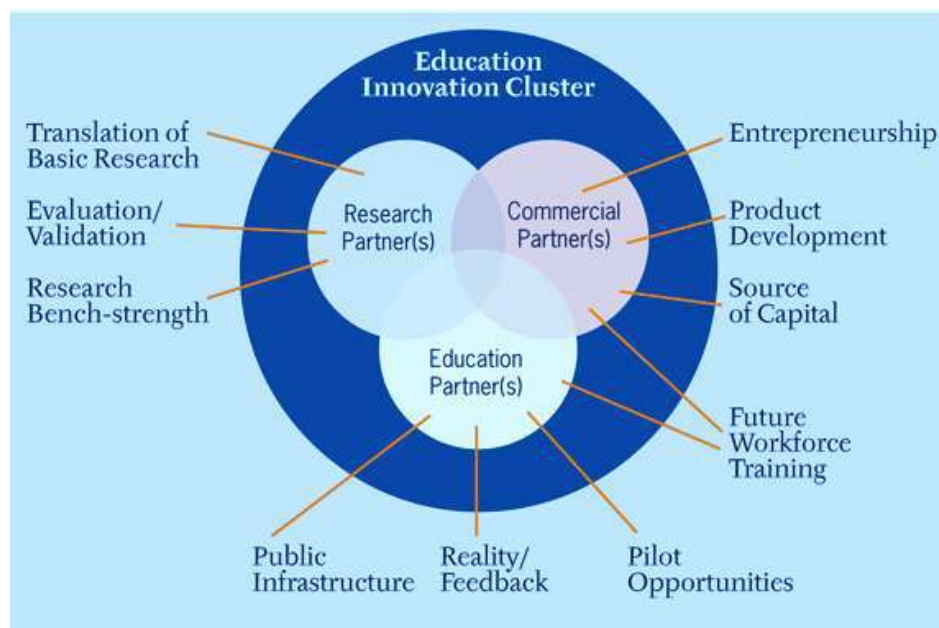

Рис.3.7. Партнери ядра освітнього кластера та взаємодія між ними

Джерело: [357]

Освітній кластер повинен бути інноваційним, а його ядром партнери з дослідницької сфери (Research Partner), партнери з освітньої сфери (Education Partner) та комерційні партнери (Commercial Partner), які займаються виробництвом, реалізацією та просуванням інновацій на локальному та світовому ринках. Розширюючи пропозиції Р.Кулатта, можна визначити роль кожного з партнерів у формуванні взаємодії в межах освітнього кластера:

- дослідницький – спільно з освітніми партнерами проводять фундаментальні та прикладні дослідження, передають їх комерційним партнерам, інтегруються з комерційними партнерами для забезпечення ефективного проектування технологій навчання, здійснюють трансфер технологій, реалізують спільні проекти, спеціальні дослідження, розвивають науковий, освітній та інноваційний потенціал кластеру, створюють творчий клімат у кластері;
- освітній – спільно з науковими та комерційними партнерами створюють інтелектуально-пошукове середовище, в якому нові технології навчання можуть бути перевірені, за допомогою студентів та викладачів, розробляють нові освітні програми, інноваційні освітні технології, використовують спільну інфраструктуру (наукову, освітню, виробничу, соціальну), формують систему безперервного навчання, налагоджують зворотний зв'язок, реалізують пілотні проекти для перевірки реальності ідей, які теоретично виглядають перспективними;
- комерційний – використовують нові технології для масштабування та впровадження прикладних досліджень на ринку, забезпечують інвестиційний капітал для прискорення комерціалізації інтелектуальної власності та збільшення ймовірності успіху нових підприємств, побудованих на знаннях та рішеннях, сформованих у кластері, підтримують студентські стартапи, транслиують вимоги до кваліфікації та компетенцій майбутньої робочої сили, забезпечують навчання на робочому місці, забезпечують правову підтримку захисту інтелектуальної власності.

Для регіону кластери – це «зона вирощування нових типових рішень

регіонального розвитку», «плацдарм нової організації свідомості і мислення людей» [66], а також майданчик для розробки нових освітніх програм, інноваційних освітніх технологій, нових знань, компетенцій та вмінь на основі співпраці і конкуренції.

Ми підтримуємо, погляд зарубіжних дослідників стосовно ролі освітніх кластерів як інтегратора освітніх закладів різних форм, форматів, рівнів, наукових організації, представників бізнесу з метою вдосконалення освітніх програм, створення нових продуктів і технологій, тому визначаємо його наступним чином: «Освітній кластер – це особлива мережа взаємопов'язаних комплементуючих суб'єктів, які перебувають на території певного регіону (міста, району, області), консолідують зусилля, інтегрують ресурси для реалізації спільних та власних інтересів». Освітній кластер у своєму складі може мати заклади формальної та неформальної освіти, освітні платформ, науково-дослідні центри, організації інноваційної інфраструктури, сервіси для інформальної освіти, проектні центри, комерційні організації, фінансові та кредитні установи, органи управління освітою, сервісні компанії, маркетингові компанії, органи територіальної влади, міжнародних партнерів, донорські організації, громадські організації та інших стейкхолдерів.

Метою освітнього кластеру є: створення умов для концентрації ресурсів та засобів для реалізації в регіоні концепції безперервної освіти; якісна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів, додаткова освіта; створення конкурентоспроможного освітнього продукту; виробництво та поширення нових знань, освітніх продуктів і освітніх технологій; формування привабливого освітнього середовища; розширення освітнього простору; вибудовування ефективних комунікацій; удосконалення компетенцій; полегшення логістики; отримання вигод учасниками. Створення освітнього кластеру вимагає відповідних партнерських взаємозв'язків, комунікацій, організаційно-правових умов та регіональної політики. «Інтеграція в інноваційний кластер формує не спонтанну концентрацію різноманітних технологічних винаходів, а чітко орієнтовану систему поширення нових знань,

технологій та інновацій» [165].

Використовуючи напрацювання М.Портера [222], М. Бутко та Г. Самійленко [29], Н.Любченко [147] можна сформуванати загальну схему формування освітньо-професійного кластера, зображену нами на рис.3.8.

Ініціація – визначення необхідності та обґрунтування доцільності створення кластера; визначення стратегічної мети і пріоритетів; формування реєстру потенційних учасників; вивчення ресурсних можливостей та ринкових переваг кластера; виявлення ядра кластера; складання соціального портрета цільових груп за розробленими критеріями; розробка локальної нормативної бази

Аналіз – аналіз та оцінка умов для створення кластерів регіону; оцінка потенціалу кластера; вибір об'єктів кластеризації; визначення складу організацій усередині кластера, які забезпечують спеціалізовані послуги, технології, інформацію, капітал, інфраструктуру; презентація учасників; визначення областей співробітництва; визначення технологій спільної діяльності; оцінка освітніх, інноваційно-інвестиційних, організаційних та кадрових ресурсів, багатоваріантне оцінювання форматів кластера

Організація – прийняття рішення про створення кластеру; формування структури та механізмів управління кластером; розробка стратегії розвитку, тактики і бізнес-плану кластера; легітимізація кластера та реєстраційні процедури; формалізація відносин між учасниками кластеру; налагодження зв'язків між продуцентами, надавачами, посередниками; побудова вертикальних зв'язків між ядром та пов'язаними учасниками; формування основних та додаткових горизонтальних взаємозв'язків стосовно ядра кластера; встановлення зв'язків з органами управління освітою, органами місцевої влади та місцевого самоврядування та іншими стейкхолдерами, що мають вплив на діяльність кластера

Функціонування – налагодження довгострокової взаємодії між учасниками кластера; налагодження зв'язків із зовнішніми учасниками; комунікації та реклама; маркетингові дослідження; контакти з іншими кластерами; створення конкурентоспроможного освітнього продукту для обраної галузі; розробка, обговорення та запуск освітніх програм; заснування стартапів в галузі; створення мережі неформальної та формальної освіти у вибраній галузі; формування привабливого освітнього середовища; розширення освітнього простору, вибудовування ефективних комунікацій та розробка єдиної інформаційної системи; визначення вимог до компетенцій; оптимізація мережевої логістики; моніторинг рівня задоволення інтересів учасників; розвиток кластера

Рис.3.8. Етапи створення освітнього кластера і регіонів

Джерело: складено автором на основі [29; 84; 147; 222; 224] та власних ідей

На етапі «Ініціація» визначається необхідність та здійснюється обґрунтування доцільності створення кластера, визначається стратегічна мета та пріоритети. Необхідно сформуванати список потенційних учасників, виявити учасників, які складуть ядро кластера, вивчити їх ресурсні можливостей та можливий внесок у кластер. Важливо скласти соціальний портрет цільових

груп (для нашого проекту доцільно скористатися пропозиціями І.Буднікевич [23], в монографії якої описані цільові групи споживачів освітніх послуг).

Як пілотний проєкт пропонуємо розглянути створення освітньо-професійного кластера «Чернівці навчаються», ініціаторами та засновниками якого є Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Чернівецький кооперативний економіко-правовий коледж, Чернівецьке професійно-технічне училище №8, Чернівецька міська рада, представники ресторанного бізнесу міста Чернівців, ГО «Асоціація готельєрів міста Чернівців», ГО «Асоціація працівників туристичної сфери «Туристична Буковина», ГО «Буковинська спілка маркетологів».

Ідея формування кластеру виникала під час Робочої зустрічі кафедри маркетингу, інновації та регіонального розвитку Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича зі стейкхолдерами в квітні 2019 року. У результаті експертної опитування зроблено висновок про наявність передумов формування кластера та готовність потенційних партнерів до співпраці. Були визначені чотири підкластери, які сформують структуру майбутнього кластера: «Освіта», «Бізнес», «Стейкхолдери», «Інновації та маркетинг». Ключова мета професійно-освітнього кластера «Чернівці навчаються» визначена так: «Інтеграція в єдину мережу закладів освіти, які готують працівників та спеціалістів для індустрії гостинності, ресторанного та туристичного бізнесу Чернівецької області, представників реального бізнесу та стейкхолдерів для реалізації безперервної освіти та просування іміджу Буковини як освітнього хабу індустрії гостинності та туризму». Цілі професійно-освітнього кластера агреговані нами відповідно до чотирьох підкластерів. Реалізувати кожну з цілей легше та вигідніше за умови інтеграції умов і зусиль учасників.

Підкластер «Освіта» (рис.3.9) у складі професійно-освітнього кластеру «Чернівці навчаються», виконує визначальну роль, має досить широкий перелік завдань і цілей, від виконання досягнення, яких залежить і забезпечення фахівцями індустрії гостинності, ресторанного та туристичного бізнесу, і соціально-економічний розвиток регіону, і реалізація в регіоні концепту освіти

протягом життя.

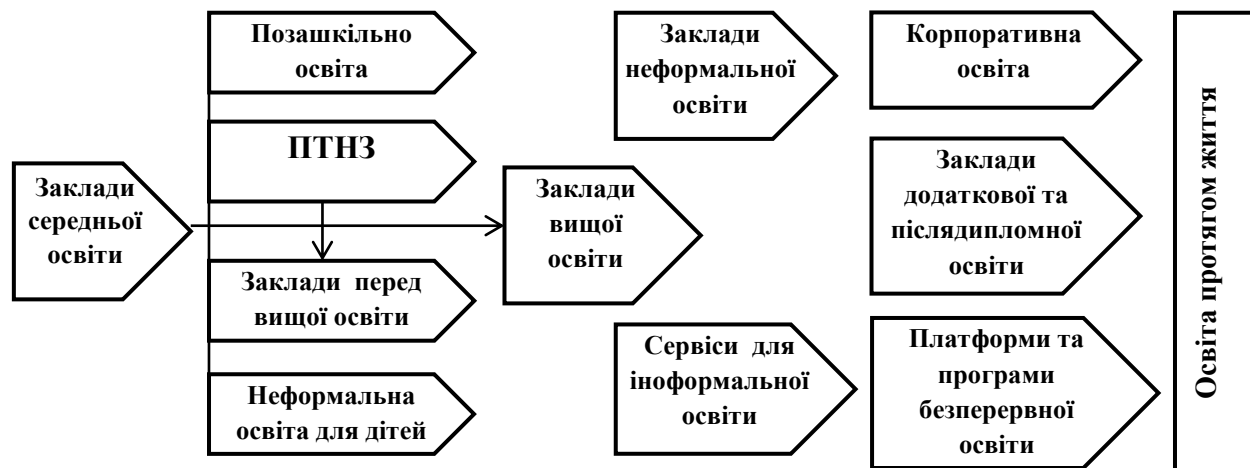

Рис.3.9. Підкласер «Освіта» професійно-освітнього кластера «Чернівці навчаються»

Джерело: розробка автора

Серед цілей підкласера «Освіта» акцентуємо увагу на таких: професійна підготовка фахівців для ресторанного, готельного та туристичного бізнесу з числа студентів, які беруть активну участь в заходах кластера, проектах, конкурсах, професійних івентах, пропонують власні проекти, бізнес-плани, стартапи тощо; створення сучасних майданчиків для проходження практики студентами та стажування викладачів; розвиток практикоорієнтованих методів навчання, дуальної освіти; розробка і реалізація інноваційних освітніх програм і технологій; підвищення конкурентоспроможності освітніх програм та закладів освіти; залучення абітурієнтів із сусідніх регіонів; розвиток спільної профорієнтаційної роботи; залучення керівників та фахівців інших підкласерів до проведення публічних лекцій, стимулювання неформальної та інформальної освіти; моніторинг компетенцій, які необхідно формувати у випускників; реалізація комплексу заходів зі сприяння працевлаштування випускників освітніх закладів; лобіювання інтересів в органах місцевої влади та місцевого самоуправління; налагодження співпраці з громадянським суспільством; спільна грантова та проектна діяльність.

Підкласер «Бізнес» в цільовими орієнтирами має: пріоритетний доступ до бази перспективних професійних фахівців для ресторанного, готельного та туристичного бізнесу; співпраця з активними студентами, які беруть активну

участь в заходах кластера, проектах, конкурсах, професійних івентах, пропонують власні проекти, бізнес-плани, започатковують стартапи тощо; залучення кращих випускників; створення інфраструктури підтримки студентських стартапів і діючих студентських фірм; створення майданчика для спілкування, обміну досвідом, отримання нових знань; участь в розробці бренда Буковини; кадрове та методичне забезпечення реалізації стратегій та програм розвитку кожного окремого бізнесу та галузі в цілому; реалізація проектів соціальної відповідальності.

Підкластер «Інновації та маркетинг» реалізує такі цілі: пріоритетний доступ до бази перспективних професійних фахівців, які розуміють специфіку ресторанного, готельного та туристичного бізнесу і залучення яких дозволить створити якісний інформаційний, програмний, маркетинговий продукт; розробка та апробація нових концепцій і форматів брендування Буковини; доступ до замовників з підкластерів «Бізнес», «Стейкхолдери»; створення майданчика для спілкування, обміну досвідом, отримання нових знань; кадрове та методичне забезпечення реалізації стратегій та програм розвитку кожного окремого бізнесу та галузі в цілому.

Підкластер «Стейкхолдери» охоплює Чернівецьку міську раду як розпорядника міської інфраструктури та замовника освітніх послуг, освітні структури регіону, громадські організації. Цілі учасників даного підкластера: налагодження дієвої взаємодії між освітою та реальним бізнесом; збалансування ринку праці; підготовка для туристичної сфери та індустрії гостинності Буковини кваліфікованих робітників, фахівців, бакалаврів, магістрів, які мають підприємницький і проектний досвід, і здатних розвивати свою галузь; розробка сучасних, комфортних та затребуваних туристичних маршрутів у сфері внутрішнього та в'їзного туризму, цікавих продуктів для екскурсійної діяльності; розширення асортименту сувенірної продукції, друкованої та мультимедійної продукції; активізація присутності бренду Буковина в соціальних мережах; створення в регіоні проектних груп, стартапів, науково-дослідних лабораторій; підвищення туристичного, ресторанного та

готельного сервісу; розробка та використання сучасних і ексклюзивних форматів туристських і екскурсійних послуг; підвищення поселенської, інвестиційної та туристичної привабливості регіону; кадрове та методичне забезпечення реалізації Стратегії розвитку Чернівецької області, міста Чернівців, регіональних та міських програм.

Модель організації діяльності кластера концентрує ключові компетенції в рамках якірних напрямків «Освіта» (середня освіта, профільне навчання, позашкільна, професійна, передфахова, вища освіта, формальна та інформальна освіта), «Бізнес» – заклади індустрії гостинності, ресторанного та туристичного бізнесу міста Чернівців, «Інновації та маркетинг» – лабораторії, дослідницькі компанії, ІТ-компанії, студії, стартапи, діяльність яких відповідає або дотична до спеціалізації кластера, «Стейкхолдери» – Чернівецька міська рада як розпорядник міської інфраструктури та замовник освітніх послуг, освітні структури регіону, громадські організації (табл.3.5).

Таблиця 3.5

Портрет учасників освітньо-професійного кластера «Чернівці навчаються»

Партнер	Характеристика, ресурси, переваги, внесок у кластер
1	2
Підкластер «ОСВІТА»	
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	Освітні програми: «Туризм», «Харчові технології», «Маркетинг ресторанного, готельного та туристичного бізнесу»
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ	Освітні програми: «Готельно-ресторанна справа», «Харчові технології», «Менеджмент готельного, курортного та туристичного сервісу»
Чернівецький кооперативний економіко-правовий коледж	Освітні програми: «Готельно-ресторанна справа», «Харчові технології», «Туризм»
Професійно-технічне училище №8	Освітні програми: «Покоївка, черговий по поверху. Адміністратор»; «Кухар», «Офіціант, бармен», «Агент з організації туризму. Адміністратор»
Неформальна освіта	Навчання на робочих місцях, корпоративні тренінги, індивідуальні заняття під керівництвом тренерів чи репетиторів, тренінги та короткотермінові курси, вебінари, студії, відкриті освітні програми, програми обміну досвідом тощо
Підкластер «БІЗНЕС»	
ТОВ «OZZY»	Молода та прогресивна мережа закладів швидкого харчування на західній Україні. Мережа налічує 3 функціонуючі заклади в м. Чернівці. 150 працівників.
Компанія PizzaGroup.CV	Мережа піцерій в місті Чернівці та області. 3 заклади, 1 ресторація, 130 працівників
ГТК «Буковина», ТОВ «Бізнес-Центр»	Сучасний готель «Буковина», номерний фонд готелю складається зі 152 номерів різних категорій, конференц-залу, SPA-центру, басейну, тренажерного залу, 2 ресторанів, літнього майданчика, 120 працівників
ГРК «Георг Парк»	Унікальний проект в сфері готельно-ресторанного бізнесу, який об'єднує три висококласних комплекси, розташованих в Чернівцях та Чернівецькій області – ГРК «Georg Palace», ГК «Gold Georg Palace», замський комплекс для відпочинку – «Georg Park». У складі - ресторани, кафе, піцерія, лобі-бар, заклад швидкого-харчування, салон краси, 160 працівників

1	2
Підкласстер «СТЕЙКХОЛДЕРИ»	
Чернівецька міська рада	Орган місцевого самоврядування в Чернівецькій області. Чернівці місто обласного значення.
ГО «Асоціація готельєрів міста Чернівців»	Об'єднує професіоналів індустрії готельного бізнесу для обміну досвідом і знаннями.
ГО «Асоціація працівників туристичної сфери Буковина» «Туристична Буковина»	Сприяє відновленню та розвитку туризму на Буковині, підготовка екскурсодів, видання рекламної продукції про туристичний потенціал міста та Буковини.
ГО «Буковинська спілка маркетологів»	Сприяння розвитку різних аспектів ринкових відносин в Чернівецькій області шляхом пропаганди ідей маркетингу, просування територіального бренду, маркетинг Буковини
Підкласстер «ІННОВАЦІЇ ТА МАРКЕТИНГ»	
Стартап «Здорова буковинська кухня»	Спільний проект кафедри маркетингу, інновацій та регіонального розвитку, кафедри біохімії та біотехнології ЧНУ, Чернівецького кооперативного економіко-правовий коледжу, за підтримки ТОВ «OZZY», PizzaGroup.CV
ІТ-компанії	Чернівецький офіс SoftServe розробляє проекти в сфері освіти та має SoftServe IT Academy, яка надає студентам можливість навчатися на безкоштовних курсах та працевлаштуватися після їх закінчення. Компанія ASD розробляє, тестує та здійснює підтримку програмного забезпечення для готельного бізнесу і може проводити тренінги та майстер-класи для готельєрів регіону. Українська аутсорсингова та продуктова компанія Bizico займається розробкою ПЗ та мобільних додатків у сегменті HR, Restaurants.
Брендингове агентство Wizard	Проведення комплексних робіт з брендингу та ребрендингу компаній. Досвід роботи в брендуванні закладів ресторанного бізнесу
Західна маркетингова компанія	Надає послуги у сфері маркетингу, навчання персоналу та проводить маркетингові дослідження на ринку України. Досвід роботи з однією з ТОВ «Гойра Груп» власника ресторанів, кафе, піцерій в Чернівцях: «Бартка», «Панська гуральня», «New York Street Pizza», «Гойра»

Джерело: складено автором

Значну увагу необхідно звернути на органічне поєднання освітнього потенціалу освітніх закладів Чернівців та аутсорсингу послуг неформальної освіти для індивідуальних споживачів, малих і середніх підприємств індустрії гостинності, ресторанного та туристичного бізнесу міста Чернівців. Якірні заклади (освітні та бізнесові) повинні стати центрами розробки освітніх технологій, надання освітніх послуг та консультацій, тестування інноваційних продуктів, розробки рекомендацій.

Основними напрямками діяльності кластера «Чернівці навчаються» є:

- забезпечення мережевої взаємодії учасників кластера – освітніх закладів, роботодавців, державних, регіональних та муніципальних органів, органів управління у сфері освіти, громадських організацій, комерційних організацій супутніх галузей;
- інтеграція, акумуляція, розподіл нових знань, технологій, методик, передового досвіду учасників кластера;
- залучення представників індустрії гостинності та туристичного бізнесу

регіону до обговорення, проектування та розробки освітніх програм за напрямками «Харчові технології», «Маркетинг ресторанного, готельного та туристичного бізнесу», «Готельно-ресторанна справа», «Менеджмент готельного, курортного та туристичного сервісу», «Туризм»;

- створення та поширення сукупного мережевого освітнього продукту: інтегрованих багаторівневих програм неперервної освіти, інноваційних освітніх технологій, нових освітніх програм відповідно до потреб регіональної економіки, нових форм мережевої взаємодії;
- створення інформаційно-освітнього середовища мережевої взаємодії;
- спільне просування освітніх послуг регіону;
- розробка та видання навчальних посібників, методичних розробок, рекомендацій, рецептурних збірників, технологічних карт із залученням практиків;
- створення сучасної інфраструктури підвищення кваліфікації, мережі стажувальних майданчиків, площадок та сервісів для професійної перепідготовки фахівців туристичного, ресторанного, готельного бізнесу, працівників закладів освіти, (тренінги, коучі, вебінари, курси, студії, практичні сесії, майстер-класи, семінари та інші);
- створення системи ефективного проходження практики студентами;
- проведення професійних форумів, круглих столів, семінарів;
- підтримка стартапів студентів, науково-дослідна діяльність;
- участь учасників кластеру в галузевих об'єднаннях, експертних спільнотах, конкурсних комісіях, екзаменаційних комісіях.
- здійснення інноваційної, видавничої, освітньої, методичної діяльності з кадрового забезпечення системи освіти регіону
- сприяння в залученні фінансових коштів для розвитку інформаційного, технічного, матеріального забезпечення освітнього процесу партнерів по кластеру;
- формування системи управління кластером, що враховує специфіку, пріоритети та завдання партнерів.

На етапі «Аналіз» здійснюється кількісна та якісна ідентифікація та

діагностики регіонального кластера; «аналіз та оцінка умов для створення кластерів регіону; оцінка потенціалу кластера; вибір об'єктів кластеризації; визначення складу організацій усередині кластера, які забезпечують спеціалізовані послуги, технології, інформацію, капітал, інфраструктуру» [147]; презентація учасників; визначення областей співробітництва; визначення технологій спільної діяльності; оцінка освітніх, інноваційно-інвестиційних, організаційних та кадрових ресурсів, багатоваріантне оцінювання форматів кластера.

Кількісна оцінка ідентифікації професійно-освітнього кластера за галузевим чинниками базується на визначенні частки видів діяльності «Тимчасове розташування й організація харчування» та «Освіта» в загальному обсязі реалізованих послуг за усіма видами економічної діяльності по регіону у порівнянні з ідентичними показниками в цілому по Україні. Частка видів діяльності «Тимчасове розміщування й організація харчування» та «Освіта» в загальному обсязі наданих послуг Чернівецької області вища за загальноукраїнські показники (табл.3.6), що підтверджує перспективи освітнього кластера даного напрямку. У IV кв. 2019 року частка дещо знизилася у порівнянні з ідентичним періодом 2017 року, що, на думку експертів, було пов'язано з обережністю цінової політики закладів, які не ризикнули підвищити ціни відносно 2017 року. Крім того, експерти ринку відзначають значні проблеми у кадровому забезпеченні закладів громадського харчування області та закладів колективного розміщення, що зумовлене значною трудовою міграцією на курорти Болгарії, Греції, Туреччини. У жовтні та листопаді працівники тільки повертаються із заробітків, мають значні кошти і не бажають працевлаштовуватися до новорічних свят. За інсайдерською інформацією, працедавці також не поспішають їх офіційно оформляти на роботу, оскільки вже в травні більшість працівників знову мігрує. Ми не оцінювали грошові показники, які характеризують туристичну сферу, у зв'язку з низькою достовірністю даних (форма звітності добровільна). Однак зростання кількості суб'єктів туристичної діяльності (з 65 суб'єктів у 2017 до 77 у 2018 р.) та кількості колективних засобів розміщення на Буковині, актуалізує залучення в ядро кластера інституційних представників даного виду економічної діяльності.

Таблиця 3.6

Динаміка обсяг реалізованих послуг підприємствами різним споживачам за видом економічної діяльності «Тимчасове розміщування й організація харчування» та «Освіта»

Показники	Чернівецька область			Україна		
	ІУ кв. 2017 р.	ІУ кв. 2018 р	ІУ кв. 2019 р	ІУ кв. 2017 р.	ІУ кв. 2018 р	ІУ кв. 2019 р
Обсяг реалізованих послуг за усіма видами економічної діяльності, тис.грн	840265	1041757	943527	181763267	216526626	239366888
Обсяг реалізованих послуг «Тимчасове розміщування й організація харчування», тис.грн	38628	46412	39233	6328045	7203306,8	8511554,1
Частка послуг за видом економічної діяльності «Тимчасове розміщування й організація харчування» в загальному обсязі послуг, %	4,6%	4,5%	4,2%	3,5%	3,3%	3,6%
Обсяг реалізованих послуг «Освіта», тис.грн	124223	171865	163817	4243316,2	5050788,3	5600440,4
Частка послуг за видом економічної діяльності «Освіта» в загальному обсязі послуг, %	14,8%	16,5%	17,4%	2,3%	2,3%	2,3%

Джерело: розраховано автором за [190]

Для ідентифікації регіонального професійно-освітнього кластеру Т. Миролубова та співавтори [163] пропонують скористатися зарубіжним досвідом [336; 340; 469] застосування Shift-Share методу, «який заснований на припущенні, що регіональний економічний ріст пояснюється спільною дією трьох компонентів: зростанням національної економіки; зростанням галуз в країні; зростанням галузевої економіки» [163]. Т.Ковалева [126] розробила алгоритм ідентифікації та діагностики регіональних освітніх кластерів: 1 етап «Кількісні методи ідентифікації кластерів»: 1.1. Оцінка ефектів локалізації галузей економіки (розрахунок LQ) – демонструє територіальну концентрацію галузі в регіоні. 1.2. Оцінка структурних зрушень або факторний аналіз економіки за компонентом національного (NS), галузевого (IM) та регіонального чинника зростання (RS) для визначення галузей-лідерів і галузей-аутсайдерів в регіональній економіці. 1.3. Типологізація галузей (секторів) економіки за співвідношенням показників RS та IM за шістьма варіантами співвідношення регіональних і галузевих компонентів, отриманих в Shift-Share аналізі. 1.4. Побудова карти кластерних компонентів, ідентифікація кластерів на основі встановлені критеріїв застосування кількісних методів. 2 етап «Визначення стратегічних позицій кластерів в економіці території»: 2.1. Оцінка ваги і розміру кластера. 2.2. Побудова матриці стратегічних позицій кластерів. 3 етап «Якісні методи ідентифікації кластерів» на основі метод експертного опитування для визначення кластерного потенціалу

економіки, виявлення характеру і тісноти зв'язків між учасниками кластерів, а також суб'єктами регіональної економіки, виявлення чинників конкурентоспроможності кластерних структур. 4 етап «Моделювання кластерів» для визначення учасників кластерів і напрямів внутрішньокластерної взаємодії. 5 етап «Вибір пріоритетів регіональної кластерної політики».

У табл.3.7 нами здійснено розрахунок за методами ідентифікації кластерів на основі аналізу показників зайнятості за видом економічної діяльності «Тимчасове розміщення й організація харчування» та «Освіта».

Таблиця 3.7

Shift-Share аналіз кластера за видами економічної діяльності «Тимчасове розміщення й організація харчування» та «Освіта»

Метод	Ключовий показник	Формула для розрахунку показника	Інтерпретація результатів	Розрахунок для Чернівецької області
Оцінка ступеня локалізації	Індекс локалізації (LQ)	$LQ_i = (l_i/l) / (L_i/L)$	Якщо величина LQ більше 1, то концентрація даної галузі в регіоні вища, ніж в країні в цілому, тому галузь має кластерні ознаки. Згідно з підходом М. Портера [449], LQ , перевищує 0,8, також свідчить про високий кластерний потенціал галузі	$LQ_{\text{трох}} = (8,8/283) / (382,9/16391) = 0,031/0,023 = 1,34$ $LQ_{\text{осв}} = (35,3/1416) / (382,9/16391) = 0,031/0,023 = 1,08$ LQ для виду «Тимчасове розміщення й організація харчування» та «Освіта» для Чернівецької області вище 0,8, що засвідчує високу концентрацію галузі та високий кластерний потенціал галузі
Метод структурних зсувів (Shift-Share аналіз)	Національний фактор (NS)	$NS = l_{t-1}^i \times \left(\frac{L_t}{L_{t-1}} - 1 \right)$	NS дозволяє визначити, наскільки зайнятість в регіоні в даному виді економічної діяльності змінилася під впливом зміни зайнятості в країні в цілому	$NS_{\text{трох}} = 8,7 \times \left(\frac{16390}{16156} - 1 \right) = 0,126$ $NS_{\text{осв}} = 34,5 \times \left(\frac{16390}{16156} - 1 \right) = 0,5$
	Галузевий фактор (IM)	$IM = l_{t-1}^i \times \left(\frac{L_t^i}{L_{t-1}^i} - \frac{L_t}{L_{t-1}} \right)$	IM відображає, наскільки зростання галузі регіону в даному виді економічної діяльності базується на зростанні галузі в масштабах національної економіки	$IM_{\text{трох}} = 8,7 \times \left(\frac{283}{276} - \frac{16390}{16156} \right) = 0,0936$ $IM_{\text{осв}} = 34,5 \times \left(\frac{1416}{1423} - \frac{16390}{16156} \right) = 0,6727$
	Регіональний фактор (RS)	$RS = l_{t-1}^i \times \left(\frac{l_t^i}{l_{t-1}^i} - \frac{L_t}{L_{t-1}} \right)$	Показник RS регіонального вкладу порівнює темпи зростання зайнятості в регіоні в даному виді економічної діяльності з темпом зростання зайнятості цього ж сектора на рівні країни. Галузі, які характеризуються високими значеннями RS , мають значний кластерний потенціал; галузі зі стабільно негативними значеннями регіонального чинника є аутсайдерами економіки	$RS_{\text{трох}} = 8,7 \times \left(\frac{8,8}{8,7} - \frac{283}{276} \right) = -0,1207$ Темп зростання зайнятості в галузі відстає від темпу зростання зайнятості в цілому по регіону $RS_{\text{осв}} = 34,5 \times \left(\frac{35,3}{34,5} - \frac{1416}{1423} \right) = 0,9729$ Темп зростання зайнятості в галузі випереджає темп зростання зайнятості в цілому по регіону
	Структурний зсув (SS)	$SS = NS + IM + RS$	SS дозволяє визначити загальний приріст змінної з урахуванням впливу чинників	$SS_{\text{трох}} = 0,126 + 0,0936 - 0,12093 = 0,0989$ $SS_{\text{осв}} = 0,5 - 0,6727 + 0,9729 = 0,8$

Примітка: l_i – зайнятість в i -тій галузі в регіоні; L_i – зайнятість в i -тій галузі в країні; l та L – загальна кількість зайнятих в регіоні і країні відповідно; l_{t-1}^i – зайнятість в i -тій галузі в регіоні в період $(t-1)$; L_{t-1} і L_t – загальна кількість зайнятих в країні в період $(t-1)$ і t відповідно; L_{t-1}^i та L_t^i – кількість зайнятих в i -тій галузі в країні в період $(t-1)$ та t

Джерело: складено на основі [111; 126; 163] та розрахунків автора

Показники Shift-Share аналізу за видом «Освіта» в Чернівецькій області такі: від'ємний показники ІМ і додатній показники RS. Це засвідчує, що в Чернівецькій області сприятливі регіональні умови розвитку переважають над менш сприятливими галузевими умовами зростання. Розрахунок RS та ІМ окремо для міста Чернівців засвідчив сприятливі локальні та галузеві умови розвитку бізнесу за видом економічної діяльності «Тимчасове розміщування й організація харчування» та за видом «Освіта». Додатні показники ІМ та від'ємний показники RS засвідчують, що в Чернівецькій області сприятливі галузеві умови розвитку переважають над менш сприятливими регіональними умовами зростання для бізнесу за видом економічної діяльності «Тимчасове розміщування й організація харчування». Зайняте населення за видом економічної діяльності «Тимчасове розміщування й організація харчування» у 2018 році по Україні займало частку – 1,73%, по Чернівецькій області – 2,3% (розраховано автором за [83]).

Додатні показники ІМ та від'ємний показники RS засвідчують, що в Чернівецькій області сприятливі галузеві умови розвитку переважають над менш сприятливими регіональними умовами зростання для бізнесу за видом економічної діяльності «Тимчасове розміщування й організація харчування». Зайняте населення за видом економічної діяльності «Тимчасове розміщування й організація харчування» у 2018 році по Україні займало частку – 1,73%, по Чернівецькій області – 2,3% (розраховано автором за [83]).

Показники Shift-Share аналізу за видом «Освіта» в Чернівецькій області такі: від'ємний показники ІМ та додатній показники RS. Це засвідчує, що в Чернівецькій області сприятливі регіональні умови розвитку переважають над менш сприятливими галузевими умовами зростання. Розрахунок RS та ІМ окремо для міста Чернівців засвідчив сприятливі локальні та галузеві умови розвитку бізнесу за видом економічної діяльності «Тимчасове розміщування й організація харчування» та за видом «Освіта».

Оцінка ступеня локалізації LQ для Чернівецької області вище 0,8, що засвідчує високу концентрацію галузі та високий кластерний потенціал розвитку

виду економічної діяльності «Тимчасове розміщення й організація харчування» $LQ=1,34$. Для виду економічної діяльності «Освіта» для Чернівецької області $LQ=1,08$ свідчить про високий кластерний потенціал освітніх інститутів та їх значну роль в економічному розвитку Чернівецької області. Значення ступеня локалізації LQ дозволяють побудувати «карту кластерних компонентів економіки регіону за значеннями регіонального і галузевого факторів з масштабуванням компонента кластера за індексом локалізації» [126] (рис.3.10).

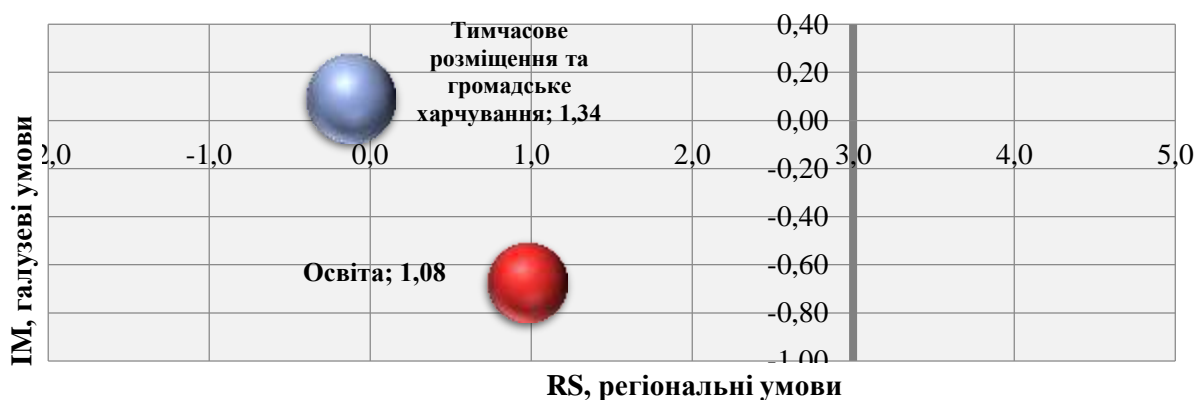

Рис.3.10. Карта початкових компонентів кластера «Чернівці навчаються»
Джерело: побудовано автором

Подальший аналіз зайнятості в інших видах діяльності дозволить у майбутньому визначити потенціал розвитку кластера та перспективних у його часників.

На етапі «**Організація**» приймається рішення про створення кластеру, відбувається формування структури та механізмів управління кластером (табл.3.11), розробляється стратегія розвитку, тактика та бізнес-плану кластера. Організація та формалізація мережевої взаємодії між партнерами професійно-освітнього кластера в кожному конкретному випадку має унікальний характер: в одних випадках використовується усна домовленість, в інших – необхідне укладання договорів (про практику, стажування, використання площ, обладнання, лабораторій тощо), навіть якщо ресурси надаються на безоплатній умові.

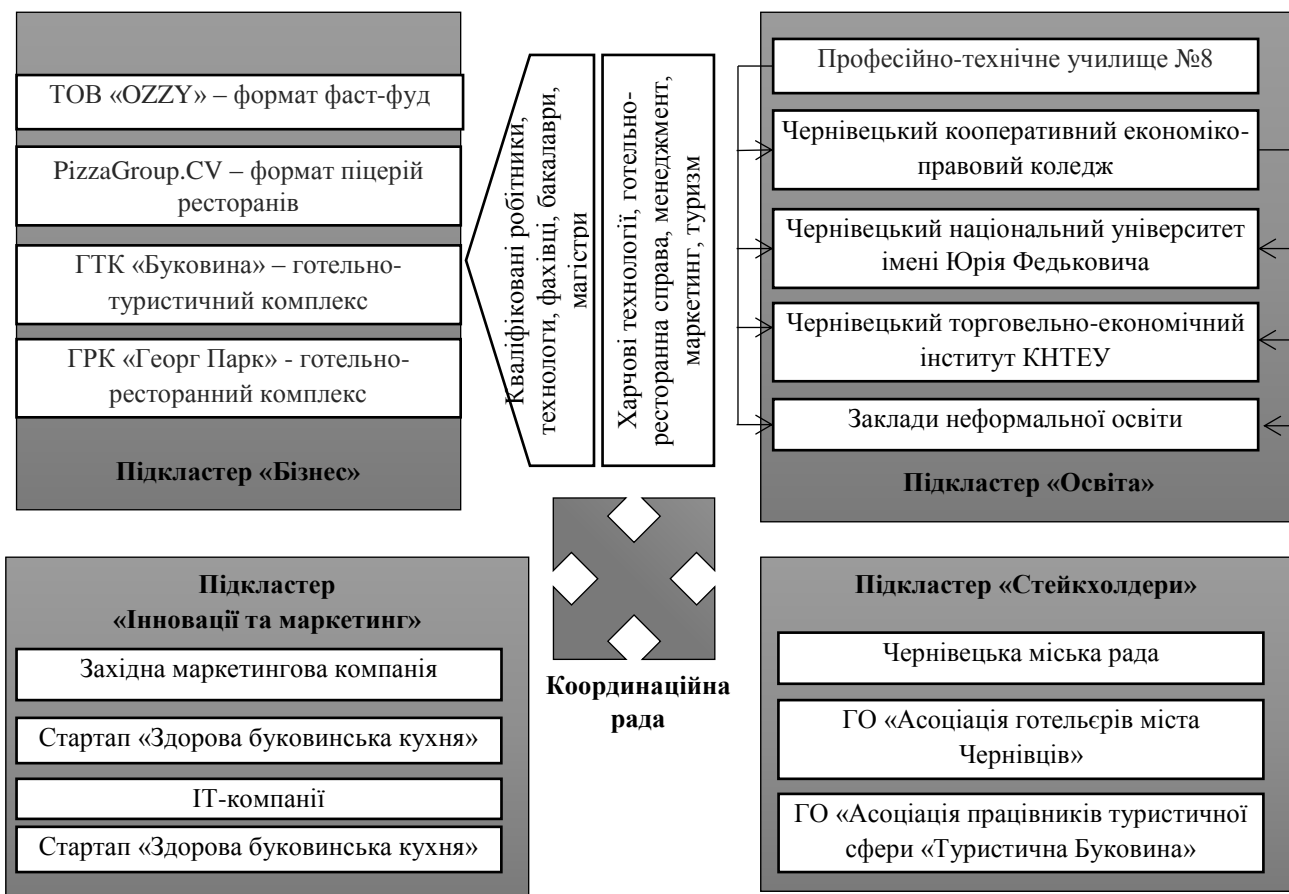

Рис. 3.11. Модель професійно-освітнього кластера «Чернівці навчаються»

Джерело: розробка автора

Процеси легітимізація кластера передбачають реєстраційні процедури та укладання протоколу про наміри між учасниками для формалізації відносин. На цьому етапі відбувається налагодження зв'язків між продуцентами, надавачами, посередниками; «побудова вертикальних зв'язків між ядром і пов'язаними учасниками. Важливо також сформувати основні та додаткові вертикальні та горизонтальні взаємозв'язки стосовно ядра кластера» [147].

Учасники блоку «Освіта» пропонують кластеру освітні програми, які вимагають не тільки участі роботодавців у їх укладанні, але й обговорення з громадськими організаціями, професійними групами, узгодження з органами управління освітою, консультацій з органами місцевої влади та місцевого самоврядування та іншими стейкхолдерами, що мають вплив на діяльність кластера.

У рамках професійно-освітнього кластера формуються вертикальні та горизонтальні взаємозв'язки освітньої підсистеми. Вертикальні взаємозв'язки налагоджуються партнерством між освітніми закладами регіону різних рівнів та

іншими підсистемами кластера: «школа–ПТНЗ» «школа – ЗВО», «ПТНЗ-ЗВО», «ПТНЗ-бізнес», «ЗВО-бізнес», «ЗВО-наука». Інструментами виступають: укладання угод про співпрацю між освітніми закладами різних рівнів; розробка спільних освітніх програм; організація спільних позаурочних заходів (фестивалі, змагання, конкурси); спільна участь у ярмарках та освітніх виставках; підвищення кваліфікації викладачів освітніх установ (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича має право на провадження освітньої діяльності з підвищення кваліфікації вчителів, оскільки, відповідно до п. 11 статті 18 Закону України, здійснює її за акредитованими спеціальностями в галузі 01 Освіта/Педагогіка); спільне використання спортивних споруд, медичний об'єктів, закладів харчування, баз відпочинку тощо. Взаємодія ланок «школа – ЗВО», «ПТНЗ-ЗВО», «передфахова-ЗВО» розвинена слабо.

Форми горизонтальної взаємодії між однорівневими освітніми організаціями «школа-школа», «ПТНЗ-ПТНЗ» Чернівецької області досить розвинені, оскільки є спільний орган підпорядкування – Департамент науки та освіти Чернівецької ОДА, який проводить багато спільних заходів.

Горизонтальні зв'язки між закладами вищої освіти регіону реалізуються через спільні наукові та дослідницькі проекти, спільні заходи, спільне лобювання інтересів в органах влади, спільні стенди на освітніх виставках, спільних «Ярмарках кар'єри», спільних програмах підвищення кваліфікації для бізнесу, стажування викладачів, спільне використання спортивних споруд, медичних об'єктів, закладів харчування, освітньої, наукової інфраструктури, спільні кампуси тощо.

Професійно-освітній кластер дозволить налагодити повноцінну взаємодію організацій освітньої та бізнесової підсистеми, представленої потенційними роботодавцями через наступні форми: розробка освітніх програм; проведення тренінгів, майстер-класів і коучів для студентів і працівників; фінансування освітніх проектів і заходів бізнесом; цільові стипендії студентам; організація виробничих практик студентів; програми стажування студентів та викладачів; реалізація програм дуальної освіти, заснування стартапів, проведення конкурсів, проведення спільних науково-дослідних робіт, спільне використання

виробничої, освітньої, наукової, спортивної, розважальної, побутової інфраструктури.

У рамках професійно-освітнього кластеру будуть розглядатися ідеї в рамках двох видів стартапів, створюватися умови для їх реалізації (пошук «бізнес-ангела» – приватного інвестора, який готовий вкласти гроші у розвиток перспективною бізнес-ідеї) та формуватися ресурси підтримки;

1) Освітні стартапи – спрямовані на розробку нових неформальних освітніх проектів та програм, які дозволяють професіоналам галузі, студентам, школярам та іншим жителям регіону отримувати нові знання і навички, формалізувати та презентувати свої підприємницькі ідеї поєднуючи сучасні технології і традиційне навчання. Освітні стартапи складаються з циклу освітніх заходів (лекції та практикуми) професійного спрямування, методичних матеріалів, освітніх платформ і додатків, технологій зворотного зв'язку та нетворкінгу. У рамках кластера усувається основне протиріччя та налагоджується діалог між викладачами, представниками реальної економіки та розробниками ІТ-рішень. Окремі освітні стартапи мають некомерційне спрямування (проводять безкоштовні тренінги, неформальні курси, сприяють працевлаштуванню слухачів, допомагають оформити ідею у формат бізнес-плану), підтримуються органами місцевого самоврядування та донорами, спонсорами, відрахуваннями успішних «випускників». Більшість освітніх стартапів повинні мати комерційне спрямування, відтворювати та масштабувати модель ідеї, вивчити ринок та споживача, розробити унікальний освітній продукт, налагодити ефективні комунікації, взаємодію з окремими закладами освіти або індивідуальними надавачами освітніх послуг, сформувати унікальну стратегію продажів, які здатні в найближчій перспективі приносити прибуток. Серед цікавих проектів, пов'язаних з освітою та навчанням у сфері індустрії гостинності, які були реалізовані в Чернівцях, була Кулінарна школа для дітей Profitroll. У табл.3.8 запропоновано огляд найбільш відомих освітніх стартапів, більшість яких під час пандемії коронавірусу у 2020 відкрила безкоштовні та безлімітні доступи до своїх інструментів;

Огляд успішних освітніх стартапів

Стартап	Опис унікальної пропозиції стартапу
Coursera www.coursera.org	Створено у 2012 році професорами інформатики зі Стенфордського університету. Пропонує більше 400 освітніх курсів від провідних університетів і об'єднує понад 5 млн. студентів з усього світу. Сервіс співпрацює з університетами, стартап безкоштовно надає доступ до курсів вищих навчальних закладів, займається публікацією освітніх матеріалів, стандартний курс передбачає відеолекції з субтитрами, текстові конспекти лекцій, домашні завдання, тести та підсумкові іспити безпосередньо на сайті. За успішне проходження курсу видається сертифікат відповідного знаменитого університету. Проект зміг залучити понад \$65 млн. фінансування.
Lynda lynda.com	Створено в 1995 році в Каліфорнії. В основі успіху – надання великої кількості затребуваних он-лайн тренінгів від десятків діючих професіоналів з різних сфер діяльності. Сервіс доступний за передплатою, причому передплатники можуть дивитися курси без обмеження. Викладачі отримують фіксовану оплату за контент, який вони допомогли створити. Кожен автор перевіряється, після чого йому оплачують аванс за роботу. 90% учасників генерують свій основний дохід за рахунок створення відеороликів для Lynda.com. У 2013 році проект отримав рекордне фінансування серед освітніх стартапів – \$103 млн.
OpenEnglish www.openenglish.com	Найбільша он-лайн школа вивчення англійської мови, яка в 2012 році залучила \$43 млн. інвестицій. Завдяки викладачам школи – носіям мови, які працюють он-лайн в режимі реального часу – а також інтерактивному освітньому контенту. Дозволяє вибудовувати для кожного студента індивідуальні траєкторії на шляху до вільного володіння мовою.
The Minerva Project www.minervaproject.com	Презентується як ресурс для найбільш талановитих і в мотивованих студентів з усього світу. Претендує на підготовку майбутніх лідерів та інноваторів у всіх дисциплінах. У ході навчання група міжнародних студентів подорожує, навчаючись і проживаючи в 7 найкращих містах світу і взаємодіючи з викладачами через спеціальну он-лайн платформу. Команда розробників уперше змогла залучити \$25 млн. під ще не існуючий проект.
Khan Academy	Освітній некомерційний портал. Мета проекту – дати можливість здобувати освіту кожному і з будь-якої точки світу.
Creative Live www.creativelive.com	Стартап, що фокусується на розміщенні онлайн-уроків, які допомагають користувачам освоїти нові навички або хобі. За два роки з моменту його заснування понад мільйон студентів стали учасниками програми CreativeLive. Компанія залучає додаткові кошти для розвитку у вигляді венчурного фінансування.
Лекториум www.lektorium.tv	Просвітницький проект з більш ніж 100 онлайн-курсами, 5000 безкоштовними відеолекціями, конференціями, які можна використовувати для самонавчання або для організації дистанційного навчання в школі і вузі. Основна місія стартапу – профорієнтація школярів. Дитина будь-якого віку може зрозуміти лекцію і визначитися, що їй цікаво, оскільки складний матеріал подано простими словами. Доступ до матеріалів влаштований так, щоб користувач міг вмонтувати їх у свої процеси оперативно і без зайвих запитів і дозволів.
Startup Ukraine startupukraine.com/	Перший освітній центр для підприємців в Україні запущений в 2012 році. Розроблено форма бізнес-табору – Business Camp «Made In Ukraine», створено комплексну програму із запуску успішної справи Start Your Business, формат навчання онлайн в рамках Startup Challenge.
Prometheus prometheus.org.ua	Український громадський проект запущений у 2014 році як платформа онлайн-курсів дистанційної освіти для опанування популярних професій. Головною метою проекту є безкоштовне надання онлайн-доступу до курсів університетського рівня всім бажаючим, а також надання можливості публікувати та розповсюджувати такі курси провідним викладачам, університетам та компаніям. Співпрацює з українськими ВНЗ, допомагаючи їм відкрити напрямок дистанційного навчання. Надає доступ до МООС для шкіл і підготовки до ЗНО, і курс, що допомагає поступити в провідні західні університети. Запущено соціальний проект повного циклу «Ти можеш усе! Можливості безмежні!» для людей з інвалідністю. Є суб'єктом надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників.
Preply preply.com/ua/	Стартап-освітня платформа заснована в 2012-му, яка пропонує користувачам онлайн-репетиторів з усього світу для вивчення мов і різних навчальних предметів (25000 репетиторів на платформі навчають 27 мовам). Штаб-квартира Preply знаходиться в Бостоні і, за словами засновника і керівника стартапу Кирила Бігая, США є найбільшим ринком для них.
Highbrow	Сервіс email-розсилки освітніх відеокурсів. Кожен з них триває рівно 10 днів і складається з п'ятихвилинних епізодів, які приходять на пошту зареєстрованим користувачам щоранку.
Lingva.Skills https://biggggidea.com	соціальний безкоштовний проект розроблений у 2016 році на базі Головного територіального управління юстиції. Наразі це наймасовіший освітній проект в Україні, функціонує на платформі «Велика ідея». За його допомогою «безкоштовно вивчають англійську по всій країні держслужбовці, школярі, студенти, підприємці, будь-які організації, соціальні категорії населення тощо. Мета проекту – дати можливість кожному українцю безкоштовно вивчати іноземні мови» [198].

Джерело: складено автором за інформацією офіційних сайтів компаній

2) Галузеві стартапи – молоді компанії, які створюються для розробки інновацій або інноваційних технологій в певній галузі (в нашому випадку в ресторанному, готельному та туристичному сегменті регіональної економіки), ще не вийшли на ринок з готовим продуктом, є тимчасовими структурами, які існують для пошуку бізнес-моделі або для поглинання великою компанією. В основі галузевого, а в принципі і будь-якого іншого стартапу, принципово нова ідея (новий продукт, нова послуга, новий сервіс, новий маршрут, новий рецепт, нова технологія, новий спосіб тощо), командна робота (група студентів, друзів, партнерів), спільні цінності, важливість вкладу кожного співробітника. У ресторанному, готельному та туристичному бізнесі стартапи пов'язані з доставкою, логістикою, дистрибуцією, маркетингом, рекламою, концепцією закладу, новими стравами та напоями, обладнання виробничих приміщень, впровадження енергоефективних рішень, організації зберігання та пакування, технологією приготування їжі та напоїв, сервісними та операційними процедурами, відкриття концептуальних хостелів, агрегуванням пропозиції, розробкою туристичних маршрутів, сервісів пошуку, порівняння бронювання готелів, квитків, шерінгом тощо. Міжнародний агрегатор ресторанів Zomato («Google у сфері ресторанного бізнесу») – ресурс, який збирає інформацію про найкращі ресторани в найбільш великих містах 18 країн світу. Головна відмінність Zomato від подібних ресурсів (наприклад, Yelp) у тому, що стартап заснований на принципі «feet on the street», або «ноги на вулиці» – за допомогою додатка користувач знайде спеціалізовані ресторани буквально за кілька хвилин, зможе побачити фото інтер'єру, ціни в меню, клієнтські відгуки і зробити остаточний вибір. Усі дані про заклад особисто перевіряються, тестуються й оцінюються працівниками Zomato кожні три місяці, тому інформація завжди актуальна. Стартап Roomeer працює з готельними номерами за тим же принципом, що і Airbnb з приватним житлом - дозволяє перездати орендований номер в готелі іншій людині і навіть заробляти на цьому. Roomeer працює безпосередньо з готелями та туристичними агентствами, так що користувач, який хоче скасувати резервацію, робить це через сайт сервісу, виставляючи свій номер на «продаж». Roomeer бере на себе всі етапи процесу,

від маркетингу до підтвердження броні і комунікації з представниками готелю. Функціонал сервісу доступний безкоштовно: з користувачів, що виставляють номери на сервісі, стягується тільки 15% від суми продажу.

Нами до складу кластера запропоновано внести компанії ІТ-сектора, які повинні налагодити віртуальну технологію взаємодії учасників кластера та механізму інформаційної підтримки для забезпечення ефективної взаємодії учасників кластера між собою та з регіональним соціально-економічним простором. Чернівецький офіс SoftServe розробляє проекти в сфері освіти та має SoftServe IT Academy, яка дає студентам можливість навчатися на безкоштовних курсах та працевлаштуватися після їх закінчення. Компанія ASD розробляє, тестує та здійснює підтримку програмного забезпечення для готельного бізнесу і може проводити тренінги та майстер-класи для готельєрів регіону. Українська аутсорсингова та продуктова компанія Bizico займається розробкою ПЗ та мобільних додатків у сегменті HR, Restaurants, а також може бути залучена в професійно-освітній кластер.

Перевага професійно-освітнього кластера полягає у взаємній зацікавленості всіх його учасників стосовно досягнення спільних цілей, але при збереженні повної самостійності кожного з них. Безперечно, що кожен з учасників кластера повинен реалізувати свої інтереси й отримати вигоди від участі в кластері. Професійно-освітній кластер «Чернівці навчаються» відкритий для участі усіх закладів формальної, неформальної, освіти регіону, для організацій та сервісів, які сприяють інформальній освіті, розвитку додаткових компетенцій, для професіоналів ресторанного, готельного та туристичного бізнесу, для юридичних, фізичних осіб, готових запропонувати оригінальні ідеї та проекти для розвитку регіональної індустрії гостинності та туризму, для громадських та професійних організацій та інших. Взаємодія між учасниками кластера націлена на виконання завдань у сфері інноваційного розвитку в сфері підготовки кваліфікованих працівників та фахівців для ресторанного, готельного та туристичного бізнесу Чернівецької області та України в цілому.

Мережева організація кластера передбачає більш універсальну модульну структуру, в якій вилучення чи заміна одного з вузлів не руйнує кластер. До

освітніх кластерів, на наш погляд, відноситься висновок Т.Морта стосовно того, що в подібних кластерах «немає єдиної фіксованої форми ефективного управління», найбільш адекватними є «тимчасові форми управління, які повинні постійно оновлюватися і бути здатними генерувати і підтримувати проекти. При цьому форми управління не можуть експортуватися, тобто в кожному окремому випадку повинні підбиратися відповідні форми» [438]. Такою формою, на наш погляд, є Координаційна рада кластера, в якій беруть участь представники усіх бенефіціарів і яка є постійно діючим дорадчим, експертно-консультативним органом спільного управління, що об'єднує учасників кластера та здійснює стратегічне управління. Мережеве самоврядування передбачає незалежність членів професійно-освітнього кластера, доступ до спільних інформаційних ресурсів, добровільність зв'язків, урегулювання системи відносин усередині кластера стосовно використання окремих ресурсів учасників кластера. Завданнями Координаційної ради є: забезпечення взаємодії всіх учасників кластера; координація і планування спільної діяльності учасників кластера; визначення стратегії та розробка тактики діяльності кластера; визначення ключових напрямків розвитку професійно-освітнього кластера; оцінка стану та перспектив розвитку ресторанного, готельного та туристичного бізнесу регіону та країни; сприяння профорієнтації та організації діяльності з професійного самовизначення школярів; визначення способів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів галузі; ініціація розробки і впровадження регіональних стандартів обслуговування в ресторанному, готельному та туристичному бізнесі; організація діяльності із залучення фінансових коштів для розвитку кластера; маркетинг та PR кластера; пропаганда ідей кластера та значення освіти в розвитку ресторанного, готельного та туристичного бізнесі; підтримка та просування освітніх та галузевих стартапів; участь у створенні та просуванні бренда Чернівців як освітнього та гастрономічного хабів.

Отже, створення професійно-освітнього кластера – це один з необхідних елементів концептуальної трансформації регіональної освітньої мережі та соціально-економічного розвитку Чернівецької області на основі мережевих технологій.

1. Аргументовано, що визначення напрямків трансформації регіональної освітньої мережі передбачає набір спеціально сконструйованих інструментів, підбір яких здійснюється на основі узагальнення, розуміння й адаптації зарубіжного досвіду впровадження концепції маркетингу взаємодії в організацію регіональних освітніх мереж. На основі дослідження успішної практики Австрії, Франції, Нідерландів, Швеції, Німеччини, Китаю, країн Східної та Південно-Східної Азії, Японії, США автор визначив найбільш поширені формати, засоби та інструменти трансформації регіональних освітніх мереж.

2. Дослідження зарубіжної практики засвідчило успішність функціонування національних і регіональних освітніх мереж у кластерному форматі, їх визначну роль як стратегічних активів підвищення привабливості та конкурентоспроможності регіону, у формуванні інноваційної регіональної екосистеми завдяки унікальному інституційному дизайну, колаборації освіти, науки, бізнесу та влади, поєднання компетенцій, ресурсів, зв'язків, які дозволяють утворювати нові вузли мережі та мережеві взаємодії тощо.

3. Розроблено концепт трансформації регіональної освітньої мережі на засадах маркетингу взаємодії (на прикладі Чернівецької області), який пов'язаний з ідеєю створення гнучкого інституційного й організаційного механізму розвитку регіону на основі довгострокової взаємодії, взаємозв'язків і партнерства між різними регіональними підсистемами, неперервного оновлення знань і компетенцій населення.

4. Відзначено, що РОМ Чернівецької області повинна формуватися на основі об'єднання різних підходів, методів і внесків у розв'язання певної регіональної проблеми, ефект забезпечується за рахунок множинності рівнів взаємодії, довготривалого партнерства, взаємовигідного співробітництва, які здійснюються не по адміністративних каналах, а безпосередньо між зацікавленими акторами, які разом розв'язують регіональні проблеми.

5. Обґрунтована модель РОМ Чернівецької області, яка формується без виділення явного лідера як відкрита паритетна кооперація; обґрунтовано організаційний механізм за моделлю партнерства; визначені лідери мережевої

взаємодії, окреслено їх роль, сформована місія та завдання РОМ, описані вузли, які формуються через взаємодію та партнерство освітніх закладів усіх рівнів, закладів неформальної освіти, сервісів для інформальної освіти, наукових установ, роботодавців та їх об'єднань, громадських організацій, інноваційних компаній, місцевих органів влади, адміністративних структур, які відповідають за державні пріоритети в частині підготовки фахівців.

6. Запропоновано проект позиціонування Чернівецької області як освітнього хабу та створення регіонального центру освітнього маркетингу, який зосереджує та координує ініціативи, проекти та заходи, спрямовані на просування освітніх продуктів та освітніх програм регіональних закладів формальної та неформальної освіти, сервісів для інформальної освіти. Установлено, що найважливішим при трансформації регіональної освітньої мережі є трансформація самої ідеології взаємодії учасників – системність, багаторівневність, стратегічні партнерські взаємодії та зв'язки активних акторів між собою та суб'єктами зовнішнього середовища, виконання спільних завдань і використання спільних ресурсів у рамках досягнення заявлених цілей та реалізації інтересів учасників.

7. Обґрунтована ідея створення професійно-освітнього кластера в Чернівецькій області «Чернівці навчаються» як одного з необхідних елементів концептуальної трансформації регіональної освітньої мережі та соціально-економічного розвитку на основі мережевих технологій. Кластер дозволить інтегрувати в єдину мережу заклади освіти, які готують працівників і спеціалістів для індустрії гостинності, ресторанного та туристичного бізнесу Чернівецької області, представників реального бізнесу та стейкхолдерів для реалізації безперервної освіти та просування іміджу Буковини як освітнього хабу індустрії гостинності та туризму

Основні положення розділу, результати дослідження і висновки опубліковані у наукових працях автора [247; 250; 251].

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні розв'язано важливу наукову задачу – розроблено теоретико-методичні засади та науково-прикладні положення трансформації регіональної освітньої мережі на основі маркетингового підходу. Результати проведених досліджень дозволили зробити ряд таких теоретичних, методичних і прикладних висновків.

1. Встановлено, що регіональна освітня мережа є якісно новою моделлю організації освітнього середовища регіону, гнучкою та динамічною формою організації взаємодії партнерів, яка дозволяє інтегрувати їх унікальний досвід, можливості і передові технології навколо деякої об'єднавчої ідеї, яку вони не можуть реалізувати окремо, володіє високими адаптивними компетенціями до змін середовища функціонування, є джерелом конкурентних переваг для учасників, оскільки здатна видозмінюватися, міксувати елементи, набувати нових конфігурацій, необхідних для вирішення регіональних та приватних завдань. Відзначено, що вузли, або центри активності регіональної освітньої мережі формуються в науковій, освітній, інноваційній, підприємницькій, адміністративній, соціально-культурній, логістично-розподільчій підсистемах регіональної економіки.
2. Проведені теоретичні дослідження мережевого підходу до розвитку регіональної економіки та регіонального ринку знань засвідчили актуальність і необхідність трансформації регіональної освітньої мережі на засадах концепції маркетингу взаємодії, яка передбачає і розвиває довготривалі партнерські взаємовигідні відносини між учасниками з приводу спільного використання чи обміну знаннями, активами, ресурсами, інформацією та технологіями. Маркетинговий підхід передбачає орієнтацію регіональної освітньої мережі на задоволення потреб, запитів та очікувань споживача, збалансування інтересів споживачів знань, їх продуцентів та інших регіональних акторів посередництвом мережевих взаємодій, реагуючи на параметри маркетингового середовища та змінюючи їх.
3. Сформовано методичне забезпечення трансформації регіональної освітньої

мережі, яке охоплює: етапи трансформації регіональної освітньої мережі; завдання, заходи, результати, які відповідають кожному етапу; риси, ключові характеристики й організаційні принципи регіональної освітньої мережі; алгоритм аналізу вихідних умов створення регіональної освітньої мережі; варіанти моделі мережі; учасників і вузли регіональної освітньої мережі. Відзначено, що використання сформованого методичного забезпечення трансформації регіональної освітньої мережі дозволить досягти синергетичного ефекту, коли ресурс кожного партнера посилюється за рахунок ресурсів інших учасників, з'являється можливість отримання зворотного зв'язку від учасників співробітництва, реалізуються спільні заходи та події.

4. Власні дослідження, узагальнення напрацювань міжнародних організацій та окремих науковців дали можливість виділити ряд тенденції, які будуть супроводжувати трансформацію регіональної освітньої мережі. Доведено, що цілі, напрямки, механізми трансформації регіональної освітньої мережі повинні формуватися з урахуванням часу (епохи), чинників зовнішнього середовища та необхідності швидкого реагування на їхню динаміку та безперервні зміни, умов мезосередовища, стану вузлів, елементів та взаємозв'язків між ними. Відзначено, що нові технології, сприяючи розв'язанню проблеми забезпечення доступу громадян до освіти, одночасно можуть породжувати і нові форми нерівності в регіонах, зокрема низьку інформаційну культуру та інформаційну неграмотність, створення ілюзії освіченості через намагання повністю віртуалізувати навчальний процес.
5. Сформована процедура проведення емпіричного аналізу дозволила опрацювати, систематизувати та упорядкувати значний масив емпіричної економічної інформації стосовно вузлів регіональної освітньої мережі: «Освіта», «Наука та інновації», «Інформація та комунікації», «Бізнес», «Стейкхолдери», «Культура». Аналіз вузлів діючої регіональної освітньої мережі Чернівецької області засвідчив досить високий потенціал освітньої, бізнесової, інноваційної, методичної, подієвої, стейкхолдерської підсистем,

що дозволяє їй за багатьма показниками займати лідируючі місця. Діагностовано ряд серйозних проблем, серед яких освітня міграція, демографічна ситуація, низька інноваційна активність, які ведуть до посиленої конкуренції між бізнесом та освітою, між різними рівнями освіти, між регіонами та країнами і вимагають трансформації регіональної освітньої мережі з орієнтацією на потреби територіальної громади, регіональної економіки, суспільства, на створення нових типів освітніх закладів, розробку освітніх програм нового покоління, розробку альтернативних форм та форматів навчання, і головне – на реалізацію концепції освіти протягом всього життя.

6. На основі систематизації та узагальнення зарубіжної практики встановлено, що найбільш уживаними інструментами формування та трансформації регіональних освітніх мереж є ті, які орієнтуються на впровадження концепції знаннєвої економіки в регіональних програмах, формують систему навчання протягом життя, налагоджують стійку довготривалу взаємодію між учасниками мережі, забезпечують ефективні комунікації, пов'язані з сервісом та маркетингом, якістю освітніх послуг, оновлюють освітні технології, оптимізують форми продукування, використання та трансферу знаннями регіональними акторами. Відзначено, що розвиток регіональної науки, посилення дослідницької діяльності та розробок у регіонах, регіональна інноваційна політика дозволяють регіонам забезпечити стійкий економічний розвиток, стати активними провайдерами створення регіональних мережевих структур у різних форматах: кластер, хаб, інкубатор, технопарк, технополіс тощо.
7. Розроблено концепт трансформації регіональної освітньої мережі Чернівецької області на засадах маркетингу взаємодії, за яким модель РОМ буде формуватися як відкрита паритетна кооперація, яка охоплює сукупність освітніх закладів, партнерські бізнесові організації, органи місцевої влади та місцевого самоуправління, громадські організації, більшість з яких самостійні в правовому відношенні, але потребують тісних

ділових/соціальних зв'язків і підтримують стійкість одна одної в мережі. Ключовим елементом концепту є позиціонування Чернівецької області як освітнього хабу, створення Регіонального центру освітнього маркетингу, розробка регіональної політики, спрямованої на залучення в регіон фахівців, студенток та студентів, вибір ними місцевих ЗВО, повернення з-за кордону після навчання. Така політика передбачає комплекс програм, заходів, пропозицій, пільг та можливостей, які підвищують привабливість навчання і роботи в регіоні.

8. Обгрунтована необхідність створення професійно-освітнього кластера як елемента концептуальної трансформації регіональної освітньої мережі та соціально-економічного розвитку Чернівецької області на основі мережевих технологій. Освітній кластер запропоновано розуміти як особливу мережу взаємопов'язаних комплементуючих суб'єктів, які перебувають на території певного регіону (міста, району, області), консолідують зусилля, інтегрують ресурси для реалізації спільних і власних інтересів. Розроблена автором модель організації діяльності кластера дозволяє сконцентрувати ключові компетенції в рамках якірних напрямків («освіта», «бізнес», «інновації та маркетинг», «стейкхолдери»), визначити підкластери та їх учасників, структуру та механізми управління кластером, статус та внесок кожного з учасників, форми взаємодії, процедури легітимізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абанкина Т. В. Стратегии и технологии сетевого взаимодействия образования и культуры. *Притяжение образования. Пятые Сабуровские чтения*: тез. докл. Москва: Логос, 2015. С. 15–19. URL: http://www.firo.ru/wp-content/uploads/2014/02/Sb_5_Saburovskie-chtenia.pdf
2. Авдулов А. Н., Кулькин А. М. Научные и технологические парки, технополисы и регионы науки. Москва: ИНИОН РАН, 1992. 166 с.
3. Авшенюк Н. М. Соціально-економічні детермінанти розвитку транснаціональної вищої освіти на зламі ХХ–ХХІ століть. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. № 1. С. 52–61.
4. Агранович В. Б. Транзитивный период развития общества и качество образовательных процессов. *Инженерное образование*. 2005. № 3. С. 158–163.
5. Адамский А. И. Сетевое партнерство в образовании. Москва: Эврика, 2004. 144 с.
6. Алексахина Н. В., Бойцова Е. Г., Чичев Е. М. Организация образовательного процесса средствами сетевых технологий. *Управление качеством образования*. 2014. № 3. С. 58–67.
7. Аналитический промежуточный отчет о реализации Программы инвестиций в будущее. Март 2016 г. С. 30. URL: http://www.strategie.gouv.fr/sites/strategie.gouv.fr/files/atoms/files/29-03-2016-rapport_comite_pia.pdf
8. Антропов В. А. Проблемы модернизации и инноваций в российском профессиональном образовании: монография. Екатеринбург: Ин-т экономики УрО РАН, 2013. 104 с.
9. Антропов В. А., Мезенцев Е. М. Развитие понятийно-терминологического аппарата функционирования сетевых структур. *Известия Уральского государственного экономического университета*. 2015. № 2 (58). С. 23–29.

10. Апопій В. В., Міщук І. П. Організація торгівлі: підручник. 3-тє вид. / за ред. В. В. Апопія. Київ: Центр учбової літ., 2009. 632 с.
11. Арбенина Т. И., Бакшеева А. Д. Параметры и принципы конкурентоспособности субъектов рынка образовательных услуг. *Дискуссия*. 2014. № 4. С. 67–71.
12. Астратова Г. В. Современные тенденции развития рынка услуг высшего образования. *Интернет-журнал «Науковедение»*. 2016 (июль – август). Т. 8. № 4. URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/95EVN416.pdf>
13. Ашмарина С. И. О предпринимательской функции университета. Вестник Самарского государственного экономического университета. 2013. № 106. С. 30–32.
14. Багиев Г. Концептуальные основы формирования маркетинга взаимодействия в условиях развития рыночных сетей. *Проблемы современной экономики*. 2009. № 4 (32). С. 271–275.
15. Баринов В. А., Жмуров Д. А. Развитие сетевых формирований в инновационной экономике. *Менеджмент в России и за рубежом*. 2007. № 1. С. 20–30.
16. Белоусова Р. Ю. Маркетинговый подход к управлению инновационными процессами в дошкольном образовании региона. *Проблемы современного образования*. 2011. № 3. С. 68–74.
17. Болгова Е. В., Курникова М. В. Опыт Франции в пространственной организации системы высшего образования. *Актуальные проблемы экономики и права*. 2018. Т. 12. № 3. С. 481–501.
18. Большчев О. Н., Михайлов А. С. Особенности трансформации сетевых объединений в экономике. *Балтийский регион*. 2014. № 3. С. 45–51.
19. Брацун Д. А. Сетевая экономика: учеб. пособие по дисциплине / Перм. гос. гум.- пед. ун-т. Пермь, 2013. 96 с.
20. Британська Рада в Україні. URL: <http://www.britishcouncil.org.ua/>
21. Бугорский В. Н. Сетевая экономика. Москва: Финансы и статистика, 2008. 256 с.

22. Бугрова Н. С. Сетевое взаимодействие в системе повышения квалификации педагогических кадров: дис. ... канд. пед. наук. Омск, 2009. 178 с.
23. Буднікевич І. Муніципальний маркетинг: теорія, методологія, практика / ІРД НАН України. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2012. 645 с.
24. Буднікевич І. М., Романюк Н. В. Маркетинговий підхід до побудови мережевих моделей на регіональному ринку знань. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2019. Вип. 54. С. 52–59.
25. Буднікевич І. М., Романюк Н. В. Формування конкурентних переваг ВНЗ: маркетинговий підхід. *Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка*. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2014. Вип. 681. С. 108–114.
26. Буднікевич І. М., Хошуляк О. О. Регіональні ринки юридичних послуг: монографія. Одеса: Фенікс, 2015. 370 с.
27. Буднікевич І. М., Школа І. М. Становлення регіонального ринку інновацій в Україні. Чернівці: Зелена Буковина, 2002. 200 с.
28. Булаева С. В., Исаева О. Н. Система мирового образования: современные тенденции развития: монография / Ряз. гос. ун-т им. С. А. Есенина. Рязань, 2012. 128 с.
29. Бутко М. П., Самійленко Г. М. Методологічні аспекти кластеризації промислового комплексу регіону. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2010/12.pdf
30. Бюджет_освіти_та_науки_CEDOS. 17.07.2019.
URL: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1YbgGr9kksSclQ6-BPCCNO-Q4Qj-XnafyFH3mN0qywKQ/edit#gid=1032325871>
31. Бюджет України 2018: стат. зб. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/Budget%20of%20Ukraine%202018%20\(for%20website\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/Budget%20of%20Ukraine%202018%20(for%20website).pdf)
32. Валовий регіональний продукт у 2018 році: стат. зб. URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_vrp_2018.pdf
33. Василевская Е. В. Сетевая организация как новый тип отношений и

- деятельности в современных условиях. *Сетевая организация методической работы на муниципальном уровне: метод. пособие*. Москва: АПКиППРО, 2007. 52 с.
34. Васильченко Л.С., Коломицева О.В., Чепурда Л.М., Комунаційна підтримка у формуванні регіонального ринку освітніх послуг. *Вчені записки університету «Крок»*. 2019. №3 (55). С. 55-62.
35. Васильченко Л.С., Коломицева О.В., Управління регіональними освітніми мережами: маркетинговий підхід. *Збірник наукових праць Донецького державного університету Управління «Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку»*. Серія «Економіка». 2019. Том XX, Випуск 311. С. 141-149.
36. Васина Е. В., Карпова Г. А., Хорева Л. В. Национальная рамка квалификаций как форма организации процесса образования и контроля качества подготовки кадров в туризме. *Вестник Национальной академии туризма*. 2010. № 1. С. 61–66.
37. Васягина Н. Н., Казаева Е. А. Опыт сетевого взаимодействия при реализации магистерской программы «Школьная психология». *Психологическая наука и образование*. 2016. Т. 8. № 3. С. 63–75.
38. Ваш М. Маркетинг отношений и сетевая экономика. *Проблемы теории и практики управления*. 2002. № 2. С. 113–120.
39. Весна Е. Б., Гусева А. И. Модели взаимодействия организаций при сетевой форме реализации образовательных программ. *Современные проблемы науки и образования*. 2013. № 6. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=10934>
40. Визгин В. П. Мишель Фуко – теоретик цивилизации знания. *Вопросы философии*. 1995. № 4. С. 116–126.
41. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2018 році: стат. зб. / Держ. служба статистики України. Київ, 2019. 379 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/06/zb_vrdu2018.pdf

42. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2019 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України): стат. зб. / Держ. служба статистики України. Київ, 2020. 450 с.
43. Вища освіта в Україні у 2018 році: стат. інформ. Київ, 2019.
44. Вінничук Ю. Скільки податків сплачують українські айтишники. URL: <https://biz.censor.net.ua/r3176639>
45. Влияние глобализации на развитие системы высшего образования в республике Казахстан / С. А. Святков, М. А. Скиба, С. С. Таменова, Н. М. Радько. *Вестник КазЭУ*. 2015. URL: <https://articlekz.com/article/13725>
46. Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века. Москва: УрАО, 2008. 246 с.
47. Гавриш І. І. Методика порівняльної оцінки привабливості регіону для різних цільових аудиторій. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 46. С. 5–12.
48. Гавриш І. І. Формування та розвиток привабливості регіонів України: маркетинговий підхід: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2017. URL: https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2018/02/dis_-Gavrysh.pdf
49. Галайда В. А. Глобализация и регулирование сетевой экономики в современных макроэкономических системах: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.05 – Экономика и управление народным хозяйством. Москва, 2005. 266 с.
50. Галайда В. А. Глобализация и регулирование сетевой экономики в условиях взаимодействия национальных экономических систем. *Управление*. 2013. № 2 (2). С. 27–37.
51. Галанова О. А. Диалог как характеристика взаимодействия в региональных образовательных сетях (из опыта создания региональных

- образовательных сетей в Австрии). *Вестник Томского государственного университета*. 2012. № 358. С. 112–116.
52. Галичин В. А. Международный рынок образовательных услуг: основные характеристики и тенденции развития. Москва: Изд. дом «Дело» РАНХиГС, 2015. 60 с.
53. Галковская И. Сетевое взаимодействие и социальное партнерство в муниципальном образовательном пространстве. *Директор школы*. 2007. № 2. С. 5–16.
54. Геворкян Е. Н., Бочков В. Е., Голубкин В. Н. Обеспечение качества открытого дистанционного образования – залог успеха в формировании элементов новой экономики знаний. *Качество дистанционного образования: концепции, проблемы, решения (EDQ-2005)*: материалы междунар. науч.-практ. конф., (г. Москва, 29–30 нояб. 2005 г.). Москва: МГИУ, 2005. 336 с.
55. Геллер О. О. Событийный подход в современном воспитательном пространстве. URL: <http://www.scienceforum.ru>
56. Глобальные, национальные и региональные вызовы как условия развития транзитивного университета / М. В. Богуславский, Н. С. Ладыжец, Е. В. Неборский, О. В. Санникова. *Интернет-журнал «Мир науки»*. 2018. № 4. URL: <https://mir-nauki.com/PDF/75PDMN418.pdf>
57. Глобальные тенденции 2030. URL: http://www.nkibrics.ru/system/asset_publications/data/53c7/b3a1/676c/7631/400a/0000/original/Global-Trends-2030-RUS.pdf?1408971903
58. Глубокова Е. Н., Кондракова И. Э. Сетевое взаимодействие в сфере образования как развивающийся процесс в теории и практике. URL: <http://pedagogika.3nx.ru/index.php>
59. Голобоков А. С. Основные элементы стратегий региональных вузов КНР и критерии их оценки. *Территория новых возможностей. Вестник Владивостокского государственного университета экономики и сервиса*. 2016. № 4. С. 27–37.

60. Гончаров С. А. Стратегии и формы сетевого взаимодействия современных университетов. *Вестник Герценовского университета*. 2014. № 3–4. С. 24–36.
61. Гордієнко В. Практика українських неурядових організацій та їх вплив на прийняття політичних рішень / Центр соц. експертизи і прогнозування. URL: http://www.varianty.org.ua/projects/total/2005/civil_society/Hordiyenko.htm
62. Гребенщикова А. В. Лингвоинформационное сетевое взаимодействие субъектов образовательного процесса в высшей школе: понятие, закономерности, принципы. *Вестник Московского университета. Серия 19: Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2014. № 3. С. 158–166.
63. Григорук П. М., Ткаченко І. С. Методи побудови інтегрального показника. *Бізнес-Інформ*. 2012. № 4. С. 34–38.
64. Григорьева В. В., Венжего Г. С. Дистанционные технологии и сетевые взаимодействия в образовании в интересах устойчивого развития на примере королевского технологического университета Швеции. *Образовательные технологии и общество*. 2017. Т. 20. № 2. С. 296–309.
65. Громько Ю., Давыдов В. Образование как средство формирования и выращивания практики общественно-регионального развития. *Вопросы методологии*. 1992. № 1–2. С. 68–84.
66. Громько Ю. В. Что такое кластеры и как их создавать. *Альманах «Восток»*. 2007. № 1 (42). URL: http://www.situation.ru/app/j_art_1178.html
67. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Т.1. Львів: ЛьвДУВС, 2019. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1>
68. Гущина Е. Г. Маркетинговый механизм взаимодействия социально-значимых рынков: теория, методология, практика: дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.05. Волгоград, 2009. 358 с.
69. Дайер Дж. Х., Сингх Х. Отношенческий подход: кооперативная стратегия

- и источники межорганизационных конкурентных преимуществ. *Российский журнал менеджмента*. 2009. Т. 7. № 3. С. 65–112.
70. Дежина И. Г., Киселева В. В. Государство, наука и бизнес в инновационной системе России. Москва: ИЭПП, 2008.
71. Денисон Э. Исследование различий в темпах экономического роста. Москва: Прогресс, 1971. 645 с.
72. Державна служба статистики України: офіційний вебсайт. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
73. Дорожкин Е. М., Давыдова Н. Н. Развитие образовательных учреждений в ходе сетевого взаимодействия. *Высшее образование в России*. 2013. № 11. С. 11–17.
74. Дослідження сфери освіти в Україні. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/790931568661644788/pdf/Overview.pdf>
75. Доступ домогосподарств України до Інтернету у 2017 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України): стат. зб. / Держ. служба статистики України. Київ, 2018. 40 с.
76. Доходи та витрати населення у 2017 році: стат. зб. / Держ. служба статистики України. Київ: Інформ.-аналіт. агентство, 2019. 106 с.
77. Доходи та витрати населення у 2018 році: стат. зб. / Держ. служба статистики України. Київ, 2020. 110 с.
78. Дружинин А. Г., Ионоу А. Ч. Концептуальные основы регионализации экономики. Ростов-на-Дону: СКНЦ ВШ, 2001.
79. Европейский демографический барометр. *Демоскоп Weekly*. № 267–268. URL: www.demoscope.ru/weekly/2006/0267/index.php
80. Економіка знань – модернізаційний проект України / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є. Кваснюка. Київ: Фенікс, 2007. 544 с.
81. Економічна активність населення України 2016: стат. зб. Київ, 2017. 205 с.

82. Економічна активність населення України 2017: стат. зб. Київ, 2018. 205 с.
83. Економічна активність населення України 2018: стат. зб. Київ, 2019. 206 с.
84. Елагина Е. Р. Социально-образовательные кластеры непрерывного образования: организационный аспект. *Ярославский педагогический вестник*. 2017. № 5. С. 17–22.
85. Ермалович Л. П. Формы взаимодействия учреждений образования и бизнеса. *Проблемы и перспективы развития региональной рыночной экономики: материалы VI междунар. науч.-практ. конф.*, (г. Кременчуг, 12–14 мая 2011 г.). Кременчуг: ПРЕСС-ЛАЙН, 2011.
86. Ефремова Л. И. Регионализация и глобализация образовательного пространства СНГ: социально- философский анализ: автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. филос. наук. Москва, 2010. 22 с.
87. Заблодська І. В., Белоусова Л. І. Освітня мережа як інструмент позиціонування регіону. *Вісник Східноукраїнського університету імені Володимира Даля*. 2019. № 4 (252). С. 29–32.
88. Заблодська І. В., Плетньов М. В., Заблодська Д. В. Результати моніторингу ринку освітніх послуг: регіональний аспект. *Ефективна економіка: електрон. наук. фахове вид.* 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>
89. Загальна середня та професійна (професійно-технічна) освіта в Україні у 2018 році: стат. інформація.
90. Загальноосвітні навчальні заклади України на початок 2013/2014 (2014/2015, 2015/2016, 2016/2017, 2017/2018) навчального року: стат. бюлетень.
91. Зайцева Н. А. Современные тренды в подготовке кадров для экономики впечатлений. *Российские регионы: взгляд в будущее*. 2015. № 3 (4). URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/sovremennyye-trendy-vpodgotovke-kadrov-dlya-ekonomiki-vpechatleniy>

92. Заклади вищої освіти. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vuz_u.html
93. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
94. Захарова М. Б. Типы и формы сетевого взаимодействия в системе образования. *Ярославский педагогический вестник*. 2018. № 3. С. 8–13.
95. Заякина Р. А. Синтетическая топология социальных сетей: монография. Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2018. 251 с.
96. Звіт про здійснення Чернівецькою обласною державною адміністрацією покладених на неї повноважень та стан розвитку території за 2018 рік. URL: <https://bukoda.gov.ua/page/group/1812>
97. Зобнина А. А. Сетевое взаимодействие образовательных организаций: изменение содержания и задач совместной деятельности в контексте новой образовательной политики. *Вестник Удмуртского университета. Серия: Философия. Социология. Психология. Педагогика*. Ижевск, 2016. № 4. С. 118–123.
98. Иванишин М. Образовательные концепции как инструмент регионального развития. *Адукацыя і выхаванне*. 2013. № 11. С. 81–86.
99. Иванченко Д. А. Специфика социального взаимодействия индивидов в интернет-сообществах. *Сайт Российской академии наук Института социологии РАН*. URL: http://www.isras.ru/abstract_bank/1208188722.pdf
100. Ивашкова Н. И., Гончарова И. А. От программ лояльности к программам взаимодействия с контактными аудиториями. *Маркетинг и маркетинговые исследования*. 2007. № 5.
101. Иган Дж. Маркетинг взаимоотношений. Анализ маркетинговых стратегий на основе взаимоотношений. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. 375 с.
102. Игнатъев А. Е., Портнова Н. А. Сетевая экономика и образование. *Вестник экономики и финансов Нижегородского коммерческого института*. 2005. № 1 (7) / 62. URL: http://www.unn.ru/pages/vestniki_journals/99990193_West_econ_Onans_2005_1%287%29/62.pdf

103. Иллич И. Освобождение от школ. URL: <http://ru.theanarchistlibrary.org/library>
104. Инновационное развитие регионов Беларуси и Украины на основе кластерной сетевой формы / Н. Г. Берченко, Н. И. Богдан, О. С. Булко и др.; науч. ред. Соловьев В. П., Вертинская Т. С.; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т экономики. Минск: Беларуская навука, 2015. 391 с.
105. Исаева У. В. Система маркетинга взаимоотношений: методологические аспекты. *Вестник Омского университета. Серия: Экономика*. 2010. № 3. С. 106–112.
106. Искусственный интеллект и инклюзивность: проект концепции. 2–6 марта 2020 г. ЮНЕСКО, Париж. URL: <https://en.unesco.org/sites/default/files/mlw-2020-concept-note-ru.pdf>
107. Использование широких возможностей обучения и образования взрослых в интересах благополучного будущего. Беленские рамки действий. *Шестая международная конференция ЮНЕСКО по образованию взрослых КОНФИНТЕА VI* (Белен, Бразилия, 1–4.12.2009). Белен, 2009. URL: http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/INSTITUTES/UIIL/confintea/pdf/working_documents/Belem%20Framework_Final_ru.pdf
108. Казаева Е. А., Гурская Т. В. Базовая кафедра как структурный элемент модели сетевого взаимодействия. *Вестник Пятигорского государственного лингвистического университета*. 2015. № 3. С. 216–219.
109. Кайбияйнен Д. А. Влияние университетских сетевых структур на формирование сетевой среды региональной экономики. На примере национальных исследовательских университетов Республики Татарстан. *Актуальные проблемы экономики и права*. 2015. № 1. URL: http://www.unn.ru/pages/vestniki_journals/99990193_West_econ_finans_2005_1%287%29/62.pdf
110. Караяннис Э., Григорудис Э. Четырехзвенная спираль инноваций и

- «умная специализация»: производство знаний и национальная конкурентоспособность. *Форсайт*. 2016. Т. 10. № 1. С. 31–42.
111. Карлина Т. В. Идентификация ядер региональных экономических кластеров на основе анализа структурных сдвигов в условиях циклично развивающейся экономики. *Вестник Пермского университета. Серия: Экономика*. 2011. Вып. 4 (11). С. 18–29.
112. Карпов А. О. Коммодификация образования в ракурсе его целей. *Вопросы философии*. 2012. № 10. С. 85–96.
113. Карпов А. О. Общество знаний: механизмы деконструкции. *Вестник Российской академии наук*. 2007. № 2. С. 127–132.
114. Карпов С. А. Управление инновационным развитием региона на примере технопарка Франции. *Вопросы государственного и муниципального управления*. 2012. № 3. С. 88–93.
115. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / пер. с англ.; под науч. ред. О. И. Шкаратана. Москва: ГУ ВШЭ, 2000. 608 с.
116. Кастельс М. Становление общества сетевых структур. *Новая постиндустриальная волна на Западе: антология* / под ред. В. Л. Иноземцева. Москва: Academia, 1999. С. 494–505.
117. Кастельс М., Киселева Э. Россия и сетевое общество. *Мир России*. 2000. № 1. С. 23–51.
118. Катуков Д. Д. Сетевые взаимодействия в инновационной экономике: модель тройной спирали. *Вестник Института экономики РАН*. 2013. № 2. С. 112–121.
119. Катуков Д. Д., Малыгин В. Е., Смородинская Н. В. Институциональная среда глобализированной экономики: развитие сетевых взаимодействий / под ред. Н. В. Смородинской. Москва: ИЭ РАН, 2012. 45 с.
120. Катькало В. С. Межфирменные сети: проблематика исследований новой организационной стратегии в 1980–1990-е гг. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия: Экономика*. 2004. Серия 5. Вып. 2

- (№ 12). С. 21–38.
121. Кетова Н., Овчаренко Н. Маркетинг взаимодействия: теоретические аспекты, практика реализации российскими корпорациями. Ростов-на-Дону: Эверест, 2010. 256 с.
 122. Кичева И. В. Обогащение педагогической терминологии в 90-е годы XX века. Пятигорск: Изд-во ПГЛУ, 2004. 404 с.
 123. Клейнер Г. Микроэкономика знаний и мифы современной теории. *Высшее образование в России*. 2006. № 9. С. 32–37.
 124. Клейнер Г. Б. Становление общества знаний в России: социально-экономические проблемы. *Общественные науки и современность*. 2005. № 3. С. 56–69.
 125. Клейнер Г. Б., Макаров В. Л. Микроэкономика знаний. Москва: Экономика, 2007.
 126. Ковалева Т. Ю. Алгоритм идентификации и оценки кластеров в экономике региона. *Вестник Пермского университета. Серия: Экономика*. 2011. № 4. С. 30–40.
 127. Кови С., Меррилл Р. Скорость доверия. То, что меняет все. Москва: Альпина Паблишер, 2010. 425 с.
 128. Комарова И. И. Круг трансформаций: от общества знаний к инновационной экономике. URL: http://www.vatanym.ru/?an=vs310_eco3
 129. Комарова И. И. Образовательные кластеры как механизм смены образовательных укладов. *Современное дошкольное образование*. 2019. № 2 (92). С. 16–29.
 130. Кондакова М. Л., Подгорная Е. Я. Методические рекомендации по организации учебного процесса с использованием дистанционных образовательных технологий в условиях сетевого взаимодействия образовательных учреждений и организаций. Москва: Спорткадемпресс, 2005. 120 с.
 131. Кондракова И. Э. Сетевое взаимодействие: механизмы реализации образовательной политики. *Вестник Герценовского университета*. 2013.

- № 3. С. 29–32.
132. Константюк Н. І Основні засади підвищення конкурентоспроможності вищої освіти України в умовах формування глобальної економіки. *Сталий розвиток економіки: міжнар. наук-вироб. журн.* 2013. № 3. С. 26–28.
133. Концепция «Обучающиеся регионы: перспективы реализации в Беларуси. *АДУКАТАР.* 2014. № 1 (23). С. 11–15.
134. Коршунов Л. А., Никонов Н. М. Сетевые взаимодействия в регионе Большого Алтая. *Экономика региона.* 2017. Т. 13. Вып. 4. С. 1123–1137.
135. Коряк В. А. Специфика маркетинга взаимодействия в сетях: сущность и развитие. *Вестник Ростовского государственного университета.* 2011. № 4. С. 117–124.
136. Котлер Ф., Ачрол Р. Маркетинг в условиях сетевой экономики. *Маркетинг и маркетинговые исследования в России.* 2000. № 2. С. 28–46.
137. Крупенна І. А., Романюк Н. В. Маркетинговий підхід до структури вихідних чинників трансформації регіональної освітньої мережі. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2018. № 6. Т. 2. С. 238–241.
138. Крупенна І. А., Романюк Н. В. Урахування партнерської складової маркетингового середовища в управлінні регіональним ВНЗ. *Регіонально-кластерна політика у розвитку світової та української економіки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Чернівці, 24–25 квіт. 2014 р.).* Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2014. С. 245–247.
139. Кузнецов Ю. В., Мелякова Е. В. Формирование и развитие виртуальной организации. *Научный журнал НИУ ИТМО. Серия: Экономика и экологический менеджмент.* 2015. № 4. С. 248–256.
140. Куц С. П. Сравнительный анализ основных концепций теории маркетинга взаимоотношений. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия: Менеджмент.* 2003. № 4. С. 3–25.
141. Куц С. П., Рафинеджад Д., Афанасьев А. А. Сетевой подход в

- маркетинге: российский опыт. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия: Менеджмент*. 2002. № 1 (8). С. 81–107.
142. Лабода С. Концепция «Обучающийся регион» в странах ЕС: через образование на протяжении всей жизни к конкурентоспособности регионов. *АДУКАТАР*. 2014. № 1 (23). С. 2–5.
143. Ладыжец Н. С. Современные тенденции развития западных и отечественных университетов. *Вестник Удмуртского университета. Серия: Философия, психология, педагогика*. 2015. Т. 25. № 4. С. 21–24.
144. Леван Т. Н. Сетевое взаимодействие образовательных организаций по вопросам формирования у обучающихся культуры здоровья: теоретико-методологический аспект профессиональной подготовки педагогических кадров. *Образование и наука*. 2015. № 9 (128). С. 83–106.
145. Листвин А. А. Реализация профессионального образования: механизмы реализации. *Вестник Череповецкого государственного университета*. 2012. Т. 2. № 3. С. 162–165.
146. Лобок А. М. Сетевое взаимодействие: новый формат или модное название? *Журнал руководителя управления образованием*. 2014. № 7. С. 10–13.
147. Любченко Н. В. Потенціал кластерних механізмів як ресурс управління освітою в умовах децентралізації влади. *Вісник післядипломної освіти. Серія: Управління та адміністрування*. 2016. Вип. 2. С. 65–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpoupra_2016_2_10
148. Ляско А. Доверие и транзакционные издержки. *Вопросы экономики*. 2003. № 1. С. 42–58.
149. Ляшенко О. Н., Турский И. В. Концептуальные основы оценки регионального развития в условиях формирования новой парадигмы социально-экономического развития регионов. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 2017. № 3 (9). С. 23–27.
150. Макаров В. Л. Экономика знаний: уроки для России. *Вестник Российской академии наук*. 2003. Т. 73. № 5. С. 450–456.

151. Макарычев А. С. Безопасность как феномен публичной политики: общие закономерности и проекции на Балтийский регион. *Фабрики мысли Балтийского региона: стратегии сотрудничества с гражданским обществом по проблемам безопасности*: материалы междунар. конф., (20–22 марта 2003 г.). Санкт-Петербург: Центр «Стратегия», 2003. С. 32.
152. Макарычев А. С. Управление экспертными ресурсами: оценка институциональной эффективности. *Building International Strategy and Management Skills*: материалы междунар. конф. участников проекта ТЕМПУС JER210992000. Нижний Новгород: НГЛУ, 2001. С. 43.
153. Маковеева В. В. Сетевое взаимодействие – ключевой фактор развития интеграции образования, науки и бизнеса. *Вестник Томского государственного университета*. 2012. № 354. С. 163–166.
URL: <http://www.lib.tsu.ru/mminfo/000063105/354/image/354-163.pdf>
154. Маковецкий С. А. Сетевые подходы в системе маркетинга инноваций (теоретические аспекты рыночных сетей и маркетинга). *Прометей*. 2009. № 3. С. 219–225.
155. Маркетинг городов. Привлечение инвестиций, предприятий, жителей и туристов в города, коммуны, регионы и страны Европы / Ф. Котлер, К. Асплунд, И. Рейн, Д. Хайдер. Санкт-Петербург: Стокгольмская школа экономики, 2005. 382 с.
156. Марков К. Проблемы современного рынка знаний. *Information Technologies and Knowledge*. 2010. Vol. 4. No. 4. P. 373–396.
157. Международная компания Begin Group. URL: <https://begingroup.com/>
158. Мелиховский В. М., Переломова И. Г. Система регулирования рынка знаний. *Экономический вестник Ярославского университета*. 2013. № 29. С. 39–42.
159. Методология исследования сетевых форм организации бизнеса: кол. монография / М. А. Бек, Н. Н. Бек, Е. В. Бузулукова и др.; под науч. ред. М. Ю. Шерешевой; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». Москва: Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. 446 с

160. Методологічні положення щодо класифікації та аналізу економічної активності населення: Наказ Держ. комітету статистики України від 19.01.2011 р. № 12 URL: https://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2011/12/metod.htm
161. Мигович І. В. Інституційний аспект трансформації національної системи вищої освіти Словацької республіки (на матеріалі роботи університету імені Коменського в Братиславі). *Вісник Черкаського університету*. 2018. № 12. С. 62–74.
162. Мильнер Б. Управление интеллектуальными ресурсами. *Вопросы экономики*. 2008. № 7. С. 129–141.
163. Мирюлюбова Т. В., Карлина Т. В., Ковалева Т. Ю. Закономерности и факторы формирования и развития региональных кластеров. Пермь: Изд-во Перм. гос. нац. исслед. ун-та, 2013. 280 с.
164. Мирошниченко В. В. Общие тенденции развития региональной системы образования. *Научно-педагогическое обозрение. Pedagogical Review*. 2013. 2 (2). С. 13–22.
165. Міжнародний центр наукової і технічної інформації. URL: <http://www.icsti.int/uploaded/201304/cluster.pdf>
166. Міністерство закордонних справ Китаю (MOFA). URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/
167. Міністерство фінансів. Інтерактивний аналітичний інструмент («дашборд»). URL: <https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education>
168. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>
169. Модель сетевого взаимодействия: университет – детский технопарк «Кванториум» – промышленное предприятие / М. А. Кудака, О. Ю. Лягинова, А. Л. Смылова и др. *Вестник Череповецкого государственного университета*. 2018. № 3 (84). С. 135–143.
170. Назарчук А. В. О сетевых исследованиях в социальных науках. *Социологические исследования*. 2011. № 1. С. 39–51.
171. Назарчук А. В. Сетевое общество и его философское осмысление.

- Вопросы философии*. 2008. № 7. С. 61–75.
172. Населення України за 2018 рік: демограф. щорічник. Київ: Держ. служба статистики України, 2019. 188 с.
173. Наукова та інноваційна діяльність України: стат. зб. / Держ. служба статистики України. Київ, 2019. 108 с.
174. Наумов С. В. Регионализация образования и стратегии управления его развитием. *Интеграция образования*. 2004. № 4.
175. Не только обещания: как страны реализуют ЦУР 4. 2019. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000370326>
176. Неборский Е. В. Глобальные риски как вызов развитию современных университетов. *Интернет-журнал «Мир науки»*. 2017. Т. 5. № 6. URL: <https://mir-nauki.com/PDF/95PDMN617.pdf>
177. Неборский Е. В. Трансформация стратегий развития университетов за рубежом в условиях глобальных рисков: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 – Общая педагогика, история педагогики и образования / Ин-т стратегии развития образования Рос. акад. образования. Москва, 2018. 396 с.
178. Неборский Е. В. Формирование сетевых сообществ в сфере высшего образования в условиях глобализации. *Проблемы современного образования*. 2017. № 4. С. 84–93.
179. Немцева І. А. Організаційна культура в системі стратегічного управління вищими навчальними закладами України: монографія. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2012. 256 с.
180. Никольский В. С. Коммодификация знания и образования: эссе о ценностях и ценах. *Высшее образование в России*. 2010. № 3. С. 140–155.
181. Новиков Д. А. Введение в теорию управления образовательными системами. – Москва: Эгвес, 2009. 156 с.
182. Новиков Д. А. Модели и механизмы управления развитием региональных образовательных систем (концептуальные положения). Москва: ИПУ РАН, 2001. 83 с.
183. Новиков Д. А. Сетевые структуры и организационные системы. Москва:

- ИПУ РАН, 2003. 102 с.
184. Новиков Ю. А. Будущее – за университетскими комплексами. *Университетское управление: практика и анализ*. 2001. № 3 (18).
185. Носулич Т. М. Глобалізаційні чинники регіонального розвитку – соціальний вектор прояву. *Стратегія економічного розвитку України*. 2009. Вип. 24–25. С. 141–144.
186. Образование в интересах людей и планеты: построение устойчивого будущего для всех. Всемирный доклад по мониторингу образования. 2016. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245752_rus
187. Образовательное законодательство и образовательные системы зарубежных стран / под. ред. проф. А. Н. Козырина. Москва: Academia, 2007. 432 с.
188. Образовательный фонд iQanat: от сельской школы до Лиги плюща. URL: <https://the-steppe.com/lyudi/obrazovatelnyy-fond-iqanat-ot-selskoy-shkoly-do-ligi-plyushcha>
189. Обсяг реалізованих послуг за регіонами за видами економічної діяльності 2013–2018 рр. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
190. Обсяг реалізованих послуг за регіонами за видами економічної діяльності у 2017, 2018, 2019 році: стат. зб. Київ: Держ. служба статистики, 2018, 2019, 2020.
191. Обучающийся регион: образование для всех поколений: заключительный Форум проекта «Обучающийся Регион: неформальное образование для всех поколений». 2014. URL: <http://dvv-international.b>
192. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка. Москва: Оникс, 2008. 736 с.
193. Организация сетевого взаимодействия общеобразовательных учреждений, внедряющих инновационные образовательные программы, принимающих участие в конкурсе на государственную поддержку / под ред. Адамского А. И. Москва: Эврика, 2006. 389 с.
194. Освітня реформа: результати та перспективи інформаційно-аналітичний

- збірник. Київ: МОН. 2019. 227 с.
195. Освіта в Україні: базові індикатори. *Інформаційно-статистичний бюлетень результатів діяльності галузі освіти у 2017/2018 н.р.* URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/1serpkonfinformatsiyniy-byuleten.pdf>
 196. Освітня реформа: результати та перспективи: інформ.-аналіт. зб. Київ: МОН, 2019. 227 с.
 197. Основы бизнеса: учебник / под ред. А. В. Трачука, Н. В. Линдер. Москва: КНОРУС, 2018. 346 с.
 198. Офіційна сторінка освітнього стартапу Lingva.Skills. URL: <https://biggggidea.com>
 199. Офіційний сайт адміністрації міста Цукуба. URL: <http://www.city.tsukuba.lg.jp/index.html>
 200. Офіційний сайт аналітичної компанії Infiniti Research Limited. URL: <https://www.infinitiresearch.com/>
 201. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2019 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2019-rik>
 202. Офіційний сайт компанії Brightlands. URL: <https://www.brightlands.com>
 203. Офіційний сайт Лімбургської компанії з розвитку та інвестицій LIOF (Limburg Development and Investment Company) (Нідерланди). URL: <https://www.liof.com/en>
 204. Офіційний сайт ScanBalt BioRegion. URL: <https://scanbalt.org/about-scanbalt/>
 205. Паринов С. И. К теории сетевой экономики. Новосибирск: ИЭОПП СО РАН, 2002. 168 с. (Parinov S. I. On the theory of web economy. Novosibirsk: IEOPP SO RAN, 2002. 168 p.).
 206. Паринов С. И., Яковлев Т. И. Экономика 21 века на базе Интернет-технологий. URL: <http://colscy.narod.ru/21vek.htm>

207. Патаракин Е. Д. Открытая образовательная сеть как «паутина соучастия». *Высшее образование в России*. 2011. № 10. С. 111–118.
208. Пекинская декларация по проблемам развития обучающихся городов. Принята на Междунар. конф. по обучающимся городам, (г. Пекин, Китай, 21–23 окт. 2013 г.) / неофиц. пер. А. Луговцовой. URL: http://www.dvv-international.de/files/beijing_declaration_en.pdf
209. Петренко Е. С. Как измерить потенциал и оценить эффективность взаимодействия потребительских сетей в общественном питании? *Российское предпринимательство*. 2013. № 20 (242). С. 132–143.
210. Петров А. Н., Кисаева В. В., Хорева Л. В. Сеть как инновационная форма предоставления услуг в образовательном пространстве. *Управление экономическими системами: электрон. науч. журн.* 2016. № 12 (94). С. 18–34.
211. Петропавлов И. А. Закинул невод Сетевые формы организации в современных хозяйственных системах. *Креативная экономика*. 2007. № 4. С. 62–69.
212. Підсумковий звіт. Проект з розвитку ІТ галузі міста Чернівці. Підготовлено в рамках проекту «Сприяння економічному розвитку та зайнятості» за підтримки Німецького Товариства Міжнародного Співробітництва (GIZ) / Володимир Воробей, Олег Піх. URL: https://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Development_of_IT_Industry_in_the_Chernivtsi_UA_.pdf
213. Підготовка наукових кадрів: стат. бюлетень. 2015.
214. Пока ещё не слишком поздно. Доклад Нацкомиссии США по преподаванию математики и естественных наук в XXI веке. *Математическое образование: вчера, сегодня, завтра*. 27.09.2000. 41 с. URL: http://www.mcsme.ru/edu/index.php?ikey=glenn_ne_pozdno
215. Полат Е. С., Бухаркина М. Ю. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений. Москва: Изд. центр «Академия», 2007.

216. Положення про освітній округ, затверджене Постановою КМУ від 27 серпня 2010 року № 777 (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/777-2010-п>
217. Полтавщина посіла 8 місце у рейтингу областей за результатами ЗНО-2018. URL: <https://poltava.to/news/47982/>
218. Полынская Г. А. Информационные системы маркетинга: учебник и практикум для акад. бакалавриата. Москва: Юрайт, 2018. 370 с.
219. Поль Д. В., Сусакова О. Н. Сетевая организация образовательных учреждений: проблемы и перспективы. *Вестник МГУКИ*. 2010. № 4. С. 175–180.
220. Полюса конкурентоспособности. URL: http://competitivite.gouv.fr/documents/commun/Documentation_poles/brochures_poles/franzais/brochure-fr-internet.pdf
221. Портер М. Международная конкуренция. Конкурентные преимущества стран. Москва: Альпина Пабл., 2016. 947 с.
222. Портер М. Международная конкуренция: конкурентные преимущества стран. Москва: Междунар. отношения, 1993. 896 с.
223. Портер М. Э. Конкуренция / пер. с англ. Москва: Вильямс, 2005. 608 с.
224. Портер М., Кетелс М. Конкурентоспособность на распутье: направление развития российской экономики. Москва, 2007. 608 с.
225. Почему инвесторы видят потенциал в российском рынке онлайн-образования и образовательных технологий. URL: <https://rakurs.spb.ru/info/articles/?id=108>
226. Праця України у 2017 році: стат. зб. Київ ТОВ Видавництво «Август Трейд», 2018. 282 с.
227. Праця України у 2018 році: стат. зб. Київ: Бук-Друк, 2019. 242 с.
228. Про затвердження Методологічних положень щодо статистичного аналізу чисельності та складу населення. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/fin36825?an=1238&ed=2006_12_13
229. Про затвердження «Основних напрямів реалізації державної політики у

- сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1396-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2019-%D1%80#Text>
230. Про освіту: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38–39. Ст. 380.
231. Про позашкільну освіту: Закон України. З останніми змінами, внесеними згідно із Законом № 385-IX від 17.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>
232. Прудников В. В. Развитие инновационной среды на основе сетевых форм и способов интеграционного взаимодействия бизнеса и образования: автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. экон. наук: 08.00.05. Орел, 2013. 24 с.
233. Пряжникова О. Н. Образовательные хабы: опыт стран Восточной и Юго-Восточной Азии. *Экономика*: реферат. журн. Москва, 2019. № 1. С. 188–192.
234. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. *Современный экономический словарь*. 6-е изд., перераб. и доп. Москва: ИНФРА-М, 2017. 512 с.
235. Регіональний людський розвиток: стат. зб. / Держ. служба статистики України. Київ, 2018. 72 с.
236. Регіони України 2018: стат. зб. Ч.І. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 315 с.
237. Регіони України 2018: стат. зб. Ч.ІІ. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 682 с.
238. Регіони України 2019: стат. зб. Ч. І. Київ: Державна служба статистики України, 2019. 309 с.
239. Регіони України 2019: стат. зб. Ч. ІІ. Київ: Державна служба статистики України, 2019. 657 с.
240. Реморенко І. М. На путях к сетевому управлению. *Российское*

образование. Сетевой подход. Москва; Санкт-Петербург, 2003.

241. Реформа освіти та науки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>
242. Розміри прожиткового мінімуму в Україні. URL: <https://services.dtkk.ua/catalogues/indexes/1>
243. Роик В. Д. Социальная политика: качество жизни пожилого населения и страховые институты социальной защиты: учеб. пособие. Москва: Юрайт, 2018. 400 с.
244. Романюк Н. В. Глобальні чинники трансформації регіональних освітніх мереж. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути*: тези доп. I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., (6–7 лют. 2020 р.). Дніпро, 2020. Т. 1. С. 96–101.
245. Романюк Н. В. Маркетинговий підхід до формування вузлів регіональної освітньої мережі. *Маркетингові технології в умовах глобалізації економіки України*: матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф., (28–30 листоп. 2019 р.). Хмельницький–Сатанів: Хмельн. нац. ун-т, 2019. С. 142–143.
246. Романюк Н. В. Мережевий підхід до трансформації освітньої сфери регіону та формування ринку знань. *Теорія та практика сучасної науки та освіти*: матеріали Міжнар. наук. конф., (м. Дніпро, 29–30 листоп. 2019 р.). Ч. II. С. 205–207.
247. Романюк Н. В. Практики зарубіжних країн в просторовій організації освітніх мереж. *Вісник ЧТЕІ КНТЕ. Економічні науки*. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2019. Вип. III–IV (75–76). С. 238–249.
248. Романюк Н. В. Регіональна освітня мережа: поняття й особливості. *Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка*. Чернівці: Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2019. Вип. 820. С. 46–54.
249. Романюк Н. В. Соціально-демографічні чинники та їх вплив на проектування нових та трансформацію існуючих регіональних освітніх мереж. *Трансформація системи міжнародних, національних та локальних*

- пунків = Transformation of System of International, National, and Local Markets*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Чернівці, Україна – м. Сучава, Румунія, 29–30 квіт., 1 трав. 2020 р.). Чернівці: Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. С. 145–148.
250. Романюк Н. В. Технологічні чинники трансформації регіональних освітніх мереж. *Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку*: матеріали II Міжнар. наук. конф., (м. Дніпро, 27–28 берез. 2020 р.). Ч. I. Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. С. 194–196.
251. Романюк Н. В. Трансформація регіональної освітньої мережі: цілі, завдання та ключові характеристики. *Моделювання регіональної економіки*: зб. наук. пр. Івано-Франківськ: Плай, 2018. № 1 (31). С. 382–397.
252. Романюк Н. В. Ціновий моніторинг освітніх послуг ВНЗ м. Чернівці як інструмент реалізації конкурентних стратегій. *Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка*. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2012. Вип. 623–626. С. 113–118
253. Россия и Франция в мировом образовательном пространстве: анализ. докл. / под общ. ред. И. Н. Барцица. Москва: Изд. дом «Дело» РАНХиГС, 2017. 400 с.
254. Рудаков В. А. Организация сетевого взаимодействия при реализации дополнительных образовательных программ: метод. рекомендации / сост. В. А. Рудаков; Авт. учреждение доп. проф. образования Ханты-Манс. авт. окр. Югры «Ин-т развития образования». Ханты-Мансийск: АУ «Ин-т развития образования», 2015. 40 с.
255. Рытов А. И. Сетевая образовательная модель повышения квалификации педагогических кадров. *Вестник Майкопского государственного технологического университета*. 2012. № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/setevaya-obrazovatel'naya-model-povysheniya-kvalifikatsii-pedagogicheskikh-kadrov>
256. Сайт програми «Competitiveness clusters policy».

- URL: <https://competitivite.gouv.fr/la-politique-des-poles-243.html>
257. Сайт Фонду обслуговування клієнтів Valley (Customer Service Valley).
URL: www.customerservicevalley.nl
258. Самохін І., Онищенко Н. Рух абітурієнтів між областями України / ГО «Центр дослідження суспільства CEDOS». 25.09.2017.
URL: <https://cedos.org.ua/uk/osvita/mihratsiia-abituriientiv-ukrainy>
259. Санникова О. В., Ладыжец Н. С. Перспективы российского регионального университета: свойства транзитивности и факторы транзита. *Культура, личность, общество в современном мире: методология, опыт эмпирического исследования: материалы XXI Междунар. конф. памяти проф. Л. Н. Когана, (г. Екатеринбург, 22–23 марта 2018 г.)*. Екатеринбург: УрФУ, 2018. С. 1023–1031.
260. Сартакова Е. Е. Концепция формирования сетевого взаимодействия сельских школ для решения задач модернизации образования. *Вестник Томского государственного педагогического университета*. 2010. Вып. 11 (101). С. 24–31.
261. Сетевое взаимодействие в образовании. URL: http://v4.udsu.ru/official/networking_education
262. Сетевые технологии в экономике и образовании: кол. монография / И. Г. Кревский, Ю. С. Артамонова, З. А. Дивненко и др. Пенза, 2016. 228 с.
263. Сеть (дифференциальная геометрия). *Википедия*. 2014.
URL: <http://ru.wikipedia.org/?oldid=52077070>
264. Сидненко Т. И. Инфраструктура сетевого взаимодействия вузов. *UNIVERSUM: Вестник Герценовского университета / РГПУ*. Санкт-Петербург, 2014. № 3–4. С. 36–41.
265. Слободчиков В. И. Новое образование – путь к новому сообществу. *Школьные технологии*. 1997. № 3. С. 3–6.
266. Слонимская М. А. «Живые лаборатории» как инструментарий открытых инноваций в сетевых структурах. *Белорусский экономический журнал*. 2016. № 4. С. 84.

267. Слонимская М. А. Сетевые формы организации экономики: монография / науч. ред. А. Е. Дайнеко; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т экономики. Минск: Беларуская навука, 2018. 278 с.
268. Слонимская М. А. Сетевые формы организации экономической деятельности: концепции и модели развития. *Белорусский экономический журнал*. 2019. № 1. С. 106–120.
269. Смирнов И. П., Поляков В. А., Ткаченко Е. В. Новые принципы организации начального профессионального образования. Переход к открытой системе в условиях рынка труда. Москва: Аспект, 2004. 32 с.
270. Смородинская Н. В. Глобализированная экономика: от иерархий к сетевому укладу. Москва: ИЭ РАН, 2015. 344 с.
271. Смородинская Н. В. Инновационная экономика: от иерархий к сетевому укладу. *Вестник ИЭ РАН*. 2013. № 2. С. 87–111.
272. Соколов В. Ю. Контексты построения сетевых образовательных программ в практике взаимодействия вузов и школ. *Вестник Томского государственного университета*. 2012. № 358. С. 195–197.
273. Соколова Г. Ю., Моркин С. А. Методологические основы создания сетевого регионального сообщества работников образования. *Вестник Новгородского государственного университета*. 2009. № 53. С. 60–64.
274. Соколова Е. И. Термин «образовательный кластер» в понятийном поле современной педагогики. *Непрерывное образование: XXI век*. 2014. Вып. 2 (6). URL: <http://11121.petrso.ru/journal/article.php?id=2371>
275. Соловьев В. П., Вертинская Т. С. Инновационное развитие регионов Беларуси и Украины на основе кластерной сетевой формы. Минск: Беларуская навука. 2015. 391 с.
276. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2019 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств): стат. зб. / Держ. служба статистики України. Київ, 2019. 88 с.
277. Соціально-економічний розвиток України за 2019 рік. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/infografika/2020/soc_ek_r_Ukr/soc_

ek_r_Ukr_2019.pdf

278. Стадний Є. Рух абітурієнток та абітурієнтів між областями України: порівняння 2017 та 2018 років. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/rukhabituriientok-ta-abituriientiv-mizh-oblastiamy-ukrainy-porivniannia-2017-ta-2018-rokiv>
279. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової і науково-технічної діяльності за 2018 рік: аналіт. довідка. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/informatsiyno-analitychni/2019/07/12/kmu2018final.pdf>
280. Стеблякова Л. П. Трансформация экономических систем: теория и практика: автореф. на соиск. ученой степени д-ра экон. наук. Москва, 2010. 54 с.
281. Степанова Т. Е. Теоретические аспекты рынка знаний. *Российское предпринимательство*. 2006. № 3. С. 9–13.
282. Степанова Т. Е. Трансформация региональной социально-экономической системы в контексте эволюционной теории: концептуальная модель. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-regionalnoy-sotsialno-ekonomicheskoy-sistemy-v-kontekste-evolyutsionnoy-teorii-kontseptualnaya-model>
283. Степанова Т. Е. Экономика знаний: теория, методология, практика. Самара: Изд-во Самар. гос. экон. акад., 2005. 418 с.
284. Сторонянська І. З., Беновська Л. Я. Проблеми функціонування освітньої мережі та шляхи її консолідації. *Регіональна економіка*. 2017. № 3. С. 55–64.
285. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року. URL: <http://oblrada.cv.ua/documents/121144/strategy.pdf>
286. Стрелец И. А. Сетевая экономика. Москва: Эксмо, 2006. 208 с.
287. Суска А. А., Зубрицкая Г. Г. Сущность экономического механизма функционирования логистических систем. *Молодой ученый*. 2015. № 8. С. 661–663. URL: <https://moluch.ru/archive/88/17198/>
288. Тагирова Ш. В. Высшее образование Франции: состояние и перспективы.

- Партнерство Франции и России: интернационализация образования, науки, экономики* / под общ. ред. Г. А. Красновой, Е. В. Пономаренко. Москва: Дело, 2015. С. 11–23.
289. Тарасов В. В. Региональная система педагогического образования учителя (теоретические подходы, опыт и перспективы развития). Пенза, 1997. 223 с.
290. Терованесов М. Р. Оцінка впливу глобальних процесів на конкурентоспроможність системи вищої освіти. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2014. Вип. 1 (10). Т. 2. С. 259–264.
291. Технопарки стран мира. Организация деятельности и сравнение / В. А. Барина, В. А. Коцюбинский, А. Р. Мухлисова, В. В. Рыбалкин. Москва, 2012. 182 с.
292. Токмовцева М. В., Карабанова О. В. Сетевое взаимодействие образовательных организаций на основе модели «Школа-Колледж-Вуз»: монография. Москва: Науч. консультант, 2015. 194 с.
293. Толстогузов О. В. Междисциплинарная экспертиза обоснованности стратегий развития региона. *Экономика и управление*. 2012. № 1 (75). С. 31–35.
294. Травкин И. «Перевернутое» онлайн-обучение. URL: funofteaching.tumblr.com/post/34086065520
295. Трансформация промышленного комплекса региона: проблемы управления развитием: монография / под общ. ред. В. И. Дубницкого, И. П. Булеева и науч. ред. А. И. Амоши. Донецк: ДЭГИ, Юго-Восток, Лтд, 2008. С. 168–173.
296. Тузовский А. Ф., Чириков С. В., Ямпольский В. З. Системы Т 817 управления знаниями (методы и технологии) / под общ. ред. В. З. Ямпольского. Томск: Изд-во НТЛ, 2005. 260 с.
297. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів XXI століття: наук. вид. / наук. ред. У. Я. Садова. Львів, 2019. 110 с.

298. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доп. / Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи НАН України. Київ, 2018. 396 с.
299. Утюж И. Г. Глобализация в системе высшего образования. *Гуманитарный вестник ЗДІА*. 2011. № 47. С. 51–65.
300. Факторный, дискриминантный и кластерный анализ / Дж–О. Ким, Ч. У. Мюллер, У. Р. Клекка и др.; пер. с англ.; под. ред. И. С. Енюкова. Москва: Финансы и статистика, 1989. 215 с.
301. Фань Цивэй. Исследование о развитии профессионального образования в процессе урбанизации Китая: дис. ... канд. управ. наук. Циндао, 2014. 121 с.
302. Федосов А. Ю., Мнацаканян О. Л. Сетевые образовательные технологии в организации проектной деятельности обучающихся. *Информационное общество: образование, наука, культура и технологии будущего*: сб. науч. ст. *Интернет и современное общество*: труды XIX Междунар. объедин. науч. конф. 2016. С. 190–196.
303. Філіпчук Н. В. Регіональні особливості підвищення якості життя населення: соціально-економічний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Ужгород, 2009. 20 с.
304. Фридман Г. Вопросы глобализации образования: основные проблемы и пути их решения. Москва, 2007. С. 10–12.
305. Хилько Н. А. Сетевые организации в развитии региональных экономических систем. *Проблемы экономики и юридической практики*. 2013. № 1. С. 214–217.
306. Хилько Н. А., Ермоленко А. А. Сетевые организации: потенциал развития региональных экономических систем. *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия: Экономика*. 2011. № 4 (87). С. 110–116.
307. Хилько Н. А., Прохорова В. В. Стратегическая траектория становления «экономики, основанной на знаниях» на мезо-уровне современной

- России. *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия: Экономика*. 2013. № 3. С. 83–89.
308. Хомерікі О. А. Інтернаціоналізація і інтеграція як напрямки глобалізації освіти: процеси синтезу і диференціації. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2012. № 16. С. 76–84.
309. Цирульников А. М. Сетевое образование: контуры новой парадигмы. *Первое сентября*. 2002. № 2. 12 янв. С. 6–14.
310. Цирульников А. М. Социокультурный подход к развитию системы образования. образовательные сети. *Вопросы образования*. 2010. № 2. С. 44–62.
311. Цирульников А. М. Школьная сеть вместе с управленческой вертикалью. *Российское образование. Сетевой подход*: сб. ст. Москва; Санкт-Петербург, 2003. С. 40–62.
312. Чабала О. В. Болонський процес як одна з провідних тенденцій глобалізації сучасної освіти. *Філософія освіти*. 2007. № 1 (6). С. 79–86.
313. Чепурышкин И. П., Пугачева Н. Б. Регионализация образования как предмет научных исследований. *Педагогика*. 2008. № 8. С. 9–16.
314. Черников Г. П. Экспорт образования как глобальный бизнес. *Мировое и национальное хозяйство*. 2006. № 1. URL: <https://mirec.mgimo.ru/2006-01>
315. Чернов С. А. Инновационные сети. 2006. URL: http://www.chronos.msu.ru/old/RREPORTS/problema_vremeni/chernov_innovatsionnye.htm
316. Чжиянь Л. О становлении регионализации как основной стратегии развития профессионального образования КНР. *Ученые записки ЗабГУ. Серия: Профессиональное образование, теория и методика обучения / Забайкальский гос. ун-т. Чита*, 2017. Т. 12. № 2. С. 14–21.
317. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2019 року. Київ: Держ. служба статистики України, 2019. 83 с.
318. Шабалин Ю. Е. Система образования региона в условиях трансформирующегося регионального образовательного пространства. *Россия как трансформирующееся общество: экономика, деловая*

- культура, управление*. Москва, 2003. С. 225–230.
319. Шабанова М. М., Алиева Р. Р. Регионализация образования как важный фактор сбалансированного социально-экономического развития региона. *Гуманизация образования*. 2010. № 1. С. 68–73.
320. Шанхайский рейтинг вузов. URL: <https://www.educationindex.ru/articles/university-rankings/arwu?page=5>
321. Шевчук А. В. Регіональні освітні системи: теорія, методологія, практика інноваційного розвитку: монографія. Львів: Ін-т регіон. дослідж. НАН України, 2013. 463 с.
322. Шерешева М. Ю. Сетевой подход в маркетинге: международный аспект. *Экономическая наука и развитие университетских научных школ (к 75-летию экон. факультета МГУ им. М. В. Ломоносова)*. МГУ, 2016. С. 595–601.
323. Шерешева М. Ю. Сетевой подход к изучению кластеров предприятий: опыт исследовательской группы IMP. *Сетевой бизнес и кластерные технологии*. Москва: Изд. дом ВШЭ, 2011. С. 51–69.
324. Шерешева Ю. М. Межфирменные сети. Москва: ТЕИС, 2006. 320 с.
325. Шестак В. П., Весна Е. Б., Платонов В. Н. Сетевое образование: лучшие отечественные и зарубежные практики. *Современные проблемы науки и образования*. 2013. № 6. URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=10981>
326. Шимкович В. Огляд ІТ-ринку праці: Чернівці. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/it-market-chernivtsi/>
327. Школьский Н. Ю. Регион, местный университет и проблемы развития территории. *Совет ректоров*. 2013. № 1. С. 52–59.
328. Щелкунов М. Д. Образование в эпоху глобализации. *Вестник экономики, права и социологии*. 2008. № 2. С. 95–100.
329. Щербинина А. В. Конкуренция на региональном рынке профессионально-образовательных услуг: факторы, механизмы, регулирование. Ростов-на-Дону: Изд-во РГУ, 2003. С. 67–72.

330. ЮНЕСКО. 2018. Резюме всемирного доклада по мониторингу образования за 2019 г.: Мигранты, перемещенные лица и образование: наводить мосты, а не возводить препятствия. Париж, ЮНЕСКО.
331. A world on the move: trends in global student mobility. Institute of International Education (IIE). New York, 2018. URL: <https://www.iie.org/Research-and-Insights/Publications/A-World-on-the-Move>
332. Akaka M. A., Vargo S. L., Lusch R. F. The complexity of context: a service ecosystems approach for international marketing. *Journal of Marketing Research*. 2013. Vol. 21. No. 4. P. 1–20.
333. Annual Report and Accounts 2018–19. URL: <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/2018-2019-annual-report-final.pdf>
334. Artificial intelligence in education, compendium of promising initiatives: Mobile Learning Week 2019. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000370307>
335. Beerkens H. J. J. G. Global opportunities and institutional embeddedness: Higher education consortia in Europe and Southeast Asia. University of Twente, 2004.
336. Bendavid-Val A. Regional and local economic analysis for practitioners. Westport, CT: Prager Publishers, 1991.
337. Berry L. L. Relationship marketing. American Marketing Association, 1983.
338. Berry L. L. Relationship marketing of services – growing interest, emerging perspectives. *Journal of the Academy of marketing science*. 1995. Vol. 23. No. 4. P. 236–245.
339. Bhandari R., Belyavina R., Gutierrez R. Student and the internationalisation of higher education: national policies and strategies from six world regions. Institute of International Education. New York, 2011.
340. Blair J. Local economic development: analysis and practice. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1995.
341. Bode A., Talmon l'Armee T. B., Alig S. Research note: clusters vs. networks – a literature-based approach towards an integrated concept. *Globalization and*

- Small Business*. 2010. Vol. 4. No. 1. P. 92–110.
342. Bourdieu P. The social space and the genesis of groups. *Social Science Information*. 1985. Vol. 24. No. 2. P. 195–220.
343. Bourn D. From internationalisation to global perspectives. *Journal of Higher Education Research & Development*. 2011. 30 (5). P. 559–571.
344. Brandon Hall Research. URL: <https://www.brandonhall.com/>
345. Brightlands. URL: https://www.brightlands.com/application/files/6715/6094/6476/BRIGHTLANDS_ONEPAGER_EN_MAY_2019_V2_DEF.pdf
346. Bromberg I. What will be... Boston, Mass. MTI, 2008. 446 p.
347. Brooks J. S., Normore A. H. Educational leadership and globalization: literacy for a glocal perspective. *Educational Policy*. 2010-01-01. Vol. 24. Iss. 1. P. 52–82.
348. Brown W., Rosen S., Walker R. Talking points in defense of UC and public education. Berkeley, 2011.
349. Campus France Vous Accompagne. URL: <http://www.campusfrance.org>
350. Carayannis E., Grigoroudis E. Quadruple innovation helix and smart specialization: knowledge production and national competitiveness. *Foresight and STI Governance*. 2016. Vol. 10. No 1. P. 31–42. DOI: 10.17323/1995-459x.2016.1.31.42
351. Carley K. M. Smart agents and organizations of the future. Carnegie Mellon University, working paper. 2001. URL: <http://hss.cmu.edu/departments/ds/faculty/carley/Carley2001.pdf>
352. CASOS. Computational Analysis of Social and Organizational Systems. URL: <http://www.ices.cmu.edu/casos/>
353. Chesbrough H. W., Garman A. R. How open innovation can help you cope in lean times. *Harvard Business Rev.* 2009. Vol. 87. No 12. P. 68–76.
354. Code of good practice in the provision of transnational services. Strasbourg, 31 January, 2002. URL: <http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/recognition/code%20of%20good%20practiceEN.asp>
355. Concept note of the ASEAN smart cities network.

- URL: <https://asean.org/concept-note-of-the-asean-smart-cities-network/>
356. Connect San Diego: Connect w/ San Diego Venture Group.
URL: www.connect.org/
357. Culatta R. From innovation clusters to datapalooza: accelerating innovation in educational technology. *EDUCAUSE Review*. Nov.-Dec. 2012. Vol. 47. No. 6. P. 24–28, 30, 32, 34. URL: <https://er.educause.edu/articles/2012/11/from-innovation-clusters-to-datapalooza-accelerating-innovation-in-educational-technology>
358. Cyert R. M., March R. M. A behavioral theory of the firm. Englewood-Cliffs: Prentice Hall, 1963.
359. Czinkota M. R., Ronkainen I. A. International marketing. Cengage Learning, 2013.
360. DAAD Україна. URL: <https://www.daad-ukraine.org/uk/pro-nas/pro-daad/>
361. Damme D. Van. Quality issues in the internationalisation of higher education. 2001. P. 415–441.
362. De Luigi M. Die Lernende Region: Theorie und Strategie Diplomarbeiten Agentur. 7 August, 2000. 116 p.
363. Designing a network of education innovation clusters.
URL: <https://digitalpromise.org/2015/03/06/designing-a-network-of-education-innovation-clusters/>
364. Développer l'enseignement français à l'étranger: un nouvel élan.
URL: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/developper_l_enseignement_francais_a_l_etranger_-_dossier_de_presse_cle02ed67.pdf
365. Digital Promise (Національний центр досліджень передових інформаційних та цифрових технологій США).
URL: <https://digitalpromise.org/initiative/education-innovation-clusters/>
366. Długosz P. Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie Integracja ukraińskich studentów podejmujących naukę w Polsce. *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny Migration Studies – Review of Polish Diaspora*. 2018. Nr 2 (168). S. 67–92. DOI: 10.4467/25444972SMPP.18.020.9146

367. Drucker P. Reckoning with the pension fund revolution. *Harvard Business Review*. 1991. Vol. 69. March–April. P. 106–114.
368. Dyer J. H., Singh H. The relational view: cooperative strategy and sources of interorganizational competitive advantage. *Academy of Management Review*. 1998. Vol. 23. No. 4. P. 660–679.
369. East-West Digital News. URL: <https://www.ewdn.com/>
370. Education Index 2019. URL: <http://hdr.undp.org/>
371. Eggers W. D., Skowron J. Forces of change: smart cities. URL: <https://www2.deloitte.com/global/en/insights/focus/smart-city/overview.html>
372. EM HIEC – East Midlands Health, Innovation, Education Cluster Web Site. URL: <http://www.tvhiec.org.uk/> Latest Bulletin Published on 15th April, 2014.
373. Etzkowitz H. The triple helix: university-industry-government innovation in action. New York: Routledge, 2008.
374. European Commission. Smart specialization and Europe’s growth agenda. Brussels: European Commission, 2014.
375. European network of living labs. URL: <http://www.openlivinglabs.eu/>
376. Fondation Sophia Antipolis. URL: <https://www.sophia-antipolis.org/>
377. Franke U. J. Managing virtual web organizations in the 21st century: issues and challenges. Pennsylvania: Idea Group Publishing, 2002.
378. Fuller C. Designing a network of education innovation clusters. 2015. URL: <http://digitalpromise.org/2015/03/06/designing-a-network-of-education-innovation-clusters/>
379. Future knowledge ecosystems: the next twenty years of technology-led economic development / A. Townsend et al. *IFTF Report*. 2009. No. SR-1236.
380. Future of work: 5 top insights from Davos experts. URL: https://www.weforum.org/agenda/2019/01/future-of-work-tk-top-trends-from-davos/?fbclid=IwAR3D52_Lnl6ZIZmuPZoq9A7Zre5tjA4IsJbjipmqy-lMJU_oMP3IrVWAnFY
381. Giving knowledge for free: the emergence of open educational resources.

- Paris: OECD Publishing, 2007. 153 p.
382. Gorodnichenko Y., Sabirianova K. Returns to schooling in Russia and Ukraine: a semiparametric approach to cross-country comparative analysis. Moscow, 2004.
383. Gray B. Conditions facilitating Interorganizational colliaboration. *Human Relations*. 1987. No. 38. P. 911–936.
384. Grönroos C. From marketing mix to relationship marketing: towards a paradigm shift in marketing. *Asia-Australia Marketing Journal*. 1994. Vol. 2. No. 1. P. 9–24.
385. Growing innovation ecosystems: university industry knowledge transfer and regional economic development in Canada: final report to the social sciences and humanities research council of Canada / A. Bramwell et al. 2012.
386. Gummesson E. Total relationship marketing: rethinking marketing management from 4Ps to 30 Rs. Oxford: Butterworth Heinemann, 1999.
387. Hakanson H. Evolution processes in industrial networks. *Industrial Networks: A New View of Reality*. London: Routledge, 1992.
388. Hakansson H. International marketing and purchasing of industrial goods: an interaction approach. New York: John Wiley, 1982. P. 304–315.
389. Hamdouch A. Innovation clusters and networks: a critical review of the recent literature. *19th EAEPE Conference*. Porto, Portugal, 2007.
390. Handbook of relationship marketing / J. N. Sheth, A. Parvatiyar (eds). Sage Publications: Thousand Oaks, CA, 2000.
391. Hemerling J., Dosik D., Rizvi Sh. A leader's guide to “always-on” transformation. *BCG Perspectives*. November 9, 2015.
392. Hougaard S., Bjerre M. Strategic relationship marketing. Heidelberg: Springer, 2002. 371 p.
393. How to gain and develop digital talent and skills / R. Strack, S. Dyrchs, Á. Kotsis, S. Mingardon (BCG). 2017. URL: <https://www.bcg.com/ru-ru/publications/2017/people-organization-technology-how-gain-develop-digital-talent-skills.aspx>

394. Hursh D. W. The end of public schools. The corporate reform agenda to privatize education. New York: Routledge, 2016.
395. ICEF. Malaysia aims to be sixth-largest education exporter by 2020. 2012. URL: <http://monitor.icef.com/2012/05/malaysiaaims-to-be-sixth-largest-education-exporter-by-2020/>
396. Identity one community. URL: <http://asean.org/storage/2018/04/Concept-Note-of-the-ASEAN-Smart-Cities-Network.pdf>
397. Ideon science park. URL: <https://ideon.se/>
398. Illich I. Deschooling society. New York: Harrow and Row, 1972.
399. IMST. Netzwerkprogramm. URL: https://www.imst.ac.at/programme/netzwerkprogramm/bereich_id:15
400. International rankings and Chinese higher education reform. URL: <http://wenr.wes.org/2006/10/wenr-october-2006-international-rankings-and-chinese-higher-education-reform/>
401. International student mobility in tertiary education. UNESCO-UIS. URL: <http://data.uis.unesco.org>
402. iPad: дилемма цикла обновления. *Computerworld*. 2014. № 27. С. 4.
403. Jessop B. Putting higher education in its place in (East Asian) political economy. *Comparative education*. 2016. Vol. 52. No. 1. P. 26–43. URL: <https://www.tandfonline.com/toc/cced20/52/1?nav=tocList>
404. Jiang X. Towards the internationalisation of higher education from a critical perspective. *Journal of Further and Higher Education*. 2008. No. 32 (4). P. 347–358.
405. Jusoh D. S. I. Malaysia as education hub looks positive. *The star online*. 2014. 21.06. URL: <https://www.thestar.com.my/news/nation/2014/06/21/msia-as-education-hub-looks-positive/>
406. Kadushin Ch. Introduction to social network theory. New York: Harvard Business School Press.,2004. 127 p.
407. Kelly K. New rules for the new economy. WIRED September, 1997. URL: <http://www.wired.com/wired/5.09/newrules.html>

408. Ketels C. Clusters, cluster policy, and Swedish competitiveness in the global economy. Expert Report no. 30 to Sweden's Globalization Council. 2009.
409. Ketels C. H. M. The impact of clusters and networks of firms on EU competitiveness. WIFO, May 2012.
410. Knight J. The changing landscape of higher education internationalisation – for better or worse? *Perspectives: Policy and Practice in Higher Education*. 2013. 17 (3). P. 84–90.
411. Knight J. Updated definition of internationalisation. *International Higher Education*. The Boston College Center for International High Education, USA. 2003. No. 33 Fall. P. 2–3. URL: http://www.bc.edu/content/dam/files/research_sites/cihe/pdf/IHEpdfs/ihe33.pdf
412. Kotler Ph., Achrol S. Marketing in the network economy. *Journal of Marketing*. 1999. Vol. 63 (Special issue). P. 146–163.
413. Köcker G. M. zu, Garnatz L., Kerge H. Cluster in Germany and Korea – similarities and differences. Berlin: VDI/VDE-IT, 2010.
414. Kruse W. Lebenslanges Lernen in Deutschland-Finanzierung und Innovation: Kompetenzentwicklung, Bildungsnetze, Unterstützungsstrukturen; Bericht des BMBF für die OECD zu “Good Practice der Finanzierung Lebenslangen Lernens” im Rahmen des Projektes “Co-financing lifelong learning”. Berlin, 2003. 66 S.
415. Krutka D., Carpenter J., Trust T. Enriching professional learning networks: a framework for identification, reflection, and intention. *Tech Trends*. 2017. No. 61 (3). P. 246–252.
416. Kuah A. T. H. Cluster theory and practice: advantages for the small business locating in a vibrant cluster. *Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship*. 2002. Vol. 4. Iss. 3. P. 206–228.
417. Laurillard D. Open teaching: the key to sustainable and effective open education. *Opening up education: The collective advancement of education through open technology, open content, and open knowledge*. Cambridge: MIT Press, 2008. P. 319–336.

418. Leask B., Bridge C. Comparing internationalisation of the curriculum in action across disciplines: theoretical and practical perspectives. *Journal of Comparative and International Education*. 2013. No. 43 (1). P. 79–101.
419. Lee B. H. Lessons from Silicon Valley. URL: <http://www.slideshare.net/tsigos/burton-lee-silicon-valley-ecosystem-yes-execom>
420. Lee J. T. The regional dimension of education hubs: leading and brokering geopolitics. *Higher education policy*. 2015. Vol. 28. No. 1. P. 69–89. URL: <https://link.springer.com/journal/41307/28/1/page/1>
421. Lee K., Carter S. *Global marketing management*. Oxford University Press, 2012.
422. *Lernen im Aufbruch: Mathematik und Naturwissenschaften / K. Krainer, W. Dörfler, H. Jungwirth, etc. Pilotprojekt IMSTI*. Innsbruck: Studienverlag, 2002.
423. *Lernende Region – Netzwerk K`ln e.V.* URL: <http://www.bildung-in-koeln.de>
424. *Lernende Regionen – Förderung von Netzwerken. Programmdarstellung / D. Gnahs, P. Böttcher, H. Barske, etc. Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF)*. Bonn, 2008. 109 S. URL: http://www.netzwerk-westmuensterland.de/fileadmin/redaktion/zukunft_unternehmen/downloads_Presseartikel/BMBF-21_Lernende-Regionen_Master_03.pdf
425. *Lernende Regionen – Förderung von Netzwerken. Programmdarstellung*. URL: http://www.forschungsnetzwerk.at/downloadpub/lernende_regionen_foerderung_von_netzwerken.pdf
426. *Lernende Regionen – Förderung von Netzwerken (LRFN)*. URL: https://www.esf.de/portal/DE/Ueber-den-ESF/Geschichte-des-ESF/Foerderperiode-2007-2013/ESF-Programme/programme/bmbf_lernende_regionen_foerderung_netzwerke.html
427. Leydesdorff L. The triple helix, quadruple helix, ... and an N-tuple of helices: explanatory models for analyzing the knowledge-based economy? *Journal of the Knowledge Economy*. 2012. Vol. 3. No. 5. P. 25–35.
428. Lipnack J., Stamps J. *The age of the network: organizing principles for the 21st*

- century. Jeffrey Stamps, 1994.
429. Lipnack J., Stamps J. Virtual teams: reaching across space, time, and organizations with technology. Wiley, 1997.
430. Malaysia to become an education hub due to a shift in geopolitical trends. *QS Wownews*. 2018. 04.01. URL: <https://qswownews.com/malaysia-become-education-hub/>
431. Mantz York Employability: what it is and what it is not. Learning and Employability Series 1. URL: http://aces.shu.ac.uk/employability/resources/id116_employability_in_higher_education_336.pdf
432. Marginson S. Higher education and public good. *Higher Education Quarterly*. 2011. Vol. 65. No. 4. P. 411–433.
433. Meir K. Devis IS. The life organization. Moscow: Publishing house «Kind book», 2007.
434. Metaari_2018_Advanced_Learning_Technology_Research_Taxonomy. URL: <http://www.metaari.com/>
435. Minecraft: education edition. URL: <https://education.minecraft.net/>
436. Mok K. H. Higher education transformations for global competitiveness: policy responses, social consequences and impact on the academic profession in Asia. *Higher education policy*. 2015. Vol. 28. No. 1. P. 1–15. URL: <https://link.springer.com/journal/41307/28/1/page/1>
437. Morgan R., Hunt S. D. The commitment-trust theory of relationship marketing. *Journal of Marketing*. 1994. Vol. 58. No. 3. P. 20–28.
438. Morteau H. Which governance for cultural clusters? A compared analysis of Quebec. URL: https://editorialexpress.com/cgi-bin/conference/download.cgi?db_name=ACEI2014&paper_id=283
439. Möller K., Rajala A. Business nets: classification and management mechanisms. (Electronic working paper). Helsinki School of Economics – HSE Print, 2006. URL: <http://epub.lib.aalto.fi/pdf/wp/w407.pdf>
440. Naturwissenschaftliches Netzwerk Salzburg. URL: <http://www.nawi-netzwerk.salzburg.at/>

441. Network management as a set of dynamic capabilities / K. Möller, S. Svahn, A. Rajala, M. Tuominen. *Proceedings of the 18th IMP Conference*. Dijon, France: Dijon-Burgundy Graduate School of Management, 2002.
442. Nye Joseph S. Jr. Soft power and higher education. *The Internet and the University*. Devlin Maureen, Larson Richard, Meyerson Joel. Educause: 2005. P. 11–14.
443. OECD. Education at a glance 2019: OECD indicators, OECD publishing. Paris. 2019. URL: <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>
444. Paliwoda S., Thomas M. International marketing. Routledge, 2013.
445. Pädagogische Hochschule Salzburg Stefan Zweig. URL: <http://www.phsalzburg.at>
446. Podolny J. M., Karen L. P. Network forms of organization. *Annual Review of Sociology*. 1998. Vol. 24. P. 57–76.
447. Population Reference Bureau. 2018 World Population Data Sheet. URL: <https://www.prb.org/international/geography/ukraine>
448. Porter M. Clusters and the new economics of competition. *Harvard Business Review*. 1998. Nov.–Dec. P. 77–90.
449. Porter M. Location, competition, and economic development: local clusters in a global economy. *Economic Development Quarterly*. 2000. No. 14 (1). P. 15–34.
450. Porter M. E. Competitive advantage: creating and sustaining superior performance. New York: Free Press, 1985.
451. Porter M. E. On competition. Boston: Harvard Business School Press, 1998.
452. Porter M. E. The competitive advantage of nations. New York: Free Press, 1990. 862 p.
453. Porter M. E. The competitive advantage of nations, states and regions. 2009. URL: http://www.isc.hbs.edu/pdf/20090415_AMP.pdf
454. PRES: *pôles de recherche et d'enseignement supérieur*. URL: <http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/cid20724/les-poles-de-recherche-et-d-enseignement-superieur-pres.html>

455. Psacharopoulos G., Patrinos H. A. Returns to investment in education: a decennial review of the global literature. *Policy Research Working Paper*. 2018. No. 8402. World Bank, Washington, DC. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29672>
456. Rethinking learning: exploring different pedagogical approaches to transform education for humanity. *The Blue Dot Issue*. 2018. No. 7.
457. Richards G. The creation and management of cultural clusters. *Creativity and Innovation Management*. 2002. Vol. 11. No. 4. P. 234–247.
458. Samiee S., Chabowski B. R., Hult G. T. M. International relationship marketing: intellectual foundations and avenues for further research. *Journal of International Marketing*. 2015. Vol. 23. No. 4. P. 1–21.
459. Scott P. Globalisation and higher education: challenges for the 21st century. *Journal of Studies in International Education*. 2000. No. 4 (1). P. 3–10.
460. Shah C. Lessons and challenges for Collaborative Information Seeking (CIS) systems developers. *Proceedings of GROUP 2009 Workshop on Collaborative Information Behavior*. Sanibel Island, Florida, 2009. P 253–257.
461. Shah D. By the numbers: MOOCs in 2018 MOOC Report. 2018. URL: <https://www.classcentral.com/report/mooc%stats%2018/>
462. Silicon valley. URL: www.siliconvalley.com
463. Smeby J. C., Trondal J. Globalisation or europeanisation? International contact among university staff. *Higher Education*. 2005. No. 49 (4). P. 449–466.
464. Sölvell Ö., Lindqvist G., Ketels C. The cluster initiative greenbook. Stockholm: Ivory Tower, 2003.
465. Statens offentliga utredningar (SOU 2004:104). Kommittén för utbildning för hållbar utveckling. Att låra för hållbar utveckling. Stockholm, 2004.
466. Status report on European telework. URL: <http://www.fim.uni-linz.ac.at/research/telework/tw99.pdf>
467. Status report on European telework: telework 1997. European Commission Report. 1997. P. 18.
468. Sternberg R. Innovation networks and regional development – evidence from

- the European Regional Innovation Survey (ERIS): theoretical concepts, methodological approach, empirical basis and introduction to the theme issue. *European Planning Studies*. 2000. Vol. 8. No. 4. P. 389–407.
469. Stevens B., Moore C. A critical review of the literature on shift-share as a forecasting technique. *Journal of Regional Science*. 1980. November. 20 (4). P. 419–437.
470. Storper M. The resurgence of regional economies, ten years later: the region as a nexus of untraded interdependencies. *European Urban and Regional Studies*. 1995. No. 2 (3). P. 191–221.
471. Strategies for international industrial marketing: the management of customer relationships in European industrial managerial markets / J. P. Valla, P. W. Turnbull (Eds.). Croom Helm, 1986.
472. Swain H. Higher education white paper is provoking a winter of discontent. *The Guardian*. 2011. URL: <http://www.guardian.co.uk/education/2011/sep/27/higher-education-alternative-white-paper/print>
473. Sydow J. Managing projects in network contexts: a structuration perspective. *Making projects critical* / D. Hodgson, S. Cicmil (eds.). Palgrave. Basingstoke, Hampshire, 2006.
474. Tapscott D., Williams A. D. Wikinomics: how mass collaboration changes everything. New York: Portfolio, 2006.
475. Teichler U. Internationalisation of higher education: European experiences. *Asia Pacific Education Review*. 2009. No. 10 (1). P. 93–106.
476. The Global Risks Report 2018. 13th Edition. Geneva: World Economic Forum, 2018. 80 p.
477. The Massachusetts higher education and knowledge cluster: the microeconomics of competitiveness / M. Porter, N. Ketelhohn, A. Artiganave et al. USA, Massachusetts Press, 2010. P. 30.
478. The open educational environment on the threshold of the global information society / N. Ivanova, K. Ivanova, K. Markov et al. *Information Theories and Applications: Int. Journ.* 2001. Vol. 8. No. 1. P. 3–12.

479. The six education hubs in Malaysia. 2018. URL: <http://www.etawau.com/edu/IndexKLEC.htm>
480. Thierry VAUTRIN innovation and competitiveness clusters policy in France. Mexico. March 6th 2009.
481. Trends & Inzichten. URL: <https://www.jll.nl/nl/trends-inzichten?cb1a15df-4322-4fef-8244-d8f74da97d2d>
482. Trends 2015: learning and teaching in European universities. URL: http://eua.be/Libraries/publications-homepage-list/EUA_Trends_2015_web
483. Trippel M., Toedtling F. Regional innovation cultures. *Paper to the 25th Celebration Conference 2008 on Entrepreneurship and Innovation – Organization, Institutions, Systems and Regions*. Copenhagen, CBS, Denmark. June 17–20, 2008.
484. Trzeciński R. Zagraniczni studenci – czy potencjalni uczestnicy polskiego rynku pracy? Imigranci o wysokich kwalifikacjach na polskim rynku pracy: Raport z badań 2014–2015 / w: J. Konieczna Salamatin (red.); Wyd. iSEE i Fundacja «Nasz Wybór». Warszawa, 2015. S. 175–210.
485. UNESCO and CCNGO. Towards the right to inclusive quality public education and lifelong learning beyond 2015. NGO Declaration, World Education Forum, Incheon, Republic of Korea. May 2015. ED/WEF2015/NGO/3
486. UNESCO Institute for Statistics. 2015. URL: <http://www.uis.unesco.org>
487. Universitas 21: ranking of national higher education systems 2019. URL: <https://universitas21.com/>
488. Universities 2030: learning from the past to anticipate the future / Ed. by Adam R. Nelson & Nicholas M. Strohl (University of Wisconsin-Madison). 2014. URL: <https://globalhighered.wordpress.com/2014/04/27/universities-2030-learning-from-the-past-to-anticipate-the-future/>
489. Vidal J. M., Durfee E. H. Learning nested agent models in an information economy. URL: <http://xxx.lanl.gov/abs/cs.MA/9809108>
490. Waddell S. Global action networks: creating our future together. Hampshire:

- Palgrave Macmillan, 2011.
491. Webster F. The changing role of marketing in the organization. *Journal of Marketing*. 1992. No. 4. P. 1–17.
492. Whitelock J. Theories of internationalization and their effect on market entry. *International Marketing Review*. 2002. Vol. 19. No. 4. P. 342–347.
493. Wikström S., Richard N. Knowledge and value. Lontoo: Routledge, 1994.
494. Wir über uns Lernende Region – Netzwerk Köln e.V.
URL: https://www.bildung.koeln.de/lernende_region/
495. Wissenschaft weltoffen 2019. URL: http://www.wissenschaftweltoffen.de/wwo2019/index_html?lang=en
496. Yuk Fong Chin. Malaysia: from hub to exporter of higher education and implications. *International Journal of Business and Social Science*. February 2019. Vol. 10. No. 2. URL: http://ijbssnet.com/journals/Vol_10_No_2_February_2019/6.pdf

ДОДАТКИ

Перелік основних опублікованих автором праць за темою дисертації

1. Романюк Н.В. Ціновий моніторинг освітніх послуг ВНЗ м. Чернівці як інструмент реалізації конкурентних стратегій. Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т. 2012. Вип. 623-626. С. 113-118 (*особистий внесок автора: визначено, які саме конкурентні стратегії стосовно вартості навчання використовує у своїй діяльності ВНЗ на ринку освітніх послуг*).
2. Буднікевич І.М., Романюк Н.В. Формування конкурентних переваг ВНЗ: маркетинговий підхід. Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т. 2014. Вип. 681. С. 108-114 (*особистий внесок автора: аналіз теоретичних аспектів формування конкурентних переваг ВНЗ*).
3. Романюк Н.В. Трансформація регіональної освітньої мережі: цілі, завдання та ключові характеристики. Моделювання регіональної економіки. Збірник наукових праць. Івано-Франківськ : Плай. 2018. №1(31). С. 382-397.
4. Буднікевич І.М., Романюк Н.В. Маркетинговий підхід до побудови мережевих моделей на регіональному ринку знань. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2019. №. 54. С.52-59 (*особистий внесок: визначені концептуальні положення маркетингового підходу до побудови мережевих моделей на регіональному ринку знань*).
5. Романюк Н.В. Практики зарубіжних країн в просторовій організації освітніх мереж. Вісник ЧТЕІ КНТЕ. Економічні науки. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ. 2019. Випуск III-IV (75-76). С.238-249.
6. Романюк Н.В. Регіональна освітня мережа: поняття й особливості. Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2019. Вип. 820. С. 46-54.
7. Крупенна І.А., Романюк Н.В. Маркетинговий підхід до структури вихідних чинників трансформації регіональної освітньої мережі. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. Хмельницьк: Хмельницький національний університет. 2018. №6, Том.2. С.238-241 (*особистий внесок автора: обґрунтовано структуру та зміст чинників трансформації, перетворення, оновлення РОМ на основі маркетингового підходу*)
8. Крупенна І.А., Романюк Н.В. Урахування партнерської складової маркетингового середовища в управлінні регіональним ВНЗ. Регіонально-кластерна політика у розвитку світової та української економіки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці, 24-25 квітня 2014 р. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2014, С. 245-247 (*особистий внесок автора: виписані взаємозв'язки між партнерами регіонального освітнього простору*).
9. Романюк Н.В. Маркетинговий підхід до формування вузлів регіональної освітньої мережі. Маркетингові технології в умовах глобалізації економіки України : матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф., 28-30 листопада 2019 р. Хмельницький-Сатанів: Хмельницький нац. ун-т. ХНУ, 2019. С. 142-143.
10. Романюк Н. В. Мережевий підхід до трансформації освітньої сфери регіону та формування ринку знань. Теорія та практика сучасної науки та освіти: матеріали Міжнародної наукової конференції, Частина II м. Дніпро, 29-30 листопада 2019

р. С. 205-207.

11. Романюк Н.В. Глобальні чинники трансформації регіональних освітніх мереж. Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути. Тези доповідей I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 6-7 лютого 2020 р. Дніпро, 2020. Т.1. С. 96-101
12. Романюк Н. В. Технологічні чинники трансформації регіональних освітніх мереж. Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку. Матеріали II Міжнародної наукової конференції. 27-28 березня 2020 р., м. Дніпро. Частина I. Дніпро: СПД «Охотнік». 2020. С. 194-196.
13. Романюк Н.В. Соціально-демографічні чинники та їх вплив на проектування нових та трансформацію існуючих регіональних освітніх мереж. Трансформація системи міжнародних, національних та локальних ринків = Transformation of System of International, National, and Local Markets : Мат. міжн. наук.-практ. Конференції (Чернівці (Україна) – Сучава (Румунія) 29-30 квітня, 1 травня 2020 року). Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2020. С.145-148.
14. Міжкафедральний семінар розширеного засідання кафедри маркетингу, інновацій та регіонального розвитку та кафедри міжнародної економіки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича протокол №13 від 25 червня 2020 року, м. Чернівці

Окремі переваги мережевих форм організації економічної діяльності

Група переваг	Переваги
1. Знаннєві переваги.	Освоєння нових навичок або знань проходить краще, ніж в ієрархічній організації, тому що мережева форма пропонує більшу різноманітність процедур пошуку, ніж ієрархія, і забезпечує учасників багатшою і комплексною інформацією, ніж ринок, шляхом: стимулювання навчання за рахунок забезпечення швидкого поширення корисної інформації; стимулювання синтезу нових знань і інформації на основі вже існуючої у членів організації.
2. Іміджеві переваги.	Легітимність, статус, імідж, репутація мережевої організації, більшою мірою, ніж у традиційної організації, визначається її учасниками і навпаки, статус, імідж, репутація мережевої організації легко поширюється на її учасників.
3. Економічні переваги	Проявляються в зниженні транзакційних та логістичних витрат, якісних змінах систем.
4. Організаційні переваги	Можливість послаблювати зовнішні обмеження або невизначеність шляхом посилення своїх зв'язків з конкретними джерелами, від яких ці обмеження залежать. Мережева організація фактично є мережею малих фірм або виробників, що дає індивідам в порівнянні з великими бюрократичними формами організацій велику автономність, меншу нерівність в розподілі багатства і підсилює дух спільноти

Джерело: складено автором на основі [205]

Підходи до трактування категорій мережевого підходу

Термін	Визначення
Мережева економіка	«Мережева економіка – це традиційна економіка, помножена на інформаційні ресурси і технології» [21].
	«Мережева економіка – це економіка, пов'язана з виробництвом і розподілом мережевих благ» [286].
	«Мережева економіка – це середовище, в якому будь-яка компанія або індивід, що знаходяться в будь-якій точці економічної системи, можуть контактувати легко і з мінімальними витратами з будь-якою іншою компанією чи індивідом з приводу спільної роботи, для торгівлі, для обміну ідеями та ноу-хау або просто для задоволення» [467].
	«мережева економіка це інформаційна економіка, економіка прямих рівноправних зв'язків, інтернет-економіка, цифрова економіка, електронна економіка» [206].
	«Мережева економіка – особлива форма економічної діяльності, що базується на горизонтальних зв'язках, глобальному електронному середовищі, з переважанням в якості найважливіших елементів продуктивних сил знань, інформації та відносин, що забезпечують миттєву реакцію на попит і пропозицію (природа мережевої економіки заснована на різноманітних тісних зв'язках між суб'єктами відносин)» [50].
Мережа	«Мережа – це сукупність установ, що мають спільні цілі, ресурси для їх досягнення і єдиний центр для управління ними. Мережі створюються в разі необхідності обміну ресурсами для досягнення поставленої мети» [21].
	«Мережа – група людей, які встановлюють відносини з іншими людьми, які працюють в тих же або суміжних областях, і визнають причетність інших членів до спільної справи [263]
	«Мережа – сукупність будь-яких шляхів, каналів, ліній зв'язку, розташованих в різних напрямках в будь-якому просторі, які формою нагадують безліч схрещених рис, ліній, переплетених ліній, ниток» [192].
	«Мережа – мережу містить набір об'єктів (в математичній термінології, вузлів) і карту або опис відносин між об'єктами або вузлами»[406]
	система контрактів між економічними агентами в межах однієї (і більше) соціально-економічних систем, що відрізняються взаємоузгодженим і стійким характером, спрямовані на досягнення загальних довгострокових цілей за допомогою мобілізації, комбінування і використання ресурсів, компетенцій, знань [18].
	«Мережа - структура, об'єктів такими принципами як: наявність єдиної мети, не досяжною поза мережею; добровільність участі в мережі; незалежність партнерів; множинність лідерів; різнорівневі взаємодії, де кожен учасник може спілкуватися безпосередньо з будь-яким партнером з даної мережі» [428; 429].
	«Мережі – система формальних і неформальних контрактів, які обслуговують стійкі взаємини між організаціями, які є формально незалежними, але об'єднують свої ресурси для зниження витрат і ризиків і для формування додаткових компетенцій, потрібних для створення цінності і реалізації спільних цілей учасників» [159].
Мережева організація	«Мережева організація - це форма, децентралізований комплекс взаємопов'язаних вузлів відкритого типу, здатний необмежено розширюватися шляхом включення все нових і нових ланок (структур, об'єднань, установ), що надає даній формі гнучкість і динамічність» [33].
	Мережева структура - коопераційна угоду, що об'єднує різні суб'єкти (фізичні особи та організації), що діють за єдиними погодженими правилами, що дозволяє їм конкурувати між собою, залучати нових партнерів та одночасно організувати і координувати свою діяльність з метою максимально ефективного використання ресурсів [191]
	«Мережева організація представляє собою систему економічних одиниць, що реалізують власні цілі, не включені в систему ієрархічного контролю, проте мають численні горизонтальні зв'язки, що формує їх певну взаємозалежність» [136].
Освітня мережа	«Освітня мережа – об'єднання освітніх установ, груп та індивідів, що діють скоординовано на тривалій основі по досягненню узгоджених цілей» [254, с. 8].
	«Освітня мережа - сукупність суб'єктів освітньої діяльності, що надають один одному власні освітні ресурси з метою підвищення результативності та якості освіти один одного зв'язків, що включає і освітні установи, і мікросообщества, і асоціацій, які прагнуть до розвитку нового педагогічного досвіду» [193, с. 57].
	«Освітня мережа – сукупність взаємодіючих суб'єктів освітньої діяльності, що надають один одному власні освітні ресурси з метою досягнення освітніх цілей і побудови нового предметного і іншого знання» [272, с. 196].

Продовження Додатку Б

Мережева взаємодія	Мережева взаємодія – спосіб діяльності зі спільного використання інформаційних, інноваційних, методичних, кадрових ресурсів. Ці ресурси можуть змінюватися в ході взаємодії. Мережеве взаємодія можлива тільки між тими елементами мережі, які суб'єктно автономні і не підпорядковані нав'язаному зверху кодексу взаємин, який за своєю суттю суперечить мережевому підходу [255].
	«Мережеве взаємодія - це нова культура спільної діяльності, що припускає готовність до партнерства при збереженні своєї унікальності, невідтворення стрижневих професійних компетенцій, спрямована на взаємовигідність і реальний економічний і соціальний ефект від співпраці зацікавлених сторін» [22].
	«Мережева взаємодія - це діяльнісний простір, що створюється і підтримується центрами активності і каналами зв'язку. Участь в мережевій взаємодії передбачає ряд домовленостей, які передбачають здійснення спільних дій, спільне використання ресурсів і компетенцій безлічі самостійних інституційних учасників з різних територій для спільного досягнення цілей кожного з учасників» [73, с. 11]. С
	«Мережеве взаємодія - це взаємодія активних агентів, кожен з яких, в залежності від ситуації і розв'язуваної задачі, може виступати як в ролі керованого суб'єкта, так і в ролі керуючого органу – центру або в ролі метacentра, що здійснює керівництво центрами» [108].
Мережева взаємодія в освітній галузі	Мережева взаємодія – стійка, організаційно оформлена на принципах мережі взаємодія освітніх організацій між собою і суб'єктами зовнішнього середовища з метою підвищення ефективності використання сукупного потенціалу системи освіти, оптимізації використовуваних ресурсів і досягнення якості підготовки випускників, що відповідає вимогам ринку праці [53]
	«Під мережевою взаємодією розуміється система горизонтальних і вертикальних зв'язків, що забезпечує доступність якісної освіти для всіх категорій громадян, варіативність освіти, відкритість освітніх організацій, підвищення професійної компетентності педагогів і використання сучасних ІКТ-технологій. Мережева взаємодія в освіті – це спільна діяльність освітніх установ, спрямована на підвищення якості освітньої діяльності і полягає в обміні досвідом, спільну розробку і використання інноваційно-методичних і кадрових ресурсів» [37].
	«Мережева взаємодія – це спільна діяльність декількох освітніх установ, організована для навчання, взаємонавчання, спільного вивчення, обміну досвідом, проектування, розробки, апробації або впровадження навчально-методичних комплексів, методик і технологій навчання, виховання, нових механізмів управління в системі освіти» [6].
	«Мережева взаємодія освітніх установ – це така взаємодія, за якої відбувається виявлення, розгортання і діалог двох (і більше) шкільних «унікальностей». Якщо я стаю суб'єктом мережевого взаємодії, це означає, що я займаю таку позицію, в якій я принципово незамінний. Займаю таку позицію, яка належить мені, і тільки мені» [146].
	«Мережева взаємодія – це система зв'язків, які дозволяють розробляти, апробувати та пропонувати професійному співтовариству і суспільству в цілому інноваційні моделі змісту освіти, економіки освіти, управління системою освіти та освітньої політики» [273].
	«Мережева взаємодія в освіті – це система горизонтальних і вертикальних зв'язків, яка забезпечує доступність якісної освіти для всіх категорій громадян, варіативність освіти, відкритість освітніх організацій, підвищення професійної компетентності педагогів і використання сучасних ІК-технологій» [261].
	«Мережева взаємодія – процес горизонтального взаємодії освітніх установ, яке передбачає вирішення спільних завдань та спільне використання ресурсів в рамках досягнення заявлених цілей» [210].
	«Мережеве взаємодія - спільна діяльність декількох освітніх установ, організована для навчання, взаємонавчання, спільного вивчення, обміну досвідом, проектування, розробки, апробації або впровадження навчально-методичних комплексів, методик і технологій навчання, виховання, нових механізмів управління в системі освіти» [146].
	«Мережеве взаємодія – це така система надання освітніх послуг, в рамках якої учні можуть вибирати свої індивідуальні траєкторії освоєння освітніх програм з того набору освітніх ресурсів, які доступні їм як в рамках одного загальноосвітнього закладу, так і в рамках комплексу установ та організацій, що надають освітні послуги» [254].
	«Мережева взаємодія – систематична взаємодія декількох (більше двох) організацій (у тому числі, як мінімум однієї освітньої) для спільної діяльності, спрямованої на досягнення спільної мети» [144].

Класифікація знань як предмету транзакцій відповідного ринку

Критерії	Групи	Зміст
За місцем створення [162]	Наукові знання	Формуються в університетах, державних науково-дослідних інститутах і приватному секторі досліджень і розробок; – технічні (технологічні) знання, основними постачальниками яких є компанії підприємницького сектору, які проводять науково-дослідну діяльність та розробки, інститути підприємницького сектору, а також дослідна активність в нових підприємницьких структурах
	Інновації	Здійснюють компанії підприємницького сектору і новостворені підприємства.
	Інтелектуальний капітал	Створюється в результаті діяльності університетів, у процесі досліджень у державному та приватному секторах та інших установах вищої професійної освіти.
	Кваліфікації (компетенції)	Отримуються в процесі навчання у вишах, у корпоративному секторі, на професійних курсах, або отримуються в результаті професійного досвіду працівників усіх сфер економіки.
	ІКТ	Створені в корпоративному секторі і розповсюджені в результаті їх застосування та діяльності мережевих структур.
За місцем здійснення транзакцій	Глобальні	
	Міжнародні	
	Національні	
	Міжрегіональні	
	Регіональні	
	Локальні	
За суб'єктивною приналежністю	Глобальних (світових) знань	
	Знання, які мають загальнонаціональне значення	
	Знання корпорацій	
	Знання окремих людей	
За характером призначення знань	Ринок наукових знань	
	Ринок звичайних знань	
	Ринок розважальних (дозвілєвих) знань	
	Ринок моральних і етичних знань	
За областями знань		природничих, гуманітарних, економічних і т.д.
За сферами економіки		Промисловість, с/г, торгівля, посоуги, будівництво, транспорт і т.д.
За формою прояву	Явні знання	
	Неявні знання	
За способом формування		ринок, який сформований на базі вже існуючих знань
		ринок знань, створюваних самостійно різними фахівцями на основі відносно невеликого явного знання.
За формою використання	Ринок, які відчужуються від носія	
	Ринок знань, які не відчужували від носія знань	
	Реальний	
	Віртуальний	
	Електронний	Середовище навчання, побудоване на базі мережевих інформаційних технологій

Мобільність студентів [331]

LEADING PLACES OF ORIGIN OF INTERNATIONAL STUDENTS BY HOST COUNTRY

Total number of international students in host country:
 ■ > 1,000,000 ■ 100,001-500,000 ■ 50,001-100,000 ■ 20,001-50,000 ■ ≤ 20,000

Source: Project Atlas, 2007

Базові показники блоку «Економічний потенціал» оцінки перспектив розвитку регіональної освітньої мережі

	Витрати населення у розрахунку на одну особу, грн						Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
УКРАЇНА	31 490	34 557	40 634	47 776	61 702	76 111	33473	36904	46413	55899	70233	84235
АР Крим	27 308	23595					...
Вінницька	25 308	30 262	37 026	44 832	54 245	66 758	22303	27249	37270	46615	58384	71104
Волинська	25 949	30 620	38 747	43 913	51 728	63 039	19817	23218	30387	34310	49987	58297
Дніпропетровська	33 068	38 814	47 285	55 418	69 887	84 397	46333	53749	65897	75396	97137	114784
Донецька	32 103	25 174	17 489	20 041	24 333	27 896	37830	27771	26864	32318	39411	45959
Житомирська	25 145	29 385	31	44 125	57 743	70 755	20286	23678	30698	38520	49737	62911
Закарпатська	21 616	25 479	31 647	37 380	49 171	59 935	17044	19170	22989	25727	34202	41706
Запорізька	31 483	36 500	44 198	52 777	66 983	82 992	30526	37251	50609	59729	75306	85784
Івано-Франківська	26 058	30 885	37 195	44 159	50 502	60 983	24022	27232	33170	37220	46312	57033
Київська	32 788	38 731	50 624	58 225	84 586	102 137	39988	46058	60109	74216	90027	112521
Кіровоградська	24 916	29 329	37 097	45 527	55 392	68 879	25533	29223	39356	47469	55183	67763
Луганська	27 225	16 339	10 368	12 656	16 266	18 186	24514	14079	10778	14251	13883	16301
Львівська	26 805	30 378	38 775	46 719	63 955	79 186	24937	28731	37338	45319	58221	70173
Миколаївська	27 852	32 171	39 151	46 956	56 654	69 191	27355	30357	41501	50091	60549	70336
Одеська	35 989	41 147	49 419	58 932	74 798	92 345	29118	31268	41682	50159	62701	72738
Полтавська	26 669	31 252	39 159	46 681	62 417	77 873	39962	48040	66390	81145	106248	123763
Рівненська	24 262	28 220	34 560	40 563	49 221	60 959	19003	24762	30350	33958	42038	49044
Сумська	24 211	28 913	35 306	43 197	55 146	68 280	23517	26943	37170	41741	51419	62955
Тернопільська	22 196	26 386	32 393	39 028	46 657	58 104	16819	20228	24963	29247	38593	46833
Харківська	35 706	41 790	51 250	59 495	75 299	96 626	31128	35328	45816	57150	69489	86904
Херсонська	25 390	30 947	39 023	46 423	59 276	72 499	19311	21725	30246	36585	45532	52922
Хмельницька	23 755	28 280	34 458	42 114	57 055	70 801	20165	24662	31660	37881	49916	59583
Черкаська	26 783	31 007	37 502	45 207	59 405	73 262	26168	30628	40759	48025	59697	76904
Чернівецька	22 656	27 101	33 180	39 316	54 708	68 163	15154	16552	20338	23365	31509	37441
Чернігівська	24 752	29 433	36 379	44 577	57 155	70 949	22603	26530	35196	41726	55198	69725
м.Київ	74 009	79 565	95 293	105 960	142 526	178 238	109402	124163	155904	191736	238622	283097
м.Севастополь	36 444	28765

Джерело: [32 ; 41, с.13-24; 77, с32; 238, с.16, 145]

Базові показники блоку «Економічний потенціал» оцінки перспектив розвитку регіональної освітньої мережі

	Капітальні інвестиції, млн.грн.						Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
УКРАЇНА	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5	578726,4	2,95	2,96	3,57	3,9	4,6	5,21
АР Крим							2,57					
Вінницька	6109,5	5674,6	7373,0	8301,9	11744,1	17626,5	2,33	2,39	2,89	3,15	3,96	4,59
Волинська	3327,1	3389,7	6166,8	6384,2	7041,9	8687,0	3,01	2,31	2,8	3,04	3,79	4,31
Дніпропетровська	21290,1	20356,5	25919,9	33169,0	42908,5	60288,6	3,39	3,1	3,71	3,82	4,49	5,21
Донецька	27912,4	13155,3	8304,3	11902,2	17268,9	26979,4	2,31	3,28	4,23	4,5	5,03	5,7
Житомирська	3005,4	2904,9	4044,4	5573,5	7722,0	8742,3	2,3	2,35	2,78	3,01	3,78	4,34
Закарпатська	2645,8	2638,7	3778,4	4663,0	5623,7	7500,6	2,84	2,33	2,88	3,23	4,12	4,75
Запорізька	6838,8	7034,5	7794,3	11039,7	15879,7	15732,0	2,42	2,92	3,57	3,82	4,45	5,13
Івано-Франківська	4797,2	6837,5	9609,3	7947,6	9707,8	9393,7	3,02	2,44	2,89	3,16	3,93	4,44
Київська	20696,6	19653,5	24359,1	33411,4	34494,5	40713,4	2,35	2,97	3,53	3,93	4,66	5,35
Кіровоградська	3224,0	3122,4	4057,1	6355,3	7320,9	7181,5	3,01	2,37	2,79	2,99	3,75	4,23
Луганська	11369,3	5222,6	2060,1	4122,2	3329,8	3219,3	2,52	2,87	2,91	3,49	3,8	4,33
Львівська	9816,7	9555,0	13386,5	18605,2	24105,9	28995,5	2,79	2,52	3,1	3,43	4,14	4,71
Миколаївська	5008,7	3771,4	5989,9	9730,2	11178,0	10099,2	2,66	2,84	3,39	3,67	4,34	4,8
Одеська	11872,2	9361,3	9983,5	16728,7	22299,7	23787,8	2,7	2,66	3,31	3,62	4,24	4,71
Полтавська	9536,3	8827,8	8337,9	15265,1	15855,6	18636,7	2,57	2,7	3,22	3,47	4,24	4,93
Рівненська	2837,3	2804,6	4334,2	4324,1	6126,8	7228,0	2,44	2,58	3,04	3,28	3,89	4,39
Сумська	2721,3	2798,1	3663,0	5762,6	6947,1	7749,9	2,13	2,45	2,93	3,11	3,85	4,31
Тернопільська	2976,2	2590,0	3827,5	4888,2	7150,6	8375,0	2,69	2,15	2,55	2,78	3,6	4,1
Харківська	9292,6	8032,3	11246,7	16545,9	19361,7	23551,3	2,22	2,67	3,14	3,34	4,04	4,5
Херсонська	2124,8	2208,1	3107,4	4591,3	7362,2	8853,2	2,38	2,23	2,66	3,04	3,78	4,15
Хмельницька	3637,6	4078,3	6809,3	9123,3	10499,9	11274,9	2,42	2,45	2,87	3,04	3,85	4,32
Черкаська	3413,3	3262,1	4485,8	6498,7	8144,2	11110,4	2,24	2,41	2,86	3,12	3,91	4,4
Чернівецька	2257,4	1686,9	2789,2	2668,8	2992,1	3720,6	2,26	2,19	2,59	2,88	3,64	4,11
Чернігівська	2842,0	2621,2	3550,2	5318,5	7351,1	8971,3	4,52	2,29	2,8	3,01	3,65	4,11
м.Київ	70320,6	67832,6	88138,6	106295,5	136044,8	200308,3	2,81	4,57	5,72	6,5	7,21	7,97

Джерело: [41; 239, с.161]

Базові показники блоку «Соціальний потенціал» оцінки перспектив розвитку регіональної освітньої мережі

	Чисельність наявного населення на 1 січня наступного року, тис. осіб						Чисельність постійного населення (за оцінкою) у віці 16–59 років, тис. осіб					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	45426,3	42929,3	42760,5	42584,5	42386,4	42153,2	28372,51	26613,27	26317,36	25982,03	25641,32	25293,7
АР Крим	1967,3						1221,88					
Вінницька	1618,262	1610,573	1602,163	1590,357	1575,808	1560,4	981,35	973,16	964,66	952,62	938,17	924,82
Волинська	1041,303	1042,918	1042,668	1040,954	1038,457	1035,3	643,34	641,63	638,1	633,4	627,67	621,2
Дніпропетровська	3292,431	3276,637	3254,884	3230,411	3231,14	3206,5	2058,7	2028,45	1999,22	1964,01	1946,24	1916,43
Донецька	4343,882	4297,25	4265,145	4244,057	4200,461	4165,9	2701,41	2646,5	2603,97	2558,4	2499,35	2447,19
Житомирська	1262,512	1255,966	1247,549	1240,482	1231,239	1220,2	773,69	765,85	756,1	747,41	737,82	727,24
Закарпатська	1256,85	1259,57	1259,158	1258,777	1258,155	1256,8	792,6	788,83	784,56	780,4	775	769,51
Запорізька	1775,833	1765,926	1753,642	1739,488	1723,171	1705,8	1111,34	1092,17	1075,86	1056,1	1036,42	1017,61
Івано-Франківська	1382,096	1382,553	1382,352	1379,915	1377,496	1373,3	871,52	868,69	864,28	859,14	852,15	843,37
Київська	1725,478	1729,234	1732,235	1734,471	1754,284	1767,9	1078,11	1072,38	1065,94	1058,18	1064,08	1064,7
Кіровоградська	987,565	980,579	973,15	965,756	956,25	945,6	598,86	590,23	583,01	574,77	565,58	556,42
Луганська	2239,473	2220,151	2205,389	2195,29	2167,802	2151,8	1413,43	1385,51	1362,1	1338,09	1302,88	1274,82
Львівська	2538,436	2537,799	2534,174	2534,027	2529,608	2522	1603,65	1595,03	1583,34	1573,14	1557,44	1538,9
Миколаївська	1168,372	1164,342	1158,207	1150,126	1141,324	1131,1	734,46	725,27	716,31	704,39	692,74	681,49
Одеська	2396,493	2396,442	2390,289	2386,516	2383,075	2380,3	1499,05	1484,94	1468,31	1452,51	1439,02	1427,35
Полтавська	1458,205	1448,975	1438,948	1426,828	1413,829	1400,4	903,02	892,58	882,39	869,85	855,91	842,72
Рівненська	1158,851	1161,151	1161,811	1162,763	1160,647	1157,3	717,26	715,37	711,76	707,78	701,13	694,08
Сумська	1132,957	1123,448	1113,256	1104,529	1094,284	1081,4	709,67	699,03	687,61	677,58	665,89	652,45
Тернопільська	1073,327	1069,936	1065,709	1059,192	1052,312	1045,9	669,12	666,4	661,72	654,64	646,27	638,53
Харківська	2737,242	2731,302	2718,616	2701,188	2694,007	2675,6	1746,5	1727,86	1706,76	1678,73	1663,24	1639,52
Херсонська	1072,567	1067,876	1062,356	1055,649	1046,981	1037,6	672,03	662,44	653,76	643,55	632,52	622,07
Хмельницька	1306,992	1301,242	1294,413	1285,267	1274,409	1264,7	800,12	792,54	783,29	772,05	760,15	749,61
Черкаська	1259,957	1251,816	1242,965	1231,207	1220,363	1206,4	771,39	762,2	753,27	741,52	730,86	718,09
Чернівецька	908,508	909,965	909,893	908,12	906,701	904,4	570,59	569,21	567	563,23	559,27	554,42
Чернігівська	1066,826	1055,673	1044,975	1033,412	1020,078	1005,8	640,86	630,66	620,25	608,78	596,75	584,2
м.Київ	2868,702	2887,974	2906,569	2925,76	2934,522	2950,8	1850,77	1836,35	1823,79	1811,79	1794,76	1786,95

Джерело: [238, с.27, 34]

Базові показники блоку «Соціальний потенціал» оцінки перспектив розвитку регіональної освітньої мережі

	Економічно активне населення у віці 15–70 років, тис. осіб						Природний приріст (скорочення) чисельності населення, тис.осіб					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	21 980,60	19920,9	18097,9	17955,1	17854,4	17939,5	-158711	-166 414	-183015	-186594	-210136	-251 791
АР Крим	966,2			-2974					...
Вінницька	769	739,2	741,2	729,8	717,4	724,3	-8016	-8 020	-9096	-9301	-9924	-11 572
Волинська	483,6	455,4	440,4	431,8	418,1	419	1034	920	-369	-459	-1674	-2 440
Дніпропетровська	1637,8	1601,7	1594,9	1547,1	1520,1	1523,8	-15007	-16 225	-20402	-22127	-23402	-27 215
Донецька	2133,7	1968,8	877,7	871,3	859,6	861,4	-28311	-35 955	-22866	-17487	-19728	-24 280
Житомирська	609,1	581,4	571,2	571,3	572,6	576,5	-5858	-6 070	-7137	-7126	-8355	-9 615
Закарпатська	586,8	574,5	571,8	561,8	554,5	558,5	3690	3 569	1 239	601	-525	-1 437
Запорізька	879,6	844,8	825,5	816,3	805,9	812,6	-8364	-9 060	-11487	-12465	-13603	-15 163
Івано-Франківська	606,5	595,9	609,5	610,4	610,9	613,7	-642	-784	-2102	-2561	-3880	-4 804
Київська	807,8	786,9	790,6	789,8	793	806,8	-6687	-7 364	-8224	-9166	-10864	-13 486
Кіровоградська	471	440,3	436,6	428,8	429,4	430,4	-5951	-6 140	-6741	-7418	-7849	-8 407
Луганська	1078	990,3	362,7	355,5	350,4	351,4	-15291	-11 202	-9128	-7612	-8341	-10 339
Львівська	1189	1135,4	1134,7	1134,9	1136,6	1139,9	-2124	-2 180	-4960	-5129	-7085	-9 473
Миколаївська	577,1	551,6	558,2	551,4	546	549	-4310	-4 674	-6341	-6640	-6912	-8 015
Одеська	1124	1081,9	1086,3	1073,1	1063,8	1070,6	-4448	-4 690	-7139	-7153	-8166	-10 463
Полтавська	706	681,2	664,3	653	653,3	653,9	-10062	-10 280	-11017	-11961	-12344	-13 466
Рівненська	546,3	532,7	541,4	530,5	520,3	524,2	2889	2 455	1 442	1 205	-289	-1 148
Сумська	558,7	532	523,3	527,3	529,4	531,5	-8808	-9 108	-9218	-9879	-9514	-10 763
Тернопільська	489,1	469,1	460,3	460,4	453	458,6	-2875	-3 463	-4477	-4980	-5525	-6 468
Харківська	1370,6	1328,8	1324,2	1321,2	1327,5	1329,6	-12765	-14 201	-17667	-18225	-19250	-22 943
Херсонська	524,6	499,8	496,6	496,9	497,2	499,5	-3748	-3 833	-5219	-5673	-5921	-7 068
Хмельницька	623,6	575,9	557,1	563,1	566,2	570	-6033	-5 777	-6655	-7240	-8076	-9 038
Черкаська	617,3	584,3	580,2	577,3	577,6	578,4	-8377	-8 449	-8663	-9685	-10394	-11 544
Чернівецька	423	407,4	404,9	411,8	414,1	415,9	-55	60	-1068	-1287	-1783	-2 549
Чернігівська	521,8	494,8	483,9	478,7	479,6	480,7	-10057	-10 772	-10853	-10729	-11283	-12 450
м.Київ	1490,6	1466,8	1460,4	1461,6	1457,9	1459,3	5302	4 829	5 133	5 903	4 551	2355

Джерело: [238, с.47, 55]

Базові показники блоку «Освітній потенціал» оцінки перспектив розвитку регіональної освітньої мережі

	Кількість учнів закладів загальної середньої освіти у розрахунку на 10000 населення						Кількість учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти у розрахунку на 10000 населення						Кількість студентів закладів вищої освіти у розрахунку на 10000 населення					
	2013 р.	2014/2015 н.р.	2015/2016 н.р.	2016/2017 н.р.	2017/2018 н.р.	2018/2019 н.р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014/2015 н.р.	2015/2016 н.р.	2016/2017 н.р.	2017/2018 н.р.	2018/2019 н.р.
Україна	925	874	885	903	925	959	86	73	71	67	64	60	452	393	375	373	363	361
АР Крим	925						66						229					
Вінницька	939	948	957	975	1000	1037	105	97	96	91	86	82	268	263	279	284	285	286
Волинська	1194	1209	1236	1262	1293	1341	98	95	92	87	82	78	275	266	255	257	244	241
Дніпропетровська	894	925	947	972	995	1029	84	80	76	73	70	69	434	411	384	371	350	348
Донецька	779						83						317					
Житомирська	1022	1028	1036	1052	1069	1106	84	81	77	74	69	64	285	268	250	250	243	242
Закарпатська	1220	1230	1246	1264	1277	1312	56	54	53	50	48	46	191	183	174	180	188	189
Запорізька	875	904	909	927	948	983	99	90	87	81	79	78	460	428	407	401	391	406
Івано-Франківська	1066	1067	1076	1088	1102	1132	87	82	78	73	72	68	316	291	277	276	269	271
Київська	999	1041	1076	1113	1145	1201	59	55	54	51	48	46	199	185	174	170	157	152
Кіровоградська	908	922	933	948	969	1005	89	84	82	79	78	75	199	177	166	161	151	148
Луганська	763						108						365					
Львівська	1002	1010	1027	1043	1064	1097	124	119	115	107	96	86	548	509	495	493	487	478
Миколаївська	934	945	956	974	999	1034	109	99	95	89	88	86	336	308	287	283	277	274
Одеська	982	1003	1018	1043	1072	1115	76	73	73	66	62	61	517	485	471	475	451	442
Полтавська	865	882	892	907	930	957	89	82	80	76	73	70	374	356	344	341	327	323
Рівненська	1241	1251	1270	1294	1324	1374	111	107	105	104	100	97	356	351	318	311	280	278
Сумська	815	829	835	845	861	888	105	95	93	93	91	85	378	362	339	332	316	313
Тернопільська	1006	1007	997	1007	1022	1048	107	102	97	90	82	75	404	389	382	399	390	394
Харківська	804	835	845	866	889	921	62	57	55	52	51	50	765	696	668	659	636	639
Херсонська	985	999	999	1012	1033	1069	89	82	80	76	76	73	276	256	256	257	254	251
Хмельницька	974	983	991	1006	1029	1062	102	97	93	85	79	75	307	284	258	252	243	249
Черкаська	867	877	886	901	922	952	79	75	74	66	64	60	353	329	315	314	303	312
Чернівецька	1071	1068	1073	1085	1103	1141	81	79	76	73	73	68	361	353	343	346	329	316
Чернігівська	856	864	878	897	918	948	66	62	59	56	50	43	235	220	205	204	197	197
м.Київ	840	881	916	946	977	1021	64	58	55	50	44	42	1582	1422	1329	1285	1265	1231
м.Севастополь	886						68						383					

Джерело: [43; 89; 92; 93; 194; 238, с.106-111]

Базові показники блоку «Освітній потенціал» оцінки перспектив розвитку регіональної освітньої мережі

	Кількість населення, які мають повну та базову вищу освіту, тис.осіб						Кількість населення, які мають повну та базову вищу освіту з розрахунку на 10000 населення, осіб						Зайняте населення в сфері економічної діяльності - Освіта, тис.осіб					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	8388,18	9242,7	8825,5	8162,94	8599,72	8575,10	1847	2153	2064	1917	2029	2034	1669,4	1587,7	1496,5	1441,4	1400,6	1416,5
АР Крим	404,52	374,20					2056						63,4					
Вінницька	307,76	282,6	324,79	291,75	326,61	298,48	1902	1755	2027	1834	2073	1913	62,7	64,1	63,9	61,6	59,5	59,1
Волинська	167,00	163,94	179,37	179,47	170,77	180,79	1604	1572	1720	1724	1644	1746	45,1	47,8	46,6	46,4	44,2	44,6
Дніпропетровська	645,07	639,13	708,62	641,88	847,39	750,88	1959	1951	2177	1987	2623	2342	115,2	118,2	119	114,2	112	111,8
Донецька	691,29	877,57	438,27	379,41	393,96	421,72	1591	2042	1028	894	938	1012	123,1	106,5	52,3	52,4	50	50,9
Житомирська	140,90	179,21	206,27	137,03	169,07	194,56	1116	1427	1653	1105	1373	1595	50,4	50,8	49,4	47,3	44,7	45,1
Закарпатська	120,55	104,05	201,39	135,19	186,15	112,23	959	826	1599	1074	1480	893	47,8	48,4	48,3	49	46,2	47,7
Запорізька	323,60	360,21	445,65	467,05	393,67	488,03	1822	2040	2541	2685	2285	2861	59,7	58,9	55,2	53,3	53,4	53,2
Івано-Франківська	199,12	202,37	271,24	220,49	307,73	183,59	1441	1464	1962	1598	2234	1337	54,8	55,7	54,8	53,9	53,2	53,0
Київська	321,89	291,46	428,81	370,34	323,83	412,19	1866	1685	2475	2135	1846	2332	60,8	62,8	65,5	64,7	62,3	62,3
Кіровоградська	151,76	190,68	172,80	186,51	157,27	181,42	1537	1945	1776	1931	1645	1919	37,5	37,2	35,4	35,8	35,7	35,7
Луганська	388,03	412,08	168,53	183,60	175,62	155,96	1733	1856	764	836	810	725	68,2	57,4	20,9	19	17,7	18,0
Львівська	492,84	637,11	597,46	601,73	580,19	693,23	1942	2510	2358	2375	2294	2749	103	103,2	104,5	103	99,7	98,3
Миколаївська	186,97	256,20	221,79	224,40	210,62	215,21	1600	2200	1915	1951	1845	1903	43,8	42,9	42,2	40,9	39,8	40,3
Одеська	493,30	659,70	621,33	484,31	512,58	577,28	2058	2753	2599	2029	2151	2425	91,1	95	99,7	89,6	89,2	88,8
Полтавська	231,72	276,82	288,57	289,20	269,80	295,62	1589	1910	2005	2027	1908	2111	52,3	51,8	50,6	47,1	47,1	47,0
Рівненська	149,28	178,11	205,29	195,99	206,54	211,32	1288	1534	1767	1686	1780	1826	48,4	48,1	47,8	47,9	48,4	48,0
Сумська	179,37	227,89	249,17	218,27	175,70	257,14	1583	2028	2238	1976	1606	2378	43,6	43,9	43,1	41,5	40,3	41,1
Тернопільська	175,31	192,09	219,22	221,12	257,74	246,23	1633	1795	2057	2088	2449	2354	46,7	46,3	45,5	45,2	43,8	44,4
Харківська	585,97	672,36	752,39	730,56	701,77	572,75	2141	2462	2768	2705	2605	2141	105	114,6	117,6	102,8	100,6	105,7
Херсонська	156,14	197,80	185,65	182,04	200,25	179,44	1456	1852	1748	1724	1913	1729	40	42,1	44,5	39,4	36,3	38,5
Хмельницька	215,50	181,67	174,74	201,91	188,84	198,55	1649	1396	1350	1571	1482	1570	52,5	51,2	50,9	50,4	48,9	48,4
Черкаська	177,78	178,84	238,77	207,64	248,17	188,24	1411	1429	1921	1686	2034	1560	47,7	46,3	45,5	44,8	44,5	44,7
Чернівецька	159,30	156,20	154,91	160,17	137,81	136,80	1753	1717	1702	1764	1520	1513	34,9	35,5	35,7	35,2	32,4	35,3
Чернігівська	184,91	214,70	196,94	199,12	191,30	207,72	1733	2034	1885	1927	1875	2065	39,2	38,6	37,5	37,5	35,4	34,7
м.Київ	1050,23	1061,25	1170,93	1029,37	1253,07	1217,26	3661	3675	4029	3518	4270	4125	117	120,4	120,1	118,5	115,3	119,9
м.Севастополь	91,08	84,38					2360						15,5					

Джерело: [43; 89; 92; 93; 194; 238, с.106-111; 81-83; 226; 227]

Базові показники блоку «Інфраструктурний потенціал» оцінки перспектив розвитку РОМ

Регіон	Кількість закладів загальної середньої освіти						Кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти						Кількість закладів вищої освіти					
	2013 / 2014 н.р.	2014/ 2015 н.р.	2015/ 2016 н.р.	2016/ 2017 н.р.	2017/ 2018 н.р.	2018/ 2019 н.р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 / 2014 н.р.	2014/ 2015 н.р.	2015/ 2016 н.р.	2016/ 2017 н.р.	2017/ 2018 н.р.	2018/ 2019 н.р.
Україна	19294	17604	17337	16858	16180	15521	968	814	797	786	755	735	803	664	659	657	661	652
АР Крим	587						29						26					
Вінницька	898	892	883	873	861	795	36	35	35	35	34	33	22	22	23	23	23	23
Волинська	775	773	753	708	656	629	20	20	19	19	17	17	13	14	14	14	14	14
Дніпропетровська	1023	1016	1002	967	937	906	60	60	58	58	58	58	53	52	52	53	55	55
Донецька	1115	558	563	560	549	521	111	44	47	46	45	44	73	16	17	25	29	28
Житомирська	805	802	760	746	712	667	29	29	29	29	26	25	20	20	20	20	20	19
Закарпатська	670	670	669	667	668	665	18	16	16	16	16	16	14	14	14	14	14	14
Запорізька	611	609	600	582	567	557	47	47	46	44	40	38	27	24	24	24	24	24
Івано-Франківська	745	744	740	727	719	705	22	22	20	20	20	20	22	17	16	16	16	16
Київська	753	747	747	720	712	706	26	26	26	26	26	25	23	23	23	22	21	21
Кіровоградська	544	542	533	458	348	325	26	27	24	24	23	23	17	17	17	16	16	15
Луганська	690	315	308	300	293	280	78	28	26	24	24	23	34	12	12	12	13	12
Львівська	1410	1399	1386	1363	1262	1208	62	62	62	60	59	57	44	43	42	42	43	43
Миколаївська	562	556	554	542	524	500	32	32	32	32	31	31	17	16	16	16	17	17
Одеська	890	887	881	867	855	809	41	40	39	38	38	35	41	39	40	40	40	40
Полтавська	710	708	694	675	643	619	42	42	42	42	39	39	21	21	19	18	18	18
Рівненська	682	680	677	659	641	608	24	24	24	24	24	24	15	15	15	15	14	13
Сумська	545	540	531	514	477	443	33	33	33	33	32	30	15	15	16	15	14	14
Тернопільська	855	849	837	828	762	726	24	25	23	22	21	21	20	20	20	20	18	18
Харківська	847	837	818	790	771	746	54	54	54	53	45	42	70	68	69	69	65	64
Херсонська	481	479	470	456	441	428	26	26	26	26	26	26	18	18	20	20	21	21
Хмельницька	812	803	783	756	730	682	34	34	32	32	30	29	20	20	19	18	18	18
Черкаська	645	643	630	622	605	577	23	23	23	22	21	21	19	17	16	16	16	16
Чернівецька	436	436	432	428	422	406	16	16	16	16	16	16	17	17	17	16	16	16
Чернігівська	625	613	590	558	532	508	20	20	20	20	19	17	19	17	17	16	16	16
Київ	505	506	496	492	493	505	29	29	25	25	25	25	113	107	101	97	100	97
Севастополь	73	6						10					

Джерело: [43; 89; 92; 93; 194; 238]

Базові показники блоку «Інфраструктурний потенціал» оцінки перспектив розвитку РОМ

Регіони	Кількість клубних закладів						Кількість бібліотек						Частка домогосподарств, які мають доступ до послуг Інтернету вдома				
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Україна	18452	16823	17195	17133	17090	17017	19135	16889	17272	17000	16824	16601	48,3	50,7	54	59,8	61,5
АР Крим	631						773								
Вінницька	1132	1129	1125	1115	1112	1114	990	983	969	961	957	948	38,5	43,1	43,3	43,9	55,6
Волинська	672	673	674	674	674	679	605	605	599	597	594	584	44,6	42,6	46,8	53,8	48,8
Дніпропетровська	595	585	571	571	570	570	806	805	800	787	784	773	52,7	54,4	59,6	76,2	77,9
Донецька	649		390	387	381	382	951		517	509	491	484	46,2	46,8	47,7	52,5	53,6
Житомирська	1088	1087	1067	1041	1043	1007	930	913	883	804	796	779	34,4	40	39,7	44,2	38
Закарпатська	467	467	467	464	462	462	497	494	493	493	488	486	45,4	59,5	65,4	69,6	70,7
Запорізька	445	445	440	439	427	441	575	569	561	547	544	530	57,1	53,8	58,1	64,6	64
Івано-Франківська	722	723	723	724	725	724	771	771	765	761	761	757	40,3	52,3	57	59,8	53
Київська	839	842	845	845	844	847	897	897	891	887	888	886	44	49,3	49	52,1	54,2
Кіровоградська	596	594	593	588	585	582	587	584	581	580	574	572	33,4	41,5	45,8	52,7	50,3
Луганська	555	257	297	301	301	302	715	304	337	338	328	327	39,3	43,2	48,9	56	58,4
Львівська	1416	1410	1420	1421	1419	1422	1355	1356	1339	1333	1332	1306	45,5	50,2	59,2	60	62,7
Миколаївська	532	532	533	533	532	525	527	527	525	519	499	496	51,3	52,8	56,3	63,6	59,3
Одеська	738	738	735	734	735	735	880	878	861	825	807	784	56,6	52,1	56,8	57,9	63,2
Полтавська	856	860	853	850	848	822	801	801	799	794	792	785	43,4	50,5	48,7	48,3	58,6
Рівненська	679	679	680	678	678	677	603	603	603	599	591	600	36,8	32,3	45,4	72,1	67,5
Сумська	635	635	636	635	633	631	590	591	576	576	572	570	45,4	46,8	48,6	60,9	62,8
Тернопільська	923	923	923	924	922	920	909	908	896	873	849	818	45,9	52,9	56,8	65	58,9
Харківська	697	698	692	687	685	684	839	838	827	817	804	802	51,9	52,5	50,9	60,8	63,2
Херсонська	454	449	448	444	447	447	521	519	518	514	510	500	50,5	48	56	47,2	53,4
Хмельницька	1166	1166	1161	1159	1156	1138	934	934	929	893	879	843	39,4	44,3	39,6	52,1	45,5
Черкаська	740	740	736	735	730	730	740	734	732	726	725	723	38,3	40,2	47,9	50,7	48,7
Чернівецька	387	388	387	387	387	387	402	401	401	399	396	396	48,3	51	61,9	70,2	73,9
Чернігівська	775	773	769	767	764	759	732	731	727	725	720	709	38,7	38,1	44,7	48,2	55,2
Київ	30	30	30	30	30	30	62	143	143	143	143	143	78,7	79,8	81,2	78,2	85,2

Джерело: [75; 238, с.242-243]

Базові показники блоку «Інноваційний потенціал» оцінки перспектив розвитку регіональної освітньої мережі

	Витрати на інновації, тис.грн.						Кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	12198364,9	11313103	13813674	23229458	9117537,2	12180072,5	1143	999	978	972	963	950
АР Крим	147308,7			...			33					
Вінницька	33898,2	39394,2	575261,6	723188,9	100437,3	365936,9	17	17	19	20	22	21
Волинська	21750,2	12440,4	65280,3	147411,3	162077,9	85399,8	11	10	10	10	9	9
Дніпропетровська	1283330,8	1553386,7	7568879	14264728,8	1127250,7	688062,3	62	57	58	58	54	56
Донецька	524434,5	239536,3	827653,4	610934,6	725326,4	725035,8	63	21	20	15	18	17
Житомирська	23175,8	23242,9	32626,8	143876,8	10443	123865	10	10	9	9	9	9
Закарпатська	41201,6	39968,5	22530,6	59666,1	26249,6	20206,2	13	11	10	9	8	8
Запорізька	529262,8	459292,7	321051,3	485798,5	1393360,2	4213621,7	26	23	26	30	31	26
Івано-Франківська	38824,7	40023,3	92189	80467,5	134192,2	146153	15	16	18	17	17	14
Київська	193687,8	186504,4	144771,6	598892,6	289694,2	663665,1	24	24	26	28	30	30
Кіровоградська	31918,2	33840,1	127719,1	262320,4	504172,2	163783,4	13	14	15	15	15	15
Луганська	155365,6	67873	24254,1	43456,3	20219,9	16192,4	34	17	17	14	15	12
Львівська	312696,6	292966,5	277796,2	429278,9	310047,7	416914,5	76	72	68	73	75	72
Миколаївська	784862	262642,1	291578,5	631852,9	324909,6	251812,4	33	27	25	25	26	24
Одеська	236492,7	211754,9	49670,7	253712,6	150149,8	225145,3	52	51	49	47	48	46
Полтавська	75477,5	61892,9	128525,6	213315,8	68226,6	105563	22	21	20	21	22	20
Рівненська	14435,3	12256,8	6865,9	40421,2	7315,4	5795,2	12	13	12	11	11	11
Сумська	145111	136694,4	162349,5	340009,1	598478,2	559934,1	15	15	15	16	16	14
Тернопільська	12745	11440,8	14557,7	85871,9	109734,7	137125,6	11	11	11	13	13	12
Харківська	2108290,1	2095732,6	667008,1	1146467,3	890885,5	1270123,9	183	162	166	160	149	141
Херсонська	46124,6	46241	70130,5	75023,2	56149,7	50245,4	23	24	16	20	21	19
Хмельницька	13018,4	14789,7	66659,4	47994,7	24552,5	14638,8	6	8	8	8	8	8
Черкаська	59596,6	56582,4	53539	44863,5	124705,4	115291,8	25	24	20	20	20	20
Чернівецька	38719,1	36964,2	18756,8	19034,5	26091,6	54811,6	23	21	20	19	18	18
Чернігівська	68370,9	37736	34997,3	65361,5	71704,2	108108,2	19	16	15	15	14	14
Київ	5095444	5339905,9	2169022,4	2415509,2	1861162,7	1652641,1	312	314	305	299	294	314
Севастополь	162822,2		10					

Джерело: [173; 239, с.645]

Базові показники блоку «Інноваційний потенціал» оцінки перспектив розвитку регіональної освітньої мережі

	Чисельність фахівців, задіяних у виконанні НДР, осіб						Зайняте населення в сфері економічної діяльності - професійна, наукова та технічна діяльність					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	100502	89532	122504	97912	94274	88128	412,1	364,5	422,9	428,1	415,85	437,9
АР Крим	1592						14,3					
Вінницька	477	519	652	704	627	625	8,8	7,7	9,9	9,6	9,4	9,8
Волинська	235	154	400	258	314	317	4,6	4,7	5,8	6	5,6	5,5
Дніпропетровська	8596	8183	10410	9675	8954	8658	29,7	28,5	35,7	36,6	36,7	41,3
Донецька	6154	3039	2935	217	238	226	27,4	19,1	13,2	12,8	12,2	13,8
Житомирська	296	297	1497	368	410	367	7,3	6,6	8,3	8,4	8,1	8,0
Закарпатська	584	530	1686	678	562	526	3,4	2,9	4,8	4,5	4,4	4,4
Запорізька	4183	3792	4116	4203	4216	3913	16,7	15,7	16,9	17,1	16	16,7
Івано-Франківська	377	364	674	524	580	600	5,9	5,6	8,1	8	8,1	8,0
Київська	1876	1813	1873	1833	1805	1798	25,5	25,2	29,4	30,6	29,3	31,4
Кіровоградська	435	433	470	480	503	467	3,4	3,7	4,8	4,9	4,9	5,0
Луганська	1056	338	501	369	350	301	11	9,3	5,7	5,5	5,4	8,5
Львівська	4164	3849	7629	4648	4680	4869	17,9	17,1	21,4	21,3	21,1	23,6
Миколаївська	1833	1762	3063	2150	2268	2116	5	4,8	6,2	5,9	5,9	6,9
Одеська	2892	2621	5561	3384	3003	2548	19,4	17,9	20,8	21,4	20,2	20,4
Полтавська	939	881	2477	1302	1181	1016	7,5	6,8	8,7	8,6	8,5	10,3
Рівненська	226	196	841	327	378	340	4,4	4,4	6,8	6,8	6,6	6,5
Сумська	1780	1598	2482	2857	2081	1638	7,4	6,9	7,4	7,5	6,8	7,3
Тернопільська	242	214	1268	383	361	345	3,4	3,3	5,9	6	6,1	6,4
Харківська	16278	15205	23182	16474	14851	14226	36	33,4	42	39,2	39	40,0
Херсонська	707	688	497	683	732	699	4,4	4,5	8,4	7,3	7,4	7,5
Хмельницька	135	142	368	321	380	348	5,3	5,4	6,7	7	6,9	6,9
Черкаська	766	731	2038	780	705	676	6,5	5,9	9,2	9,4	9,5	10,4
Чернівецька	546	497	1127	837	809	731	3,1	3	4,4	4,5	4,6	4,7
Чернігівська	691	682	763	723	699	665	6,3	6,3	7,4	7,4	7,5	7,6
Київ	42199	41004	45994	43734	43587	40113	123,6	115,8	125	131,8	125,6	127,0
Севастополь	1243						3,9					

Джерело: [81-83; 173; 239, с.632-635]

Базові показники блоку «Ринковий потенціал» оцінки перспектив розвитку регіональної освітньої мережі

	Кількість суб'єктів господарювання за регіонами						Навантаження на одну вакансію, осіб					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	1722070	1932161	1974439	1865631	1805144	1839672	11	14	19	11	7	6
АР Крим	77529								
Вінницька	53481	77314	80982	75005	68931	68649	78	61	62	52	25	24
Волинська	32237	48168	49273	47063	42157	39248	21	22	15	6	4	3
Дніпропетровська	106973	149741	158783	151432	142146	140377	4	6	14	9	6	4
Донецька	145730	81537	69350	63694	60894	62166	16	25	60	35	18	14
Житомирська	37286	58451	58647	54201	49800	49366	10	11	17	11	7	6
Закарпатська	39092	57495	59799	56329	51973	51245	16	18	37	14	6	4
Запорізька	69912	90969	94408	87122	77624	74382	24	86	185	46	26	26
Івано-Франківська	41334	54818	55499	50647	49806	52595	33	52	27	21	9	6
Київська	77770	94445	98586	97923	96026	101203	7	11	11	7	3	2
Кіровоградська	33577	40385	41953	38849	36447	36486	23	36	39	11	9	9
Луганська	75320	24425	21320	21589	21296	21849	31	101	140	23	18	17
Львівська	82757	117732	120447	114679	110953	115557	21	26	16	6	3	2
Миколаївська	52489	57368	58065	55256	54190	54882	14	20	19	12	10	12
Одеська	113522	131247	132843	125948	127776	131595	6	7	9	5	5	4
Полтавська	52794	64466	65867	61291	60655	61158	10	18	21	14	11	5
Рівненська	33841	41947	43240	40006	38111	39597	15	20	24	16	12	9
Сумська	28936	45094	45708	41569	39779	40415	21	26	27	15	12	11
Тернопільська	31487	43553	44704	40365	36013	36908	14	13	13	9	9	8
Харківська	119798	167176	171359	158463	153469	154004	7	12	13	8	7	7
Херсонська	40288	51372	50190	47411	45698	44379	16	27	35	28	24	20
Хмельницька	45858	64822	66168	58973	58318	61252	76	75	44	28	10	8
Черкаська	45399	53288	55240	53325	52754	54534	43	65	41	43	74	34
Чернівецька	35179	46759	47810	44884	43553	43571	19	23	17	11	5	4
Чернігівська	36717	42254	44103	39525	39232	39488	11	12	25	17	10	10
Київ	192705	227335	240095	240082	247543	264766	1	2	4	2	1	1
Севастополь	20059											

Джерело: [227; 236-239]

Базові показники блоку «Ринковий потенціал» оцінки перспектив розвитку регіональної освітньої мережі

	Обсяг реалізації послуг за КВЕД-2010 освіта, тис.грн						Грошові витрати населення на освіту (у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.)					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	3294494	2971156,6	16001123,9	15452039,5	16441646	19175775,6	45,67	45,86	55,95	56,49	75,99	83,48
АР Крим	132236,4				0	0	33,31					
Вінницька	64143,8	141392,6	575172,2	622214,9	686029,8	772912,5	53,87	51,94	68,18	81,89	97,10	62,39
Волинська	40812,3	39337,8	205410,3	269028,7	198035,1	249349,9	17	27,16	39,28	28,51	27,20	51,97
Дніпропетровська	171154,5	150943,4	714627,9	794933,5	923762,9	1075972,2	44,07	50,74	61,89	69,21	82,09	125,45
Донецька	203564,8	47289,4	2347182,9	224829,1	220055,7	255352	31,04	30,72	19,66	28,62	26,45	21,94
Житомирська	45901,5	42313,2	204608,5	203529,9	214140,8	262522,3	36,97	43,09	58,95	55,28	89,70	46,22
Закарпатська	56858,8	69220,6	256526,3	289801	329185,8	408164,9	66,61	64,56	64,12	128,02	66,62	134,07
Запорізька	119831,9	113548,6	590168,2	609439,4	722622,4	840988	51,76	53,08	38,87	44,82	76,80	65,66
Івано-Франківська	64336,7	54499,3	569653,7	514643,1	556693,2	607324,6	57,95	81,84	62,20	56,87	53,63	153,83
Київська	56917,5	96559,5	115736,4	156095,6	175385,9	225040	35,25	21,70	72,24	25,73	29,26	89,66
Кіровоградська	36319,1	25076,3	113989,3	123835,3	125966,9	132213,9	30,81	32,30	40,10	44,65	42,56	55,96
Луганська	52881	5016,2	56629,9	74431,8	88985,4	98921,2	29,02	7,43	21,04	17,99	30,86	46,65
Львівська	202702,3	185403,1	864731,7	881142,9	1000783,6	1103647,1	49,76	33,85	55,72	42,83	88,08	85,84
Миколаївська	79518,9	71702,4	217068,5	200230	219921,4	285558,9	42,89	52,92	41,53	49,28	66,87	68,74
Одеська	223319,4	217476	1136392,3	1647876,2	1666331,4	2038629,5	53,18	42,64	64,83	81,19	106,77	76,6
Полтавська	149379,5	195026,7	399498,8	429588,3	214794,1	257569,7	31,43	28,15	50,69	43,95	42,78	32,99
Рівненська	85413,9	85439,3	271883,4	238975,4	212938,6	275910,3	17,34	22,96	28,40	39,39	39,99	60,93
Сумська	22130,4	24728,5	303209,2	322431,5	360403,6	408239,4	40,53	40,75	53,16	35,50	48,44	45,6
Тернопільська	38399,8	37710,7	576342,6	507216,8	553994,5	662098,6	48,78	24,70	78,55	56,09	99,59	107,83
Харківська	161970,7	147018,2	1987117,2	2343182,9	2458657	2700388,4	40	25,94	40,78	35,95	69,97	46,24
Херсонська	42302	42208,9	238227,3	306558,9	328173,2	367679,4	39,03	43,29	28,03	28,29	23,74	48,88
Хмельницька	67535,8	67750	256116,7	259784,3	272276,7	318665	47,83	31,82	26,10	35,06	112,63	51
Черкаська	56245,7	50891,8	263329,6	285922,7	311857,8	379749,5	44,78	43,10	32,37	39,18	39,49	44,09
Чернівецька	63015,1	52557,7	346620,6	376352,7	444052,7	518664,3	39,65	52,27	40,53	69,82	66,74	139,85
Чернігівська	66061,1	60505,4	145301,4	149822,8	135453,3	159387,9	37,85	41,26	54,22	36,74	66,23	73,43
Київ	964636,1	947540,2	3245579	3590180,2	4021141,9	4770826,1	117,76	119,20	150,24	146,12	209,68	228,29
Севастополь	26905						75,6					

Джерело: [41; 177; 189; 190]

Довідкова інформація для розрахунків

	<i>Середньомісячна зарплата</i>					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	3265	3480	4195	5183	7104	8865
АР Крим	2850
Вінницька	2651	2810	3396	4189	6121	7801
Волинська	2580	2721	3291	4047	5849	7324
Дніпропетровська	3336	3641	4366	5075	6939	8862
Донецька	3755	3858	4980	5989	7764	9686
Житомирська	2561	2763	3271	4000	5836	7372
Закарпатська	2553	2744	3381	4298	6355	8070
Запорізька	3142	3432	4200	5080	6863	8726
Івано- Франківська	2679	2875	3402	4202	6074	7551
Київська	3351	3489	4153	5229	7188	9097
Кіровоградська	2608	2789	3282	3974	5792	7191
Луганська	3337	3377	3427	4637	5862	7365
Львівська	2789	2961	3646	4559	6391	8001
Миколаївська	3094	3344	3984	4887	6709	8160
Одеська	2947	3129	3897	4809	6542	8011
Полтавська	2988	3179	3783	4621	6551	8375
Рівненська	2844	3033	3573	4364	6013	7469
Сумська	2702	2877	3449	4131	5946	7324
Тернопільська	2359	2527	2994	3695	5554	6969
Харківська	2975	3143	3697	4448	6244	7657
Херсонська	2464	2617	3123	4046	5842	7058
Хмельницька	2641	2878	3371	4043	5938	7346
Черкаська	2682	2829	3360	4148	6042	7478
Чернівецька	2484	2578	3050	3828	5621	6991
Чернігівська	2504	2690	3295	4002	5636	6995
м.Київ	5007	5376	6732	8648	11135	13542
м.Севастополь	3114

Джерело: [226; 227; 239, с.17]

Розрахунок інтегрального індексу економічного потенціалу розвитку РОМ

	Кількість суб'єктів господарювання за регіонами						Навантаження на одну вакансію, осіб					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	1	1,163482	1,189207	1,119169	1,073731	1,100355	1,084757	1,127377	1,189207	1,084757	1,0187	1
АР Крим												
Вінницька	1	1,168864	1,189207	1,155493	1,117908	1,116069	1,189207	1,139362	1,14248	1,110082	1,004598	1
Волинська	1	1,179446	1,189207	1,169436	1,121559	1,089992	1,181305	1,189207	1,130191	1,037331	1,012906	1
Дніпропетровська	1	1,162369	1,189207	1,16753	1,138296	1,132464	1	1,046635	1,189207	1,106682	1,046635	1
Донецька	1,189207	1,055958	1,024038	1,008151	1	1,003728	1,010697	1,055065	1,189207	1,098574	1,021064	1
Житомирська	1	1,187841	1,189207	1,156981	1,122185	1,118573	1,080624	1,098201	1,189207	1,098201	1,021991	1
Закарпатська	1	1,172311	1,189207	1,163473	1,128539	1,122374	1,080624	1,092436	1,189207	1,068412	1,014819	1
Запорізька	1	1,167765	1,189207	1,142289	1,070822	1,042794	1	1,08485	1,189207	1,032539	1,003091	1,003091
Івано-Франківська	1	1,181995	1,189207	1,134648	1,124348	1,157485	1,122383	1,189207	1,098574	1,073107	1,01592	1
Київська	1	1,143802	1,172246	1,16783	1,154911	1,189207	1,11679	1,189207	1,189207	1,11679	1,02669	1
Кіровоградська	1	1,160346	1,189207	1,129817	1,076441	1,077373	1,100482	1,174055	1,189207	1,016265	1	1
Луганська	1,189207	1,014175	1,000111	1,001353	1	1,002549	1,027316	1,138981	1,189207	1,011978	1,002026	1
Львівська	1	1,178351	1,189207	1,165774	1,149851	1,169433	1,156949	1,189207	1,121742	1,03929	1,010258	1
Миколаївська	1	1,170174	1,189207	1,105987	1,068827	1,093378	1,087757	1,189207	1,174055	1,046635	1	1,046635
Одеська	1	1,176733	1,189207	1,132187	1,148145	1,179487	1,087757	1,124683	1,189207	1,046635	1,046635	1
Полтавська	1	1,172946	1,189207	1,133362	1,124914	1,131611	1,070348	1,160298	1,189207	1,118034	1,082868	1
Рівненська	1	1,168208	1,189207	1,134383	1,098155	1,126856	1,087757	1,147415	1,189207	1,100482	1,046635	1
Сумська	1	1,183727	1,189207	1,150692	1,132766	1,139232	1,12905	1,179806	1,189207	1,057371	1,015272	1
Тернопільська	1	1,176045	1,189207	1,137078	1,0764	1,089724	1,189207	1,163618	1,163618	1,03929	1,03929	1
Харківська	1	1,17696	1,189207	1,150145	1,133888	1,135664	1	1,163618	1,189207	1,03929	1	1
Херсонська	1	1,189207	1,173028	1,132102	1,104479	1,081703	1	1,120965	1,189207	1,130191	1,091824	1,048923
Хмельницька	1	1,179231	1,189207	1,132636	1,127046	1,151468	1,189207	1,187015	1,112067	1,06658	1,007273	1
Черкаська	1	1,158557	1,189207	1,159161	1,149733	1,178396	1,052044	1,154249	1,041141	1,052044	1,189207	1
Чернівецька	1	1,17664	1,189207	1,153166	1,135589	1,135832	1,156595	1,189207	1,139198	1,081571	1,012906	1
Чернігівська	1	1,150108	1,189207	1,083887	1,076013	1,082902	1,016265	1,031785	1,189207	1,100482	1	1
Київ	1	1,10308	1,134677	1,134646	1,151966	1,189207	1	1,07457	1,189207	1,07457	1	1

Розрахунок інтегрального індексу економічного потенціалу розвитку РОМ

	Обсяг реалізації послуг за КВЕД-2010 освіта						Грошові витрати населення на освіту (у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.)					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	1,004951	1	1,15895	1,153469	1,163291	1,189207	1	1,001254	1,061969	1,064938	1,158598	1,189207
АР Крим	1,189207	1	1	1	1	1						
Вінницька	1	1,0262	1,14537	1,156257	1,170551	1,189207	1,010517	1	1,079826	1,135628	1,189207	1,053416
Волинська	1,001601	1	1,145705	1,189207	1,14033	1,176262	1	1,065841	1,131149	1,073724	1,066077	1,189207
Дніпропетровська	1,005418	1	1,126326	1,141217	1,163954	1,189207	1	1,019889	1,050748	1,069617	1,10058	1,189207
Донецька	1,016571	1	1,189207	1,018764	1,018273	1,021887	1,189207	1,185005	1	1,156251	1,124095	1,046712
Житомирська	1,004049	1	1,148022	1,147212	1,155109	1,189207	1	1,027832	1,091014	1,077361	1,189207	1,041234
Закарпатська	1	1,008683	1,11908	1,135607	1,154279	1,189207	1,008783	1,001569	1	1,176136	1,008818	1,189207
Запорізька	1,002152	1	1,13426	1,138772	1,164244	1,189207	1,075878	1,082797	1	1,037101	1,189207	1,142915
Івано-Франківська	1,004419	1	1,178946	1,163462	1,175352	1,189207	1,010608	1,063978	1,020729	1,007988	1	1,189207
Київська	1	1,054354	1,077884	1,122906	1,142639	1,189207	1,0465	1	1,149122	1,014506	1,02672	1,189207
Кіровоградська	1,025261	1	1,163072	1,177408	1,180443	1,189207	1	1,014493	1,081761	1,115845	1,100581	1,189207
Луганська	1,10847	1	1,115726	1,148386	1,173157	1,189207	1,115878	1	1,077316	1,061419	1,124225	1,189207
Львівська	1,004677	1	1,148486	1,151424	1,172193	1,189207	1,066428	1	1,088394	1,03905	1,189207	1,183019
Миколаївська	1,009015	1	1,13844	1,124858	1,140694	1,189207	1,012268	1,091352	1	1,064659	1,178857	1,189207
Одеська	1,000801	1	1,107526	1,155942	1,157579	1,189207	1,038774	1	1,077116	1,12488	1,189207	1,112092
Полтавська	1	1,038451	1,172913	1,189207	1,053854	1,085048	1,034548	1	1,189207	1,142022	1,133208	1,049832
Рівненська	1	1,000033	1,186052	1,159274	1,136691	1,189207	1	1,030782	1,058159	1,107759	1,110282	1,189207
Сумська	1	1,001678	1,146528	1,154698	1,170347	1,189207	1,06466	1,067231	1,189207	1	1,147315	1,119714
Тернопільська	1,000276	1	1,168243	1,150483	1,16259	1,189207	1,065662	1	1,132987	1,08338	1,174191	1,189207
Харківська	1,001461	1	1,145311	1,167843	1,174877	1,189207	1,071737	1	1,075317	1,052547	1,189207	1,099427
Херсонська	1,000072	1	1,12508	1,160251	1,170738	1,189207	1,12612	1,154679	1,040175	1,042464	1	1,189207
Хмельницька	1	1,000213	1,150316	1,152708	1,160743	1,189207	1,057609	1,016132	1	1,024938	1,189207	1,065268
Черкаська	1,004045	1	1,132678	1,144317	1,157254	1,189207	1,189207	1,168552	1	1,115566	1,120038	1,180854
Чернівецька	1,005562	1	1,130072	1,140964	1,164662	1,189207	1	1,0301	1,002188	1,068015	1,061651	1,189207
Чернігівська	1,01376	1	1,16744	1,174559	1,151467	1,189207	1,007479	1,02947	1,102308	1	1,158897	1,189207
Київ	1,001116	1	1,12487	1,140377	1,158922	1,189207	1	1,003241	1,066526	1,05876	1,163347	1,189207

Розрахунок інтегрального індексу соціального потенціалу розвитку РОМ

	Чисельність наявного населення на 1 січня наступного року, тис. осіб						Чисельність постійного населення (за оцінкою) у віці 16–59 років, тис.осіб					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	1,189	1,055	1,043	1,031	1,017	1,000	1,189	1,265	1,323	1,327	1,330	1,327
Вінницька	1,189	1,169	1,145	1,110	1,061	1,000	1,189	1,215	1,213	1,222	1,232	1,227
Волинська	1,156	1,189	1,184	1,149	1,091	1,000	1,189	1,217	1,231	1,239	1,252	1,251
Дніпропетровська	1,189	1,161	1,118	1,063	1,065	1,000	1,189	1,206	1,209	1,231	1,242	1,241
Донецька	1,189	1,148	1,117	1,095	1,045	1,000	1,189	1,251	1,527	1,528	1,530	1,530
Житомирська	1,189	1,166	1,133	1,103	1,060	1,000	1,189	1,220	1,231	1,231	1,229	1,225
Закарпатська	1,004	1,189	1,166	1,144	1,105	1,000	1,189	1,199	1,201	1,208	1,214	1,211
Запорізька	1,189	1,168	1,139	1,103	1,057	1,000	1,189	1,221	1,237	1,245	1,254	1,248
Івано-Франківська	1,182	1,189	1,186	1,144	1,098	1,000	1,194	1,200	1,192	1,191	1,191	1,189
Київська	1,000	1,021	1,038	1,049	1,138	1,189	1,189	1,201	1,199	1,200	1,198	1,190
Кіровоградська	1,189	1,164	1,134	1,103	1,058	1,000	1,189	1,235	1,240	1,251	1,250	1,248
Луганська	1,189	1,155	1,127	1,106	1,043	1,000	1,189	1,243	1,509	1,511	1,513	1,512
Львівська	1,189	1,183	1,149	1,147	1,100	1,000	1,189	1,210	1,211	1,210	1,210	1,209
Миколаївська	1,189	1,173	1,146	1,109	1,062	1,000	1,189	1,221	1,213	1,221	1,227	1,224
Одеська	1,189	1,189	1,128	1,085	1,040	1,000	1,189	1,209	1,207	1,213	1,217	1,214
Полтавська	1,189	1,165	1,136	1,099	1,054	1,000	1,189	1,213	1,229	1,239	1,238	1,238
Рівненська	1,064	1,143	1,162	1,189	1,127	1,000	1,189	1,202	1,194	1,204	1,213	1,210
Сумська	1,189	1,161	1,128	1,097	1,057	1,000	1,189	1,225	1,236	1,231	1,228	1,225
Тернопільська	1,189	1,170	1,146	1,104	1,054	1,000	1,189	1,208	1,216	1,215	1,222	1,217
Харківська	1,189	1,175	1,141	1,091	1,068	1,000	1,189	1,210	1,212	1,214	1,211	1,210
Херсонська	1,189	1,169	1,143	1,110	1,061	1,000	1,189	1,222	1,226	1,226	1,225	1,222
Хмельницька	1,189	1,168	1,142	1,104	1,053	1,000	1,189	1,238	1,256	1,250	1,247	1,244
Черкаська	1,189	1,166	1,139	1,100	1,060	1,000	1,189	1,230	1,235	1,238	1,238	1,237
Чернівецька	1,148	1,189	1,187	1,137	1,090	1,000	1,189	1,206	1,208	1,201	1,199	1,197
Чернігівська	1,189	1,161	1,132	1,098	1,054	1,000	1,189	1,239	1,258	1,267	1,265	1,263
м.Київ	1,000	1,054	1,099	1,141	1,159	1,189	1,189	1,201	1,204	1,203	1,205	1,204

Розрахунок інтегрального індексу соціального потенціалу розвитку РОМ

	Економічно активне населення у віці 15–70 років, тис. осіб						Природний приріст (скорочення) чисельності населення, тис. осіб					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	1,189	1,107	1,014	1,006	1,000	1,005	1,189	1,177	1,148	1,142	1,097	1,000
Вінницька	1,189	1,092	1,099	1,055	1,000	1,032	1,189	1,189	1,141	1,131	1,100	1,000
Волинська	1,189	1,119	1,076	1,049	1,000	1,003	1,189	1,184	1,124	1,119	1,051	1,000
Дніпропетровська	1,189	1,141	1,131	1,053	1,000	1,008	1,189	1,174	1,117	1,091	1,070	1,000
Донецька	1,189	1,169	1,004	1,002	1,000	1,000	1,090	1,000	1,143	1,189	1,171	1,130
Житомирська	1,189	1,061	1,000	1,001	1,009	1,033	1,189	1,181	1,135	1,136	1,075	1,000
Закарпатська	1,189	1,128	1,113	1,052	1,000	1,030	1,189	1,186	1,111	1,087	1,042	1,000
Запорізька	1,189	1,112	1,061	1,034	1,000	1,022	1,189	1,174	1,114	1,087	1,053	1,000
Івано-Франківська	1,124	1,000	1,152	1,161	1,165	1,189	1,189	1,184	1,133	1,114	1,051	1,000
Київська	1,189	1,000	1,042	1,033	1,066	1,182	1,189	1,174	1,154	1,131	1,085	1,000
Кіровоградська	1,189	1,062	1,043	1,000	1,004	1,009	1,189	1,178	1,138	1,088	1,053	1,000
Луганська	1,189	1,171	1,004	1,002	1,000	1,000	1,000	1,113	1,159	1,189	1,175	1,132
Львівська	1,189	1,003	1,000	1,001	1,009	1,023	1,189	1,188	1,127	1,123	1,073	1,000
Миколаївська	1,189	1,042	1,086	1,041	1,000	1,023	1,189	1,174	1,098	1,082	1,067	1,000
Одеська	1,189	1,068	1,083	1,037	1,000	1,027	1,189	1,183	1,116	1,116	1,084	1,000
Полтавська	1,189	1,113	1,050	1,000	1,001	1,004	1,189	1,180	1,145	1,096	1,074	1,000
Рівненська	1,189	1,102	1,160	1,086	1,000	1,036	1,189	1,173	1,132	1,122	1,049	1,000
Сумська	1,189	1,056	1,000	1,027	1,041	1,053	1,189	1,166	1,157	1,098	1,131	1,000
Тернопільська	1,189	1,097	1,047	1,048	1,000	1,037	1,189	1,164	1,117	1,090	1,060	1,000
Харківська	1,189	1,036	1,015	1,000	1,030	1,040	1,189	1,168	1,110	1,100	1,080	1,000
Херсонська	1,189	1,027	1,000	1,003	1,005	1,025	1,189	1,185	1,117	1,092	1,077	1,000
Хмельницька	1,189	1,064	1,000	1,022	1,033	1,045	1,177	1,189	1,147	1,116	1,067	1,000
Черкаська	1,189	1,041	1,018	1,000	1,002	1,007	1,189	1,186	1,176	1,122	1,081	1,000
Чернівецька	1,189	1,033	1,000	1,084	1,108	1,126	1,183	1,189	1,119	1,104	1,066	1,000
Чернігівська	1,189	1,083	1,029	1,000	1,005	1,011	1,189	1,142	1,136	1,145	1,104	1,000
м.Київ	1,189	1,062	1,019	1,027	1,000	1,011	1,163	1,141	1,156	1,189	1,128	1,000

Розрахунок інтегрального індексу освітнього потенціалу розвитку РОМ

Україна	Кількість учнів закладів загальної середньої освіти у розрахунку на 10000 населення						Кількість учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти у розрахунку на 10000 населення					
	2013 р.	2014/2015 н.р.	2015/2016 н.р.	2016/2017 н.р.	2017/2018 н.р.	2018/2019 н.р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
	1,081484	1	1,02049	1,050141	1,081484	1,122462	1,122462	1,069913	1,060567	1,040535	1,02413683	1
Волинська	1	1,014751	1,028502	1,053529	1,083998	1,122462	1,122462	1,087283	1,082461	1,056583	1,027084057	1
Дніпропетровська	1	1,016326	1,042775	1,065418	1,089606	1,122462	1,122462	1,107972	1,092467	1,063885	1,030853321	1
Донецька	1	1,035053	1,056746	1,078966	1,097564	1,122462	1,122462	1,096008	1,065913	1,040185	1,010814478	1
Закарпатська	1	1,011565	1,026025	1,052214	1,076875	1,122462	1,122462	1,107972	1,087045	1,069913	1,037890816	1
Запорізька	1	1,017346	1,042355	1,067313	1,083677	1,122462	1,122462	1,102924	1,092467	1,057681	1,030853321	1
Івано-Франківська	1	1,040438	1,046672	1,0677	1,089873	1,122462	1,122462	1,078241	1,061248	1,022505	1,007783471	1
Київська	1	1,002509	1,023792	1,049115	1,07525	1,122462	1,122462	1,096377	1,073019	1,039704	1,032354937	1
Кіровоградська	1	1,031984	1,055299	1,077431	1,094892	1,122462	1,122462	1,091641	1,08321	1,055735	1,02413683	1
Луганська	1	1,022724	1,038958	1,059233	1,084711	1,122462	1,122462	1,086259	1,069913	1,042775	1,032888592	1
Миколаївська	1	1,013567	1,039704	1,06162	1,087333	1,122462	1,122462	1,109803	1,099129	1,07608	1,039703741	1
Одеська	1	1,017545	1,033697	1,057681	1,087045	1,122462	1,122462	1,077529	1,056583	1,020644	1,013993946	1
Полтавська	1	1,024735	1,040733	1,06494	1,089956	1,122462	1,122462	1,102924	1,102924	1,049115	1,010814478	1
Рівненська	1	1,028663	1,043822	1,064681	1,093164	1,122462	1,122462	1,085012	1,073019	1,046802	1,024734867	1
Сумська	1	1,012156	1,033421	1,057491	1,084177	1,122462	1,122462	1,093991	1,078241	1,069913	1,032888592	1
Тернопільська	1	1,029673	1,041182	1,059056	1,084852	1,122462	1,122462	1,069913	1,057681	1,057681	1,044697508	1
Харківська	1,027457	1,030291	1	1,030291	1,068745	1,122462	1,122462	1,107347	1,091124	1,066166	1,033520522	1
Херсонська	1	1,03995	1,051345	1,07344	1,095286	1,122462	1,122462	1,079598	1,059769	1,026025	1,013429832	1
Хмельницька	1	1,026025	1,026025	1,047548	1,078241	1,122462	1,122462	1,077217	1,062351	1,029056	1,029055827	1
Черкаська	1	1,016361	1,029875	1,053052	1,084282	1,122462	1,122462	1,104431	1,088867	1,053917	1,023292179	1
Чернівецька	1	1,01871	1,034195	1,057681	1,086721	1,122462	1,122462	1,101846	1,096377	1,046802	1,032354937	1
Чернігівська	1,006735	1	1,011103	1,035508	1,067456	1,122462	1,122462	1,107587	1,08321	1,055735	1,055734852	1
м.Київ	1	1,013994	1,036381	1,063353	1,089654	1,122462	1,122462	1,105572	1,092	1,077529	1,045279027	1
	1	1,034616	1,060171	1,079859	1,098478	1,122462	1,122462	1,095368	1,080457	1,053052	1,014607559	1

Розрахунок інтегрального індексу освітнього потенціалу розвитку РОМ

	Кількість студентів закладів вищої освіти у розрахунку на 10000 населення						Кількість населення у віці 6 років і старші, які мають повну та базову вищу освіту, тис.осіб					
	2013 р.	2014/2015 н.р.	2015/2016 н.р.	2016/2017 н.р.	2017/2018 н.р.	2018/2019 н.р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	1,122462	1,051503	1,024137	1,020859	1,00363	1	1,03208	1,122462	1,083008	1	1,058247	1,055365
Вінницька	1,033328	1	1,092	1,114177	1,118358	1,122462	1,078205	1	1,118555	1,03185	1,122462	1,052596
Волинська	1,122462	1,096214	1,059157	1,066388	1,014193	1	1,028243	1	1,114415	1,115011	1,058365	1,122462
Дніпропетровська	1,122462	1,095926	1,060011	1,040291	1,003839	1	1,004693	1	1,04916	1,002187	1,122462	1,074221
Донецька							1,084401	1,122462	1,018787	1	1,004811	1,013679
Житомирська	1,122462	1,082007	1,028846	1,028846	1,003839	1	1,0091	1,082513	1,122462	1	1,065431	1,106057
Закарпатська	1,122462	1,073381	1	1,051671	1,105313	1,111178	1,026441	1	1,122462	1,047347	1,107316	1,013541
Запорізька	1,122462	1,074178	1,035369	1,022813	1	1,033328	1	1,03407	1,096945	1,110196	1,060947	1,122462
Івано-Франківська	1,122462	1,066085	1,026544	1,023409	1	1,00697	1,019841	1,023753	1,093108	1,044324	1,122462	1
Київська	1,122462	1,092694	1,066085	1,055527	1,016992	1	1,033915	1	1,122462	1,078566	1,035896	1,110845
Кіровоградська	1,122462	1,07792	1,051671	1,038568	1,009572	1	1	1,122462	1,074682	1,112207	1,02232	1,099003
Луганська							1,1135	1,122462	1,008019	1,017226	1,012399	1
Львівська	1,122462	1,06301	1,0369	1,032889	1,020363	1	1	1,094592	1,072519	1,075008	1,062149	1,122462
Миколаївська	1,122462	1,07559	1,032234	1,022848	1,007907	1	1	1,122462	1,070266	1,074693	1,050198	1,058672
Одеська	1,122462	1,078459	1,055995	1,062659	1,019068	1	1,008362	1,122462	1,101001	1	1,025223	1,073461
Полтавська	1,122462	1,086721	1,059157	1,051671	1,012664	1	1	1,09309	1,111903	1,112863	1,081029	1,122462
Рівненська	1,122462	1,116384	1,071432	1,060567	1,004229	1	1	1,065681	1,113174	1,098057	1,115132	1,122462
Сумська	1,122462	1,098159	1,057681	1,043665	1,007548	1	1,007386	1,086032	1,113114	1,072599	1	1,122462
Тернопільська	1,122462	1,047119	1	1,100121	1,053052	1,07525	1	1,031369	1,073765	1,07644	1,122462	1,109008
Харківська	1,122462	1,065725	1,037622	1,027722	1	1,003839	1,011906	1,076292	1,122462	1,110794	1,094408	1
Херсонська	1,122462	1,030853	1,030853	1,036502	1,019068	1	1	1,117196	1,089123	1,080025	1,122462	1,073225
Хмельницька	1,122462	1,086013	1,035717	1,022172	1	1,015047	1,122462	1,02652	1	1,088862	1,050749	1,079689
Черкаська	1,122462	1,072278	1,036502	1,033697	1	1,02797	1	1,0025	1,109609	1,060705	1,122462	1,023368
Чернівецька	1,122462	1,105181	1,081484	1,088867	1,043204	1	1,118934	1,105977	1,100334	1,122462	1,007059	1
Чернігівська	1,122462	1,082076	1,032355	1,02858	1	1	1	1,122462	1,058174	1,06717	1,032929	1,099392
м.Київ	1,122462	1,0751	1,041893	1,024137	1,015529	1	1,014969	1,022452	1,085148	1	1,122462	1,106963

Розрахунок інтегрального індексу освітнього потенціалу розвитку РОМ

	Кількість населення у віці 6 років і старші, які мають повну та базову вищу освіту з розрахунку на 10000 населення, осіб						Зайняте населення в сфері економічної діяльності - Освіта, тис.осіб					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	1	1,122462	1,093444	1,03493	1,080894	1,082732	1,122462	1,092044	1,052166	1,023832	1	1,009624
Вінницька	1,065379	1	1,108505	1,037673	1,122462	1,069539	1,094598	1,122462	1,118689	1,069913	1,012909	1
Волинська	1,028536	1	1,108029	1,110311	1,059411	1,122462	1,037891	1,122462	1,088867	1,082732	1	1,017715
Дніпропетровська	1,001974	1	1,049505	1,008736	1,122462	1,079429	1,066585	1,11182	1,122462	1,049115	1,004577	1
Донецька	1,082287	1,122462	1,01857	1	1,006288	1,016441	1,122462	1,10014	1,005177	1,005399	1	1,002042
Житомирська	1,003318	1,080081	1,122462	1	1,068608	1,112336	1,116243	1,122462	1,099889	1,060958	1	1,010642
Закарпатська	1,026813	1	1,122462	1,047469	1,107577	1,01395	1,078241	1,10146	1,097757	1,122462	1	1,074117
Запорізька	1	1,032254	1,091609	1,106027	1,063349	1,122462	1,122462	1,110643	1,045725	1,002548	1,005064	1
Івано-Франківська	1,018451	1,022315	1,09212	1,043485	1,122462	1	1,088867	1,122462	1,088867	1,049115	1,011981	1
Київська	1,03498	1	1,122462	1,078034	1,031396	1,104854	1	1,060872	1,122462	1,105945	1,047247	1,047247
Кіровоградська	1	1,122462	1,079876	1,119229	1,039916	1,116421	1,122462	1,108683	1	1,029485	1,022505	1,022505
Луганська	1,112051	1,122462	1,005666	1,015726	1,012151	1	1,122462	1,101503	1,010293	1,004245	1	1,000988
Львівська	1	1,092878	1,071747	1,074215	1,062189	1,122462	1,098599	1,101933	1,122462	1,098599	1,034515	1
Миколаївська	1	1,122462	1,072865	1,079787	1,058728	1,070507	1,122462	1,100356	1,081484	1,041322	1	1,019824
Одеська	1,006567	1,122462	1,101622	1	1,026294	1,075424	1,032424	1,077941	1,122462	1,011874	1,006025	1
Полтавська	1	1,083161	1,10261	1,106879	1,082732	1,122462	1,122462	1,113459	1,090232	1,00312	1,00312	1
Рівненська	1	1,06477	1,111962	1,096686	1,114318	1,122462	1,122462	1,069913	1	1,026025	1,122462	1,049115
Сумська	1	1,076901	1,105351	1,069239	1,004765	1,122462	1,114528	1,122462	1,100642	1,049115	1	1,034011
Тернопільська	1	1,030643	1,072232	1,076653	1,122462	1,111298	1,122462	1,109173	1,079924	1,067854	1	1,031838
Харківська	1	1,07133	1,122462	1,11286	1,096713	1	1,039108	1,105313	1,122462	1,02049	1	1,044698
Херсонська	1	1,109615	1,085828	1,07995	1,122462	1,081188	1,064034	1,093249	1,122462	1,054899	1	1,040407
Хмельницька	1,122462	1,024137	1	1,096618	1,062839	1,096266	1,122462	1,09063	1,08258	1,068459	1,019363	1
Черкаська	1	1,004758	1,104817	1,062832	1,122462	1,036386	1,122462	1,077217	1,046365	1,015047	1	1,010155
Чернівецька	1,118325	1,104222	1,098069	1,122462	1,004595	1	1,098548	1,11672	1,122462	1,10782	1	1,110827
Чернігівська	1	1,113553	1,06484	1,079712	1,061142	1,122462	1,122462	1,109629	1,083973	1,083973	1,02439	1
м.Київ	1,02944	1,032106	1,090262	1	1,122462	1,103656	1,049115	1,122462	1,116891	1,084554	1	1,113098

Розрахунок інтегрального індексу інфраструктурного потенціалу розвитку РОМ

	Кількість закладів загальної середньої освіти						Кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти						Кількість закладів вищої освіти					
	2013/ 2014 н.р.	2014 / 2015 н.р.	2015/ 2016 н.р.	2016/ 2017 н.р.	2017/ 2018 н.р.	2018/ 2019 н.р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013/ 2014 н.р.	2014 / 2015 н.р.	2015/ 2016 н.р.	2016/ 2017 н.р.	2017/ 2018 н.р.	2018/ 2019 н.р.
Україна	1,122462	1,076017	1,06768	1,051855	1,027193	1	1,122462	1,049864	1,040106	1,033539	1,01382	1	1,122462	1,012827	1,007581	1,005444	1,009696	1
Вінницька	1,122462	1,116946	1,108407	1,098517	1,086029	1	1,122462	1,088867	1,088867	1,088867	1,049115	1	1	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462
Волинська	1,122462	1,121177	1,107903	1,074744	1,028685	1	1,122462	1,122462	1,088867	1,088867	1	1	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462
Дніпропетровська	1,122462	1,116795	1,105009	1,072438	1,03995	1	1,122462	1,122462	1	1	1	1	1,049115	1	1	1,049115	1,122462	1,122462
Донецька	1,122462	1,010122	1,011452	1,010655	1,007706	1	1,122462	1	1,007327	1,004914	1,002472	1	1,122462	1	1,002903	1,024735	1,034834	1,032355
Житомирська	1,122462	1,120419	1,089654	1,078359	1,048163	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,037891	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1
Закарпатська	1,122462	1,122462	1,102924	1,057681	1,081484	1	1,122462	1	1	1	1	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462
Запорізька	1,122462	1,118971	1,102545	1,065464	1,028721	1	1,122462	1,122462	1,11182	1,088867	1,034011	1	1,122462	1	1	1	1	1
Івано-Франківська	1,122462	1,120111	1,110453	1,075776	1,051289	1	1,122462	1,122462	1	1	1	1	1,122462	1,026025	1	1	1	1
Київська	1,122462	1,11019	1,11019	1,044412	1,020226	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,069913	1	1
Кіровоградська	1,122462	1,121606	1,117714	1,082305	1,016784	1	1,097757	1,122462	1,037891	1,037891	1	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,069913	1,069913	1
Луганська	1,122462	1,013746	1,011071	1,00797	1,005216	1	1,122462	1,014608	1,008891	1,003008	1,003008	1	1,122462	1	1	1	1,007436	1
Львівська	1,122462	1,11731	1,111063	1,099561	1,040275	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,081484	1,057681	1	1,122462	1,069913	1	1	1,069913	1,069913
Миколаївська	1,122462	1,113222	1,110055	1,090035	1,05605	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1	1	1,122462	1	1	1	1,122462	1,122462
Одеська	1,122462	1,118971	1,11182	1,094179	1,077837	1	1,122462	1,106302	1,088867	1,069913	1,069913	1	1,122462	1	1,069913	1,069913	1,069913	1,069913
Полтавська	1,122462	1,120397	1,105379	1,08321	1,039783	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1	1	1,122462	1,122462	1,049115	1	1	1
Рівненська	1,122462	1,11992	1,116051	1,091306	1,063389	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,069913	1
Сумська	1,122462	1,117829	1,10924	1,092046	1,049115	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,088867	1	1,069913	1,069913	1,122462	1,069913	1	1
Тернопільська	1,122462	1,118069	1,109014	1,101972	1,041875	1	1,097757	1,122462	1,069913	1,037891	1	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1	1
Харківська	1,122462	1,113004	1,093841	1,062122	1,037548	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,114528	1,037891	1	1,122462	1,088867	1,106302	1,106302	1,026025	1
Херсонська	1,122462	1,118904	1,102151	1,073252	1,037237	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1	1	1,088867	1,088867	1,122462	1,122462
Хмельницька	1,122462	1,115891	1,100554	1,077989	1,053771	1	1,122462	1,122462	1,081484	1,081484	1,030853	1	1,122462	1,122462	1,069913	1	1	1
Черкаська	1,122462	1,119694	1,100811	1,088332	1,059157	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,069913	1	1	1,122462	1,049115	1	1	1	1
Чернівецька	1,122462	1,122462	1,109629	1,096008	1,07384	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1	1	1
Чернігівська	1,122462	1,112657	1,092558	1,061097	1,031586	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,088867	1	1,122462	1,049115	1,049115	1	1	1

Розрахунок інтегрального індексу інфраструктурного потенціалу розвитку РОМ

	Кількість клубних закладів						Кількість бібліотек						Частка домогосподарств, які мають доступ до послуг Інтернету вдома					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	1,122462	1	1,034874	1,02946	1,025619	1,01893	1,122462	1,018103	1,039929	1,024671	1,014157	1	1	1	1,028234	1,06165	1,110079	1,122462
Вінницька	1,122462	1,107972	1,087045	1,023567	1	1,016012	1,122462	1,106302	1,069913	1,045969	1,032889	1	1	1	1,040504	1,042097	1,046802	1,122462
Волинська	1	1,022505	1,042775	1,042775	1,042775	1,122462	1,122462	1,122462	1,093991	1,083619	1,067064	1	1	1,027762	1	1,054509	1,122462	1,076189
Дніпропетровська	1,122462	1,081484	1,006558	1,006558	1	1	1,122462	1,119609	1,104773	1,060712	1,049115	1	1	1	1,01094	1,04116	1,116061	1,122462
Донецька	1,122462	1	1,00552	1,003697	1	1,000621	1,122462	1	1,011445	1,008729	1,002483	1	1	1	1,013078	1,03124	1,108106	1,122462
Житомирська	1,122462	1,121304	1,096787	1,060154	1,063205	1	1,122462	1,111675	1,091257	1,025863	1,01794	1	1	1	1,078241	1,074711	1,122462	1,053529
Закарпатська	1,122462	1,122462	1,122462	1,057681	1	1	1,122462	1,095368	1,085542	1,085542	1,028234	1	1	1	1,07662	1,101953	1,118358	1,122462
Запорізька	1,122462	1,122462	1,094834	1,088867	1	1,100642	1,122462	1,109629	1,091273	1,054864	1,04618	1	1	1,04544	1	1,057448	1,122462	1,117204
Івано-Франківська	1	1,049115	1,049115	1,088867	1,122462	1,088867	1,122462	1,122462	1,078241	1,042775	1,042775	1	1	1	1,08321	1,108611	1,122462	1,087185
Київська	1	1,054509	1,097757	1,097757	1,084282	1,122462	1,122462	1,122462	1,06444	1,014608	1,028234	1	1	1	1,072232	1,068745	1,102322	1,122462
Кіровоградська	1,122462	1,108683	1,10146	1,061248	1,032889	1	1,122462	1,102924	1,081484	1,07384	1,02108	1	1	1	1,060146	1,086218	1,122462	1,110517
Луганська	1,122462	1	1,021214	1,023218	1,023218	1,023716	1,122462	1	1,012955	1,013335	1,009504	1,009117	1	1	1,031452	1,070224	1,110388	1,122462
Львівська	1,069913	1	1,106302	1,114528	1,097757	1,122462	1,120583	1,122462	1,08814	1,074616	1,072278	1	1	1	1,041084	1,102567	1,107274	1,122462
Миколаївська	1,110453	1,110453	1,122462	1,122462	1,110453	1	1,122462	1,122462	1,116345	1,096913	1,015515	1	1	1	1,019363	1,058498	1,122462	1,087089
Одеська	1,122462	1,122462	1,037891	1	1,037891	1,037891	1,122462	1,120505	1,103136	1,061064	1,036444	1	1	1,05836	1	1,06061	1,072574	1,122462
Полтавська	1,112393	1,122462	1,10453	1,096377	1,090769	1	1,122462	1,122462	1,110453	1,077217	1,062351	1	1	1	1,065966	1,051119	1,047672	1,122462
Рівненська	1,088867	1,088867	1,122462	1,049115	1,049115	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,088867	1	1,097757	1	1,018013	1	1,048565	1,122462	1,111381
Сумська	1,102924	1,102924	1,122462	1,102924	1,057681	1	1,117963	1,122462	1,042775	1,042775	1,015277	1	1	1	1,012981	1,028536	1,112008	1,122462
Тернопільська	1,097757	1,097757	1,097757	1,122462	1,069913	1	1,122462	1,121432	1,108683	1,081978	1,050074	1	1	1	1,053419	1,078155	1,122462	1,090382
Харківська	1,115679	1,122462	1,078241	1,032889	1,011565	1	1,122462	1,11992	1,089846	1,05836	1,008813	1	1	1,013113	1,020591	1	1,103421	1,122462
Херсонська	1,122462	1,069913	1,057681	1	1,044698	1,044698	1,122462	1,113372	1,108683	1,088867	1,067064	1	1	1,054509	1,014608	1,122462	1	1,092953
Хмельницька	1,122462	1,122462	1,105101	1,097757	1,086259	1	1,122462	1,122462	1,117263	1,075713	1,057127	1	1	1	1,055889	1,002608	1,122462	1,06756
Черкаська	1,122462	1,122462	1,081484	1,069913	1	1	1,122462	1,086721	1,073381	1,027457	1,01871	1	1	1	1,024045	1,100272	1,122462	1,106842
Чернівецька	1	1,122462	1	1	1	1	1,122462	1,106302	1,106302	1,069913	1	1	1	1	1,016852	1,073596	1,108517	1,122462
Чернігівська	1,122462	1,110453	1,084282	1,069913	1,046365	1	1,122462	1,118358	1,10114	1,092	1,067313	1	1	1,005764	1	1,055906	1,080427	1,122462
м. Київ	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1,122462	1	1,011565	1,034904	1,061248	1	1,122462

Розрахунок інтегрального індексу інноваційного потенціалу розвитку РОМ

	Витрати на інновації, тис.грн.						Кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	1,0506058	1,036812	1,074458	1,189207	1	1,050326	1,189207	1,058192	1,034448	1,027354	1,01643	1
Вінницька	1	1,001987	1,155935	1,189207	1,023306	1,103293	1	1	1,087757	1,124683	1,189207	1,158292
Волинська	1,01520367	1	1,078534	1,174362	1,189207	1,104383	1,189207	1,106682	1,106682	1,106682	1	1
Дніпропетровська	1,01078549	1,015567	1,107936	1,189207	1,007991	1	1,189207	1,082868	1,106682	1,106682	1	1,057371
Донецька	1,10379777	1	1,189207	1,130178	1,162454	1,162375	1,189207	1,029884	1,025082	1	1,015272	1,010258
Житомирська	1,02304697	1,023164	1,039198	1,189207	1	1,166257	1,189207	1,189207	1	1	1	1
Закарпатська	1,11255016	1,106833	1,014412	1,189207	1,036267	1	1,189207	1,124683	1,087757	1,046635	1	1
Запорізька	1,01311221	1,008763	1	1,010417	1,062718	1,189207	1,082868	1	1,082868	1,170174	1,189207	1,082868
Івано-Франківська	1	1,00278	1,106166	1,085418	1,172283	1,189207	1,057371	1,106682	1,189207	1,150163	1,150163	1
Київська	1,02277745	1,019527	1	1,1702	1,063512	1,189207	1	1	1,07457	1,136219	1,189207	1,189207
Кіровоградська	1	1,001016	1,047258	1,104439	1,189207	1,063498	1	1,106682	1,189207	1,189207	1,189207	1,189207
Луганська	1,18920712	1,082147	1,014177	1,04574	1,007157	1	1,189207	1,052532	1,052532	1,021991	1,032474	1
Львівська	1,05320006	1,024148	1	1,189207	1,049438	1,176884	1,189207	1,106682	1	1,12905	1,170174	1,106682
Миколаївська	1,18920712	1,005041	1,01815	1,144028	1,032649	1	1,189207	1,07457	1,02669	1,02669	1,051447	1
Одеська	1,17645833	1,157385	1	1,189207	1,105285	1,167825	1,189207	1,163618	1,106682	1,03929	1,07457	1
Полтавська	1,02171091	1	1,095453	1,189207	1,010297	1,0654	1,189207	1,106682	1	1,106682	1,189207	1
Рівненська	1,05727109	1,043703	1,007642	1,189207	1,0108	1	1,106682	1,189207	1,106682	1	1	1
Сумська	1,00452575	1	1,013609	1,095499	1,189207	1,1766	1,106682	1,106682	1,106682	1,189207	1,189207	1
Тернопільська	1,00258415	1	1,006143	1,12331	1,155396	1,189207	1	1	1	1,189207	1,189207	1,106682
Харківська	1,18920712	1,18791	1	1,074435	1,036756	1,091325	1,189207	1,106682	1,123845	1,097792	1,044552	1
Херсонська	1	1,001005	1,163199	1,189207	1,077294	1,033887	1,170174	1,189207	1	1,106682	1,12905	1,082868
Хмельницька	1	1,008155	1,189207	1,133719	1,049896	1,007468	1	1,189207	1,189207	1,189207	1,189207	1,189207
Черкаська	1,04324514	1,034832	1,026123	1	1,189207	1,171279	1,189207	1,158292	1	1	1	1
Чернівецька	1,11645027	1,107602	1	1,00192	1,047383	1,189207	1,189207	1,124683	1,087757	1,046635	1	1
Чернігівська	1,09856578	1,009236	1	1,09072	1,107064	1,189207	1,189207	1,087757	1,046635	1,046635	1	1
м.Київ	1,17922677	1,189207	1,03331	1,048135	1,013848	1	1,174055	1,189207	1,115791	1,057371	1	1,189207

Розрахунок інтегрального індексу інноваційного потенціалу розвитку РОМ

	Чисельність фахівців, задіяних у виконанні НДР, осіб						Зайняте населення в сфері економічної діяльності - професійна, наукова та технічна діяльність					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	1,079895	1,010058	1,189207	1,064617	1,041979	1	1,133111	1	1,15759	1,168843	1,14179	1,189207
Вінницька	1	1,043354	1,153586	1,189207	1,135217	1,133708	1,106682	1	1,189207	1,168397	1,15388	1,182392
Волинська	1,07375	1	1,189207	1,092152	1,133438	1,135526	1	1,017398	1,167378	1,189207	1,14425	1,13214
Дніпропетровська	1,043448	1	1,189207	1,13678	1,077154	1,049521	1,022656	1	1,118034	1,130405	1,131755	1,189207
Донецька	1,189207	1,102102	1,098816	1	1,000883	1,000379	1,189207	1,098088	1,016056	1,009726	1	1,025337
Житомирська	1	1,000208	1,189207	1,014662	1,022929	1,014463	1,085593	1	1,180861	1,189207	1,163618	1,154701
Закарпатська	1,012272	1,000861	1,189207	1,031262	1,00767	1	1,060143	1	1,189207	1,165007	1,156595	1,156595
Запорізька	1,177465	1	1,152481	1,184623	1,189207	1,064775	1,14425	1	1,167378	1,189207	1,049736	1,14425
Івано-Франківська	1,010323	1	1,189207	1,109645	1,141316	1,152014	1,028737	1	1,189207	1,183216	1,189207	1,183216
Київська	1,189207	1,044954	1,183448	1,097099	1,021718	1	1,011883	1	1,138048	1,169544	1,135302	1,189207
Кіровоградська	1,007068	1	1,111915	1,13703	1,189207	1,104037	1	1,043899	1,170174	1,179806	1,179806	1,189207
Луганська	1,189207	1,012033	1,060508	1,021794	1,015845	1	1,189207	1,141258	1,013132	1,004435	1	1,116433
Львівська	1,020212	1	1,189207	1,049107	1,050935	1,061542	1,029443	1	1,135344	1,132707	1,127377	1,189207
Миколаївська	1,013373	1	1,189207	1,067427	1,085601	1,062014	1,023004	1	1,136219	1,111048	1,111048	1,189207
Одеська	1,027396	1,006003	1,189207	1,063132	1,035786	1	1,093265	1	1,162861	1,189207	1,134593	1,14425
Полтавська	1,008964	1	1,189207	1,060274	1,044002	1,020507	1,046635	1	1,114503	1,109308	1,104037	1,189207
Рівненська	1,01143	1	1,189207	1,047311	1,06411	1,05167	1	1	1,189207	1,189207	1,176621	1,170174
Сумська	1,034331	1	1,142218	1,189207	1,084565	1,00785	1,167378	1,033946	1,167378	1,189207	1	1,14425
Тернопільська	1,006576	1	1,189207	1,037878	1,033179	1,029721	1,007969	1	1,16447	1,169544	1,174553	1,189207
Харківська	1,052928	1,026274	1,189207	1,057584	1,017008	1	1,068267	1	1,189207	1,137538	1,133568	1,153019
Херсонська	1,173068	1,16034	1	1,156921	1,189207	1,167759	1	1,006192	1,189207	1,146033	1,150163	1,154249
Хмельницька	1	1,007068	1,181858	1,151669	1,189207	1,169297	1	1,014392	1,162059	1,189207	1,180365	1,180365
Черкаська	1,016126	1,009946	1,189207	1,018566	1,005281	1	1,031785	1	1,147415	1,154701	1,158292	1,189207
Чернівецька	1,018902	1	1,189207	1,11393	1,105803	1,082165	1,014392	1	1,162059	1,171319	1,180365	1,189207
Чернігівська	1,060593	1,040802	1,189207	1,123245	1,077301	1	1	1	1,165647	1,165647	1,177604	1,189207
м.Київ	1,07885	1,035897	1,189207	1,127434	1,123048	1	1,104369	1	1,120263	1,189207	1,126873	1,141858

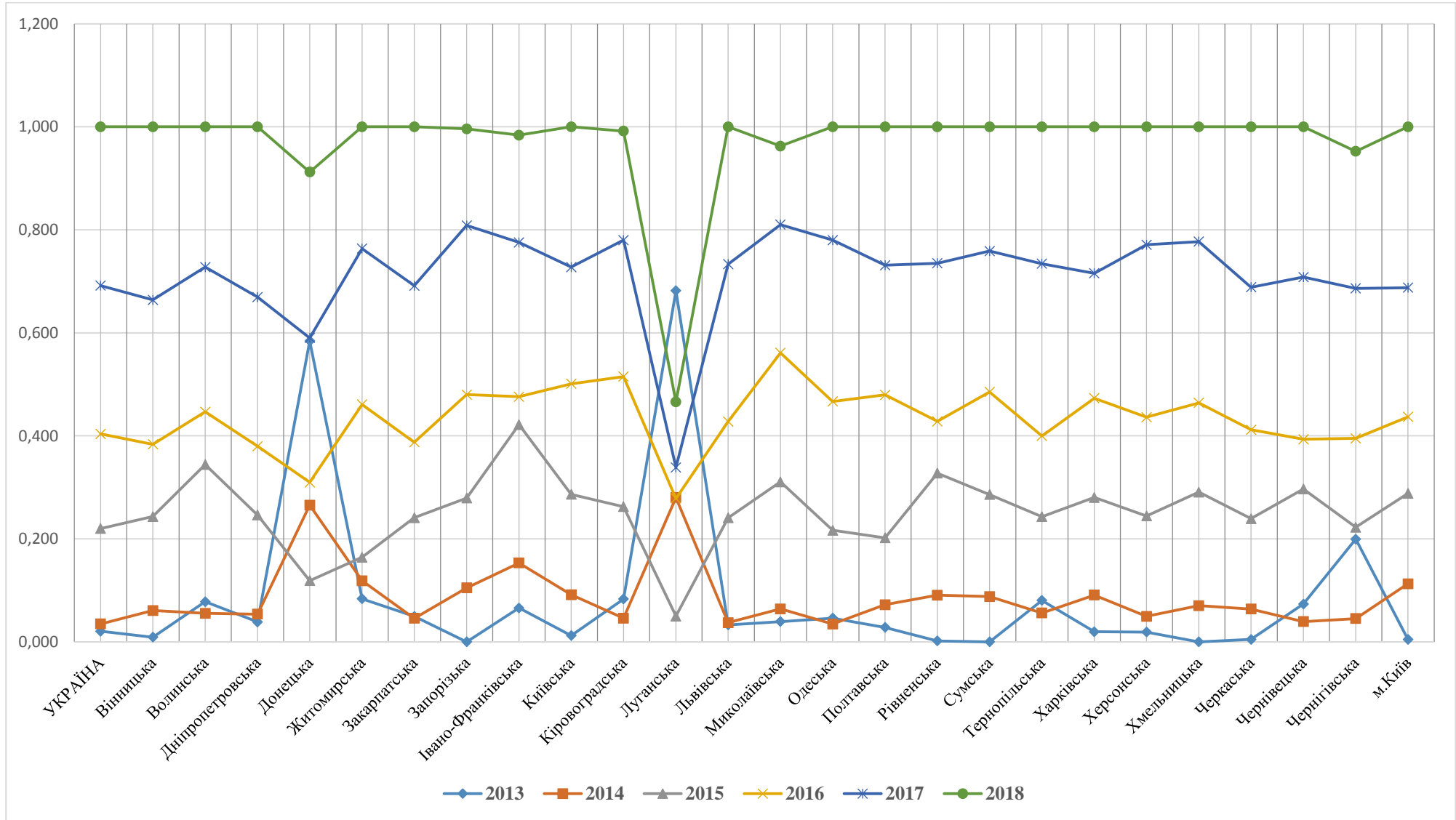
Розрахунок інтегрального індексу ринкового потенціалу розвитку РОМ

	Кількість суб'єктів господарювання за регіонами						Навантаження на одну вакансію, осіб					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	1	1,163482	1,189207	1,119169	1,073731	1,100355	1,084757	1,127377	1,189207	1,084757	1,0187	1
Вінницька	1	1,168864	1,189207	1,155493	1,117908	1,116069	1,189207	1,139362	1,14248	1,110082	1,004598	1
Волинська	1	1,179446	1,189207	1,169436	1,121559	1,089992	1,181305	1,189207	1,130191	1,037331	1,012906	1
Дніпропетровська	1	1,162369	1,189207	1,16753	1,138296	1,132464	1	1,046635	1,189207	1,106682	1,046635	1
Донецька	1,189207	1,055958	1,024038	1,008151	1	1,003728	1,010697	1,055065	1,189207	1,098574	1,021064	1
Житомирська	1	1,187841	1,189207	1,156981	1,122185	1,118573	1,080624	1,098201	1,189207	1,098201	1,021991	1
Закарпатська	1	1,172311	1,189207	1,163473	1,128539	1,122374	1,080624	1,092436	1,189207	1,068412	1,014819	1
Запорізька	1	1,167765	1,189207	1,142289	1,070822	1,042794	1	1,08485	1,189207	1,032539	1,003091	1,003091
Івано-Франківська	1	1,181995	1,189207	1,134648	1,124348	1,157485	1,122383	1,189207	1,098574	1,073107	1,01592	1
Київська	1	1,143802	1,172246	1,16783	1,154911	1,189207	1,11679	1,189207	1,189207	1,11679	1,02669	1
Кіровоградська	1	1,160346	1,189207	1,129817	1,076441	1,077373	1,100482	1,174055	1,189207	1,016265	1	1
Луганська	1,189207	1,014175	1,000111	1,001353	1	1,002549	1,027316	1,138981	1,189207	1,011978	1,002026	1
Львівська	1	1,178351	1,189207	1,165774	1,149851	1,169433	1,156949	1,189207	1,121742	1,03929	1,010258	1
Миколаївська	1	1,170174	1,189207	1,105987	1,068827	1,093378	1,087757	1,189207	1,174055	1,046635	1	1,046635
Одеська	1	1,176733	1,189207	1,132187	1,148145	1,179487	1,087757	1,124683	1,189207	1,046635	1,046635	1
Полтавська	1	1,172946	1,189207	1,133362	1,124914	1,131611	1,070348	1,160298	1,189207	1,118034	1,082868	1
Рівненська	1	1,168208	1,189207	1,134383	1,098155	1,126856	1,087757	1,147415	1,189207	1,100482	1,046635	1
Сумська	1	1,183727	1,189207	1,150692	1,132766	1,139232	1,12905	1,179806	1,189207	1,057371	1,015272	1
Тернопільська	1	1,176045	1,189207	1,137078	1,0764	1,089724	1,189207	1,163618	1,163618	1,03929	1,03929	1
Харківська	1	1,17696	1,189207	1,150145	1,133888	1,135664	1	1,163618	1,189207	1,03929	1	1
Херсонська	1	1,189207	1,173028	1,132102	1,104479	1,081703	1	1,120965	1,189207	1,130191	1,091824	1,048923
Хмельницька	1	1,179231	1,189207	1,132636	1,127046	1,151468	1,189207	1,187015	1,112067	1,06658	1,007273	1
Черкаська	1	1,158557	1,189207	1,159161	1,149733	1,178396	1,052044	1,154249	1,041141	1,052044	1,189207	1
Чернівецька	1	1,17664	1,189207	1,153166	1,135589	1,135832	1,156595	1,189207	1,139198	1,081571	1,012906	1
Чернігівська	1	1,150108	1,189207	1,083887	1,076013	1,082902	1,016265	1,031785	1,189207	1,100482	1	1
м.Київ	1	1,10308	1,134677	1,134646	1,151966	1,189207	1	1,07457	1,189207	1,07457	1	1

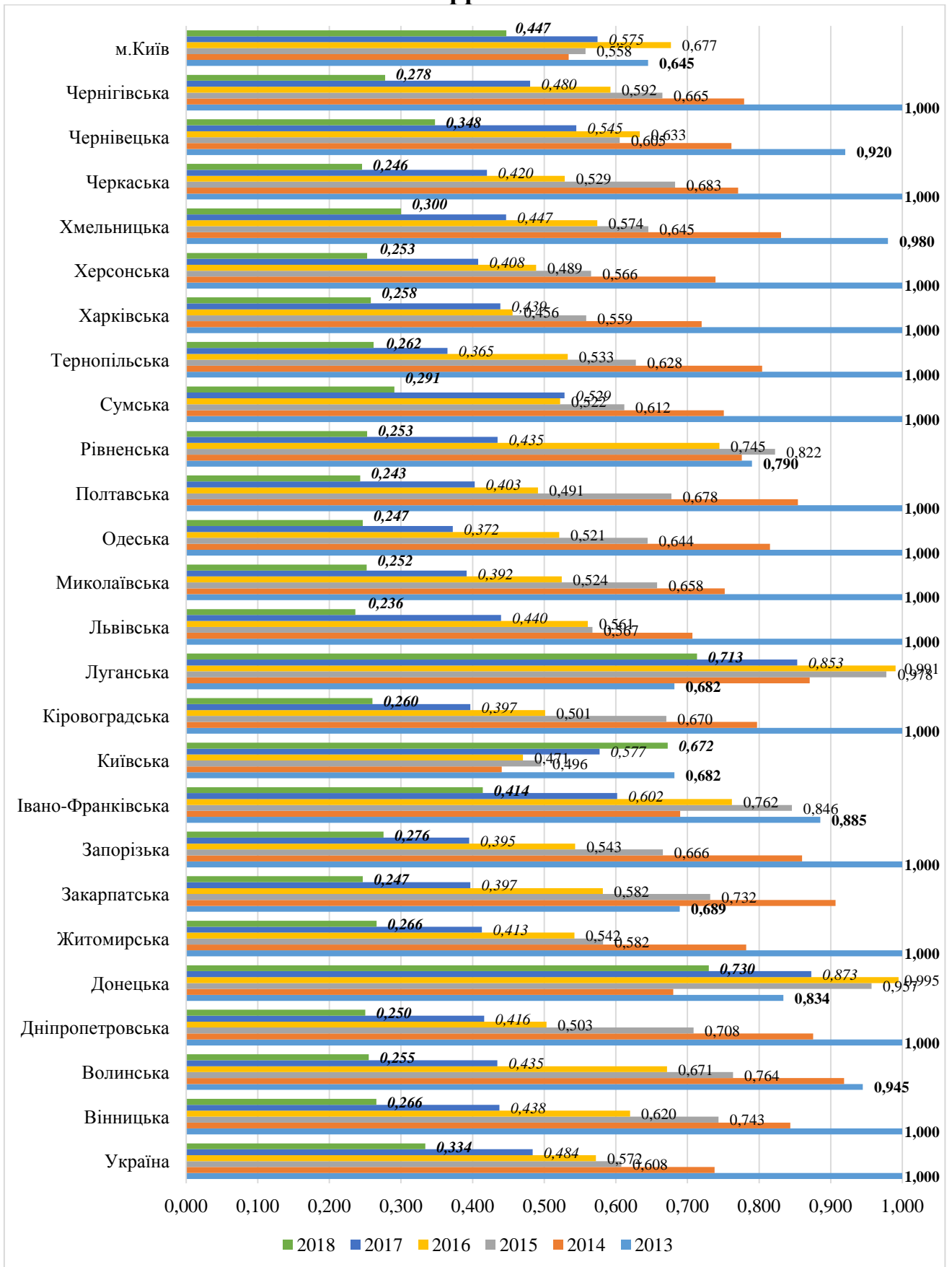
Розрахунок інтегрального індексу ринкового потенціалу розвитку РОМ

	Обсяг реалізації послуг за КВЕД-2010 «Освіта», тис.грн						Грошові витрати населення на освіту (у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.)					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	1,004951	1	1,15895	1,153469	1,163291	1,189207	1	1,001254	1,061969	1,064938	1,158598	1,189207
Вінницька	1	1,0262	1,14537	1,156257	1,170551	1,189207	1,010517	1	1,079826	1,135628	1,189207	1,053416
Волинська	1,001601	1	1,145705	1,189207	1,14033	1,176262	1	1,065841	1,131149	1,073724	1,066077	1,189207
Дніпропетровська	1,005418	1	1,126326	1,141217	1,163954	1,189207	1	1,019889	1,050748	1,069617	1,10058	1,189207
Донецька	1,016571	1	1,189207	1,018764	1,018273	1,021887	1,189207	1,185005	1	1,156251	1,124095	1,046712
Житомирська	1,004049	1	1,148022	1,147212	1,155109	1,189207	1	1,027832	1,091014	1,077361	1,189207	1,041234
Закарпатська	1	1,008683	1,11908	1,135607	1,154279	1,189207	1,008783	1,001569	1	1,176136	1,008818	1,189207
Запорізька	1,002152	1	1,13426	1,138772	1,164244	1,189207	1,075878	1,082797	1	1,037101	1,189207	1,142915
Івано-Франківська	1,004419	1	1,178946	1,163462	1,175352	1,189207	1,010608	1,063978	1,020729	1,007988	1	1,189207
Київська	1	1,054354	1,077884	1,122906	1,142639	1,189207	1,0465	1	1,149122	1,014506	1,02672	1,189207
Кіровоградська	1,025261	1	1,163072	1,177408	1,180443	1,189207	1	1,014493	1,081761	1,115845	1,100581	1,189207
Луганська	1,10847	1	1,115726	1,148386	1,173157	1,189207	1,115878	1	1,077316	1,061419	1,124225	1,189207
Львівська	1,004677	1	1,148486	1,151424	1,172193	1,189207	1,066428	1	1,088394	1,03905	1,189207	1,183019
Миколаївська	1,009015	1	1,13844	1,124858	1,140694	1,189207	1,012268	1,091352	1	1,064659	1,178857	1,189207
Одеська	1,000801	1	1,107526	1,155942	1,157579	1,189207	1,038774	1	1,077116	1,12488	1,189207	1,112092
Полтавська	1	1,038451	1,172913	1,189207	1,053854	1,085048	1,034548	1	1,189207	1,142022	1,133208	1,049832
Рівненська	1	1,000033	1,186052	1,159274	1,136691	1,189207	1	1,030782	1,058159	1,107759	1,110282	1,189207
Сумська	1	1,001678	1,146528	1,154698	1,170347	1,189207	1,06466	1,067231	1,189207	1	1,147315	1,119714
Тернопільська	1,000276	1	1,168243	1,150483	1,16259	1,189207	1,065662	1	1,132987	1,08338	1,174191	1,189207
Харківська	1,001461	1	1,145311	1,167843	1,174877	1,189207	1,071737	1	1,075317	1,052547	1,189207	1,099427
Херсонська	1,000072	1	1,12508	1,160251	1,170738	1,189207	1,12612	1,154679	1,040175	1,042464	1	1,189207
Хмельницька	1	1,000213	1,150316	1,152708	1,160743	1,189207	1,057609	1,016132	1	1,024938	1,189207	1,065268
Черкаська	1,004045	1	1,132678	1,144317	1,157254	1,189207	1,189207	1,168552	1	1,115566	1,120038	1,180854
Чернівецька	1,005562	1	1,130072	1,140964	1,164662	1,189207	1	1,0301	1,002188	1,068015	1,061651	1,189207
Чернігівська	1,01376	1	1,16744	1,174559	1,151467	1,189207	1,007479	1,02947	1,102308	1	1,158897	1,189207
м.Київ	1,001116	1	1,12487	1,140377	1,158922	1,189207	1	1,003241	1,066526	1,05876	1,163347	1,189207

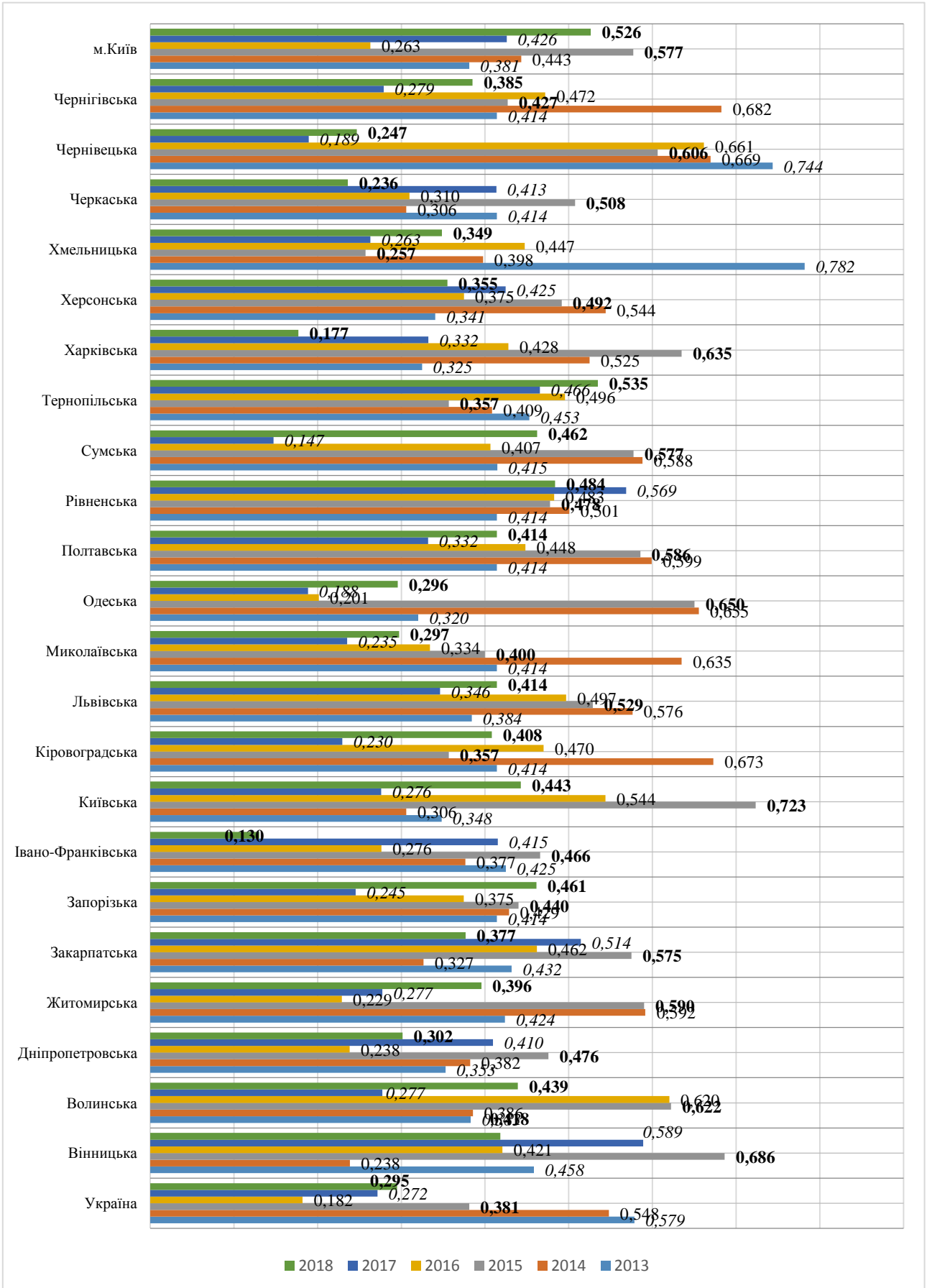
Інтегральні індекси економічного потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр.

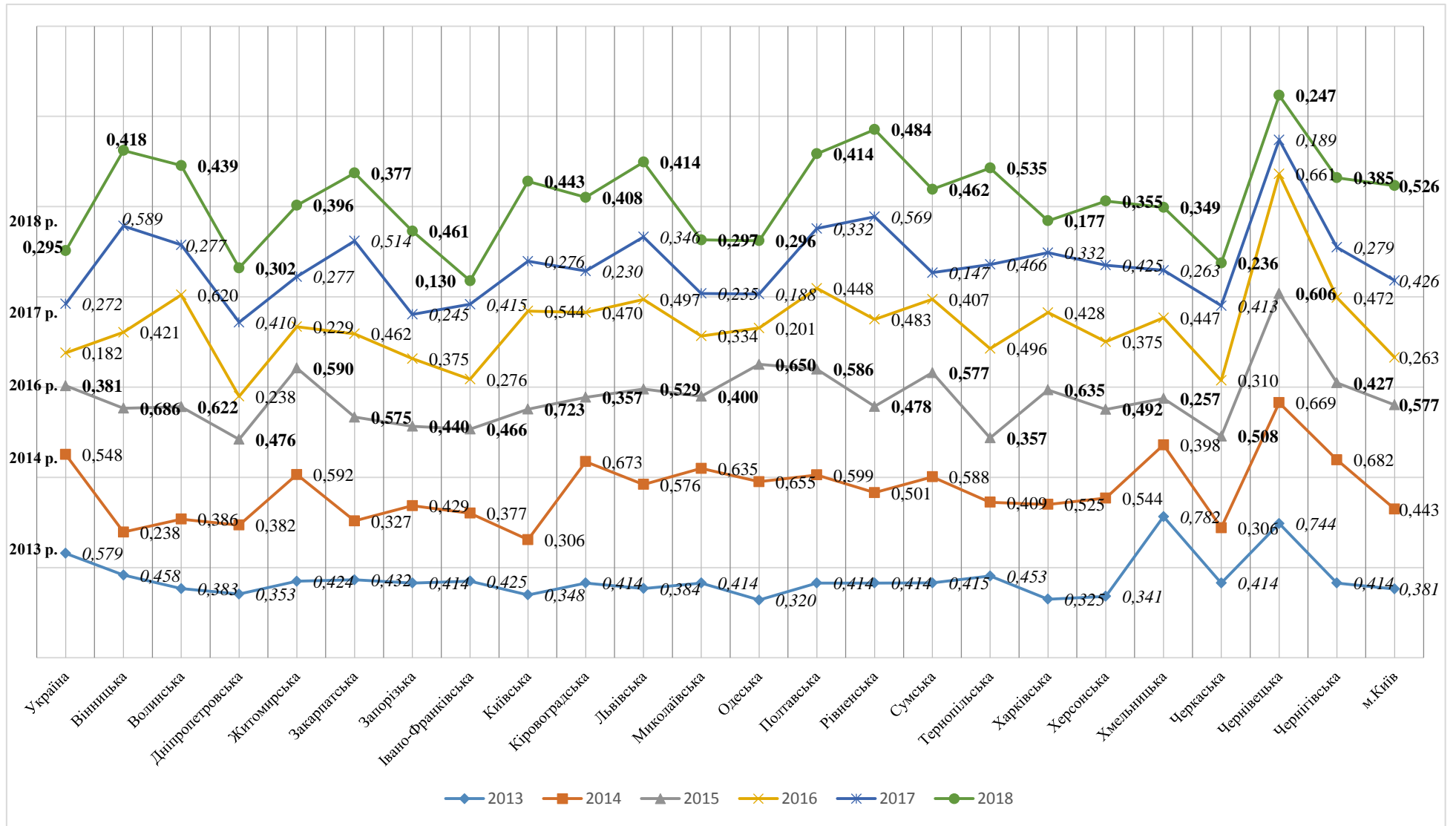
Інтегральні індекси соціального потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр.

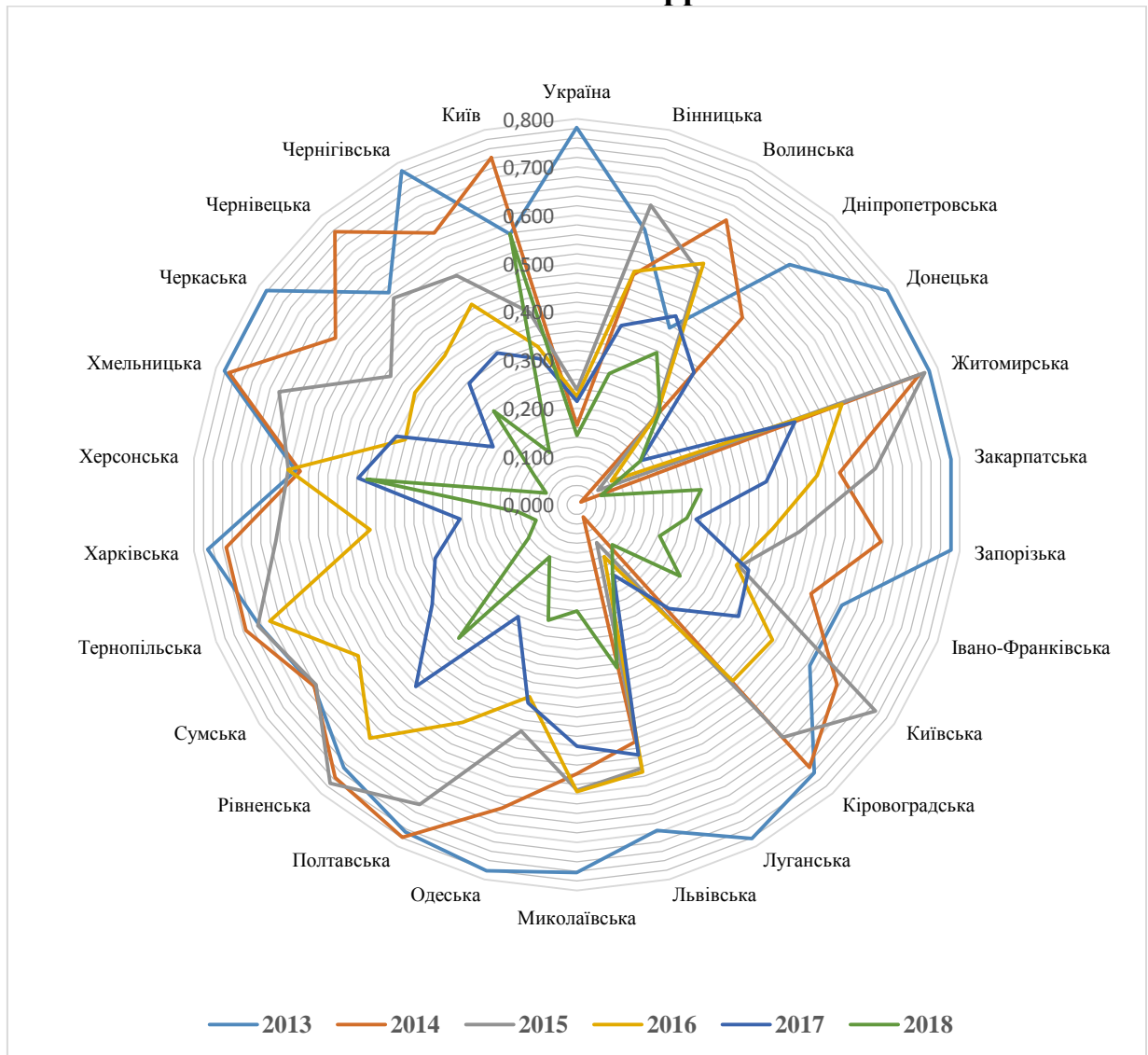
Інтегральні індекси освітнього потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр

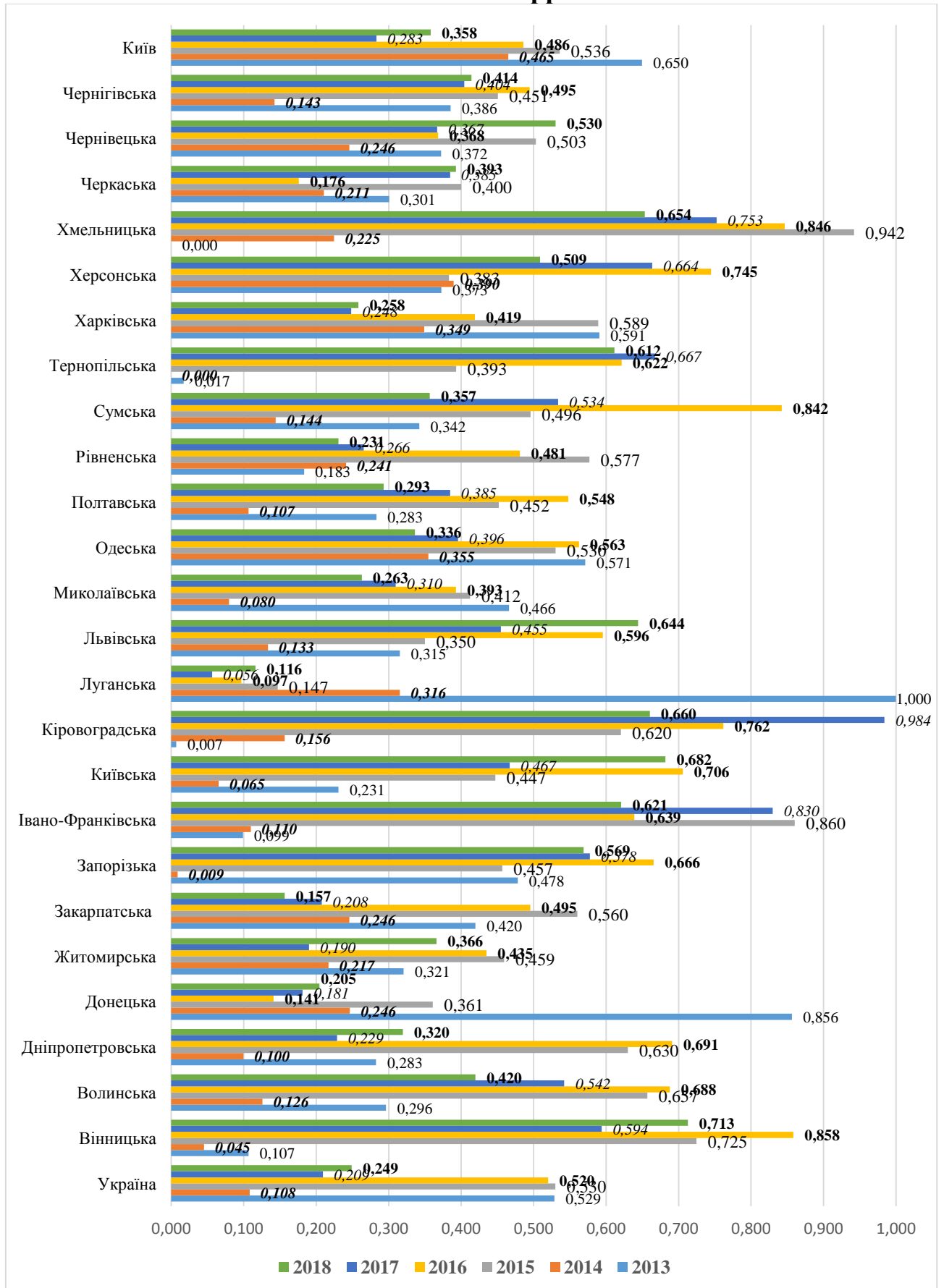
Інтегральні індекси освітнього потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр.

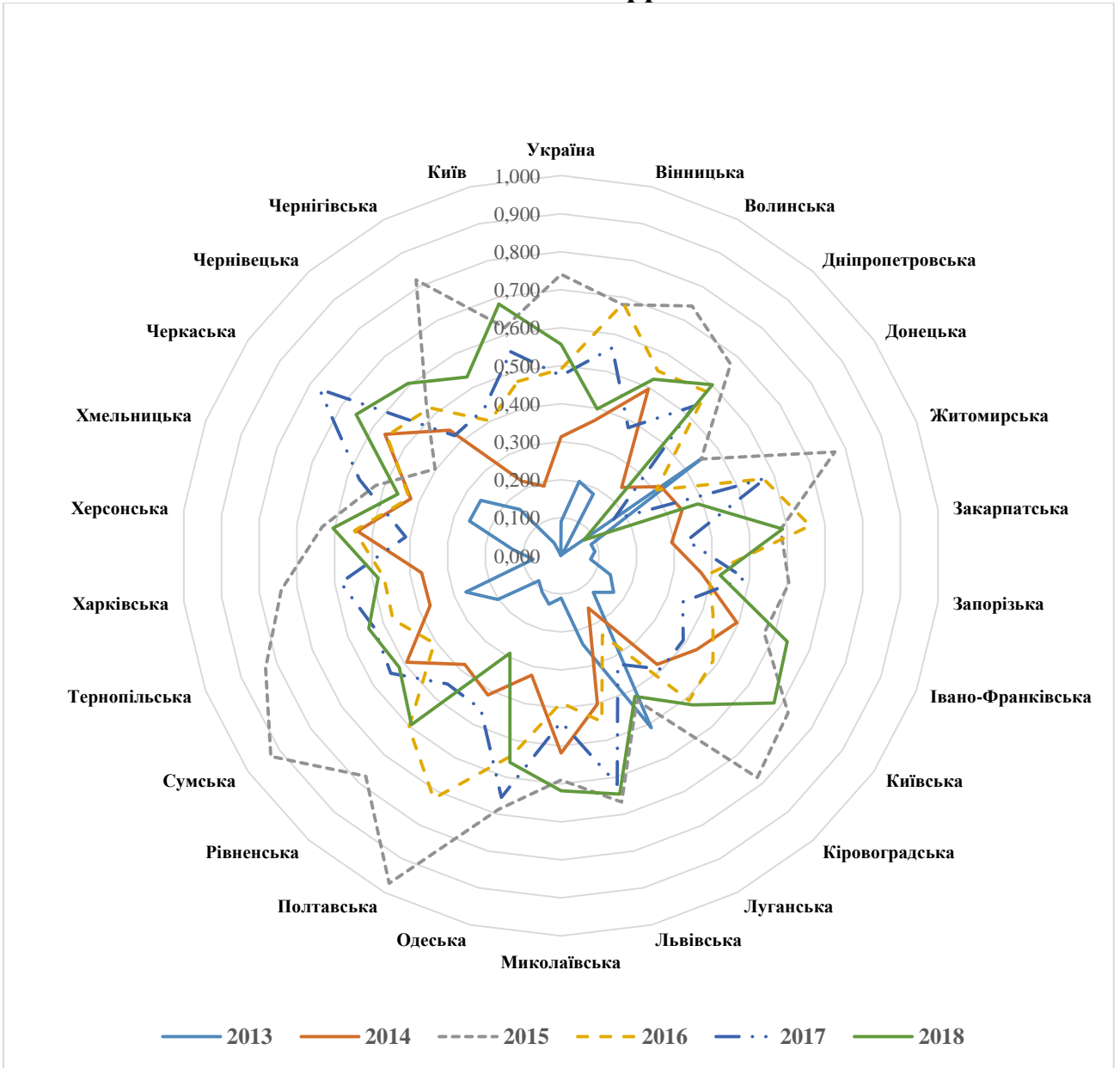
Інтегральні індекси інфраструктурного потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр.

Інтегральні індекси інноваційного потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр.

Інтегральні індекси ринкового потенціалу регіонів України за 2013-2018 рр.

**Інтегральний індекс економічного потенціалу розвитку регіональної
освітньої мережі регіонів України 2013-2018 рр.**

Регіон	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
УКРАЇНА	0,021	0,035	0,220	0,404	0,692	1,000
Вінницька	0,009	0,061	0,243	0,384	0,664	1,000
Волинська	0,078	0,055	0,344	0,447	0,728	1,000
Дніпропетровська	0,039	0,054	0,246	0,380	0,669	1,000
Донецька	0,584	0,265	0,119	0,310	0,590	0,912
Житомирська	0,084	0,118	0,164	0,461	0,763	1,000
Закарпатська	0,049	0,046	0,241	0,388	0,691	1,000
Запорізька	0,000	0,105	0,279	0,480	0,809	0,996
Івано-Франківська	0,066	0,153	0,422	0,476	0,776	0,984
Київська	0,012	0,092	0,286	0,501	0,728	1,000
Кіровоградська	0,083	0,046	0,262	0,515	0,780	0,992
Луганська	0,682	0,280	0,050	0,278	0,339	0,466
Львівська	0,033	0,037	0,241	0,428	0,733	1,000
Миколаївська	0,039	0,064	0,311	0,561	0,810	0,963
Одеська	0,046	0,035	0,217	0,467	0,780	1,000
Полтавська	0,028	0,072	0,202	0,480	0,731	1,000
Рівненська	0,002	0,091	0,327	0,428	0,735	1,000
Сумська	0,000	0,088	0,286	0,485	0,759	1,000
Тернопільська	0,080	0,056	0,243	0,400	0,734	1,000
Харківська	0,020	0,091	0,280	0,473	0,716	1,000
Херсонська	0,019	0,049	0,244	0,436	0,771	1,000
Хмельницька	0,000	0,070	0,291	0,464	0,777	1,000
Черкаська	0,005	0,064	0,239	0,412	0,689	1,000
Чернівецька	0,073	0,039	0,297	0,393	0,708	1,000
Чернігівська	0,199	0,045	0,223	0,395	0,686	0,952
м.Київ	0,005	0,113	0,288	0,437	0,688	1,000

**Інтегральний індекс соціального потенціалу розвитку регіональної
освітньої мережі регіонів України 2013-2018 рр.**

Регіон	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	1,000	0,738	0,608	0,572	0,484	0,334
Вінницька	1,000	0,844	0,743	0,620	0,438	0,266
Волинська	0,945	0,919	0,764	0,671	0,435	0,255
Дніпропетровська	1,000	0,875	0,708	0,503	0,416	0,250
Донецька	0,834	0,680	0,957	0,995	0,873	0,730
Житомирська	1,000	0,782	0,582	0,542	0,413	0,266
Закарпатська	0,689	0,907	0,732	0,582	0,397	0,247
Запорізька	1,000	0,860	0,666	0,543	0,395	0,276
Івано-Франківська	0,885	0,690	0,846	0,762	0,602	0,414
Київська	0,682	0,441	0,496	0,471	0,577	0,672
Кіровоградська	1,000	0,797	0,670	0,501	0,397	0,260
Луганська	0,682	0,871	0,978	0,991	0,853	0,713
Львівська	1,000	0,707	0,567	0,561	0,440	0,236
Миколаївська	1,000	0,752	0,658	0,524	0,392	0,252
Одеська	1,000	0,815	0,644	0,521	0,372	0,247
Полтавська	1,000	0,854	0,678	0,491	0,403	0,243
Рівненська	0,790	0,776	0,822	0,745	0,435	0,253
Сумська	1,000	0,751	0,612	0,522	0,529	0,291
Тернопільська	1,000	0,804	0,628	0,533	0,365	0,262
Харківська	1,000	0,720	0,559	0,456	0,439	0,258
Херсонська	1,000	0,739	0,566	0,489	0,408	0,253
Хмельницька	0,980	0,831	0,645	0,574	0,447	0,300
Черкаська	1,000	0,771	0,683	0,529	0,420	0,246
Чернівецька	0,920	0,761	0,605	0,633	0,545	0,348
Чернігівська	1,000	0,779	0,665	0,592	0,480	0,278
м.Київ	0,645	0,534	0,558	0,677	0,575	0,447

Інтегральний індекс освітнього потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі регіонів України 2013-2018 рр.

	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	0,579	0,548	0,381	0,182	0,272	0,295
Вінницька	0,458	0,238	0,686	0,421	0,589	0,418
Волинська	0,383	0,386	0,622	0,620	0,277	0,439
Дніпропетровська	0,353	0,382	0,476	0,238	0,410	0,302
Житомирська	0,424	0,592	0,590	0,229	0,277	0,396
Закарпатська	0,432	0,327	0,575	0,462	0,514	0,377
Запорізька	0,414	0,429	0,440	0,375	0,245	0,461
Івано-Франківська	0,425	0,377	0,466	0,276	0,415	0,130
Київська	0,348	0,306	0,723	0,544	0,276	0,443
Кіровоградська	0,414	0,673	0,357	0,470	0,230	0,408
Львівська	0,384	0,576	0,529	0,497	0,346	0,414
Миколаївська	0,414	0,635	0,400	0,334	0,235	0,297
Одеська	0,320	0,655	0,650	0,201	0,188	0,296
Полтавська	0,414	0,599	0,586	0,448	0,332	0,414
Рівненська	0,414	0,501	0,478	0,483	0,569	0,484
Сумська	0,415	0,588	0,577	0,407	0,147	0,462
Тернопільська	0,453	0,409	0,357	0,496	0,466	0,535
Харківська	0,325	0,525	0,635	0,428	0,332	0,177
Херсонська	0,341	0,544	0,492	0,375	0,425	0,355
Хмельницька	0,782	0,398	0,257	0,447	0,263	0,349
Черкаська	0,414	0,306	0,508	0,310	0,413	0,236
Чернівецька	0,744	0,669	0,606	0,661	0,189	0,247
Чернігівська	0,414	0,682	0,427	0,472	0,279	0,385
м.Київ	0,381	0,443	0,577	0,263	0,426	0,526

Інтегральний індекс інфраструктурного потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі регіонів України 2013-2018 рр

Регіон	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	0,782	0,165	0,238	0,224	0,214	0,144
Вінницька	0,587	0,491	0,639	0,498	0,383	0,280
Волинська	0,414	0,666	0,545	0,565	0,442	0,356
Дніпропетровська	0,665	0,518	0,242	0,251	0,367	0,260
Донецька	0,782	0,010	0,053	0,087	0,161	0,159
Житомирська	0,782	0,760	0,772	0,588	0,483	0,054
Закарпатська	0,782	0,549	0,624	0,502	0,396	0,260
Запорізька	0,782	0,635	0,465	0,409	0,249	0,230
Івано-Франківська	0,587	0,519	0,361	0,354	0,381	0,184
Київська	0,587	0,656	0,752	0,493	0,407	0,260
Кіровоградська	0,743	0,728	0,644	0,488	0,288	0,111
Луганська	0,782	0,029	0,088	0,122	0,165	0,160
Львівська	0,696	0,506	0,563	0,570	0,534	0,348
Миколаївська	0,763	0,557	0,592	0,595	0,500	0,220
Одеська	0,782	0,648	0,483	0,410	0,424	0,246
Полтавська	0,766	0,779	0,702	0,509	0,262	0,122
Рівненська	0,728	0,756	0,772	0,647	0,504	0,369
Сумська	0,662	0,662	0,657	0,551	0,364	0,122
Тернопільська	0,704	0,734	0,708	0,681	0,314	0,090
Харківська	0,771	0,732	0,629	0,432	0,244	0,122
Херсонська	0,587	0,578	0,603	0,603	0,457	0,439
Хмельницька	0,782	0,771	0,660	0,380	0,400	0,068
Черкаська	0,782	0,608	0,469	0,408	0,211	0,107
Чернівецька	0,587	0,756	0,573	0,413	0,336	0,260
Чернігівська	0,782	0,637	0,536	0,469	0,355	0,122
Київ	0,578	0,741	0,411	0,337	0,312	0,578

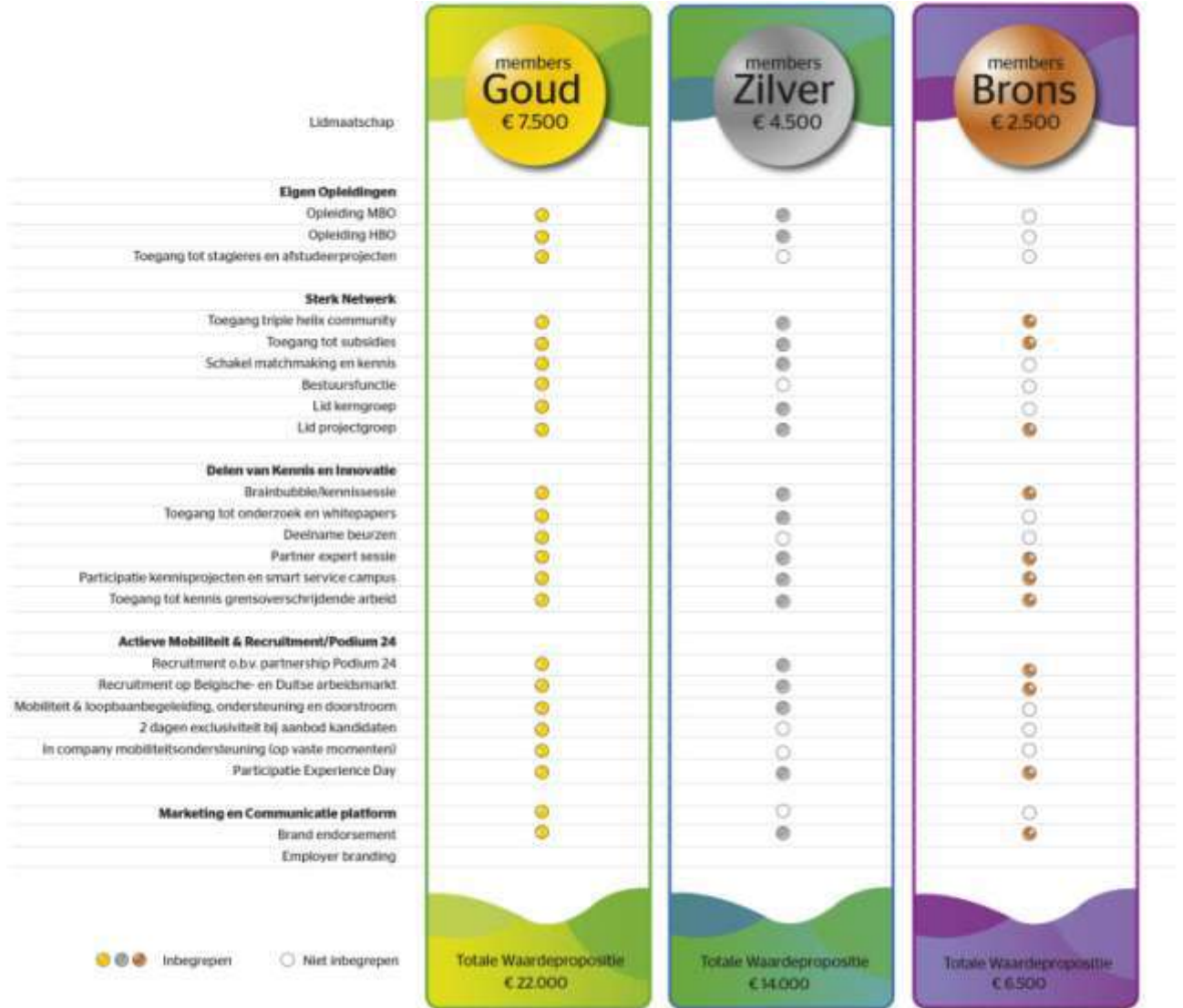
Інтегральний індекс інноваційного потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі регіонів України 2013-2018 рр.

	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	0,529	0,108	0,530	0,520	0,209	0,249
Вінницька	0,107	0,045	0,725	0,858	0,594	0,713
Волинська	0,296	0,126	0,657	0,688	0,542	0,420
Дніпропетровська	0,283	0,100	0,630	0,691	0,229	0,320
Донецька	0,856	0,246	0,361	0,141	0,181	0,205
Житомирська	0,321	0,217	0,459	0,435	0,190	0,366
Закарпатська	0,420	0,246	0,560	0,495	0,208	0,157
Запорізька	0,478	0,009	0,457	0,666	0,578	0,569
Івано-Франківська	0,099	0,110	0,860	0,639	0,830	0,621
Київська	0,231	0,065	0,447	0,706	0,467	0,682
Кіровоградська	0,007	0,156	0,620	0,762	0,984	0,660
Луганська	1,000	0,316	0,147	0,097	0,056	0,116
Львівська	0,315	0,133	0,350	0,596	0,455	0,644
Миколаївська	0,466	0,080	0,412	0,393	0,310	0,263
Одеська	0,571	0,355	0,530	0,563	0,396	0,336
Полтавська	0,283	0,107	0,452	0,548	0,385	0,293
Рівненська	0,183	0,241	0,577	0,481	0,266	0,231
Сумська	0,342	0,144	0,496	0,842	0,534	0,357
Тернопільська	0,017	0,000	0,393	0,622	0,667	0,612
Харківська	0,591	0,349	0,589	0,419	0,248	0,258
Херсонська	0,373	0,390	0,383	0,745	0,664	0,509
Хмельницька	0,000	0,225	0,942	0,846	0,753	0,654
Черкаська	0,301	0,211	0,400	0,176	0,385	0,393
Чернівецька	0,372	0,246	0,503	0,368	0,367	0,530
Чернігівська	0,386	0,143	0,451	0,495	0,404	0,414
Київ	0,650	0,465	0,536	0,486	0,283	0,358

Інтегральний індекс ринкового потенціалу розвитку регіональної освітньої мережі регіонів України 2013-2018 рр

	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Україна	0,090	0,313	0,741	0,491	0,474	0,556
Вінницька	0,202	0,367	0,680	0,684	0,563	0,398
Волинська	0,183	0,495	0,742	0,549	0,381	0,525
Дніпропетровська	0,005	0,241	0,674	0,577	0,526	0,602
Донецька	0,453	0,320	0,448	0,305	0,169	0,074
Житомирська	0,085	0,341	0,771	0,570	0,575	0,385
Закарпатська	0,090	0,294	0,583	0,660	0,334	0,587
Запорізька	0,078	0,372	0,604	0,393	0,487	0,422
Івано-Франківська	0,139	0,496	0,572	0,428	0,343	0,637
Київська	0,169	0,434	0,727	0,486	0,391	0,682
Кіровоградська	0,128	0,382	0,779	0,509	0,398	0,524
Луганська	0,511	0,155	0,430	0,235	0,322	0,418
Львівська	0,240	0,401	0,667	0,450	0,619	0,645
Миколаївська	0,111	0,519	0,589	0,386	0,437	0,618
Одеська	0,131	0,323	0,687	0,541	0,654	0,560
Полтавська	0,107	0,413	0,973	0,721	0,455	0,289
Рівненська	0,088	0,382	0,775	0,603	0,451	0,594
Сумська	0,202	0,493	0,928	0,405	0,544	0,517
Тернопільська	0,268	0,368	0,832	0,473	0,527	0,541
Харківська	0,073	0,370	0,742	0,469	0,584	0,485
Херсонська	0,126	0,539	0,633	0,548	0,412	0,605
Хмельницька	0,258	0,423	0,521	0,427	0,567	0,459
Черкаська	0,256	0,563	0,402	0,557	0,772	0,655
Чернівецька	0,163	0,441	0,534	0,520	0,422	0,606
Чернігівська	0,038	0,222	0,820	0,401	0,436	0,531
Київ	0,001	0,189	0,619	0,472	0,553	0,682

Послуги вузла «Фонд обслуговування клієнтів Valley (Customer Service Valley)» регіональної освітньої мережі Лімбургу

Освітній регіон Lerner [425]

Die Ausgangslage in den Lernenden Regionen

Anmerkungen: Die Daten beziehen sich überwiegend auf die Kreise und kreisfreien Städte, die die Lernenden Regionen umfassen. Die Entwicklung der Beschäftigtenzahlen basiert auf den Daten zu den sozialversicherungspflichtig Beschäftigten. Die Abweichung der Arbeitslosigkeit vom Bundesdurchschnitt ist zehnfach skaliert dargestellt. Die Unterscheidung der siedlungsstrukturellen Kreistypen geht auf das Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung zurück; die neun Typen wurden hier zu sechs zusammengefasst.
 Quellen: Daten der Statistischen Ämter des Bundes und der Länder.

УКРАЇНА

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

вул. М. Грушевського, 1. м. Чернівці, 58010. тел. факс: (0372) 55-37-76, тел. 55-15-89, 51-30-10.

E-mail: oda@bukoda.gov.ua Код ЄДРНОУ 00022680

09.06.2020 № 01.44/54-1515

На № _____

від _____

**Спеціалізованої вченої ради Д 20.051.12
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»**

Довідка

**про впровадження пропозицій Романюк Надії Василівни, здобувача
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
сформованих в рамках дисертаційного дослідження «Трансформація
регіональної освітньої мережі: маркетинговий підхід»**

Романюк Надією Василівною були підготовлені пропозиції до Плану заходів з реалізації у 2021–2023 роках стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року в напрямку трансформації регіональної освітньої мережі.

Практичну цінність наробок П.В. Романюк підтверджує аналіз вузлів діючої регіональної освітньої мережі Чернівецької області, який засвідчив досить високий потенціал освітньої, бізнесової, інноваційної, методичної, подієвої, стейкхолдерської підсистем, що дозволяє їй за багатьма показниками займати лідируючі місця та дозволив діагностувати ряд серйозних проблем. Також взяті до уваги висновки автора стосовно основних викликів та проблем зовнішнього середовища, які необхідно враховувати при трансформації регіональної освітньої мережі.

Розроблений автором концепт трансформації регіональної освітньої мережі Чернівецької області на засадах концепції маркетингу взаємодії пропонує повноцінну програму, в якій прописані етапи трансформації, перспективна модель РОМ, ідентифіковані мережеві взаємодії та взаємозв'язки між учасниками, визначені основні напрямки діяльності, описані вузли мережі. Доречним є акцент автора на необхідності зосередження ресурсів учасників регіональної освітньої мережі на вирішенні спільних регіональних проблем (нестача кваліфікованих робітників, розвиток професійної освіти в регіоні, зовнішня та внутрішня освітня та трудова міграція). Сформований автором комплекс пропозицій, пільг та можливостей,

що підвищують привабливість навчання і роботи в Чернівецькій області, буде використано при формуванні напрямків реалізації Стратегії розвитку Чернівецької області спрямованих на залучення фахівців, студенток та студентів, вибір ними місцевих ЗВО, повернення з-за кордону після навчання.

Заслугують на підтримку ідеї автора щодо розробки Регіональної програми позиціонування Чернівецької області як освітнього хабу та створення Регіонального центру освітнього маркетингу, який буде зосереджувати та координувати ініціативи, проекти та заходи спрямовані на просування освітніх продуктів та освітніх програм регіональних закладів формальної та неформальної освіти, сервісів для інформальної освіти. Виписані Н.В. Романюк основні напрямки діяльності Центру та заходи, можуть стати основою такої програми.

Однією з цікавих пропозицій автора є такий івент як Чернівецький освітній салон, який дозволить на одній площадці зосередити постачальників та споживачів освітніх послуг, технологій та обладнання, продемонструвати освітній потенціал регіону, можливості провайдерів освітніх послуг за усіма освітніми рівнями, залучити провайдерів неформальної освіти, ознайомити професіоналів освітнього ринку з новими технологічними новинками, освітніми технологіями, гаджетами, освітніми платформами та освітніми сервісами.

Рекомендації здобувача Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Романюк Надії Василівни знайшли своє відображення в Плані реалізації Стратегії розвитку Чернівецької області на 2021-2023» і будуть надалі використовуватися в програмах соціально-економічного розвитку регіону, зокрема в Комплексній програмі розвитку освітньої галузі в Чернівецькій області.

**Перший заступник голови
обласної державної адміністрації**

Богдан КОВАЛЮК

Потяк 525476

У К Р А Ї Н А

**Чернівецька міська рада
ДЕПАРТАМЕНТ РОЗВИТКУ**

вул. О. Кобилянської, 3, м. Чернівці, 58000, тел. (0372) 52-48-70, тел./факс: 52-56-50,

E-mail: rozvytok@rada.cv.ua Код ЄДРПОУ 42843402

13.05.2020 № 08/06-17/827
на № _____

Довідка

про впровадження пропозицій Романюк Надії Василівни, здобувача Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича сформованих в рамках дисертаційного дослідження «Трансформація регіональної освітньої мережі: маркетинговий підхід»

У підготовленій Романюк Надії Василівни науковій записці «Пропозиції зі створення професійно-освітнього кластеру» обґрунтовано створення освітньо-професійного кластера «Чернівці навчаються», ініціаторами та засновниками якого є Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Чернівецький кооперативний економіко-правовий коледж, Чернівецьке професійно-технічне училище №8, Чернівецька міська рада, представники ресторанного бізнесу міста Чернівців, ГО «Асоціація готельєрів міста Чернівців», ГО «Асоціація працівників туристичної сфери «Туристична Буковина», ГО «Буковинська спілка маркетологів». Автором визначені передумови формування кластеру та готовність потенційних партнерів до співпраці, ідентифіковані учасники чотирьох підкластерів та окреслені їх функції, сформована модель професійно-освітнього кластеру «Чернівці навчаються», сформульовані основні напрямками його діяльності, які ляжуть в основу механізму забезпечення мережевої взаємодії учасників кластеру – освітніх закладів, роботодавців, органів місцевого самоврядування, органів управління у сфері освіти, громадських організацій, комерційних організацій супутніх галузей та інших.

На особливу увагу заслуговують результати аналізу динаміки обсягу реалізованих послуг та Shift-Share аналіз кластеру за видами економічної діяльності «Тимчасове розміщування й організація харчування» та «Освіта», який дозволив підтвердити сприятливі локальні та галузеві умови розвитку бізнесу в місті Чернівцях за видом економічної діяльності «Тимчасове розміщування й організація харчування» та за видом «Освіта» та визначити окремі проблеми для Чернівецької області загалом. Актуальними є пропозиції автора щодо включення в склад учасників кластеру компанії ІТ-сектору, що дозволить налагодити віртуальну технологію взаємодії учасників

кластера та механізму інформаційної підтримки для забезпечення ефективної взаємодії учасників кластера між собою та з регіональним соціально-економічним простором.

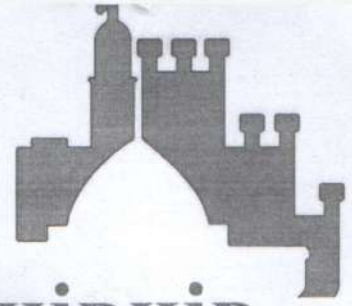
Доцільними є висновки, щодо необхідності підтримки інноваційних ідей в рамках двох видів стартапів (освітніх та галузевих), необхідності участі органів місцевого самоврядування в створенні умов для їх реалізації та формуванні ресурсів підтримки.

Пропозиції та рекомендації Романюк Надії Василівни можуть бути використані в діяльності Департаменту економіки Чернівецької міської ради.

Директор

В. Гавриш

Асоціація готельєрів міста Чернівців

58005, м.Чернівці, вул.Головна, 141, (099) 224 28 84
bukovyna.andriy@gmail.com

№ 4-в від 20.05.2020 р

Довідка

про впровадження пропозицій здобувача

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Романюк Надії Василівни,

сформованих в рамках дисертаційного дослідження «Трансформація регіональної освітньої мережі на засадах маркетингу взаємодії»

ГО «Асоціація готельєрів міста Чернівців» розглянула пропозиції Н.В. Романюк щодо створення освітньо-професійного кластера «Чернівці навчаються» орієнтованого на інтеграцію в єдину мережу закладів освіти, які готують працівників та спеціалістів для індустрії гостинності, ресторанного та туристичного бізнесу Чернівецької області, представників реального бізнесу та стейкхолдерів для реалізації безперервної освіти та просування іміджу Буковини як освітнього хабу індустрії гостинності та туризму.

Актуальною є позиція автора, що в Чернівецькій області треба налагодити сучасний формат дуальної освіти, яка передбачає не послідовний процес підготовки фахівців, а паралельний, який включає два різних навчально-виробничих середовища – підприємство регіонального бізнесу та професійно-технічний навчальний заклад, які реалізують спільну мету – підготовка сучасного освіченого кваліфікованого працівника. Ми підтримуємо ідею автора, що взаємозв'язки між вузлами регіональної освітньої мережі дозволяють реалізувати ідею дуальної освіти.

Доречними та обґрунтованими є пропозиції Надії Василівни Романюк щодо реалізації етапів створення професійно-освітнього кластеру, його моделі, аналіз передумов формування кластеру, вибір спеціалізації та підбір учасників кожного з чотирьох під кластерів з уточненням їх функції та варіантів взаємодії. Заслуговують на схвалення пропозиції автора стосовно партнерської моделі регіональної освітньої мережі, форми якої можуть бути дуже різними в залежності від конкретних цілей і завдань, які партнери ставлять перед собою. Підтримуються пропозиції щодо вибору лідерів мережевої взаємодії, в якості яких можуть виступати провідні навчальні заклади області, які приймають активну участь у формуванні регіонального освітнього середовища та мають зв'язки з усіма потенційними лідерами РОМ, органи управління освітою, які представляють декілька рівнів освітніх закладів та мають механізми інтеграції зусиль та об'єднання ресурсів різних учасників, громадські та професійні організації, які мають значний авторитет в регіоні, входять в професійні рейтинги, не пасивні гравці, а активні учасники, які готові ділитися досвідом, часом та навичками, можуть визначити та реалізувати стратегію та напрямки розвитку РОМ Чернівецької області.

ГО «Асоціація готельєрів міста Чернівців» готова до активної участі у створенні та функціонуванні освітньо-професійного кластера «Чернівці навчаються», методичні та організаційні аспекти якого запропоновані Романюк Надією Василівною.

Голова ГО «Асоціація готельєрів міста Чернівців» Андрій БРЯЗКАЛО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

58002, м.Чернівці, вул. М.Коцюбинського, 2, тел. (0372) 584810, 584811, факс (0372) 552914, e-mail: rector@chnu.edu.ua

08.04.2022 № 15/17-1229

На № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Романюк Надії Василівни на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук «Трансформація регіональної освітньої мережі: маркетинговий підхід»

Результати і висновки дисертаційного дослідження Н.В. Романюк включено навчально-методичний комплекс з дисциплін «Регіональна економіка», «Територіальний маркетинг», «Маркетинг у галузях та сферах діяльності», «Маркетинг освіти» Чернівецької національного університету імені Юрія Федьковича Міністерства освіти і науки України:

- «Регіональна економіка» (суть, види та методика трансформації регіональної освітньої мережі, організація освітньої мережі регіону, внутрішньорегіональна та міжрегіональна мережева взаємодія, регіональні кластери, компаративний аналіз);
- «Територіальний маркетинг» (маркетингові інструменти просування освітньої привабливості регіонів, освітніх хаби, освітні кластери як точки диференціації територіальної конкуренції між академічними містами, налагодження взаємодії між учасниками мережі);
- «Маркетинг у галузях та сферах діяльності» (комплекс засобів маркетингу в освітній сфері регіону, сформовані кейси для розробки пропозицій щодо підвищення привабливості освітніх закладів Чернівецької області);
- «Маркетинг освіти» (чинники зовнішнього середовища, які впливають на розробку маркетингової програми освітніх закладів, маркетингові інструменти конкурування ЗЕ регіону, кейси пов'язані з конкооперацією освітніх закладів Чернівецької області).

Проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків,
доктор хімічних наук,
професор

Д.М. Фочук

Голова методичної ради
економічного факультету,
к.е.н., доц.

Р.І. Грешко